

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI**

**KÜLTÜREL DİPLOMASİ ARACI OLARAK HABER
ÇEVİRİLERİNİN ROLÜ: TRT WORLD İNGİLİZCE VE BBC
TÜRKÇE SERVİSİ ÖRNEKLERİ**

Nazim IŞIK

DOKTORA TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Şaban KÖKTÜRK

HAZİRAN - 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KÜLTÜREL DİPLOMASİ ARACI OLARAK HABER
ÇEVİRİLERİNİN ROLÜ: TRT WORLD İNGİLİZCE
VE BBC TÜRKÇE SERVİSİ ÖRNEKLERİ

DOKTORA TEZİ

Nazim IŞIK

Enstitü Anabilim Dalı: Çeviribilim

“Bu tez 14/06/2024 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Şaban KÖKTÜRK	Başarılı
Prof. Dr. Fuat GÜLLÜPINAR	Başarılı
Doç. Dr. Nesrin Akıncı ÇÖTOK	Başarılı
Doç. Dr. Halil İbrahim BALKUL	Başarılı
Doç. Dr. Süleyman KASAP	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Nazim IŞIK

14/06/2024

ÖN SÖZ

Doktora ders süresince bana yol gösterip çalışmamda katkılar sunan ve doktora tez çalışmam boyunca bana destek olan danışmanım Prof. Dr. Şaban KÖKTÜRK'e çok teşekkür ederim. Tez izleme jürimde yer alan Doç. Dr. Nesrin AKINCI ÇÖTOK ve Doç. Dr. Halil İbrahim BALKUL'a öneri ve eleştirilerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım. Bu süreç boyunca bana vakit ayırıp öneri ve tavsiyelerde bulunan, doktora tez savunma sınavına iştirak etmekle bizleri onurlandıran Prof. Dr. Fuat GÜLLÜPİNAR ve Doç. Dr. Süleyman KASAP'a teşekkür ederim.

Nazim IŞIK

14/06/2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
GÖRSEL LİSTESİ.....	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix

GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM : KÜLTÜR-KÜLTÜREL DİPLOMASİ VE ÇEVİRİ.....	32
1.1. Kültür Kavramı.....	32
1.2. Diploması Kavramı	34
1.3. Kamu Diplomasisi Olarak Kültürel Diploması	38
1.4. Kültürel İletişimde Çeviri.....	44
1.5. Çeviri ve Kültür İlişkisi	45
1.6. Haber Çevirilerinin Kültürel ve Sosyal Rolü	51
1.7. Kültürel Diploması ve Çeviri İlişkisi	54
2. BÖLÜM : MEDYADA HABER SEÇİMİ VE ÇEVİRİSİ	61
2.1. Medyada Haber Üretim Süreci	61
2.2. Haber Medyasında Çeviri Süreci.....	66
2.3. Medyada Haber Çevirilerinin Önemi	74
2.4. Haber Çevirileri Çalışmalarına İlişkin Örnekler	76
2.5. Haber Çevirilerinde Metin Oluşturma Süreci.....	78
2.5.1. Metin Analizi.....	78
2.5.2. Seçici Sahiplenme	79
2.5.3. Eklem ve Çıkarma.....	80
2.5.4. Köklü Değişimler (Semantik değişimler)	82
2.5.5. Erek Metin Genişletilmesi (Şişirilmesi).....	83
2.5.6. Sözcük ve Anlam Kaymaları.....	83
2.5.7. Uyarlama	83
2.5.8. Haberin Özetlenmesi Aşaması	84
3. BÖLÜM : BBC NEWS TÜRKÇE VE TRT WORLD'DE DİPLOMASİ	85

3.1. Haber Kanallarının Diplomasideki Aracılık İşlevi	85
3.1.1. Birleşik Krallık'ın Küresel Haber Kurumu Olarak BBC News	87
3.1.2. BBC News Türkçe Servisi Yayın ve Çeviri Politikası.....	89
3.2. Türkiye'nin Yumuşak Gücü ve Kültürel Diploması Aracı Olarak TRT World.....	94
3.2.1. TRT World Yayın ve Çeviri Politikası	102
4. BÖLÜM: HABER ÇEVİRİLERİNDE ÇALIŞMANIN AMACI, YÖNTEMİ, VERİLERİN TOPLANMA SÜRECİ	111
4.1. Araştırmanın Amacı	111
4.2. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Modeller	112
4.3. Çalışmanın Evreni Ve Örneklemi.....	114
4.4. Veri Toplama Süreci.....	116
5. BÖLÜM : BULGULAR VE YORUM	117
5.1. BBC Türkçe Haber Çevirilerinin Analizine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	117
5.1.1. BBC Türkçe Servisi Söylem Pratiğinin Analizi.....	122
5.1.2. BBC News Türkçe Servisi Haber Çevirisinde Barış ve Uzlaş Kültürünün Diploması Bağlamında Aktarılması	123
5.1.3. BBC Türkçe Erek Metinde Görsellerin Aktarılması.....	125
5.1.4. BBC News Türkçe'de Haber Çevirilerinin Diploması Bağlamında Aktarılması	129
5.2. TRT World News'in Haber Çevirileri Analizine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	138
5.2.1. TRT World News'de Türkiye'nin Ukrayna-Rusya Savaşında Dünya Barışına Katkısının Aktarılması	138
5.2.2. Türkiye'nin Ukrayna-Rusya Çatışmasında Uluslararası Alanda Gösterdiği Barış-Uzlaş Kültürünün TRT World News'de Diploması Bağlamında Aktarılması	141
5.2.3. TRT World News Erek Metinde Görsellerin Aktarılması	146
5.2.4. Türkiye'nin Barış Çabalarına İlişkin Kitabın Erek Haber Metninde Görsellerle Desteklenmesi.....	152
5.2.5. Türkiye'nin Barış ve Uzlaş Çabalarına İlişkin Çeviri Destekli Diplomasının Simultane, Seslendirme ve Altyazı Şeklinde Sosyal Medyada Yansıtılması.....	155
SONUÇ	165

KAYNAKÇA.....	183
ÖZ GEÇMİŞ	195

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AVT	: Audio-Visual Translation (Görsel-İşitsel Çeviri)
BBC	: British Broadcasting Corporation (Birleşik Krallık Yayın Kuruluşu)
BİT	: Bilgi İletişim Teknolojileri
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CDA	: Critical Discourse Analysis (Eleştirel Söylem Analizi)
CEO	: Chief Executive Officer (Üst Düzey Yönetici)
FCO	: Foreign Commonwealth Office (İngiliz Dışışleri ve Milletler Ofisi)
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
ST	: Source Text (Kaynak Metin)
TRT	: Türkiye Radyo Televizyonu Kurumu
TT	: Target Text (Erek Metin)
UNESCO	: United Nations, Educational, Scientific and Cultural Organization
TİKA	: Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Ukrayna-Rusya Çatışmasının İngiliz Basınında Yer Alması ve BBC Türkçe Haber Çevirisi.....	124
Tablo 2: İngiliz Gazetelerinin Ukrayna-Rusya Çatışmasına İlişkin Haberlerinin Erek Metinde Aktarılması.....	129
Tablo 3: Kaynak Haber Metni PA Media'nın Erek Haber Metni BBC News Türkçe'de Aktarılması	131
Tablo 4: Russia Today'in İngiltere'deki Yayınına Son Verilmesine İlişkin Haberin Aktarılması	134
Tablo 5: Ukrayna-Rusya Çatışması Erek Haber Metinde Aktarılması (BBC News Türkçe Servisi)	136
Tablo 6: Ukrayna-Rusya Çatışması Erek Haber Metinde Aktarılması	137
Tablo 7: Türkiye'nin Ukrayna-Rusya Savaşında Arabulucu Rolü ve Kaynak-Erek Metinde Aktarılması.....	142
Tablo 8: Fransa Cumhurbaşkanı'nın Ukrayna-Rusya İkileminde Türkiye'nin Rolüne Yönelik Bakış Açısı.....	144
Tablo 9: Rusya-Ukrayna Savaşında Türkiye'nin Barışa Yönelik Kültürel Diplomasisinin Kitaplaştırılması.....	149
Tablo 10: Tahıl Koridorunun TRT World'de Erek Metin Olarak Aktarılması	159
Tablo 11: TRT World Ukrayna-Rusya Çatışmasına İlişkin Erek Haber Metinde Türkiye'yi Aktarması	162

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Haber Değeri Kriterleri Şeması	63
---	----

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1: İngiliz Kaynaklı Basında Görsellerin BBC News Türkçe’de Aktarılması ..	126
Görsel 2: Kaynak ve Erek Metinde Fransa ve Türkiye Cumhurbaşkanı’nın Görüşme Görsellerinin Aktarılması	148
Görsel 3: TRT World Erek Haber Metinde Ukrayna Tahıl Koridoru Görüşmesi	153
Görsel 4: Türkiye’nin Ukrayna-Rusya Çatışmasında Arabuluculuk Diplomasisi	154

ÖZET	
Başlık: Kültürel Diplomasi Aracı Olarak Haber Çevirilerinin Rolü: TRT World (İngilizce) ve BBC Türkçe Servisi Örnekleri	
Yazar: Nazim IŞIK	
Danışman: Prof. Dr. Şaban KÖKTÜRK	
Kabul Tarihi: 14/06/2024	Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 195 (ana kısım)
Ülkeler arasındaki karşılıklı anlayışı geliştirmek için aracılanan ve erek haber üretim sürecinin önemli aktörü olarak görünüşte alakasız bir alan olarak görünen çeviri eylemi, kültürler arasında bir köprü görevi görmek üzere haber medyası tarafından işlevsel bir şekilde uygulanan, genellikle haber üretimi ve tüketimi olarak kabul edilen görünmez bir süreç olarak kabul edilir. Bu çalışma, TRT World ve BBC Türkçe haber servislerinde yer alan Ukrayna-Rusya çatışmasına dair uzlaş, barış ve arabulucu kültürüne ilişkin haber çevirilerinin diplomasi yönünü ve erek metindeki kültürler arası farkındalığın analizini, kültürlerarası arka planda İngilizce (TRT World) ve Türkçe (BBC Türkçe) kaynaklı haberlerin çevirisinde uygulanan haber çevirilerindeki söyleme ilişkin anlamsal ve yapısal dönüşümleri ve çeviri taktiklerini Norman Fairclough'un eleştirel söylem analizi yaklaşımı çerçevesinde ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Haber çevirilerinde ekleme, özetleme, değiştirme, çevirme-editleme gibi çeşitli çeviri stratejilerini uygulayarak kendi ülkesinde yer alan medya organlarının Ukrayna-Rusya çatışmasına dair haberleri erek kitleye ulaştırmaya çalışan TRT World ve BBC Türkçe etnosentrik bir yaklaşım sergileyerek ve Türkiye- Birleşik Krallık'ın çatışan ülkelere yaklaşımlarında barışçıl ve uzlaşıcı kültürel yaklaşımlarını aktararak çeviri eyleminin aslında örtülü bir yumuşak güç olarak kullanılan önemli bir gücü temsil ettiğini göstermektedir. Analizler, söylemlerin erek metinde güç ve ideoloji ilişkileri bağlamında yeniden üretilip şekillendirildiğini göstermektedir; haber üretim sürecindeki dönüşümler haber çevrisinin erek metni oluşturma sürecindeki özgürlük alanlarına etki etmekte ve haber ajansındaki kurumsal ideoloji ve müdahaleler çevirmen için düşünsel yeni açılımların yanında çeviriye eyleyenin etkinliğini de kısıtlayabilmektedir.	
Anahtar Kelimeler: TRT World-BBC Türkçe, Haber Çevirileri Analizi, Kültürel Diplomasi, Söylem ve İdeoloji	

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Role of News Translations as a mediator of Cultural Diplomacy: The Case of TRT World (English) and BBC Turkish Service	
Author of Thesis: Nazim IŞIK	
Supervisor: Prof. Dr. Şaban KÖKTÜRK	
Accepted Date: 14/06/2024	Number of pages: ix (pre tex) + 195 (main body)
The act of translation, used to improve mutual understanding between countries and appearing seemingly unrelated field though an important actor in the news production process, is an invisible process, often considered as news production and consumption, functionally implemented by the news media to serve as a bridge between cultures. This study aims to reveal the diplomacy aspect of the news translations regarding the reconciliation, peace and mediator culture regarding the Ukrainian-Russian conflict in TRTWorld and BBCTurkish news services and the analysis of intercultural awareness in the text, the semantic and structural transformations regarding the discourse in news translations applied in the translation of English and Turkish news in TRT World News and BBC Turkish in the intercultural background, and the translation tactics within the framework of Norman Fairclough's critical discourse analysis approach. TRT World and BBCTurkish, which apply various translation strategies such as adding, summarizing, changing, translating-editing in their news translations while trying to convey the news about the Ukraine-Russia conflict to the audience reveals that the act of translation actually represents an important covert soft power adopting the peaceful and conciliatory cultural approaches to the ongoing conflict between Russia and Ukrain while reporting the news. The analysis shows that the discourses are reproduced and reshaped in the context of power and ideology relations in the target texts. Transformations in the news production process affect the freedom areas in the process of creating the target text of the news translation, and institutional ideology and interventions in the news agency can restrict the translator's activity as well as new intellectual expansions.	
Keywords: TRT World-BBC Turkish, News Translation Analysis, Cultural Diplomacy, Discourse and Ideology	

GİRİŞ

Küreselleşen dünyada insanlar iletişimin gerçekleştirilmesini ve ilişkilerin sağlanmasını kendi varlıklarına bir kanıt olarak görmektedir. Toplumlar dil ve çeviriyi kendi ulusal ve uluslararası egemenliklerini toplumsal güç ilişkileri bağlamında sürekli canlı bir eylem olarak kullanmaktadır. Çeviri bir mesaj vermek istediğinde insanları etkileyerek bazen de kaynaktan aldığı söylemleri dönüştürerek bir diplomasi dili haline gelebilmektedir. Bu görüşe katılıp katılmadığımızdan bağımsız olarak, haberlerle iletilmek istenen bir çeviri aktarılırken, sadece metnin ne söylediğine değil, aynı zamanda metnin nasıl yapıldığına, inşa edildiğine, bir araya getirildiğine ve hangi beklentilere göre yeniden yapılandırıldığına da odaklanmamız gerektiğini kabul etmek önemlidir. Çeviri metinleri insanları aktardıkları mesajlar ve imgelerle etkileyip kontrol edebilir ve verilmek istenen mesajı manipüle ederek kitlelere ulaştırma yolunu seçebilir; erek metin olarak da anılan çeviri metinleri dilsel ve kültürel güç ilişkileri içerisinde gelişir, şekillenir ve yayılır. İnsanlar metnin baskın kültürü tarafından kontrol edilirse, dünyayı kontrol edilmesi kolaylaşır. Çeviri, orijinal dilin ve kültürel bağlamın yeni bir dil ve kültürel bağlama dönüştürülmesini içerdiğinden okur kitlesi üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir. Eserler genellikle yazıldıkları kültürel bağlamı yansıtır. Bir kitabın çevirisi, yalnızca dilin çevirisini yapmayı değil aynı zamanda kaynak eserde yer alan kültürel nüansları ve referansları aktarmayı da içerir. İyi bir çevirmen, orijinal eserin kültürel bağlamını hedef dildeki okuyucular için erişilebilir hale getirmeye çalışırken aynı zamanda iki dil arasında var olabilecek kültürel farklılıkların anlaşılması için köprü işlevini de yerine getirir.

Güç ilişkilerinin (kıtasal, ulusal, dilsel, politik ve ideolojik) karmaşık bir karışımı, haber seçimi, haber çevirisi ve haber düzenleme ile ilgili önemli kararları ve seçimleri belirler. Politik gazetecilik ve politik iletişim durumunda kurumsal ve ideolojik koşullar çeviri üretiminde belirleyici bir öneme sahiptir. Haber çevirileri aktivist çeviriler gibi alternatif anlatıları silmeye çalışan çevirinin egemen kullanımlarına karşı hafızayı politik eyleme dönüştürür. Çevirinin en etkili bölümü olan haber çevirileri politikayı ve kültürü etkili bir şekilde yansıtarak uluslararası alanda diplomatik bir dil oluşturur. Çünkü haber çevirileri diplomasi rolünde dünya ile iletişime geçer ve politika ile harmanlanarak erek kitleye ulaşır; haber medyası üzerinden uluslararası alanda gündemini oluşturur. Bu çalışmada çeviri diller arası ve kültürlerarası aktarım olarak anlaşılırken, diplomasi toplumlar arası

ve politik faaliyet olarak anlaşılmaktadır. Alternatif olarak diplomasi bir tür kültürlerarası çeviri olarak da kavramsallaştırılabilir.

Siyasi ve kültürlerarası metinlerle ilgili olarak Sch  ffner (2012, s. 119) birçok yayının metin analizine ayrılmış olmasına rağmen, ilgili aracılar üzerinde nispeten az şey yapıldığını belirtmektedir. Kurumlarda   viriye etkileyen diğer faktörleri incelemek için kullanılabilecek bir dizi soru önermektedir, örneğin:   viri uygulamaları nelerdir,   viri politikaları nedir ve asıl aracılar kimlerdir? (2012, s. 122).

Haber   virisi, gazeteci   virimenlerin karar verme sürecini düzenleyen dilsel rutinlerin incelenmesi açısından son derece ayrıcalıklıdır, ancak bununla sınırlı kalmamaktadır. Kontos & Sidiropoulou (2012, s. 1026) medyanın üstlendiği işlev ne olursa olsun propaganda amaçlı ya da medyanın "tek bir yönetici sınıf tarafından değil, farklı partilerden ve partiler içindeki hiziplerden gelen seçkinler tarafından yönetilen dinamik bir siyasi sisteme" yönelik iddia edilen esneklik ve uyarlanabilirlik eğilimi ne olursa olsun, kapı koruma (Eşik Bek  iliği) mekanizmasına katkıda bulunan siyasi rutinlere yönlendirilmekte olduğunu belirtmektedir. Medyada haberler aktarılırken genelde erek kitlenin istek ve gereksinimleri, ideolojileri göz önünde bulundurularak işlevsel amaç güdülmektedir. Bu durum ülkelerin haber medyasında haberler aktarılırken özellikle yabancı ülkelerde vuku bulan haberler ülkedeki patronaj, hâkim ideoloji ve iktidar ideolojisi göz önünde bulundurularak yansıtılmaktadır. Bir haber metni,   vrilmesi sürecinde ideolojik manip  lasyona uğratılarak haber   virimenin kendi düşünceleri doğrultusunda yorumlanabilmektedir. Burada hâkim ideolojilere göre haber içeriğine müdahale edilebilmekte ve aracılık (mediation) yapılarak haber içeriği erek okur kitlesinin amaçları, ilgileri veya haber sürecinde rol alan haberleri yöneten üst katmandakilerin haber politikası doğrultusunda haber içerikleri dönüştürülmektedir. Haber   virilerinde erek okurun genelde aracılık ve müdahale beklentisi olmamasına rağmen gerçek anlamda bu beklentileri çözüme kavuşturacak herhangi bir garantileri de yoktur. Çünkü bir ülkenin haber medyasının ve ülkenin politikası ve ideolojileri dolayısıyla haber yazarlarının ve muhabirlerinin ideolojisi ve gereksinimleri de haber içeriğinin yönünü ve şeklini etkilemektedir. Haber içeriği bazen ikinci bir patronaja takılabilmektedir. Gazetecinin yorumundan çıkan haber içeriği editörün müdahalesine uğrayarak değişmesi mümkün olabilmektedir; en üst katmandaki aktörler alt katmandakilere müdahale ederek   vrinin amacını değiştirebilmekte ve aktör hiyerarşisi

çevirinin nasıl biçimleneceğini belirlemektedir. Aynı şekilde editör de çevirmenin bir üst katmanı olarak nihayetinde çeviriye müdahalede bulunma hakkını kendinde bulabilmektedir. *Mediation in News translation: A Critical Analytical Framework* adlı çalışmasının *giriş* bölümünde Li Pan (2019:introduction) haber çevirisi ile ilgili söylem analizinde yeni kanıtlar bulunmadıkça öyle bir dolaylamanın varlığında etkisinden emin olunamayacağını; haber çevirmenin aracı olarak duruşu gazetecilik çevirisi üzerine yapılan çalışmalarda büyük ölçüde göz ardı edildiğini söylemektedir. Haber çevirisi etkisinin medyada çok fazla görülmemesine rağmen Pan, (2019a:introduction) küresel haber ağları tüm dünyada dış politikayı etkileyebildiğini vurgulamaktadır.

Bazı haberler, kaynak metinlerden alınırken seçilen materyallerin sahiplenilmesi, çevrilmesi, düzenlenmesi ve nihayetinde okur kitlesinin alımlanmasına sunulmasında görülen gazetecilik seçiciliği, dünya algısının çerçevesini etkiler. Luc van Doorslaer (2009), ana kaynak olarak kullanılan haber ajansları ile uluslararası haber kapsamında ele alınan ülkeler arasında açık bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Haber ajansları kaçınılmaz olarak kendi ulusal kökenleriyle bağlantılı normları içerir ve bu gerçek onların haber seçimlerine ve seçtiklerini çıkarma, haberleri özetleme, uyarlama ilkelerine ve çerçeveleme yaklaşımlarına yansır. Dolayısıyla “haber üretimlerinde kendilerini ulusal ve/veya bölgesel tabanlarından yeterince ayırıp ayırmadıkları” çözülmemiş bir soru olarak kalmaktadır (Bielsa & Bassnett 2009, s. 49).

Haber, medya kuruluşları tarafından sıklıkla belirli kitleleri hedeflemek üzere şekillendirilir. Medya kuruluşu tüketicilerinin ihtiyaçlarını karşılamak için 'uyarlanmış' (Williams, 2004, aktaran Bielsa ve Bassnett, 2009, s. 139). Haber tüketicileri okudukları haberleri nadiren başka bir dilden çeviri sonucu olarak düşünürler, ancak gerçek şu ki birçok haber makalesi, diğer dillerde yazılmış diğer kaynak metinlerden materyaller kullanılarak yeniden yazılmaktadır. Çeviri genellikle başka bir dilin veya kültürün okur kitlesine kaynak dilde veya kültürde orijinal olarak meydana gelenlerin bir temsilini sağlamayı amaçlar. Bu nedenle erek metin oluşturma sürecinde fikirlerin çarpıtılabileceği, manipüle edilebileceği sorunsalı, uzun süredir çeviri alanında incelenen bir konudur.

Türkiye’yi doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren ulusal ve uluslararası düzeyde kültürlerarası bağlamda çevirinin rolü hiç şüphesiz büyüktür. Çevirinin haberler üzerinden bir aracı olarak kullanılması ülkenin uluslararası alandaki diplomasisi ile ilgili

algı oluşturmak için kullanılabilir. Yalnız burada geleneksel diplomasi kavramı ile medya üzerinde gerçekleştirilen diplomasi arasında belirli farklılıklar olduğunu belirtmek gerekir. Geleneksel pazarlık, resmi bir anlaşma veya mutabakat zaptı gibi bir anlaşmaya varmak için başka bir hkmetle veya diğer hkmetlerle doğrudan bağlantı kurmayı içerir. Uluslararası yayın, diğer devletlerin kamularını hedefler. Eyaletler arasında yasal bir anlaşma sağlamayı amalamasa da, yayın yapan ülke veya uluslararası konular hakkındaki kamuoyu algısını etkilemeyi amaçlar (Youmans&Powers,2012, s. 2152). Devletler artık farklılaşmamış kitlelere al ya da bırak pazarlık duruşu benzeri kr krne yayın yapamazlar. İnsanlar bilgi ihtiyaçlarını çeşitli modern medya aracılığıyla karşılama konusunda çok daha büyük bir yeteneğe sahiptir. Bu yetkinlik modern medyanın çok kısa süre içerisinde bir bilgi yayabilme kapasitesinden kaynaklanmaktadır. Yayıncılar izleyici ve dinleyici kitlesi ile bağlantı kurabilmek için içeriklerini ve formatlarını ayarlama imknlarına sahiptirler. Diğer adıyla yerelleştirme (localisation) adı verilen böyle bir imkna sahip olan uluslararası yayın grupları haber içeriklerini yerel ve ulusal anlamda uyarlamada kapsayıcı bir alanı (Geniş bir okur kitlesi) etkileyebilmektedir. Türkiye için kamuoyu oluşturma, Türkiye'nin uluslararası arenada söz sahibi olmasını ve kültürel değerlerinin tanıtılmasında n ayak olan TRT World İngilizce gibi haber medyaları uluslararası alanda ortak bir dil olan İngilizcede eviri eylemini gerçekleştirmek zorundadır. Uluslararası diplomatik ilişkilerde Birleşik Krallık'tan her türlü deşteği alan BBC News, başka ülkeler için onların yerel dillerinde haber yapmakta ve doğrudan onlara hitap ederek önemli bir diplomasi rneği teşkil etmektedir. BBC News rneğin, Türkiye'de Türkçe, İran'da Farsça servisiyle etkili olmaya çalışmakta ve bu yaklaşımlarıyla Birleşik Krallık ile ilgili her türlü diplomasiyi birinci ağızda oluşturmakta, ülkelerinin kurumsal olarak elçiler yoluyla başaramadığı etkiyi kolaylıkla sağlayabilmektedir. Nitekim yapılan araştırmalarda BBC News'in uluslararası alandaki diplomasiyi oluşturma rolüne işaret edilmektedir. Gillespie ve McAvoy (2018, s. 181-182) BBC News'in Bush House'daki (2012'ye kadar Dünya Servisi'ne ev sahipliği yapan) personelin diasporik ve kozmopolit kültürel başkenti, BBC Dünya Servisi'nin editoryal anlayışıyla birleştiğinde, uluslararası bir yayıncı olarak güvenilirliğinin ve İngiliz kamu ve kültür diplomasisi açısından öneminin artmasına yardımcı olduğunu ve Britanya ile (eski) ana ülkeleri arasında kültürel, politik ve kimlik arabulucuları olarak işlev gördüğünü belirtmektedir:

“Dünya Servisi çeşitli şekillerde, Birleşik Krallık'ın siyasi ve ekonomik çıkarlarına hayati bir yardımcı, Britanya'nın uluslararası saygınlığı için bir değer, dış politikanın temel bir unsuru, kamu ve kültürel diplomasisinin bir aracısı ve aynı zamanda 'İngiltere'nin dünyaya hediyesi' olarak tanımlanan bir jeostratejik silahı olarak tanımlandı” (s.180).

Çeviri, uluslararası alanda haber yayını konusunda muazzam desteğe sahip BBC News gibi haber medyası gruplarında anlaşılabilir bir iletişim için devreye girerek anlatılmak isteneni ulaştırmada medyanın gücünden en etkili bir düzeyde yararlanmaktadır. Ülkelerin kendi imajlarını pozitif yönde yansıtmaya çabaları, kendi kültürel varlıklarını ve değerlerini uluslararası alanda en etkili ve kısa süre içerisinde tanıtmaya uğraşları, çevirinin haber medyasında kullanılmasıyla işlevsellik kazanabilmektedir. Bu bağlamda haber medyasında erek metin olarak yer alan çeviri eylemi başlı başına dinamik bir diplomatik çabadır. Medya okur kitlesini elinde bulundurduğu güç ilişkileri ile etkilemektedir. Yorum olarak erek haber metinde yer alan çeviriye temas eden her okur düşünsel olarak aktif ve reaktif bir yönelim kazanır. Aktarılan haber içerikleriyle kurumsal ideoloji ve politikanın mesaj ve imajını yansıtan ve okur kitlesini etkileyen çeviri eylemi kültürlerarası aracı durumuna gelirken aynı zamanda uluslararası diplomasi işlevini de (Elçiler gibi) icra eder. Ama yine de çevirinin olumlu manada etkili olması veya muhatap aldığı kültürlerle ters düşmesi diplomatik ilişkilerde olumlu veya olumsuz sonuçlara yol açabilir. Bu durumda kültürel diplomasi bakımından etkili olması için haber çevirisi içeriklerinin manipüle edilmesi, ideolojiler doğrultusunda kaynak haberlerin erek metinde haber medyalarının bağlı bulunduğu ülkelerin lehine dönüştürülmesi (TRT World -Türkiye, BBC News Türkçe-Birleşik Krallık) gibi çıkarımlar araştırma konusu olması için önemli bir gerekçedir ve incelenmeye değer bulunmaktadır. Çeviri burada müzakere veya uzlaşma aracı olarak ülkenin uluslararası imajı konusunda algı oluşturma, dolaylı olarak bir kültürel (kamu) diplomasi işlevini de yerine getirmiş olur. Medya bu bağlamda çeviriden yararlanmaktadır. Çevirinin medya diplomasisindeki bu eylemi “küresel kamusal alandaki kamu diplomasisi müdahalelerini kapsayacak şekilde genişletilebilir (Lynch, 2000, s. 330). Çevirinin bu iletişimsel eylemi genellikle “karşılıklı ve çok yönlü” iletişimsel çerçevelerdir. Barış, uzlaşma ve arabulucu kültürünü iletmek için aracılanan çeviri eyleminin müzakere formatı, erek kitlenin tercihlerine ve ihtiyaçlarına yanıt verirken aynı zamanda temel yerel aktörlerin ve hükümetlerin talimatlarının veya kırmızıçizgilerinin de farkında olan bir formattır. Bu, alt uçta yalnızca kitlenin epistemik

gerçekliğine önem veren gazetecilikten üst uçta izleyici tarafından oluşturulan içeriğe, yurttaş gazeteciliğine ve çağrılı programlara dayanan açık formatlara geçiş anlamına gelir.

Son yıllarda haber içerikleri bağlamında araştırma konusu olarak incelenen çevirinin (Trope & Marchan, 2017; Pym, 2004; Yürük&Köksal, 2020; Foglia, 2013; Zanettin, 2021; Valdeón, 2019; Kexin, 2021) kapsama alanı ve odağı özgünlük ve eşdeğerlikten çok güç, himaye, patronaj, toplumsal düzen ve güç ilişkilerine (Fairclough) doğru kaymış bulunmaktadır. Çeviri araştırmacıları, dil tarihinin bir parçası olan ve dolayısıyla çeviri, yerelleştirme ve küreselleşme olgularına konu olan haber türünün yalnızca metinsel değil ideolojik çıkarımlarına da ilgi göstermişlerdir. Küresel haber ağları çeviriyi etkili bir araç olarak kullanarak uluslararası alanda dış politikaları biçimlendiren ve etkileyen önemli aktörler konumuna yükselmişlerdir. Haber çevirisi, dünyada olup biten olaylardan haberdar olmanın yollarından biri olarak tüm gelişmiş toplumlarda geçerli bir konudur, ancak burada çevirinin kapsamı ve haber medyası bağlamındaki tezahürü dikkatle incelenmesi gereken birçok sorun, engel ve hususu beraberinde getirmektedir.

Çalışma çevirinin aracı ve etkileyici birer aktör olma yönündeki çok yönlü işlevlerini haber ağlarındaki analizleri ile çeviri alanındaki paradigma değişimlerini göz önüne sermektedir. Bu çalışma 5 bölümden oluşmaktadır:

Çalışmanın genel bir literatürüne yer verilen giriş bölümü, öncelikle arka plan ve bağlamı tartışarak çalışmaya bir giriş yapacak, ardından araştırma problemini, araştırmanın amaçlarını, hedeflerini ve sorularını, önemini ve son olarak sınırlılıklarını tartışmaktadır. Çalışmada bilgi ve bulguların elde edilmesinde yazılı ve sözlü olmak üzere kitap, dergi ve internet kaynakları (Sosyal medyadaki her türlü kanallar; görüşmeler, Youtube, instagram, facebook vb.) kullanılarak literatür çalışması yapılmaktadır. Yazılı ve sözlü her türlü bilgi ve belgeye ulaşmak için TRT World ve BBC Türkçe'nin dış politika söylemleri ile ilgili her türlü yazılı ve görsel yayınların yanı sıra TRT World ve BBC News haber kanalı ve haber editörleri, kurum içinde yetkili mercilerle iletişime geçilecektir. Çalışmanın irdelenmesinde ve yorumlanmasında genel itibarıyla sosyolojik bir yaklaşım sergilenmektedir. Haber çevirilerine ilişkin metin analizi Fairclough'un Eleştirel Söylem Analizine dayandırılarak uygulanmaktadır.

Literatür araştırmasına dayanan çalışmanın I. bölümünde kültür kavramı ve kültürel diplomasi ile ilgili tanımlar teoriler ve referanslar, veriler, yorum ve açıklamalar üzerinde

durulmuştur. Altheide ve Snow'a (1979) göre medya kültürü, bir kültür içerisinde medyanın, medya mantığıyla birlikte inşa edilen diğer kurumları (örneğin siyaset, din, spor) giderek daha fazla etkilemesi anlamına gelir. İletişim çalışmaları için kültürü, bir grup insan tarafından etkileşim yoluyla paylaşılan öğrenilmiş davranışlar dizisi olarak tanımlayarak başlayabiliriz. Hem mesajlar hem de medya, bir gruba, organizasyona veya kuruma özgü davranışların, uygulamaların, inançların ve değerlerin dağınık bir koleksiyonu olan kültürü etkiler. Kültür ve medya, birbirlerini ince ve karmaşık şekillerde etkiler.

İlk bölümde ayrıca Kültür- çeviri ilişkisi, çevirinin kültürel diplomaside rolü irdelenmektedir. Kültürel diplomaside ülkeler diplomatik alışverişleri esnasında kendi ülkelerinin kültürel değerlerini (Barış, uzlaş ve arabuluculuk kültürü) haber medyası, sosyal medya, vb. araçları kullanarak uluslararası alanda tanıtmaya özen göstermektedirler. Haber çevirisinin kültürlerarası iletişimin bir aracı olarak vurgulandığı bu bölümde kültürel diplomasinin temel taşları kültürün öğelerinin oluşturacağı kanısına vararak kültür- çeviri ilişkisi özellikle anlaşılır duruma getirilmektedir. Ülkelerin kendi uzlaş, barış ve arabuluculuk kültürlerini lanse ederken aracılanan çeviri farklı bir konu, dilsel anlatım ve uygulamadır. Her kültür kendine özgü doğasıyla tanımlanabilir: Kültürel diplomaside farklı kültürel pratikler çeviri aracılığıyla farklı yorumlanabilir.

II. bölümde, haber üretim süreci ve bu süreçte çevirinin rolü tartışılmaktadır. Medya, haber medyası ve haber çevirileri, araştırmanın odaklandığı TRT World ve BBC Türkçe ile ilgili kurumsal bilgilere dayanmaktadır. Çeviri eylemi, muhabirin yabancı dilde bir metni okuduğu veya bir tanığın ifadesini yorumladığı andan, haber medyasında yayınlandığı ana kadar, haber toplama ve haber yayma arasındaki herhangi bir noktada gerçekleşebilir. Haberler sadece küresel haber ajansları veya yerel medya kuruluşları tarafından değil, profesyonel ve profesyonel olmayan çıkar grupları ve vatandaşlar tarafından da üretilmekte ve multimedya kanalları ve sosyal ağlar aracılığıyla yayılmaktadır.

Haber çevirileri üretiminin haber ajanslarında nasıl yapıldığı son yıllarda çeviribilim alanında merak edilen ve üzerinde çalışılan konulardan biridir. Araştırmacılar haber ajanslarına odaklanmış ve haberlerin nasıl toplandığını ve dağıtıldığını ve haber ajansları tarafından ve haber ajansları için çevirinin nasıl yapıldığını anlamak için yerel ve küresel gazeteci ağlarının haritasını çıkarmışlardır (Bielsa 2007; Bielsa & Bassnett 2009). Çeviri

esasinda küresel haber medyalarında kurum içi ve kurum dışı birçok etken grubun ideolojisi etrafında şekillenmektedir. Çeviri çalışmalarında ideoloji genel olarak çeviriyi şekillendiren bir faktör olarak kullanılmaktadır. Çeviri faaliyetleri politik ve kültürel bağlamdan etkilenir ve ideolojik faktörlere tabidir. Haber tarzı, özellikle siyasi haberler, güçlü bir ideolojik renk taşır. İdeoloji, çevirmenin kaynak metin seçimini ve sözcük seçimi ve orijinal metnin eklenmesi, değiştirilmesi veya silinmesi de dahil olmak üzere belirli haber çeviri stratejilerini etkiler. Jeremy Munday'a göre, çeviri çalışmalarında ideoloji kavramı çarpıtma, gizleme ve manipülasyon içeren olumsuz bir çağrışıma sahiptir; dolayısıyla çeviri, manipülatif çarpıtma ve yeniden yazma olarak görülmektedir (Munday 2007: 196). Çalışmanın bu bölümünde ayrıca herhangi bir gizli amaçlı yönlendirme eylemi veya örtmece eylem haber editörü adlı bir eyleyen tarafından çevirmen adı verilen bir eyleyen üzerinde gerçekleştirilen, tetikleyici bir çeviri eylemi olarak görülmektedir. Bu görünümde, çevirmen manipülasyona karşı tarafsız bir duruş sergileyebilir veya kurumsal (haber medyasının ideolojisi, kurumsal kimliği etkisi) sınırları içerisindeki politikaya uyum sağlayarak editöryal ayrıcalığa ayak uydurur. II. bölümde ayrıca haber çevirileri ile ilgili yapılan çalışmalar ve örneklere yer verilmektedir. Haber medyasında metin oluşturma süreçleri bu bölümde yerini almaktadır.

Haber kanallarının diplomasideki dolaylı işlevleri III. bölümde açıklanmaktadır. Bu bölümde çalışmada araştırma konusu olarak geçen TRT World ve BBC News Türkçe'nin Türkiye ve Birleşik Krallık lehine yürütmeye çalıştıkları medya üzerindeki kültürel ve kamu diplomasisi ile ilgili işlevlerinden bahsedilmektedir. Özellikle ülkeleri adına diplomatik bir imaj çizmede haber çevirilerin etkin olarak aracılığı konusu irdelenmekte ve bu konu okurların daha net anlamalarını sağlayacak ifadelerle açıklanmaktadır. Üçüncü bölümde ayrıca TRT World ve BBC Türkçe'nin çeviri ve yayın politikalarına yer verilmektedir. IV. bölümde diplomasi aracı olarak haber çevirilerinde çalışmanın amacı, yöntemi ve verilerin toplanma süreci ile ilgili bilgiler aktarılmaktadır. Çalışmada veri toplamadan verilerin analizine kadar izlenecek yol ve yöntemler dile getirilmektedir.

Bilgi, bulgu ve verilerin tartışıldığı V. Bölümde dijital teknolojiler ve yeni medya ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olan çevrilmiş haberlerin üretimi, özellikle Türkçe'den İngilizceye (TRT World İngilizce) ve İngilizce'den Türkçe'ye (BBC News Türkçe) yapılan çevirilere atıfta bulunularak tartışılmaktadır. Bu bölümde, çeviri sürecinden

geçtikten sonra erek metinde yer alan haberlerin kültür, siyaset, çatışma, diplomasi ve güç konularınca etkilenme ve ya onları etkileme biçimi, sonuç olarak çeviri-düzenleme sürecinden geçirilmesi ve erek okura nihai olarak ulaştırılması süreci üzerinden durulmaktadır. Bu aşamada çeviride yapısal ve anlamsal dönüşümlerin kaçınılmaz olarak gerçekleştirildiği sürecin sosyolojik bir yöntem olan eleştirel söylem analizi yaklaşımıyla yorumlanması yer almaktadır.

Haber çevirileri haber kanallarının kurumsal kültürü, ideolojisi ve erek kitlenin beklentilerinin ayrılmaz parçalarıdır. Teorik akıl yürütme, aşağıdakilerden veri toplamak için tasarlanmış ampirik araştırmalarla desteklenir:

- İnternet üzerinden yayınlanan orijinal (kaynak haber metni), çevrilmiş ve düzenlenmiş metinlerin (Erek haber metinleri) bir örneğinin çevirisi ile analizi;
- Çevrilmiş metinler üzerinden haber medyalarının (TRT World ve BBC News Türkçe) editörlerinin sözlü veya yazılı anlatımları veya yapılan araştırmalarda atıfta bulunulan kaynaklardan elde edilecek bilgi ve bulgular;
- Genel olarak çeviri ve özel olarak BBC tarafından Türkçeye yapılan haber çevirileri hakkında görüşlerini ifade eden BBC okur kitlesi arasında veya BBC Türkçe çalışanlarının ifadeleri temel alınarak BBC News Türkçe'nin Britanya'ya yönelik kültürel diplomasi aracı olarak hizmet etmesine yönelik yapılmış çalışmalardan alınan anket veya görüşmeler üzerinde elde edilen bilgi ve bulgular;

V. bölümde, ayrıca çalışmanın dayandığı haber çevirilerinin söylemsel ve çeviriye ilişkin bulguları incelenmektedir. Haberciliğin iletişimsel olayını doğuran, sosyal ve kültürel yapılarıdır. Li Pan'e göre (2014, s. 248) metin, bir üretim sürecinin izlerinden ve yorumlayıcı süreçler için ipuçlarından oluşan bir ürün olması anlamında, herhangi bir iletişimsel olayın analizinin merkezinde yer alır. Söylemle ilgili bulguların analizi bu bölümde mikro ve makro bağlamda ele alınmakta ve haberlerdeki çeviri analiz sürecinde TRT World ve BBC News Türkçe haber ajanslarının dayandığı kurumsal yapıların sosyal ve kültürel güç ilişkileri de göz önünde bulundurulmakta, çevirmen ideolojik çatışmalar bağlamında konumlandırılmaktadır. Söylem pratiği, iletişimsel bir olayda (Fairclough,1995, s. 59) sosyokültürel ve metinsel olanı birbirine bağlayan aracı boyut, hem üretim hem de metindeki yorumlama süreçlerini içerir. Söylem pratiğinin analizi, bazıları daha kurumsal bir karaktere sahip olan “metin üretimi ve metin tüketimi süreçlerinin çeşitli yönlerinin” analizini içerir.

Bu bölümde çeviri eyleminin nasıl nihai üretime sokulduğu ve çevirmenin görünmezliği kavramıyla beraber özellikle Venuti'nin deyiimiyle çevirmenin görünmezliği (The translator's invisibility) kavramının haber metinlerinde kültürel yabancılaştırma mı yoksa kültürel yerlileştirme şeklinde mi ortaya çıktığı üzerinde durulması gereken bir sorunsaldır. Çeviri haberin düzenlenmesi yani çeviri-düzenleme (Transediting) süreci erek haber metinlerinin dönüştürülmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Haber analizleri sürecinde transediting yaklaşımının benimsendiğine dair önemli ipuçları elde edilmiştir. Burada çeviri-düzenleme sürecinin haber çevirisinin şekillenmesinde nasıl bir rol oynadığı ve diplomasiyi aktarmada manipülasyona uğradığı ve yeniden dönüştürüldüğü ortaya çıkarılmıştır. Çalışmada transediting kavramı daha çok Stetting'in transediting tanımı ile ilgili açıklamaları temelinde gelişmektedir. Stetting (Aktaran Chen, 2011), haberlerin trans-editing sürecine girmesi hem çeviri hem de düzenleme sürecini birleştiren bir çeviri stratejisi olduğunu belirtmiştir. Çalışma kaynak metinden aktarılan erek metindeki anlamın sadece kaynak metinden hedef metne dönüştürülmesi değil, okur kitlesi perspektifinden yaklaşıldığında yeniden yazma süreci olarak tanımlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Venuti'ye göre (2004:Önsöz) yeniden yazımlar, yeni kavramları, yeni türleri, yeni araçları ortaya çıkarabilir ve çevirinin tarihini aynı zamanda edebi yeniliklerin, bir kültürün diğeri üzerindeki şekillendirme gücünün de tarihi olarak açıklamaktadır:

“Ancak yeniden yazma aynı zamanda yeniliği bastırabilir, çarpıtabilir ve kapsayabilir ve her türden giderek artan manipülasyona rağmen, çeviride örneklendiği gibi edebiyatın manipülatif süreçlerinin incelenmesi, içinde yaşadığımız dünyaya dair daha büyük bir farkındalığa ulaşmamıza yardımcı olabilir” (Editör önsöz).

Çeviri görevine her zaman belirli miktarda düzenleme dahil edilmesi doğal karşılanan bir eylem olarak görülmektedir. Editör, çevirinin erek kitleye kültürel açıdan uygun olmasını sağlamada anahtar rol oynar. Bu, hedef kitlenin aşına olmayabileceği kültürel referansları veya deyimleri kontrol etmeyi ve uygun ayarlamaları yapmayı içerir. Schaffner (2012, s. 880)'e göre gazetecilik metnin üretimine yapılan atıf, çevirinin kaynak metnin yakın bir yeniden üretiminden daha fazlası olduğu konusunda farkındalığı artırmak için daha geniş anlamda kullanmayı amaçladığı transediting örneği olarak verilmiştir.

Çalışma konusuna ilişkin analizin özellikle İngilizce dilinin etrafında geliştiği dikkate alındığında İngilizce diline yapılan birçok çevirinin yerlileştirme yaklaşımına tabi

olunması çevirmenin görünmezliği konusunu daha fazla irdelenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. *Translation in global news* adlı çalışmasında Bielsa ve Bassnett (2009) çevirmenleri daha görünür kılmak, övgüye değer bir amaç olduğunu vurgulayarak bu amacın edebiyat dünyasında açıkça yankı bulduğunu vurgulamaktadır:

“Ancak haber çevirisini düşündüğümüzde çevirmenin görünürlüğü bambaşka bir konu ve Venuti’nin yabancılaştırma hipotezinin hiçbir değeri kalmıyor. Haber çevirisinde baskın strateji mutlak yerlileştirme, çünkü malzeme hedef kitle tarafından tüketilmek üzere şekillendirilir, dolayısıyla onların ihtiyaç ve beklentilerine göre uyarlanması gerekir. İdeolojik kaymalar tüm çeviri türlerinde temel olarak önemli olmaya devam etse de, öncelikle bilgi aktarımıyla ilgilenen bir çeviri tarzında önemini yitirir” (s.10).

Çalışmada çevirinin görünmezliği öncelikle çeviri görevini devralan gazeteci çevirmenlerin erek haber metnin çevrilmesi ve düzenlenmesi sürecindeki rolleriyle beraber haber çevirilerinde hiyerarşik güç ilişkilerinin etkin hissedilmesi sonucu sosyolojik bir incelemeye tabi tutulmakta ve haber metinleri sonucu elde edilen çıkarımlar söylemlerin örtük ve açık mesajlarından ortaya çıkarılan bulguların yorumsal açıklamalarına dayandırılarak daha anlaşılır kılındığı gösterilmektedir. Haber metinlerinde gezinirken kaynak haber metinde üzerinde durulan detayların erek metinde genel olarak aktarılması ve diğer değişiklikler metnin zaten bir çeviri olduğunun kanıtlarını sunmakla beraber erek kitleye yönelik mesajlarda çeviri sürecindeki aktörlerin etkisi hissedilebilir bir boyutta çevirmenin aracı olduğunu anlatmaktadır.

Araştırmanın Konusu

Bu çalışma TRT World İngilizce ve BBC Türkçe servisinin Türkiye ve Britanya’nın dış politikaları ilgili kültürel diplomasiye ilişkin yapılan haber çevirilerinde BBC Türkçe’nin okurlarına yönelik ve TRT World İngilizcenin uluslararası alanda kendi okur kitlesine yönelik oluşturdukları algıları ile ilgili analizleri kapsamaktadır. Çalışmada söz konusu her iki medyanın haber siteleri, TRT World İngilizce ve BBC Türkçe’nin sosyal medya platformları gibi her türlü basılı, görsel, işitsel alanda geçen İngiltere ve Türkiye’nin yürüttüğü dış politika bağlamındaki haber çeviri analizi TRT World ve BBC News Türkçe servisinin Türkiye’ye ve Britanya’ya yönelik kültürel diplomasiye ilişkin haberleri kapsamaktadır. 2022-2023 yılları arasında İngiltere ve Türkiye’nin Ukrayna-Rusya çatışmasına yönelik barış, uzlaş, hoşgörü kültürüne yönelik en az 17 kaynak haber

metinde yer alan haber içeriklerinin erek haber metinleri olarak TRT World ve BBC Türkçe servisinde okurlara aktarılması sürecini kapsayan metin analizlerini kapsamaktadır. Kamu desteğini alan bu iki uluslararası kuruluşun haber ve yayın politikası medya alanlarında birçok çalışmaya konu olmuştur (Devran, 2015;Donelli,2019;Mustafa,2019;Valdeón,2005;2019;Baumannatal,2011;Aktan&Nohl, 2012;Eren,2019;Koçlu, 2022). Türkiye'nin hemen yanı başında devam eden her ikisi de komşusu olan Rusya ve Ukrayna arasındaki anlaşmazlıklar 2022'nin başından beri Türkiye ve Britanya medyasında önemli bir gündemi meşgul etmiştir. Rusya'nın çatışmacı durumuyla Batıya yönelme ihtimali, Britanya'nın tarihsel pozisyonu ve Türkiye'nin bu her iki komşusu(Rusya-Ukrayna) arasındaki savaştan ekonomik ve sosyal açıdan etkilenmesi kendi medya haberlerinde gündemi ön sıralara taşımış, haber kuruluşları, barış ve uzlaşa adına diplomatik mesaj araçları olarak kullanılmaktadır.

Çalışmada TRT World İngilizce ve BBC News Türkçe servisinin haber çevirilerinde kültürel diplomasi bağlamında metin ve süreç analizlerine dair literatür araştırması, yorumlar ve eleştirel söylem analizine dair çıkarımlar aktarılmaktadır. Konu, TRT World ve BBC News Türkçe'nin Ukrayna-Rusya çatışma ve anlaşmazlıklarında Türkiye ve İngiltere lehine diplomasi yürüterek kaynak haberi nasıl çevirdiği ve yorumladığı ile ilgilidir.

Kültürel diplomasi aynı zamanda genel ulusal stratejiye hizmet eden kamu diplomasisi olarak da adlandırılır. Kültürel diplomasi, edebiyat, medya, haber ajansları gibi tipik olarak ekonomik veya kültürel etkinin kullanılmasını içeren, uluslararası ilişkilere ikna edici etkide bulunan yumuşak güçler aracılığıyla diğer ülkeleri etkilemektedir. Liu Kexin, *A study to Cultural Diplomacy and Feminist Translation Theory* adlı çalışmasında tercihler oluşturma yeteneği, kültür, ideoloji ve kurumlar gibi soyut güç kaynaklarıyla ilişkilendirilme eğiliminde olduğunu belirterek bu boyutun, genellikle askeri ve ekonomik güç gibi somut kaynaklarla ilişkilendirilen katı komuta gücünün aksine, yumuşak güç olarak düşünülebildiğini vurgulamaktadır (s.1031).

Bir kamu kurumu olarak TRT World ve BBC News Türkçe haber ajanslarında ele alınan kaynak haberler erek okura yansıtılırken haber çevirilerin şekillenmesinde kurumsal ideoloji önemli bir role sahiptir. Üzerinde durulan önemli bir konu da bu haber ajansları kamuoyu tarafından desteklendiğine göre nasıl bir manipülasyona başvurduğu ile ilgilidir.

Gazetecinin yorumundan çıkan haber içeriği editörün müdahalesine uğrayarak (patronaj) değişmesi mümkün olabilmektedir. Bu hiyerarşinin içinde editör de çevirmenin bir üst katmanı olarak veya bizzat çevirmenlik işlevini yerine getirerek nihayetinde çeviriye müdahalede bulunmakta; çok fazla ön plana çıkarılmamasına karşın ya da haberlerin aktarılmasında çoğunlukla görünür kılınmayan haber çevirmenin duruşu gazetecilik çevirisinin yönünü belirlemektedir. Çevirmen ya kendi tercihiyle ya da kurumun müdahalesine bağlı olarak haberleri sadece özetleme yoluyla aktarabilir, haberin önemli bölümlerini ön plana çıkarabilir ya da ekleme ve çıkarma gibi haber metnini önem sırasına göre düzenleyerek lokal dönüştürmeye gidebilir.

Haber çevirisi üretimi analizi kurumsal yapı içerisinde haber çevirisinin yönlendirmelere açık hale geldiğini, haber içeriklerinin ülkelerarası gündeme bağlı olarak toplumsal güç ve politik bağlama göre öne çıkarılabileceğine dair önemli açıklamaları ortaya çıkarmada kaynak sağlamaktadır. Bazı haber çevirileri hem kavramsal anlamda hem de söylemin ekseriyetini oluşturan ülkelerin siyasi çıkarları bağlamında erek okurun beklentilerinin ötesinde bireysel olmaktan çok ülkenin bütünü oluşturan toplumsal bir odaklılık içerisinde aktarılmaktadır.

İngiltere'deki gelişmeleri uluslararası alanda sunum şeklini, bu doğrultuda haber içeriklerinde BBC News Türkçe haber çevirilerinin diplomasi bağlamında nasıl dönüştürüldüğünü, haber çevirilerinde nasıl yansıtıldığını analiz etmek için İngiltere'nin Ukrayna-Rus çatışmasına yönelik bakış açısı irdelenmektedir. Uluslararası barış kültürü adına gösterdiği arabuluculuk- uzlaşılı kültürü ve bu yönde aktarılan haber içeriklerinin orijinal metnin farklı bir dilsel, kültürel bağlama uyan diplomasi odaklı erek metne nasıl yeniden yapılandırıldığını, şekillendirildiğini, dönüştürüldüğünü ve diğer haber kaynaklarıyla nasıl birleştirildiğini belirlemek için BBC Türkçe haber gazeteciliği eleştirel çeviri bağlamında incelenmektedir. Londra merkezli BBC World News'e dayanan BBC News Türkçe servisinin devlet destekli kurumsal yapısı ve geniş bir uluslararası yetkinliği olduğu dikkate alındığında kapsayıcı bir okur kitlesine sahip olması kaçınılmazdır. Okur beklentileri ve tepkileri göz önünde bulundurulduğunda politik ve diplomatik temaları işlemesi ve İngiltere ile ilgili etnosentrik bir haber aktarımı söz konusudur. Haber aktarımı genelde Birleşik Krallık siyasi atmosferinin dünyaya tanıtılması ve bu doğrultuda içeriklerinin dönüştürülmesi yönünde gerçekleştirilmektedir.

Çalışmada vurgulanan diğer konu ise, TRT World İngilizce için Ukrayna-Rusya savaşında Türkiye'nin uluslararası alanda gösterdiği barışçıl çabalarını erek metin olarak TRT World İngilizce haber ajansında kaynak metin olarak başka dillerden çevrilen ve yorumlanan haber çevirilerinin Türkiye'nin kültürel diplomasisi bağlamında nasıl aktarıldığı üzerinde durulmuştur. Barış, uzlaş ve arabuluculuk çabaları ülkelerin uluslararası ilişkilerde öne çıkmasını sağlayan ve halkların kültürel bakış açılarına göre değişebilen ama nihayetinde kültürel değerlere dayanan bir sürecin bir parçasıdır. *Spirituality, religion, culture, and peace: Exploring the foundations for inner-outer peace in the 21st Century* adlı çalışmasında Linda Groff (1994) barışı evrensel kültürel değer olarak aktarırken birçok farklı dinlerin barış kavramını farklı anlatsa bile sonuçta genel bir barış kültüründe birleştiklerini söylemektedir. Barış kültürü UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) tarafından üzerinden önemle durulan bir değerdir. Groff (1994a) "Barış Kültürü" terimi, son zamanlarda UNESCO için önemli bir odak noktası haline geldi - hem "Dünya Dinlerinin Barış Kültürüne Katkıları" konulu 1993 Barselona konferansında tanık olunduğu gibi, hem de pratik anlamda, Güneyde bu kavram etrafında UNESCO saha projelerinin başlatılmasıyla kanıtlanmıştı' der. Devletlerarasında savaşın dünya kamuoyunda kabul edilebilir bir eğilim olmadığı ve karşılıklı anlaşma ve barış görüşmelerin öne çıktığı yeni bir dünya eğilimi öne çıkmaktadır.

Türkiye TRT World News İngilizce ile dünya kamuoyunda kendini tanıtmak amacıyla farklı ülkelere çok dilli muhabir ve gazetecilerle birlikte çalışmaktadır. TRT World İngilizce Türkiye hakkındaki haberleri uluslararası alanda yaygınlaştırarak ülkenin tanıtılmasına büyük önem vermektedir. TRT World ile ilgili kanalın internet sayfasında hedefi ilgili şu yazılmaktadır:

“2002 yılından bu yana Türkiye hem bölgesel hem de küresel bir aktör olarak önemi giderek artan bir ülke haline geldi. Bu istikrar, gelişme ve güçlü uluslararası ilişkiler dönemi, TRT World'ün doğal olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye'nin jeopolitik ve jeokültürel konumu, dünyadaki olaylara farklı bakma potansiyelinin göstergesidir. Tarih boyunca birçok medeniyetin işbirliğine ev sahipliği yapmış bu topraklar, uzun zamandır fikir, bilgi ve ticaretin kesiştiği bir merkez olmuştur. Farklı kültürlerin karşılıklı iletişim dilinin İngilizce olduğu bilgi çağında TRT World, dünya çapındaki olaylara yeni bakış açıları kazandıracak” (TRT World, 2022).

Karşılıklı iletişim dili ile bağdaştırılan İngilizce bugün tüm dünyada iletişim ve çeviri dili olarak yaygın bir şekilde kullanılarak kültürlerarası iletişimin gerçekleştirilmesi ve diplomasi dili olarak da kültürel diplomasi alanında TRT World tarafından erek kitleye yönelik aracı konumundadır. Haber çevirilerin TRT World üzerinde aktarılması Türkiye'nin jeopolitik ve jeokültürel konumunu, dünyadaki olaylara farklı bakma potansiyelinin gösterilmesi açısından önemli görülmektedir. Türkiye bu anlamda kendi diplomatik görüş açısını TRT World gibi uluslararası alanda kapsamlı bir haber sirkülasyonu sağlayarak etkili kılmaya çalışmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, TRT World ve BBC Türkçe haber servislerinde yer alan Ukrayna-Rusya çatışmasına dair uzlaş, barış ve arabulucu kültürüne ilişkin haber çevirilerinin diplomasi yönünü ve erek metindeki kültürler arası farkındalığın analizini, kültürlerarası arka planda İngilizce (TRT World) ve Türkçe (BBC Türkçe) kaynaklı haberlerin çevirisinde uygulanan haber çevirilerindeki söyleme ilişkin anlamsal ve yapısal dönüşümleri ve çeviri taktiklerini Norman Fairclough'un eleştirel söylem analizi yaklaşımı çerçevesinde ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada önemli hedeflerden biri de kıtasal, ulusal, dilsel, politik ve ideolojik güç ilişkilerinin, haber seçimi, haber çevirisi ve haber düzenleme ile ilgili önemli kararları ve seçimleri belirlediğini erek haber metinlerinde ortaya çıkarmaktır. Bunun yanında çevirinin politikayı ve kültürü etkili bir şekilde yansıtarak uluslararası alanda diplomatik bir dili nasıl oluşturduğunu ortaya çıkarmaktır.

Araştırmanın Önemi

Haber çevirisi, çeviri çalışmaları disiplini içinde önemi giderek artan bir konudur. Haber çevirilerin içeriklerin manipüle edilmesi, belli bir ideoloji yönünde dönüştürülmesi, çevirmenin bu durumda bir aracı olarak kullanılması haber çevirilerin incelenmesi açısından çeviri çalışmalarına farklı bir bakış açısı benimsenmesinde önemlidir. Özellikle haber ajanslarına odaklanarak ve haber kuruluşlarındaki çeviri uygulamalarına eleştirel ve etnografik bir yaklaşımla çevirinin metinsel bir analizini birleştirerek, haber çevirisi çalışması için küresel bir bakış açısının irdelenmesinin gerekliliği çalışmada üzerinde durulan bir konudur. Türkiye'nin dünyanın farklı bölgelerinden bazı uluslararası konularda diplomatik iletişim kurması, tartışması ve müzakereleri sürdürmesi gereken

katılımcıları bir araya getirdiği göz önüne alındığında, burada çevirmen ve çeviri işi güçlü bir şekilde uygulama alanına girmeye mecbur bırakılmaktadır. Prestijli uluslararası kuruluştaki çeviri, müzakere sürecinde ve devletler ve halklar arasındaki kültürel diplomatik ilişkilerde önemli bir siyasi ve kültürel rol oynamaktadır. Soğuk savaş dönemine binaen çok da ileriye gitmeyen uluslararası fiziki mücadele (şiddet, savaş vb.) Ukrayna- Rusya arasındaki itilafları sonucu en nihayetinde raydan çıkarak diplomatik süreçleri birçok açıdan dışarıda bırakarak savaşa dönüşmüş ve yıkıcı olmaya başlamış olmasına rağmen diplomasiye olan ihtiyaç kültürlerarası ve halklar arası *soft power* diye adlandırılan kültürel diplomasiyi gerekli kılmaktadır. Birçok farklı tanıımı olsa da “Karşılıklı anlayışı geliştirmek için uluslar ve halklar arasında fikir, bilgi, sanat, dil ve kültürün diğer yönlerinin değişimini içeren bir tür kamu diplomasisi ve yumuşak güç”¹ olarak ifade edilen *kültürel diplomaside* çeviri, bazı kültürel farklılıklara saygı gösterme eğiliminde iletilmek isteneni daha anlaşılır kılmak için yerileştirme uygulaması ile diplomasiye kolaylık sağlamaktadır.

Çevirmenlerin kültürel farklılıklar konusundaki bilinç düzeyleri dilsel ve kültürel boşlukları kapatmalarına, azınlık topluluklarını güçlendirmelerine ve küresel anlayışı geliştirme kapasitelerine doğrudan veya dolaylı etkileri olacaktır; farklı dilleri konuşan insanlar arasındaki iletişimi engelleyebilecek kültürel bariyerleri ortadan kaldırır.

İkili diplomaside diplomatlar kadar çevirmenler de kendi geleneklerini, normlarını ve dilini keşfetme fırsatına sahip oldukları için diğer kültürü anlamak daha kolay olabilir. Haber çevirilerinde yer alan çevirmenlerin kültürel diplomaside sadece birer çevirmen olmalarının ötesinde diplomatik ilişkilerde etkili birer aktör durumuna geçip geçemediklerini anlamada bu çalışma çeviribilim ve ilgili disiplinlerde (Halkla İlişkiler, Siyasal Bilimler, Sosyoloji, Kültür Bilimi, Uluslararası İlişkiler, Dilbilim vb.) önemli bir literatür katkısı sunmaktadır.

Haber çevirilerinde genelde görünür olmamalarına karşın haber ajanslarında (daha genel olarak diğer birçok haber kuruluşunda olduğu gibi), yalnızca gazetecilerin, haber çevirilerin André Lefevere’nin (1992) yeniden yazma olarak nitelendirdiği gibi kaynak haber metinlerinin uyarlanmasından veya düzenlenmesinden önemli ölçüde farklı olarak algılanmayan çeviri işine özel olarak hazır oldukları algısı mevcuttur. Çevirmenlerin

¹ "Cultural Diplomacy, Political Influence, and Integrated Strategy," in Strategic Influence: Public Diplomacy, Counterpropaganda, and Political Warfare, ed. Michael J. Waller (Washington, DC: Institute of World Politics Press, 2009), 74.

asında bu hiyerarşide önemli aktörler olduğu haber çevirileri analizinde belirli bir çerçeveye oturtulmaktadır.

Yabancı haberlerin yerileştirme süreçlerinin kültürel ve etik çıkarımlarının yanında haber üretim süreçleri, sözlü anlatımların ve görsel bilgilerin kullanımından bir dilden diğerine metinsel aktarıma kadar bir dizi dilbilimsel dönüşümü gerektirir. Haber çevirileri sürecinde metinlerin bazı bölümlerine erek okurun amaçlarına göre yer verilmez ve sadece kültürel ve etik çıkarımların gerektirdiği özetleme yapılır. Bu durumda editörler çevirmenlerin aracılığıyla bir koşulda haber içeriklerinin belli bir çerçeveye tam uyum sağlaması için müdahalelerde bulunarak görsel bilgilerden söylemlerin dönüştürülmesine kadar bir gölge gibi iz sürmektedir. Haber çevirisi ideolojiyi aktarmada da önemli bir role sahip olarak görülüyor. Erek metnin anlamı algılanırken çevirmenin ideolojisi yani çevirmenin dünyaya bakış açısı metin üzerinde görünür olsun olmasın metin derin okumalara tabi tutuldukça açığa çıkar. Erek metin içindeki kavramların seçimi, göstergeler, öne çıkardığı resimler, metnin zemininde kullanılan renkler, kültürel öğeler, haber metnindeki başlıklar haber analizi yapıldıkça haber çevirmeninin niyetine yönelik algılamaların açığa çıkmasına yardımcı olur.

Haber üretim süreçleri, sözlü anlatımların ve görsel bilgilerin kullanımından bir dilden diğerine metinsel aktarıma kadar bir dizi dilbilimsel ve kültürel dönüşümü gerektirir. Norman Fairclough'un söylem analizleri yaklaşımları doğrultusunda TRT World News ve BBC News Türkçe'deki haber çevirisi analizi çalışmanın temel hatlarını belirlemede anahtar çözümler üretmesi açısından önemli görülmektedir.

Uygulanacak teori ve yaklaşımlar ele alındıktan sonra haber çevirileri analizinde, seçilen kaynak haber metni ile ilgili kısa bilgilere yer verilmiştir. Dünyadaki haberlerin çoğu, hâlâ ulusal sınırlara göre düzenlenip ve ulusal çıkarılara göre yapılandırıldığından erek okur ön plana çıkarıldığı zaman çevirilerde kaynak haber metni, çok fazla hissedilmemektedir. Çünkü çeviri süreçleri, haber üretimini ve dolaşımını temel alarak ama çoğu zaman görünmez biçimlerde onları şekillendirerek yerel ve küresel olayların yorumlarının farklı izleyicilere iletilmesini mümkün kılar. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar özellikle çevirmenin görünürlüğüne sağlanması bakımında haber çevirmenlerinde farkındalık yaratması beklenmektedir.

Çalışmada, çevirinin kültürel çerçevede görünen veya görünmeyen bir aktör olarak kullanılması irdelenerek bilgi aktarımında basının çifte rolü gibi yönleri ele almak için

disiplinler arası bir bakış açısı elde edilmektedir: Bir yandan haber medyası bir seçim süreci yürütür, bu sayede neyin haber olduğuna karar verilir ve diğer yandan bu bilgiyi yayınlama işlevini gerçekleştirir. Bu, çeviri politikalarının yanı sıra metin (ler)in kültürel olarak yeniden bağlamlaştırılmasına katkıda bulunan çeviri stratejilerini de içermektedir. Bu nedenle haber ajanslarının haber çevirileri ile ilgili ideolojik konumunun öneminin ve metinlerin üretildiği ve yeniden üretildiği bağlamın incelenmesi haber çevirilerinin kültürel diplomasi aracı olarak nasıl kullanıldığına ışık tutmaktadır.

BBC Türkçe servisinin haberleri erek okur olarak Türkçe konuşan ve en azından bir Türkçe okur, izler, takip eder kitleye yönelik nasıl bir çeviri çerçevesi oluşturduğu ve Türkiye'nin kültürel ve sosyal bağlamını yayın yaptığı dillerden biri olan İngilizcede aktarırken TRT World'ün nasıl bir çeviri politikası ve metodu uyguladığı iki medya aracının gerek Türk okurlarına gerekse İngilizce konuşanlara yönelik karşılaştırmalı betimleyici bakış açısı bundan sonraki çeviri çalışmaları alanında karşılaştırmalı bilimsel yöntemlerin (comparative-contrastive) şekillenmesinde önemli bir yer oluşturmaktadır. Özellikle kamu ve kültürel diplomasi bağlamında yerlileştirme ve yabancılaştırma yapılan metinlerin nasıl üretildiği arkasındaki temel nedenler analiz edilerek literatüre katkı sunulması beklenmektedir.

Haber çevirilerinin hazırlanması ve üretilmesi sürecinde TRT World İngilizce haber akışında yer alan gazete yönetiminin ideolojisi, ait oldukları toplumun güç yapısı ve güç ilişkilerinin yönlendirmesi haber çevirilerinin devingen yapısını önemli bir aktör haline getirmektedir. Bu anlamda haber çevirileri tek yönlü olmaktan öte bu güç ilişkileri içerisinde dinamik çok yönlü bir eylemdir. Haberlerin analizinde erek kitle olarak toplumdaki güç ilişkileri ve üretici konumdaki kurumsal yapıdaki hiyerarşik güç ilişkilerinin birbirinden bağımsız olamayacağı sayıltısı görünür hale getirilmektedir.

Lefevere (1992) ideolojinin çeviri eyleminde muazzam bir kısıtlama işlevi gördüğüne işaret ederek “İdeoloji politik alanla sınırlı değildir, "eylemlerimizi emreden biçim, gelenek ve inanç ızgaralarının" olduğunu vurgulamaktadır. Bu durumda dış haberler hakkında haber yapan yerli gazetecilerin nasyonal bağlamda hareket etme eğilimi, yabancı dil ve erek kültür konusundaki yeterliliği veya yetersizliği, gelenek ve inanç ızgaraları denilen sübjektif bakış açılarını yansıtan kendi iç ideolojik sınırlarını nadiren aştığı göz önünde bulundurulduğunda metinlerin manipüle olma ihtimali artmaktadır. Çeviri olayının gazeteciler tarafından yerine getirilmesi veya makine çeviri sürecinden

sonra son biçimleyici olarak editörler tarafından düzenlenmesi haber çevirilerinin manipölasyona maruz kalması ve yeniden yazma olarak kaynak metinden farklı bir içerik ve formata dönüşme ihtimalini artırmaktadır. Diğer taraftan çevirmen ile gazeteci arasındaki iletişim derinliği haber çevirisinin içeriğinin nasıl aktarılacağını etkiler. Sonuç olarak bu çalışma çevirmenin haber akışında hangi konumda olduklarını sorgulayıcı bir yaklaşımla analiz etmesi açısından haber çevirilerinde çevirmene bakış açılarını da ortaya çıkarması bakımında önemlidir.

Yabancı haberlerin yerlileştirme süreçlerinin kültürel ve etik çıkarımlarının yanında haber üretim süreçleri, sözlü anlatımların ve görsel bilgilerin kullanımından bir dilden diğerine metinsel aktarıma kadar bir dizi dilbilimsel dönüşümü gerektirir. Haber çevirileri sürecinde metinlerin bazı bölümlerine erek okurun beklentileri dikkate alınarak yer verilmez ve sadece kültürel ve etik çıkarımların gerektirdiği *özetleme* yapılır. Bu durumda editörler çevirmenlerin aracı olarak kullanıldığı bir koşulda haber içeriklerinin belli bir çerçeveye tam uyum sağlaması amacıyla görsel bilgilerden söylemlerin dönüştürülmesine kadar erek metne müdahale ettikleri bilinmektedir. Bu durumda haber editörleriyle görüşülmesi veya haber editörlerinin müdahalesini aktaran kaynaklardan bilgi ve belge elde etmek haber çevirilerinin analizi açısından gerekli olmaktadır. Haber editörleri ile yapılacak görüşmeler üzerinden öncelikle bu hiyerarşik yapı ile ilgili bilgilere ulaşması beklenmektedir.

Haber metinlerin üretiminde erek kitlenin beklentileri son derece önemlidir. Erek kitlenin beklentileri ve haberlere gösterdikleri tepkilerin haber üretiminde haber içeriklerinin şekillenmesinde son derece önemli olduğunda çalışmada erek okurun haber çevirilerindeki yorumsal eğilimlerini analiz etmesi bakımında bilimsel literatüre katkı sunması beklenmektedir.

Erek metin içindeki kavramların seçimi, göstergeler, öne çıkardığı resimler, metnin zemininde kullanılan renkler, kültürel öğeler hatta haber metindeki başlıklar haber çevirmeninin niyetini algılamamıza yardımcı olur. Dolayısıyla çevirmenin dolaylı olarak kendi ideolojisini veya düşüncesini çalışmaları aracılığıyla temsil edebileceği söylenebilir. Bu ideolojileri haber çevirilerinde aktaran sadece çevirmen değildir; çevirilerin şekillenmesinde çevirmene müdahalede bulunan üst ve alt katmanlar, editörler bu ideolojilerin şekillenmesinde dolaylı veya doğrudan sorumlu tutulacak aktörlerdir. İşte bu aktörler tarafından yeniden şekillenen haber çevirisi erek metin bir nevi yeniden

yazılan başka bir metin konumuna gelir. Sonuçta çevrildikten sonra yeni bir metin olarak ortaya çıkan haber metinlerinin Lefevre'nin yeniden yazma teorisi bağlamında ele alınması konuya farklı bir yorum ve bakış açısı getirmesi açısından önemlidir.

Haber üretim süreçleri, sözlü anlatımların ve görsel bilgilerin kullanımından bir dilden diğerine metinsel aktarım kadar bir dizi dilbilimsel ve kültürel dönüşümü de gerektirir. Dilbilimsel ve kültürel dönüşümlerin analizi ile ilgili çıkarımların ortaya konması sürecinde Fairclough'un yaklaşımları doğrultusunda TRT World haber çevirisi analizi çalışmanın temel hatlarını belirlemede anahtar çözümler üretmesi açısından önemli görülmektedir.

Haber çevirileri analizinde uygulanacak teori ve yaklaşımlar ele alındıktan sonra seçilen kaynak haber metni ile ilgili kısa bilgilere yer verilmiştir. Dünyadaki haberlerin çoğu, hala ulusal sınırlara göre düzenlenip ve ulusal çıkarılara göre yapılandırıldığından kaynak haber metni erek okur ön plana çıkarıldığında çevirilerde çok fazla hissedilmemektedir. Çünkü çeviri süreçleri, haber üretimini ve dolaşımını temel alarak ama çoğu zaman görünmez şekillerde şekillendirerek yerel ve küresel olayların yorumlarının farklı izleyicilere iletilmesini mümkün kılar.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar özellikle çevirmenin görünürlüğünün sağlanması bakımında haber çevirmenlerinde farkındalık yaratması beklenmektedir. Bu çalışmada, çevirinin kültürel çerçevede görünen ve görünmeyen bir aktör olarak kullanılmasını irdeleyerek bilgi aktarımında basının çifte rolü gibi yönleri ele almak için disiplinler arası bir bakış açısı elde edilmektedir: Bir yandan haber medyası bir seçim süreci yürütür bu sayede neyin haber olduğuna karar verilir ve diğer yandan bu bilgi yayılır. Bu, çeviri politikalarının yanı sıra metin(ler)in kültürel olarak yeniden bağlamlaştırılmasına katkıda bulunan çeviri stratejilerini de içerir. Bu nedenle haber ajanslarının haber çevirileri ile ilgili ideolojik konumunun öneminin ve metinlerin üretildiği ve yeniden üretildiği bağlamın incelenmesi haber çevirilerinin kültürel diplomasi aracı olarak nasıl kullanıldığına ışık tutmaktadır.

Burada literatüre kazandırılacak önemli bir perspektif çeviri gazetecilikle bütünleştirildiğinde, haber üretimi kategorisine giren normlar tarafından yönetilip yönetilmediği, eğitilmiş ve uzman gazeteciler tarafından yapılır hibrit bir çevirmenlik eyleminin oluşup oluşmadığı, çevirmenlerin genellikle görünmez kalıp kalmadığına yönelik bir geniş perspektifin kazanılmasıdır.

Cümle sözdizimi, bir olaydaki katılımcıların anlamsal rollerini kelime sırasına, ilişkisel işlevlere (özne, nesne) veya aktif veya pasif formların kullanımına göre ifade eder. Bu çalışma haber çevirisinde olası aracılık eylemine odaklanarak böyle bir dolayımamaya hangi dilbilimsel kaynakların uygulandığı ve aracılık nasıl sağlandığı ve toplumu anlama da bunları irdelemenin önemi üzerinde durmaktadır. Bununla beraber, çalışmada okuyucunun farklı kültürler ve ideolojiler arasında haberlerle ilgili söylemleri aktarırken haber çevirmenin rolünün iyi anlaşılması hedeflenmektedir.

Araştırmanın Sorunları

Çeviri farklı kültürlerarası anlaşılmayı kolaylaştırması ve bilginim küresel boyutta daha hızlı dolaşımını sağlaması açısından önemli bir araçtır. Ancak haber çevirilerinde kaynak metindeki söylemlerin erek metinde temsil edilirken manipülasyona uğraması, yeniden yazmaya tabi tutulması ve belirli ideolojiler doğrultusunda değiştirilmesi ve yeniden düzenlenmesi sonucu çevirinin gücü ve toplumsal algısıyla ilgili önemli bir sorun ortaya çıkmaktadır. Her ülke kendi anlatılarının ve kültürel değerlerinin toplumsal algısı ne olursa olsun olumsuz algılanmasını istemez. Özellikle diplomasi alanında haber çevirilerinin kaynak kültür ile ilgili imajın olumsuz olarak lanse edilmesi beklenecek bir şey değildir. Bu açıdan kültürel diplomasi işlevini yerini getirirken son derece sübjektif ve yoruma dayalı bir unsur olan ve herkesin kendine özgün olan kültürünü aktarırken toplumlararası iletişim aracı olan çeviriden tarafsız olmasını beklemek yanlış olacaktır. Erek kitlenin toplumsal algısının kaynak ülke lehine olumlu aktarılması aşamasında çeviri tarafsız bir uygulama değildir. Bu anlamda çeviri masum değildir ve objektif bir ölçüt taşımadığı için de sorunsaldır. Çeviri orijinalin parçalarının toplamından başka bir şeydir. Çevirmenler, önyargılarından, ideolojilerinden ve bağlı oldukları anlatılardan kaynaklanan çıkarımlarını çeviriye dayatabilir ve böylece orijinalinden farklı bir anlam sunan bir çeviri üretebilirler. Bu bağlamda BBC News Türkçe ve TRT World kamu destekli kuruluşlar olduklarından devletin ideolojisi ve egemen anlatıların dışına çıkmadıkları hususlarının ve kavramsal açıdan söylem analizine dayalı literatür kazanımının ortaya çıkarılması bu sorunsalın tartışmaya açık hale getirilmesinin yolunu açmaktadır. Mustafa (2019a)'ya göre çeviri, ideolojik olarak türetilmiş gündemler için kamu desteği üreten anlatıları meşrulaştırmak için bir devlet idaresi aracı olarak kullanılabilir.

Ulusal ve kültürel imgelerin yaratılması, çeviri çalışmaları, gazetecilik çalışmaları ve imge çalışmaları arasındaki kesişmelerde özel bir konuma sahiptir. Medyada bu çalışmaların çeviri yönü henüz tam olarak ön plana çıkmış değil. Örneğin Bielsa, “medya sosyolojisinin coğrafi, kültürel ve dilsel sınırlar arasında haber üretmeyi ve iletmeyi mümkün kılan dilsel süreçlerin incelenmesini ihmal ettiğini” belirtir (Bielsa 2010: 48). Daha da yakın zamanda, Bielsa ve Bassnett Global News'deki çevirisi üzerine bir incelemelerinde dil, güç, kültür, medya, kimlik ve küreselleşme arasındaki kesişmelere odaklanan ve birçok araştırmaya imza atan Demot-Heinrich'i (Bknz. <https://liberalarts.du.edu/about/people/christof-b-demont-heinrich>) medya ve iletişim çalışmalarını önemli dil ve çeviri konularını ihmal ettikleri için sert bir şekilde eleştiriyor. Bir gazetecilik ortamında çeviriye artan ilginin ana nedenlerinden biri, kültürel diplomasi aracı olarak çevirinin göreceli karmaşıklığıdır. Doorslaer (2013) bu konuda geleneksel Source Text-Target Text (kaynak metin – erek metin) ilişkisinin olduğu bir durum olmadığını, araştırmalarda haber çevirisinde, orijinal metnin yeniden bağlamsallaştırmanın gazetecilik amacına tabi kılındığı süreci tanımlamak için (daha önce başka yazarlar tarafından kullanılan) “metinselleştirme” kavramına atıfta bulunulduğunu söylemektedir (Kang, 2007, s. 221; aktaran Doorslaer, 2013). Çeviri ile daha kapsamlı “aktarım” kavramı arasındaki sınırların bir şekilde bulanıklaştığı durumda haber çevirilerinde çeviri çalışmalarının nesnesinin gözlemlenmesine ve incelenmesine çok daha geniş bir bakış açısının ortaya çıkarılması gerekli görülmektedir.

Haber tüketicileri okudukları haberleri nadiren başka bir dilden çeviri sonucu olarak düşünürler, ancak gerçek şu ki birçok haber makalesi, farklı dillerde yazılmış diğer kaynak metinlerden materyaller kullanılarak yeniden yazılmaktadır.

Sunulan bilgiler, bölgedeki haberleri takip etmeyen biri için tam veya çok net olmayabilir ve erek okur açısından mesele tam olarak bu. Bununla birlikte, konu hakkında eğitilmiş ve bilgili olduklarından emin olmaları ve makaleyi çok fazla büyütmeden veya konudan uzaklaşmadan gerekli bilgi ve açıklamaları sağlamaları gerektiğinden, bu bir çevirmen için büyük bir zorluk teşkil etmektedir. Haber çevirilerinin bir yayın grubundan çok kısa bir sürede üretilmesi ve kültürel bağlamından kopararak okura sunulması gazetede ki haberlerin hiyerarşik tabakadan geçerek ulaşıldığını ve yorumlarla beraber manipüle edilerek okura aktarıldığı şüphelerini artırmaktadır. Çalışma aynı zamanda haber kuruluşları tarafından yapılan leksikal (sözcüklerle ilgili) seçimlerin bahanesi olarak

kullanılan editoryal bağımsızlık politikasını sorgulamaya çalışmaktadır. Editoryal bölümünde yer alan ve çeviri düzenleme sürecinde etkin olarak kullanılan ama aslında ek bilgi olarak haber içeriklerinin herhangi bir kısmında vurgulanmayan aktörlerin erek haberin nihai oluşumunda yer almaları bilinen önemli bir husustur. Analizler sonucunda elde edilen bulgular çeviri sürecinin çevirmen ile beraber önemli bir parçası olarak kabul edilen *trans-editor* olarak da geçen *çeviri düzenleyiciler* bir yeniden yazıma giden sürecin işlevsel aktörleri olarak kabul edilmektedir. Çevirmen gibi bu aktörlerin görünmezliği tıpkı bir eserin veya yapıtın mümessilleri gibi telif hakları açısından aydınlanması gereken sorunlara işaret etmektedir. Bu süreçte çeviri sürecindeki aktörlerin bilinmesi veya haklarında bilgi edinmesi ortaya çıkan haber içeriklerini yansıtan ideolojilerin de açığa çıkarılması anlamına gelmektedir. Çünkü her içerik onu oluşturanı yansıtmaktadır. Çalışmada bilgi ve bulgulara ulaşmada yazılı ve sözlü olmak üzere kitap, dergi ve internet kaynakları (Sosyal medyadaki her türlü kanallar; görüşmeler, Youtube, instagram, facebook vb.) da kullanılarak literatür çalışması yapılmaktadır.

Li Pan'e göre (2019) haber söylem analizinde bu aşama, raporların üretilmesi ve yorumlanmasında rol oynayan ideolojik faktörlerin ve iktidar ilişkilerinin maskesini düşüren aşamadır. Çalışmada çevirinin kültürel diplomasiyi yürütme işlevini yerine getirirken sosyal analiz yaklaşımının uygulanmasının sürecin ilerlemesinde kolaylaştırıcı rolüne önem verilmektedir. Kültürel diplomasinin bir aktörü konumunda aslında örtük olarak kendi rolünü yerine getiren çeviri faaliyeti haber çevirilerinde büyük ölçüde görünmese bile kaynak metin ve erek metinlerin ortaya çıkarılması ve karşılaştırılması sonucu çalışmaya büyük katkılar sunmaktadır.

Sosyal hayatı, çeşitli türlerdeki (ekonomik, politik, kültürel vb.) birbirine bağlı sosyal pratikler ağırları olarak görebiliriz. Her uygulamanın bir semiyotik ögesi vardır. Tüm pratikler üretim pratikleridir. İster ekonomik ve siyasal, isterse kültürel olsun, içinde toplumsal yaşamın üretildiği gündelik yaşam pratikleridir. Her uygulamanın sosyal ilişkiler, sosyal kimlikler, kültürel değerler gibi unsurları içerir. Medya metinleri görsel, işitsel olabileceği konusu müzik, resim, sanat, gibi farklı kültürel alanlarda sunulabilmektedir. Medya metinlerinin hem tür hem de işlevsel olarak incelendiği bu çalışmada farklı konularda Türkiye'nin kültürel öğelerine ilişkin çeviri olarak düşünülebilecek metinler analiz edilmiştir. Metin analizinde tespit edilen *değerlendirme*

*süreci sapmaları*² ve süreçte ortaya çıkan *muhalif duruşlara* olası bir açıklama aramak için çevrilen ve orijinal haber metnlerinin işlev görmesi amaçlanan sosyokültürel ve ideolojik bağlamlar karşılaştırılmakta ve analiz edilmektedir. Analizde kültürel pratiklerin çeviri eylemiyle nasıl aktarıldığına odaklanmaktadır. Bu bağlamda kültürel odaklı analiz, bir çeviri olgusu olarak yabancı haber üretimine bakar ve kültürel ve sosyal kimliklerin algılarını ve yorumlarını şekillendirmede çevirmen ve çevirmenlerin rolüne odaklanır (Zanettin,2021, s. 5).

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada yer alan erek haber metnlerinin kaynak haber metinlere göre toplumsal güç ilişkileri açısından nasıl dönüştürüldüğünü ortaya koymak için eleştirel söylem analizi kullanılmaktadır. Eleştirel Söylem Analizi (CDA), dil kullanımının güç, ideoloji ve sosyal yapılarla ilişkili olarak incelenmesine odaklanan söylem analizinin daha geniş alanı içindeki bir araştırma yaklaşımıdır. 1970'lerde ve 1980'lerde öncelikle dilbilim, sosyoloji ve kültürel çalışmalar alanlarında ortaya çıktı. Eleştirel Söylem Analizi, dilin sosyal yapıları, ideolojileri ve güç ilişkilerini nasıl yansıttığını ve yeniden ürettiğini anlamak için güçlü bir çerçeve sunmaktadır. Eleştirel söylem analizi, yazılı, sözlü, görsel veya çok modlu iletişim biçimleri de dahil olmak üzere metinlerin yakından analizini içerir. Araştırmacılar, altta yatan ideolojileri ve güç dinamiklerini ortaya çıkarmak için kelime bilgisi, dil bilgisi, metaforlar ve retorik stratejiler gibi dilsel özellikleri inceler. Söylemi kendi spesifik sosyal, tarihi ve kültürel bağlamları içerisinde analiz etmenin önemini vurgulamaktadır. Anlamın dilin doğasında olmadığını, belirli bağlamlar içerisinde inşa edildiğini ve müzakere edildiğini kabul eder.

Çeviri bağlamında kabul edilebilir, Türkiye'nin sosyo-kültürel süreçleri yönlendiren TRT World haber yorumları ve görüşler, sosyo-tarihsel koşullar bağlamında analiz edilmektedir. Herhangi bir pratikteki sosyal aktörler (Editörler, ajans yönetimi, çevirmenler, işletmeciler vb.), pratik içindeki faaliyetleri sırasında diğer pratiklerin temsillerini ve aynı zamanda kendi pratiklerinin (reflexive) temsillerini üretirler. Temsiller olarak kurumsal pratikler, gazeteciler, hibrit gazeteciler, çevirmenler, haber koordinatörü, vb. sosyal süreçlere ve uygulamalara girer ve onları şekillendirir. Temsil, kendi kendini yeniden inşa etme de dâhil olmak üzere, pratiklerin sosyal inşası sürecidir.

² Li Pan (2014). Mediation in News Translation: A Critical Analytical Framework.

Eleştirel Söylem Analizi (CDA), çevrilecek kelimenin içerdiği niyetleri keşfetmede daha derine bakmamıza yardımcı olacak bir yaklaşım (Fairclough, 1995: 7) sunarak bu temsillerin sosyal olarak nasıl yansıtıldığını keşfetmemize olanak sağlamaktadır. Harald Olk, Çeviribilim (TS) alanına uygulanan eleştirel bir söylem analizinin “çevirinin ideolojiler tarafından nasıl şekillendirildiğini ortaya çıkarabileceğini ve bu şekilde belirli bir söylemin sürdürülmesine veya bozulmasına katkıda bulunabileceğinin” altını çizmiştir (2002, s.101). Haber çevirilerindeki söylemin incelenmesi, burada kaynak metinler (ST) ve erek metinler (TT) olarak anlaşılan birincil ve ikincil söylemlere yönelik eleştirel bir analizden elde edilen kavrayışlardan yararlanılarak okura yönelik niyet ve amaçlarda metinlerin nasıl yeniden üretilerek beklentileri karşılamak için dönüştürüldüğünü anlayabiliriz. Söylem çözümlemesi bu nedenle, bize dil ve kültür hakkında kapsamlı bir çıkarım sağlamak için mevcut metodolojik yaklaşımları tamamlayıcı bir araç olabilir.

Bir çeviri metninin doğuşunu hem sosyo-politik hem de kültürel açıdan etkileyen şeyler vardır. Dolayısıyla bir çevirmen olarak, tercüme edilen metnin bağlamını anlama konusunda metin analizinde Fairclough (1989;1995), “bir metinde bir yapı ile başka bir yapı arasında ilişki kuran bir yapı olduğunu” vurgulamaktadır. Fairclough, aynı zamanda eleştirel söylem analizi modelini makro model olarak uygulamakta ve bu modelinde söylemleri toplumsal pratikler, haber içerikli söylemleri de ideolojik çıkarımlar olarak tanımlamaktadır. Fairclough için haber medyası haber içeriklerinin dönüştürülmesi anlamında egemen ideoloji veya gücün sesinin erek kitleye ulaştırılarak ideolojik söylemler oluşturulması bakımından ideoloji ve gücün taşıyıcısıdır (aracıdır).

Fairclough (1989,1995) modelinde, birbiriyle yakından ilişkili üç boyutu tanımlamaktadır: Metin (Örneğin, bir haber raporu), söylem pratiği (örneğin, bir haberin üretim ve tüketim süreci) ve sosyokültürel uygulama ("iletişimsel röportaj olayına yol açan sosyal ve kültürel yapılar"). Bu modele göre, araştırma üç süreçte izlenmelidir: söylemin üç boyutuna karşılık gelen tanımlama, yorumlama ve açıklamadır: tanımlama, söz konusu söylemin dilsel özellikleriyle ilgilidir, yorum, metin ve söylem süreçleri arasındaki ilişkiyle ilgilenir, açıklama, metni üretme ve yorumlama süreçlerinin olası sosyal yönlerinin sosyal, kültürel ve politik faktörleri keşfetme aşamasıyla ilgilidir.

Çalışmada haber çevirileri kültürel diplomasi bağlamında ele alındığı için bir metin kültürel, sosyal ve politik unsurlardan etkilenmesi veya basitçe metindeki bağlama arka planı getiren herhangi bir dış unsur veya güç ilişkileri ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Çalışmada ayrıca Latour'un çevirilerin üretimi ve dolaşımına katılan aktörlerin rolünü belirlemek ve tanımlamak için aktör-ağ teorisi de göz önünde bulundurulmaktadır. Aktör ağ teorisinin çevirideki yansıması ile ilgili olarak Bencherki (2017, s. 5-6) aktör ağ teorisini çeviri sosyolojisi açısından irdeleyerek çevirinin, aktör-ağ eyleminin başka yerlerde veya zamanlarda veya farklı büyüklük düzeylerinde eşdeğer hale getirilmesine olanak tanıdığını belirtmektedir. Haber çevirisi bağlamında ele alındığında içerik yönetim sistemi ilişkilendirilen gazetecilik çalışmaları temel alınmaktadır. Bencherki'ye göre (2017a, s. 7) farklı bileşenlerden oluşan ve şirketin çeşitli bölümlerinde farklı kullanımlarını içeren bir aktör ağı olması nedeniyle sistemin gelişimi devam etmekte ve organizasyonel mantıklarla iç içe olmaktadır. Haber çevirisi analizinde erek metin sürecindeki aktörlerin erek kitle alımlamasındaki sosyal etkisi ve söylemlerin oluşmasındaki etkileşimi göz ardı edilemez. Bu bağlamda sosyolojik düşünmek aktörlerin rollerini daha anlaşılır duruma getirmektedir. Troqe'e göre "Sosyolojik yaklaşımın, çeviri sürecinde yer alan gizli aktörlerin varlığını ortaya çıkarması ve böylece çevirinin sınırlarını tanımlamaya veya bulanıklaştırmaya katkıda bulunma gibi büyük bir değeri vardır"(2017, s. 279).

Haber üretim süreçleri, sözlü anlatımların ve görsel bilgilerin kullanımından bir dilden diğerine metinsel aktarıma kadar bir dizi dilbilimsel dönüşümü gerektirir. Fairclough'un teorileri doğrultusunda TRT World İngilizce ve BBC News Türkçe haber çevirisi analizi çalışmanın temel hatlarını belirlemede anahtar çözümler üretmesi açısından önemli görülmektedir.

Araştırmada Kullanılan Tanımlar

Değerlendirme süreci sapmaları: Bir metin analizi yapılırken, erek metnin (TT) kaynak metinlerdekinden (ST) değerlendirci anlamlar açısından farklı olduğu görülmektedir. Bu nedenle bunlar, değerlendirme süreçlerinde ortaya çıkan sapmalar veya değerlendirme sapmaları olarak kabul edilir. Duruş (Stance) ise haberde sözü edilen belirli bir konudaki editoryal veya gazeteci, çevirmen veya hibrit çevirmenin duruşu o konuyu onaylama veya onaylamama ile ilgili tutumudur.

Medya metinleri, her türlü yazılı, sözlü, görsel veya işitsel metinlerdir; sosyal medyada yer alan metinler dahil olmak üzere röportaj, ses kayıtları vb. medya metinleri görsel, işitsel olabileceği gibi konusu müzik, resim, sanat, gibi farklı kültürel alanlarda olabilir. Araştırmada inceleme yöntemlerinden biri de süreç analizidir. Çalışmada kurumsal uygulamaların incelenmesi haber çeviri sürecinin açıklanması ve yorumlanması açısından önem arz etmektedir. Süreç analizinin odak noktası kurumsal uygulamalardır. Metin üretim sürecinin incelenmesi için kurumsal uygulamalar çok önemlidir. Erek haber metnin üretim süreçleri bir dizi kurumsal rutin aracılığıyla yönetilir (Fairclough,1995).

Hibrit çevirmen kavramı, kavramı çok dilli olup hem gazetecilik yapan hem de kaynak metinden erek metine çeviri yapabilen gazetecilere verilen isimdir. Çok dilli gazeteciler, genellikle haber çevirisi konusunda uzman olmalarına rağmen, çeviri konusunda özel bir eğitime sahip olmayabilirler: gazetecilik ortamında kapsanan çok çeşitli konularda hızlı ve güvenilir çeviriler üretebilirler (Bielsa, 2007, s. 137).

İncelenen bütüncede (text corpus), metinler haber raporlarının biçimini (ya da türünü) alarak yazılır ve söylem pratiği, metinlerin üretilmesini ve ardından tüketilmesini ifade eder. Bu fiili üretim süreci, çeviri stratejilerinin yanı sıra muhabir raporlaması ve/veya haber ajanslarının gönderilerinin kullanımını içerebilir. İletişimsel olayları, içinde bulundukları siyasi ve kültürel durumlarla ilişkilendireceğiz. İdeoloji kavramı belirli bir söylem dizisinde katılımcı tarafından kabul edilen bir dizi varsayımı ima etmek için kullanılır (Simpson 1993, s. 5; Fairclough 2001, s. 2). Hatim ve Mason, “tutumlar, inançlar ve değer sistemleriyle yakından ilişkili varsayımlardan” (1997, s. 144) söz etmişlerdir. Arabuluculuk veya aracılık (mediation) bir metnin “çevirmenin ideolojisi ve haber kanalı ve ajanslarının kurumsal ideolojisine göre” manipüle edilme biçimlerini ifade eder. Olk, “ideolojinin mutlaka bir dizi yanlış inanç ve baskıcı tutum olarak anlaşılması gerekmediğini öne sürmek makul görünüyor” (2002, s. 102) değerlendirmesiyle aracılık kavramına ilişkin sınırlandırıcı tanımlarının ötesine geçmektedir. Bu çalışmada aracılık terimi başka bir dile geçişi içeren dönüştürücü eylemlerle bağlantılı olarak kullanılmaktadır. Böylece, çevirmenlerin rolünün “kültürlerarası arabulucular” olarak algılanması gerektiği anlaşılmaktadır.

Çalışmada ideoloji kavramı, gerçeğin, insanlara yansımada, içinden geçtiği ortamların etkisiyle, bir sapmaya uğradığı ve insanlarda yanlış imge ve izlenimler yaratabileceği, başka bir deyimle bazı insanların ‘gerçek’ olarak bildiklerinin aslında daha derin ve doğru

bir gerçeği maskeleyesidir (Mardin,2009, s. 26). Lefevre ideolojiyi "Belirli bir toplumda belirli bir zamanda kabul edilebilir görülen görüş ve tutumlardan oluşan ve okuyucuların ve çevirmenlerin metinlere yaklaşımlarını sağlayan kavramsal sistem" (Bassnett & Lefevre, 2001) olarak tanımlamaktadır. Kontos, P. & Sidiropoulou, M. (2012, s. 1014) *Political Routines in Press Translation* adlı çalışmasında 'Eğer ideoloji (toplumsal) gerçekliğin bazı yönleriyle ilgili temel veya sağduyuya dayalı ve çoğu zaman normatif inanç ve fikirlerin herhangi bir kümesi ise, bir çeviri araştırmacısının kaygısı, kaynak metinlerden (ST) ve erek metinlerden ortaya çıkan bu örtülü, sağduyulu, sorgulanmamış anlamın dinamiklerini incelemek olacaktır' diye eklemektedir. Diğer taraftan haber çevirilerinde sıkça karşılaşılan manipölasyon, haber çevirisinin hedef kitleyi istenen bir fikir ve amaç üzerinden inanma, ikna olma sürecine sokmak için kullanılan algı yönetimidir. Yakın tarihte yapılan ankete göre, gittikçe daha çok kişi kitle iletişim araçlarına olumlu bakmaya (%33) kıyasla olumsuz (%43) bir görüşe sahip ve hangi haberlerin doğru olduğunu belirlemek gittikçe zorlaştığı için doğru bilgilendirilme zorlaşmaktadır (Caunt, 2019). Kültürlerarası iletişimin önemli bir aracısı haline gelen çeviri bir anlamda farklı kültür ve diller arasında bir haber köprüsü işlevini yerine getirmektedir. Çok fazla manipölasyona uğrayan haber içeriği başka ülke veya grupların kültürel bakış açılarını yansıtırken etik olarak sorunsallaştırılmaktadır. Aslında çeviri olan ürün erek metinde görünmezlik kazandığında erek okur algılamalarında çeviri olarak düşünülmemektedir. Çevirinin görünmezliği bu şekilde çeviri olgusunu gerçek bağlamından koparıp sıradanlaştırmaktadır. Okurun haber içeriğini analiz etmesine ve içerikleri tartışmaya açma ve sorgulama eğilimini en aza indirmektedir. Sonuç olarak manipöl edilen sadece çeviri değil aynı zamanda okur da manipölasyona uğramaktadır. Diplomasi, uluslar, gruplar veya bireyler arasındaki barışçıl ilişkileri sürdürme sanatı ve bilimi olarak tanımlanabilir. Genellikle diplomasi, farklı grupların temsilcilerinin çatışma, ticaret, çevre, teknoloji veya güvenlik gibi konuları tartışmasını ifade eder. Çağdaş anlamda diplomasi kavramı, ülkelerin ve diğer uluslararası grupların kendi çıkarlarını desteklemek ve dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için kullandıkları yöntem ve taktikleri tanımlar. Bu taktik ve yöntemler diplomatik ilişkilere dikkat çekmek için dijitalleşen uluslararası medyada gazetecilik ve haberciliğin kullanılmasını da içermektedir. Çağdaş anlamda ülkeler kendi kültürel ilişkileri artırmak için medyayı yaygın olarak kullanmaktadır. Çalışmada genelde kamu diplomasi işlevinden farklı

olarak algılanmayan kavramsal olarak kültürel diplomasi terimi kullanılmaktadır. Kültürel diplomasi medya üzerinde verilen barış, uzlaş, hoşgörüyeye dair haber içerikleriyle uluslararası alanda vuku bulan anlaşmazlıkları sona erdirme girişimi gibi uluslararası barış kültürü üzerinde odaklanmaktadır.

Müzakere, bireylerin veya grupların aralarında var olan anlaşmazlıkları çözmeye çalıştıkları bir dizi iletişim sürecidir. Neredeyse her insan müzakere sürecindedir. Diyaloglar arasında geçen konuşmalar varsa bir anlaşmazlık veya yanlış anlaşılma her an bir müzakere sürecindedir. Müzakere, hem sorunların nasıl tanımlandığını hem de hangi çözümlerin düşünülebileceğini şekillendiren sosyal ve kültürel bir matris içinde ortaya çıkan ortak bir süreçtir (Rubistein, 1992). Genel olarak müzakereciler, anlaşmazlıkların kaynağının ortadan kaldırılmasını da içerebilecek anlaşmazlıkları çözmeye çalışırlar. Çözüm aynı zamanda tartışılan konuların, anlaşmazlıkların artık mevcut olmayacağı veya anlaşmazlık devam ederse, ilgili kişilerin artık bunu anlamlı bulmayacak şekilde yeniden çerçevelenmesinden de kaynaklanabilir. Her durumda müzakereciler, çabalarının durumu hakkında yargıya varmak için kültürel beklentilerin ve sembollerin sınırları dahilinde çalışırlar.

Transediting (Çeviri-düzenleme), yerel okur kitlesi için bir senaryo oluşturma süreci olarak tanımlanıyor (Schmid, 2009). Burada adı geçen yerel okuyucular hedef dil grubundan okur kitlesidir. Hemmungs Wirtén (1998), çevirmenlerin ve editörlerin anlaşılması kolay ve yeni izleyiciler için kabul edilebilir çevrilmiş metinler üretmek için birlikte çalıştıkları belirli bir çeviri ve düzenleme sürecini tanımlamak için *transediting* terimini kullanır. Dönüştürme işleminin, çevrilmiş bir metnin okunabilirliğini geliştirmeyi kolaylaştırabileceği düşünülmektedir. Trans-editting (Çeviri-düzenleme) süreci, farklı kültürel deneyimleri ve bakış açılarını dikkate almayı içerir ve sonuçta okuyucunun, başka bir yerde, farklı bir kültürel bağlamda neler olup bittiğini anlaması için kendi kültürel kalıplarını ve önyargılarını aşmasına izin vermelidir. Çalışmada söz edilen diğer kavramlardan jeopolitik, uluslararası ilişkilerde güç ilişkileri üzerindeki coğrafi etkilerin analizi olarak açıklanabilir. Daniel He Deudney'e göre çağdaş söylemde jeopolitik, uluslararası politikanın gevşek bir eşanlamlısı olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Britannica, 2024). Jeokültür, kültürlerarası iletişim ve uluslararası ilişkiler yoluyla kültürel olanı ve coğrafi olanı birleştirir. Kültürel olanın (fikirler, ritüeller, nesneler) coğrafyaya (mekâna) nasıl dağıldığıyla ilgilidir (Wallerstein, 1992).

Araştırmada Sınırlılıklar

TRT World ve BBC Türkçe Servis kaynaklarından ajansların haber çevirilerindeki çeviri politikası ile ilgili görüşme sağlanmadığı durumlarda internet dâhil yazılı basılı her türlü kaynaktan ve sosyal medya kaynaklarından bilgi ve belge toplanarak çalışma tamamlanma yoluna gidilmiştir. Haber editörleri ile yapılacak görüşmeler üzerinden bu hiyerarşik yapı ile ilgili bilgilere ulaşması amaçlanmaktadır. Haber editörleri ile görüşme gerçekleştirilmediği durumlarda bilgi ve bulgular TRT World ve BBC haber servisine ilişkin daha önce analiz edilmiş veya bu haber ajanslarına ilişkin mevcut makale, tez vb. kaynaklar ve dokümanlar üzerinden elde edilmiştir. Haber ajansları ile ilk elden görüşme yapılamaması durumu göz önünden bulundurularak BBC News Türkçe'nin yayın ve çeviri politikası ana kaynak olarak BBC News World'ün yayın ve çeviri politikasına ilişkin bilgi ve belgeler mevcut dokümanlar üzerinden elde edilmiştir.

Araştırmaya alanı olarak TRT World News ile BBC News Türkçe'nin İngilizce dilinden yayın yapan kaynaklardan aldığı Ukrayna-Rusya çatışmasının Türkiye ve Birleşik Krallık'la ilişkili 2022-2023 yılları arasındaki haberler seçilmiştir. Bilindiği üzere Ukrayna-Rusya çatışması 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya devlet başkanı Vladimir Putin'in Ukrayna topraklarında özel bir askeri operasyon ilan etmesiyle başladı ve bu çatışma şimdiye dek devam etmektedir. Çalışma alanı için BBC Türkçe ve TRT World internet sitelerinden seçilmiş; elde edilen erek haber metinlerine ilişkin dil ve kültüre eleştirel söylem analizi yaklaşımı temelinde metinlerde iletilen mesaj, başlıklar, alt başlıklar, görseller, videolar gibi konuya ilişkin haber metninin parçası olabilecek her türlü mesaj üzerinde yoğunlaşmıştır.

Birleşik Krallık ve dünya basınından Ukrayna-Rusya çatışması üzerinden aktarılan kaynak haberlerin erek metinler olarak BBC Türkçe sitelerinden derlenen veya yorumlanan metinlerin karşılaştırmalı çalışmasına dayanılarak analiz yapılmıştır. Eleştirel söylem analizi temelinde Norman Fairclough'un haber analiz modeli seçilmiştir. TRT World İngilizce sitelerinden elde edilecek bulgular erek metin olarak kabul edilmektedir ve herhangi bir Türkçe kaynaktan TRT World'e aktarılan metinler ise kaynak metinler olarak değerlendirilmektedir. Burada, toplanan verilerin açıklanması sırasında TRT World Kurumu ile yapılan diğer birkaç araştırmacı tarafından yapılan görüşmelere atıfta bulunulduğunu belirtmekte yarar vardır.

Haber medyasında yabancı dil ve çeviri konusunda birden fazla dil bilen çok dilli gazeteciler olabileceği göz önünde bulundurulduğunda çalışmada kaynak metni erek metne dönüştüren herkes çevirmen olarak ifade edilmiştir. Dolayısıyla haber çevirilerinde gerçek çevirmen kullanılabildiği gibi hem gazeteci hem de çeviri eylemini gerçekleştiren editör, çevirmen, hibrit çevirmen ya da transeditör vb. aktörler çeviri eylemini yerine getirenler olarak araştırmada vurgulanmıştır.

1. BÖLÜM : KÜLTÜR-KÜLTÜREL DİPLOMASİ VE ÇEVİRİ

1.1. Kültür Kavramı

Sürekli ve hızla değişen dinamik bir dünyada yaşıyoruz. Bilgi iletişim teknolojilerinin (BİT) her yerde bulunması, insan iletişiminin hızlandırarak kültürel alışverişi yoğunlaştırmakta ve kültürel çeşitliliği gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu etkileşim hızıyla artan iletişim zenginliği kültür kavramının tanımı ve kapsamını da etkilemektedir. Kültür kavramı dijital çağ olarak da betimlenecek olan bugün çok geniş bir yelpazede çeşitli tanımları içermektedir. Kültür dini, yemeği, ne giydiğimizi, nasıl giydiğimizi, dilimiz, evliliğimiz, müziğimizi kapsar ve dünyanın her yerinde farklıdır. Kültür, dil, din, aile, mutfak, sosyal alışkanlıklar, müzik ve sanatı kapsayan belirli bir insan grubunun özellikleri ve bilgisidir. Kültür nesilden nesille aktarılan insan topluluklarının dillerini, gelenek ve göreneklerini, gündelik yaşam pratiklerini, giyim tarzlarını, yerel ve ulusal yemeklerini, kısacası topluluktaki davranış ve iletişim pratiklerini kapsayan çok geniş bir kavramsal bütünlüğü temsil eden dinamik bir olgudur. Kültürle ilgili farklı tanımlar yapılabilir. Kültür farklı anlamları olan bir terimdir. İnsana ilişkin bir kavram olarak kültür, tarih içerisinde bir anlamın oluşturulması ve bu anlama önem atfedilmesi sistemidir. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre kültür kavramı tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür (TDK, 2023).

Kültür küresel anlamda batı kültürü, doğu kültürü şeklinde kategorize edileceği gibi dini aidiyette atıfta bulunularak da tanımlanabilir; İslam kültürü, Hristiyan kültürü vb. Kültür; dini, yemeği, ne giydiğimizi, nasıl giydiğimizi, dilimiz, evliliğimiz, müziğimiz, neyin doğru neyin yanlış olduğuna inandığımız, sofraya nasıl oturduğumuz, ziyaretçileri nasıl selamladığımız, sevdiklerimize nasıl davrandığımız gibi birçok şeyi ifade eder.

Kültür somut veya soyut ya da siber kültür, dijital kültür, manevi kültür şeklinde de örneklendirilebilir. Sperber (1996), kültürün insanların yaşadığı bir alan değil, ana hatlarıyla bireylerin davranışlarının nasıl sürdürülebilir, uzun süreli kalıplar yarattığını keşfetmeye izin veren bir ağ olduğunu öne sürüyor.

Etnik açıdan çok çeşitli toplumlardan oluşan, ama aynı zamanda din, etnisite, etik inançlar ve esas olarak kültürü oluşturan unsurlarla bağlantılı çatışmalarla delik deşik olan

birbirine bağılı dünyamızda kültür anahtar haline gelmiş görünüyor. Kültür geleneksel anlamdaki gibi artık sabit değildir; sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisinde akışkan bir zeminde varlığını devam ettirmektedir. Hem bireyler arası hem de toplumlararası bilgi akışı hızında ve yönünde geleneksel iletişimin aksine farklılaşma olmaktadır. Dijital medyanın etkisinin toplumsal iletişimde gittikçe artmasıyla beraber kültürel çeşitliliğin artması, neredeyse her insan deneyiminin etkileşimi, büyük verilere bağılı karmaşık bir ağ aracılığıyla sağlanması, dijital dönüşüm, geleneksel bölünmenin bulanıklaşması hız kazanmaktadır. Uluslararası ilişkiler, bu karmaşık kültürel dönüşümlerden etkilenmekte. Kültürün tanımı da bu bağlamda daha geniş mecrada kendine yer bulmaktadır. Uluslararası kültürel etkileşimler bundan böyle hızla küreselleşen dünyada daha kaygan bir zeminde yer almaktadır.

Kültür kavramı çok geniş bağlamda değerlendirilip tanımlanabilir; barış kültürü, din kültürü. Örneğin, barış kültürü bir ülkenin ya da halkların geleneklerinde yer alan bir süreci tanımlayabilir. Uluslararası alanda yürütülen politikalarda barışçıl bir yaklaşım sergilemek, bunu toplumun bağlamına yerleştirmek ve dolayısıyla manevi kültürel bir öğeye dönüştürmek mümkündür. Barış kültürü birçok farklı BM kararında tanımlanmıştır; 1997'de kabul edilen Barış Kültürü Eylem Programı ve barış kültürüne ilişkin 1998 BM kararı (Adams,2005):

“Barış kültürü, şiddeti ve şiddetli çatışmaları önlemeye yönelik bütüncül bir yaklaşımdır ve barış için eğitime, sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmanın teşvikine, insan haklarına saygıya, kadın-erkek eşitliğine, demokratik katılıma, hoşgörüye, bilginin serbest akışına ve silahsızlanmaya dayanan savaş ve şiddet kültürüne bir alternatiftir.”

Diğer manevi değerler gibi çok kültürlülüğün temel bir gereksinimi olan barış, hoşgörü, uzlaşma manevi kültürel değerlerin içinde işlevsel iletişimin olanaklı hale getirilmesinde önemli rol oynar. Çok kültürlülüğün benimsenmesi ve içselleştirilip empati kazanması için barış ve hoşgörü kültürünün ulusal anlamda ve uluslararası bağlamda yaygınlaştırılması ve diplomatik ilişkilerin olmazsa olmazların arasına katılması elzemdir. Bu anlamda uluslararası kuruluşlar büyük çaba göstermektedir. Dünya kültürel barış ve hoşgörü mirasını korumak için çeşitli kurum ve kuruluşlar uğraş vermektedir. Uluslararası bilim, kültür ve eğitim kurumu olarak bilinen UNESCO (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization) temel hedefleri arasında barış

kültürünü yerleştirmek ve sürdürmek vardır. Dolayısıyla barış kavramı aslında önemli bir kültürel öge olarak uluslararası bağlamda da ele alınmaktadır (en.unesco.org):

“Bir barış kültürü ve sürdürülebilir kalkınma oluşturmak, UNESCO'nun görevinin merkezinde yer alır. İnsan hakları eğitimi, barışçıl ilişkiler için beceriler, iyi yönetim, Holokost anma, çatışmanın önlenmesi ve barış inşasının yanı sıra eğitim ve araştırma sürdürülebilir kalkınma öncelikler arasındadır” (Culture of Peace and Non-violence:2022).

Kültür farklı zaman ve uzamda her an değişebilen dinamik bir uygulama ve deneyimleme sürecini oluşturmaktadır. İnsan deneyimlerinin neredeyse tamamı kültürel pratikleriyle iç içe geçmekte ve gündelik yaşamından mutlaka bazı parçalar taşımaktadır. Devlet kurumları toplumsal kültürün ihtiyaçlarına göre işleyen ve onları tamamlayan yapılardır. Ülkeler halklarının kültürlerini, gelenek ve göreneklerini oluşturur ve devamını sağlar. Dünya genelinde insan trafiği ve uluslararası göç hareketleri kültürlerin birbirlerini tanımasını ve kültürel alışverişleri kaçınılmaz kılmıştır. Bu anlamda ülkelerin kültürel her türlü uluslararası çabaları diplomatik çabaların en önemli malzemeleri haline geldi. Dünya her gün yerine bir yenisi eklenen çatışmalardan çok fazla zarar gördü. Dolayısıyla kültürel alışverişler temel hedef olarak çatışmaların önüne geçebilecek barış kültürünü yani kültürel diplomatik çabaları ön plana çıkaran önemli pratikler arasında yer almaktadır.

1.2. Diplomasi Kavramı

Bu çalışmada diplomasi öncelikle uluslararası müzakereyi, devletlerin temsilcilerinin ve seçilmiş ve atanmış yetkililer de dahil olmak üzere uluslararası veya küresel aktörlerin çıkarlarını ifade ettikleri ve savundukları, şikâyetlerini dile getirdikleri ve tehditler ve ultimatomlar yayınladıkları bir iletişim sistemini ifade etmektedir (Gilboa, 2001). Diplomasi bu yönüyle, pozisyonları netleştirmek, bilgi toplamak ve devletleri ve diğer aktörleri kendi pozisyonunu desteklemeye ikna etmek için bir iletişim kanalı olarak tanımlanmaktadır.

Diplomasinin yöntemleri ve aracılık alanı zamanla değişti. Pamment'e (2018) göre diplomasi yoluyla iletişim kurma ve temsil etme ihtiyacı, mevcut iletişim biçimlerinin kapasitesi ne olursa olsun tutarlı kalmıştır:

“Tarihsel araştırmalar, iletişim teknolojileri ve kanallarındaki değişimlerin mesaj aktarım süreçlerinde ve dolayısıyla diplomasinin bazı olası yapıları ve

uygulamalarında ne kadar önemli olduğunu gözlemlemiştir. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, küreselleşmenin, dijitalleşmenin ve internetin 21. yüzyıl toplumu üzerindeki etkisi, bu değişikliklerin diplomasinin geleceği açısından ne anlama gelebileceği konusunda büyük bir ilgi uyandırdı. Örneğin, Britanya Dışişleri ve Milletler Topluluğu Ofisi'ndeki (FCO) bakanlara ve diplomatlara e-posta gönderilmeye başlanması, hiyerarşik telgraf dağıtımının sonunu hızlandırdı; Kıdemli diplomatlar bundan böyle fikirlerini doğrudan kıdemli personele e-postayla gönderebilecek ve böylece bilgi dolaşımı, karar alma ve güç ilişkilerine ilişkin yeni uygulamaların potansiyelini şekillendirebilecek'' (s.2-3).

Gelişen dijital imkânlarla beraber uluslararası alanda propaganda yapma yöntemleri ve araçları da değişti. Politikacılar ve diplomatlar haber kanallarını uluslararası propaganda için kullanıyor ve bu da iç propagandaya dönüşüyor. Medya diplomasisi alanında çalışmaları olan Yual Cohen (1986, s. 7) medya aracılığıyla gerçekleştirilen diplomasi, hükümetlerin medya aracılığıyla sinyal göndermesi ve medyanın bir bilgi kaynağı olarak kullanılması da dahil olmak üzere, kültürel (kamu) diplomasisinin medyanın dahil olduğu tüm yönlerinin yanı sıra kamu diplomasisi ile ilişkili olmayan diğer yönlerini de içerir. Medya üzerinde kültürel diplomasi, taraflardan birinin veya her ikisinin de çatışmayı çözmeye hazır olduğu ve müzakere ve anlaşma arayışında olduğu zamandır. Bu çalışmada medya diplomasisi, yetkililerin devlet ve devlet dışı aktörlerle iletişim kurmak, güven oluşturmak ve müzakereleri ilerletmek ve anlaşmalar için kamu desteğini harekete geçirmek amacıyla çeviriyi aracılıyarak medya haberlerinin kullanılmasını ifade etmektedir. Bu mecrada kültürel diplomasi çok önemli bir güç olarak tanımlanmaktadır. Medyada gerçekleşen kültürel diplomasi, basın konferansları, röportajlar ve sızıntılar dahil olmak üzere çeşitli rutin ve özel medya etkinliklerinin yanı sıra devlet başkanlarının ve arabulucuların rakip ülkelere ziyaretleri ve yeni politika çağlarına öncülük etmek için düzenlenen medya etkinlikleri ve haber manşet ve içerikleri aracılığıyla sürdürülmektedir.

Medyanın dış politikaların ve barışı koruma anlaşmalarının formüle edilmesindeki yapıcı rolü göz ardı edilemez. Siyasette, uluslararası ilişkilerde ve kitle iletişiminde birbiriyle ilişkili değişiklikler, medyanın diplomasideki rolünü büyük ölçüde genişletti. Siyasi süreçlere kitlesel katılımın artması birçok toplumu otokrasiden demokrasiye dönüştürdü. İletişim ve bilgi teknolojilerindeki devrim, dünyadaki olayların neredeyse tüm önemli gelişmelerini dünyanın hemen her yerine yayınlama - çoğu zaman canlı - yeteneği ve

internet'in yaratılması ve yayılması, elektronik iletişimin ve gazeteciliğin küreselleşmesine ve dünya çapında ağların, istasyonların ve iletişim tüketicilerinin önemli ölçüde büyümesine yol açmıştır. Bu devrim niteliğindeki değişiklikler, çağdaş dünya siyasetinde gücün anlamını değiştirdi. Siyaset ve iletişimdeki devrim niteliğindeki değişimlerin yakınlaşması, medyanın egemen olduğu yeni bir yönetim sistemi yarattı. Medya gücündeki dijital dönüşüm, dış ilişkilerde özellikle insani müdahale olasılığını içeren krizlerde, yetkililerin karar alma üzerindeki kontrolünü küresel haber ağlarına kaptırdı. Diploması, siyaset ve küresel iletişimde ortaya çıkan bu temel değişiklikler, medya ve diploması arasında yeni etkileşim biçimleri yarattı. Buna karşılık, küresel medyanın ve özellikle haber medyasının diplomasideki yeni rolünü yansıtan Gilboa'nın deyimiyle (2001a, s. 3) 'medya diplomasisi, teleplomasi, fotoplomasi, sesli diploması, anında diploması ve gerçek zamanlı diploması gibi ifadeler üretme çabası yaşanmaktadır. Bir ulusun veya liderin uluslararası toplumdaki statüsünü belirlemeye yardımcı olan sadece askeri ve ekonomik gücü değil, imajı ve bilgi akışı üzerindeki kontrolüdür. Uluslararası ilişkilerde baskı yerine cazibe yoluyla arzu edilen sonuçları elde etme yeteneği olarak tanımlanan yumuşak güç, medya üzerinde aktarılacak geleneksel güç biçimlerinin yerini almış bulunmaktadır. Medyanın diplomasideki genişleyen rolü uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve iletişim disiplinlerinde artık daha fazla vurgulanmaktadır. Medyanın diploması veya medya diplomasisindeki rolü, dış politikanın önemli bir aracı haline geldi ve gazeteciler diplomatik faaliyet ve prosedürlere daha düzenli ve yoğun bir şekilde katılmaktadır. Medyadaki diploması, medyanın hükümet temsilcileri tarafından hem devlet hem de devlet dışı kişilerle etkileşimde bulunularak kullanılmaktadır. Medya bu manada diplomasıyı birçok farklı yoldan etkileyebilir. Medya, bağımsız aktörler olarak gazeteciler ve politika yapımcılar için bir araç görevi görmektedir. Gilboa (2001a, s. 4) diploması çalışmalarının çoğu kitle iletişiminin rolünü göz ardı etmesine rağmen 'gazeteciler geçici olarak diplomat rolünü üstleniyor ve uluslararası müzakerelerde arabulucu olarak görev yaptığını belirtmektedir. Bilerek bilmeyerek medya üzerinden gerçekleştirilen diploması ya da diğer bir kavramla belirtmek gerekirse medya diplomasisi, medyanın uluslararası ilişkiler ve uluslararası iletişimdeki rolünü ifade eder. Medya diplomasisi, belirli etnosentrik öngörü, politika ve söylemleri yabancı hükümetlere ve insanlara medya üzerinde nasıl bağladığını ele alır. Bu, diplomatik anlatıyı bir devlet aktöründen diğerine aktaran ve izleyicilerin belirli

hedeflere ulaşmasını sağlayan bir kanal olarak medyayı da içermektedir: Uluslararası devlet ve devlet dışı aktörlere amaçlanan mesaj ve tutumları iletmek için medya siyasi araç olarak kullanılmaktadır. Medya çağın gereklerine bağlı olarak dijital alanda haberler ve bilgilerin daha ivedilikle aktarılmasını sağlayan imkânlarla da sahiptir. Dijital teknolojiler, aynı anda yeni stratejik fırsatlar anlamına gelen yeni iletişim uygulamalarına yönelik açılımlar yaratıyor. *Diplomacy and Digitization* adlı çalışmasında Pamment (2018:3) dijitalleşme, bireylerin ve kuruluşların etraflarındaki dünyayı anlama ve onunla etkileşim kurma şeklini yeniden şekillendiren karmaşık sosyal uygulamalarla iç içe olduğunu ve diplomasinin bu nedenle, sosyal değişim sürecindeki diğer sektörlerden farklı olmadığını dile getirmektedir. Diğer adıyla dijital medya hem bilgilerin toplanmasında hem de dağıtılıp dönüştürülmesinde söz sahibidir. Kitle iletişiminde dijital medya, çeşitli kodlanmış, makine tarafından okunabilen veri formatlarıyla birlikte çalışan herhangi bir iletişim ortamıdır. Haber medyasında diplomasiyi ilgilendiren konularda haberlerin erek kitlenin beklentisine göre aktarılması ve dönüştürülmesi gerekir. İşte burada dijital diplomasi ayağı devreye girer. Değişimi dijital araçların kullanımı ve çevrimiçi katılım yoluyla yönetme yaklaşımı dijital diplomasi olarak bilinmektedir. Tutt (2014:Introduction) küçük devletlerin, kamusal alanda olumlu bir imaj yansıtmayı hedefleyerek sosyal medyada daha büyük bir dijital diplomatik ayak izi bırakmak için daha fazla çaba harcadığını söyler. Bu özellik bile, özellikle barış zamanlarında kamusal sosyal medya iletişimlerinin yönetilmesi söz konusu olduğunda, kamu diplomasisinin bir bileşeni olarak görülebilir.

Yukarıda üzerinde durulan medyanın diplomasi merkezli bilgiyi aktarmadaki pozitivist yaklaşımlarına karşın, medya bilgiyi aktarmada ve gelişen teknoloji kullanmada muazzam bir güce ulaşması onu her zaman öncü bir diplomatik aracı haline getirmeyebilir. Medyanın dış politikaların ve barışı koruma anlaşmalarının formüle edilmesindeki yapıcı rolü her zaman büyük bir riskle karşı karşıyadır. Medyanın her kaynağının kendi karar alma ve operasyonel organları olmasına rağmen, iktidardaki hükümet önyargı sorunu yaratarak medyanın özerkliğini etkileme eğilimindedir. Munam Khan (2021:Abstract)) *Role of Media in Diplomacy* adlı çalışmasında belirttiği gibi tek bir karikatür tasviri veya tek bir konuşma, nefret söylemine dönüşerek hararetli tartışmalara yol açabildiğini ve burada gazetecilik dürüstlüğü ile kamu diplomasisinin çatışmakta ve ifade özgürlüğü tehlikeye düşmektedir. Diğer taraftan politika ve

söylemlerin manipölasyonu ve bilginin hedeflenen kitle odaklı dönüşü konusunda medyanın en önemli ayağı olan sosyal medya aktif olarak aracılanmaktadır. Sosyal medya, devlet propagandası ve kurumsal etkinin kesişimi karmaşık bir iştir. Amedeus Narbutt (21 Haziran 2020) *The Manipulation Of Social Media In Shaping Global Politics* adlı Blog makalesinde çevrimiçi platformların sağladığı anonimlik, bu ilişkilerin çözölmlenmesinin son derece zor olduğı anlamına geldiğini, ancak bunların varlığı ve siyaset üzerindeki etkisinin devam ettiğı ortada olup sosyal medya – şu anki haliyle – siyasi çıkarların demokratik bir ifadesi değıl, daha ziyade dezenformasyon ve manipölasyon için yeni bir ortam olduğunu söylemektedir.

1.3. Kamu Diplomasisi Olarak Kültürel Diplomasi

Uluslararası radyo yayıncılığı, ulus devletlerin yurt dışında olumlu bir imaj sergilemek amacıyla kullanacağı kültürel üretimle ilgili en eski ve en yaygın kurumlardan biri olarak öne çıkıyor. Bu ilk kez iki savaş arası dönemde devlet eliyle yürütölen kaba propaganda kisvesi altında meydana geldi. Daha yakın zamanlarda, ulusal tasarım fikri, kamu diplomasisi olarak da adlandırılan, yumuşak gücün en güncel fikri olarak yeniden paketlen-di ve uluslararası radyo yayıncılığı, 1990'ların başlarına kadar bunu gerçekleştirmenin en önemli aracı olarak kaldı (Msaddek,2022). İlk kez 1960'ların ortalarında Amerikalı diplomat Edmund Gullion tarafından kamu diplomasisi adı uluslararası izleyici kitlesini etkileme sanatı olarak etiketlendi. Olumsuz çağrışımlar kazanan propaganda terimine zamanında bir alternatif olarak değıerlendirildi. Yumşak güç deyiminin 1990'ların başlarında kullanılmaya başlandığı dönemde, SSCB'nin dağılmasının ardından yabancı izleyicilere onları etkilemek için ulaşma fikrinin yeniden icat edilmesi amacını taşıdığı ileri sürölen terimi icat eden Stephen Nye (2008:94), bunu "zorlama veya ödeme yerine cazibe yoluyla tercih edilen sonuçları elde etme yeteneğı" olarak tanımlıyor. Msaddek (2022a) bu terim yerine bundan önce, ardı ardına gelen parlamento raporlarında veya İngiliz dış politikasına ilişkin diğ-er yetkili değıerlendirmelerde kullanılan kavram her zaman kültürel diplomasi olduğunu, Amerikan terminolojisini benimsemeye yönelik yeni eğilim, ancak yumşak güç teriminin moda bir sözcük haline geldiğı ve kamu diplomasisinin dijital devrim ve sosyal ağların yeniçağna uyum sağlamaya başladığı dönemde fark edildiğini ama aslında kültürel diplomasinin her zaman kullanılageldiğini belirtmektedir. Diplomasi medyanın etkin bir şekilde dünya

genelinde kullanılması, uluslararası ilişkilerdeki etkileşim ve iletişimin artmasıyla geleneksel bakış açılarının aksine haber alanında düşüncelerin karşılıklı paylaşımı ve ülkeler lehine algı oluşturmak için kullanılmaktadır.

Diplomasinin birçok biçimi olmasına rağmen hepsinin ortak araçları vardır. Bir müzakere masasında olduğunuzda veya diğer kişinin ülkesinin konuya ilişkin bakış açısını, ayrıca diğer ülkelerin ihtiyaç ve arzularının kültürel yönlerini ve çıkarlarını anlama becerisine sahip olmak istediğinizde bir dizi araç veya beceriyi kullanmak önemlidir.

Kültürel diplomasi devletlerin dış politika hedeflerine ulaşmalarında uygulamaya koydukları bir dizi kültürel öğelerden oluşmaktadır. Bu kültürel öğeler yemek kültürü, yaşam kültürü, hoşgörü ve barış kültürü, spora yönelik kültürel öğeler, dünya görüşünü yansıtan giyim, konuşma-dil, birlikte yaşam tarzı, edebi kültür vb. varlıklarıdır. Tarihsel süreçte değişime uğramakla beraber devletlerin politikası kültürel diplomasiden bağımsız yürütülemez.

Kültürel diplomasi, Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin Thomas Woodrow Wilson yönetiminde olduğu Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıktı. Kexin, *A Study to the Cultural Diplomacy and Feminist Translation Theory* adlı çalışmasında (2021) Wilson tarafından ABD için seçilen diplomatik strateji, güçlü ekonomisine dayandığını ve ülkeler arasında iletişim ve diyalog yoluyla anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesinin kolektif güvenliğini savunduğunu dile getirerek şöyle devam etmektedir:

“İnsanlar siyaset ve ekonomi dışında başka diplomatik yollar da keşfetmeye başladılar. İngiliz Parlamentosu, yurtdışında İngilizce öğretimine adanmış yeni bir kültürel diplomasi aracı yarattı... Kültür alışverişi sürecinde ihraç edilen sadece kültürel eserler değil, aynı zamanda ülkenin temel değerleri ve gelenekleri de aktarılmaktadır” (s.1030).

Kültürel diplomasi olarak adlandıracağımız imaj geliştirme, propaganda ve faaliyetler neredeyse diplomasinin kendisi kadar eskidir. Eski zamanlarda bile, belli bir itibar ve saygınlık bilincine sahip prensler ve onların temsilcileri, yabancı ülkelerdeki kamuoyunun potansiyelini bildiklerinden kendi kültürel varlıklarının tanıtılmasına büyük önem verip süslü hediyelerle yabancı misyonlarla kültürel alışverişleri ihmal etmezlerdi. Örneğin Orta Çağ'ın sonlarına doğru Venedikliler, haber bültenlerinin kendi diplomatik hizmetlerinde sistematik olarak yayılmasını çoktan başlatmışlardı ve Gutenberg'in buluşu, on yedinci yüzyılın başlarında Fransa'da Kardinal Richelieu gibi uluslararası halkla ilişkilerde gerçek öncülerin yolunu açan şeydi (Mellisse, 2005: Giriş). Kültürel

diplomasi tarihsel gelişiminden bağımsız yorumlanamayacağı düşüncesinden yola çıkılarak uluslararası arenada her zaman iletişimin en önemli gücü olarak kullanılageldiği görülmektedir. Kültürel diplomasi kavramı kültür propagandası uygulaması olarak, soğuk savaş süresince etkili bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Sophia Kitsuo (2018) *The Case of U.S. Cultural Diplomacy in France and Germany* adlı çalışmasında ‘Tüm bu kültürel olaylar, Irak savaşından sonraki transatlantik ayrılığı olan siyasi olayları takip ediyor. Kamu diplomasisi ve onun temel taşı olan kültürel diplomasi, “hükümet politikaları için elverişli bir ortam yaratan uzun vadeli ilişkiler kurmayı” hedeflemesi gerektiğinin altını çiziyor:

“[...]...Kültürel diplomasi “hasar verildikten sonra uygulanacak bir bandaj değildir. Bu, bu enstitüler tarafından zaman içinde yapılan çalışmaların ihmal edileceği anlamına gelmez. Ancak, birileri Birleşik Krallık ve onun ana kamu diplomasisi organizasyonu tarafından yapılan çalışmaları dikkatlice incelerse Britanya’nın sistematik ve uzun vadeli kültürel diplomasi yürüttüğü (bkz. Strateji Planı 2010, Transatlantik Ağı 2020) ve British Council’ın kendisinin çalışmalarının kalitesini değerlendirdiği ve düzenli olarak ölçtüğü sonucuna varabilir (bkz. Yıllık Raporlar). Ayrıca Yabancı Milletler Topluluğu Ofisi, British Council’ın etkisini ve paranın karşılığını değerlendirir. İngiltere bu alanda rakipsiz bir uzmanlık sunmaktadır” (s.24).

Kültürel diplomasi devletlerin fiziki mücadelelerinden daha etkili yumuşak (soft power) güç olarak da tanımlanabilmektedir. Bu yumuşak güç halklar arasındaki ilişkilerde hiç şüphesiz önemli bir rol oynamaktadır. Kexin (2021, s. 1031) kültürel diplomasinin rolünü anlamak için bazı anahtar kelimeleri ayırt etmemiz gerektiğini her şeyden önce, genel ulusal stratejiye hizmet eden kültürel diplomasiye kamu diplomasisi de dendiğini vurgulamaktadır.

Kültürel diplomasinin farklı bakış açılarından kaynaklanan çeşitli tanımları bulunmaktadır: Cumming (2009:1) karşılıklı anlayışı geliştirmek için uluslar ve halklar arasındaki fikir, bilgi, sanat ve kültürün diğer yönlerinin değişimi olarak tanımladığı “kültürel diplomasiyi” aynı zamanda, dünyanın geri kalanına bir ulusun çabalarını ulusal dili teşvik etmeye, politikalarını ve bakış açısını açıklamaya veya hikâyesini anlatmaya odaklandığı zaman olduğu gibi iki yönlü bir değişimden çok tek yönlü bir sokak olabileceğini de vurgulamaktadır. Laqueur (1994, s. 19-24), kültürel diplomasiyi “karşılıklı anlayışı artırmak için yaratıcı ifade ve fikir, bilgi ve insan alışverişinin

kullanılması” olarak nitelendiriyor. Schneider’e (2006, s. 191) göre kültürel diplomasi bir milletin kendisini dünyaya anlatabildiği yaratıcı ifadenin kullanımı, fikir ve bilgi alışverişi vb., her şeyden oluşabilir.

Patricia Goff (2013) için kültürel diplomasi, “her şeyden önce farklılıklar arasında köprü kurmak ve karşılıklı anlayışı kolaylaştırmakla ilgilidir: Bir ülke hakkında resmi politikanın ima ettiğinden farklı bir anlatı olabilecek başka bir hikâye anlatabilir”. *The Handbook Of Modern Diplomacy* adlı yapıtının önsözünde Goff şöyle der:

“Kültürel diplomasi iki öncülden kaynaklanır. Öncelikle, pozitif ilişki içerisinde olabilme, anlayış ve saygının verimli zemininde sağlam bir temele oturtulabilir. İkincisi, kültürel diplomasi, sanat, dil ve eğitimin bir kültüre en önemli giriş noktaları arasında olduğu varsayımına dayanır. Kültürel diplomasi, diplomasiye yönelik bir dizi düşünsel yaklaşım üzerine oturur. Bununla beraber yumuşak güç, markalaşma, propaganda ve kamu diplomasisi de bu yelpazede yer alabilir. Kültürel diplomasi, zorlama olmaksızın cazibeyle işlediğinden, sert güç-yumuşak güç denkleminin yumuşak güç tarafındadır” (2013:Abstract).

Yukarıda Goff tarafından ifade edilen kültürel diplomasi kavramı iyi ilişkiler, anlayış, saygının temelinde bir dizi düşünsel yaklaşım olarak belirtilmektedir. Kültürel diplomaside karşılıklı anlayış vurgulanmasına rağmen uluslararası çıkarlar etrafından şekillenen bir diplomasi kaçınılmazdır. Clarke’e göre (2020:3) Goff’un kültürel diplomasi tanımı, aksine, devlet politikasından daha büyük bir mesafeyi ima eder ve kültürel diplomasiyi üst düzey siyasetin yarattığı olumsuz algıları hafifletmenin bir aracı olarak çerçeveler. Bir başka düşünsel yaklaşımında Goff (2013, s. 3) kültürel diplomasiyi karşılıklı anlayışın uluslararası veya toplumlararası yerelleşmesinin bir yolu olarak yorumlayarak kültürel diplomasinin her şeyden önce farklılıklar arasında köprü kurmak ve karşılıklı anlayışı kolaylaştırmakla ilgili olduğunu vurgulamaktadır. Goff gibi kültürel diplomasiyi tanımlama yolunda olan düşünceler birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Aslında tek bir kültürel diplomasi tanımı olmamakla beraber kültürel diplomasinin kapsamı ve amacı hakkında netlik olmaması, literatürde ve uygulayıcılar arasında bu tür bir politikanın kurucu “kültürel” unsurları hakkında fikir birliği olmaması nedeniyle daha da karmaşık hale geliyor. Kültürün kendisi bile, yüksek sanatlardan insan toplumundaki belirli grupların günlük alışkanlıklarına ve değerlerine kadar geniş bir fenomen yelpazesini kapsayan oldukça karmaşık bir kavramdır (Eagleton, 2000). Çağdaş toplumda, kültürün artık yüksek sanatın dar bir tanımıyla ilişkili olarak anlaşılmaması

gibi, diplomasi de artık seçkin aktörlerden oluşan bir “kulüp” arasındaki özel bir diyalog değildir (Cooper, Heine ve Thakur, 2013, s. 23). Kültürel diplomasi kavramı bu anlamda dar bir tanıma sığmayacak kadar geniş bir içerik taşımaktadır. Hem kültür hem de diplomasi anlayışlarının zaman içinde önemli değişimlere uğraması, bu kavramların kullanıldığı toplumların koşullarını da yansıtmıştır. Kültürel diplomasi, değişim diplomasisi ve yayıncılık gibi unsurların yanı sıra daha geniş kamu diplomasisi alanının sadece bir yüzüdür ve uluslararası arenada iletişim konusunda etkili olmuştur (Cull, 2008, s. 487-493).

Kültürel diplomasi hala birçok krize bir cevap olarak kullanılmaktadır. Ortak değerleri teşvik etmek, kültürel diplomasinin temel ilkelerinden biri olmuştur. Bu konuda deneyimli siyasetçilerden zamanın diplomat büyükelçi Cynthia P. Schneider (2006) edindiği deneyimlerden sonra şöyle düşünmektedir:

“Etkili kültürel diplomasi girişimleri tamamen özgün olabilir veya mevcut programlar, sergiler veya performanslar üzerine inşa edilebilir; hükümet veya özel sektör tarafından desteklenebilirler. Ancak en önemlisi, yerel nüfusla rezonansa girmeleridir. Bazen olumlu bir etki öngörülebilir, diğer zamanlarda diplomasi girişimleri tamamen özgün olabilir veya mevcut programlar, sergiler veya performanslar üzerine inşa edilebilir; hükümet veya özel sektör tarafından desteklenebilirler. Ancak en önemlisi, yerel nüfusla rezonansa girmeleridir. Bazen olumlu bir etki öngörülebilir, diğer zamanlarda değil” (s.196).

Dar anlamda sanatın dışında, kültürel diplomasi “kültür” radyo ve televizyonu, medya, yeni medya değişim programlarını ve dil eğitimini içermektedir. Kültürel diplomasinin medya ayağında haber kanalları veya ajansları önemli bir aracı görevini görmektedir. Haber kanalları ülkelerin ve halkların kültürel öğelerinin uluslararası aktarımında önemli işleve sahiptir. Donelli (2019) Türkiye’nin kültürel diplomasisi ile ilgili araştırmasına dayanan çalışmasında son dönemde Türk dizileri Afrika ülkelerinde de kültürel diplomasi aracı haline geldiğini belirterek “Örneğin Sudanlı gençler, Kahire ve Beyrut’tan yayınlanan Arap dizilerinden çok daha fazla sayıda Ertuğrul ve Sultan II. Abdülhamid gibi Osmanlı dramalarını izliyor ve onlarla özdeşleşiyor” diye aktarmaktadır.

Küreselleşmenin, bilgi toplumu ve ağ diplomasisi ile karakterize edilen bu çağda, kültürel diplomasi önemli bir araçtır. Kültürel diplomasi, farklılıklar arasında köprü kurmada ve yeni iletişim yolları açmada yardımcı olabilir. Milton Cummings’in ‘kültürel diplomasi, karşılıklı anlayışı geliştirmek için uluslar ve halklar arasında fikir, bilgi, sanat ve kültürün

diğer yönlerinin değişimi' yaklaşımı temelinde ele alındığında bu çalışmada karşılıklı anlayışı geliştirmek ve halklar arasında fikir, bilgi, sanat ve kültürün değişimini sağlamak görevi olarak medya en önemli araçlardan biridir. Ülkelerinin tanıtımını yapmak ve diğer ülkeler tarafından tanınmasını sağlayacak medyada çeşitli programlara, yorumlara ve düşüncelere yer verebilirler ve bunları her ne kadar bilinçli yapmasalar bile başka halklar tarafından tanınmasını sağlayabilirler.

Kültürel diplomasinin öncü ayağının en önemli kısmı barış kültürünün yerleşmesi ve çatışmanın azaltılması, karşılıklı anlayışa yol vermesidir. Dijitalleşmenin insan ve toplum ilişkilerinde vazgeçilmez olduğu bu dijital çağda haber ajanslarının kültürel diplomasiyi yönetmesi ve haberleri bağlı bulunduğu ülke veya halkların beklentileri doğrultusunda yönetmesi ve dönüştürmesi kültürel diplomatik çabaların ele alınış biçimini farklılaştırmıştır.

Zamanla değişen her şey gibi, diplomasi şekilleri ve metotları da dönüşüm geçirmektedir. Artık kültürel diplomasi sadece kurumlar tarafından yürütülmemektedir; haber ajansları, sosyal medya, web siteleri vb. araçlar diplomatik ilişkilerin en önemli araçları konumundadır. Medya üzerinde aktarılan ülkelerin kendileri ile ilgili haber içerikleri ülkelerin diplomatik girişimlerine yardımcı olmaktadır. Birçok ülke kültürel diplomasiyi teşvik etmek için sanattan yararlanmaktadır. Sinema, resim ve tiyatro, bale ve müzik gibi aktiviteler, fuarlar, etkinlikler, teknoloji, hobiler, spor etkinlikleri vb. sergiler Amerikan geleneklerini, görgü kurallarını ve popüler kültürü tanıtmaya yardımcı olabilmek için medya aracı olarak kullanılmaktadır.

Diplomasinin erek kitlesi diplomatlar, siyaset adamları, bilim adamları, halklar kısacası medya üzerinde hedef seçilen herkes olabilir. Bu konuda farklı düşünceler olabileceği gibi, *Diasporic Contact Zones at the BBC World Service* adlı çalışmasında diplomasiye değinen Gillespie, Marie ve Baumann (2016), sosyal ve politik çevrelerinde etkili olan kozmopolit seçkinler, 'kamu diplomasisi' amaçlarının birincil hedef kitlesi olduğunu söyler:

“BBC'nin yaptırdığı izleyici araştırması, 'kozmpolitlerin' 21 yaşın üzerinde, en üst %10'luk gelir diliminde yer alan ve ortalamanın üzerinde eğitim seviyesine sahip kişiler olduğunu tespit ediyor. Ayrıca düzenli olarak uluslararası haber medyasını tüketiyor ve tartışıyorlar. 'Kozmopolit' kategorisi, Dünya Hizmetinin ana amacını nüfuz sahibi insanlara veya 'çoğaltanlara' ulaşmak olarak gören Dışişleri ve Milletler

Topluluğu Ofisi'nin gereksinimlerini karşılamak amacıyla 2001 yılında bir hedef pazar kategorisi olarak tanıtıldı'' (s.3).

Diplomasinin diğer yeni boyutları gibi kültürel diplomasi de yalnızca ulus devletler tarafından kontrol edilmiyor; zira şu anda uluslararası sahnedeki tek aktörler onlar değil; diğer devlet dışı aktörler de (sivil toplum, STK'lar, uluslararası medya kuruluşları üniversiteler, akademisyenler) vb.) bu alanda önemli bir rol oynamaktadır. Medyanın çok etkin ve yoğun olarak uluslararası ilişkilerde kullanıldığı düşünüldüğünde kamu veya kültürel diplomasi artık medya üzerinde uygulanarak yeni bir kavram olarak medya diplomasisi olarak kullanılabilir. Medyadaki diplomasi haber içeriklerinin çeviri süreci ile beraber kullanılmasıyla mesajın daha anlaşılır ve etkin olmasını sağlamaktadır. Yeni medya, politika yapıcılara bilgi ağlarının yönetilmesi konusunda bazı operasyonel avantajlar sağlamakta olduğunu belirten Köseleli (2017, s. 116) bilgi teknolojilerini kullanan kültürel diplomasi, eğer kültürel politika yapıcılar yeni iletişim teknolojilerini etkili ve stratejik bir şekilde kullanırsa, yumuşak gücü güçlendirebildiğini söylemektedir. Yumuşak güç diye tabir edilen diplomasi çabası özellikle haber medyası aracılığıyla uluslararası ilişkilerde çatışmayı ve karmaşayı önemli oranda artırarak olumlu anlamda bir pekiştirici işlevi görmektedir. Ancak yüz yüze görüşmeler sonucu elde edilen samimi ilişkiler haber medyası aracılığıyla sağlanan ilişkilere göre daha kalıcı olmaktadır. Medya üzerindeki haber içeriklerinin dolaylı etkisiyle sonuçlanan diplomasi çabası kesin bir sonuç olmamakla birlikte somut bir diplomasiye giden bir yol olarak görülmektedir.

1.4. Kültürel İletişimde Çeviri

Kültür, insanlar düzenli olarak etkileşime girdiğinde ortaya çıkan ortak kavram, duygu ve uygulama kümelerini tanımlamak için uygun bir terim olarak algılansa da, iletişimsel anlamda kültürün önemli bir özelliği her toplumda farklılık gösterdiğinin anlaşılmasıdır. Bir toplumda her bireyin ait olduğu para kültür (millet) ve dia kültür (Topluluk, toplum, gruplar, örgütler vb.) yer alır. İletişim sürecinde yer alan aktörler içinde bulundukları kültüre göre davranış göstererek muhataplarının düşüncelerinin şekillenmesinde rol oynarlar. Diyalojik bir etkilenme sonucu hem kendi kültürlerini yansıtır hem de başkalarının kültürlerinden etkilenirler. Çevirmen veya gazeteci bağlı bulunduğu para ve dia kültürünü koruyarak yabancı olarak nitelendirilen başkalarıyla iletişime girer ve kendini yansıtan bazı kültürel özellikleriyle onlarla iletişime geçer.

Estefany&Miranda, Language and Cultural Barriers adlı çalışmasında (2022,s. 34) bizden farklı biriyle, kültürlerarası bir "dışarıdan" biriyle iletişim kurma kavramı, kültürler arası iletişimin kalbinde yer aldığını belirtmektedir:

“‘Bu bağlamda, daha sonra 'misafir' olarak anılan yabancı, belirli bir süre içinde başka bir kültürü ziyaret eden ancak kendi özgün kültürünü koruyan kişidir. Bu nedenle, ikamet etme veya ziyaret etme deneyimi çoğu zaman insanlara hem ev sahibi hem de kaynak kültürleri görmek için benzersiz bir bakış açısı sağlar” (s.34).

Çalışmada öncelikle medya yoluyla kültürün transferi konusu ele alındığında örneğin, haber içeriklerinin aktarılmasında medyada aracılanan barış, uzlaş ve arabuluculuk kültürünün çeviri sürecinde nasıl aktarıldığı ve hangi amaçlar çerçevesinde yansıtıldığı vurgulandığında çevirmenin ya da çeviri işlevini gören herhangi bir eyleyenin içerisinde bulunduğu dia ve para kültürünün etkisinden kalarak nasıl bir aktarım gerçekleştirdiği önemlidir. Kültürün ve kültürel öğelerin uluslararası alanda iletilmesi küreselleşen dünyada kültürün bir manipölasyon aracı olarak lanse edilmesi olarak algılanmaktadır. Haber medyası kültürel ürünlerin kapsamlı bir ulus ötesi aktarımını sağlar. İletişim ağlarının ve sosyal yapıların oluşumuna katkıda bulunurlar. Bu bağlamda muazzam bir kültürel içerik aktarımını gerçekleştirirler. Bu nedenle medya kültürün etkin bir iletişim aracı haline geldi. Dijital çağda kültür aktarımı medya üzerinde anlık ve sıklıkla kaçınılmaz bir şekilde gerçekleştirildiği için kültür kavramı ile üzerinde çok fazla durulan bir konu olmaktadır. Kitle iletişim mecrası olarak medyanın etkinliği nedeniyle, örneğin herhangi bir yorum ve önemli bir konudaki kampanyalar popüler kültürdeki eğilimleri etkilemektedir. Popüler kültürdeki bu eğilimler insanların nasıl düşündüğünü, hareket ettiğini, yediğini, dinlendiğini, içtiğini, giyindiğini vb. içerebilir. Bunun yanında medya toplumsal normların, ideolojilerin ve geleneklerin yayılmasının sağlanmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Farklı toplumlar kültürün bileşenleri olan dilleri, gelenekleri, rolleri ve değerleri medya üzerinde paylaşabiliyor.

1.5. Çeviri ve Kültür İlişkisi

Belirli bir kültürü barındıran kültüre özgü öğeler, temsilliyetler, işaretler, semiyotik göstergelerin kaynak dilden belirli kavram ve ifadeler yoluyla erek dile denkliğinin sağlanması, hem kaynak hem de erek diller ve kültürler hakkında derin bir anlayış ve bilgi gerektirir. Kültür, insan toplumlarında bulunan sosyal davranış, kurum ve normlar ile bu gruplardaki bireylerin bilgi, inanç, sanat, yasa, gelenek, yetenek ve alışkanlıklarını

kapsayan bir şemsiye terimdir.³ Sözlü ve yazılı şekilde ortaya çıkabilen kültürel oluşumlar dünya üzerinde farklılık göstermekle beraber aynı ülke içerisinde bile bir bölgeden başka bir bölgeye hatta mahalleler arasında bile farklı yapılarda deneyimlenmektedir. Conway'e göre (2015) 'kültür' kaygan bir terimdir ve anlaşılacağı gibi, en az üç anlama gelebilir: Bir grup insanın dünyayı nasıl yorumladıklarını şekillendiren paylaştığı kavramlar; anlam yükledikleri nesneler (bu kavramların somut şekil aldığı yerler); ya da insan grubunun kendisi. Televizyon araştırmacısı Richard Collins (1990) ilk fikri "antropolojik kültür" ve ikinci fikri "simgesel kültür" olarak adlandırır; en üçüncüsü, 'topluluk olarak kültür' olarak adlandırabiliriz.

Farklı sosyal ve kültürel geçmişlerden gelen daha fazla insan çeşitli dillerle ilgili hizmetlerin artık daha sık ve kolay sunulmasıyla birlikte kültürel karşılaşmalar daha yoğun yaşanmaktadır. Sunulan bir veya çeşitli dil hizmetlerine sahip bir ajans, şirket veya birey daha kolay bir şekilde kültürel iletişime katılabildiğinden, çok dilli ortamlar küreselleşmiş bir toplumda norm haline gelmekte, dahası, profesyonel ortamlarda birden fazla dille ilgilenme multidisipliner bir yaklaşım haline gelmektedir. Bu çok disiplinli yaklaşım çerçevesinde etkin rol alan çeviri zaten her şekilde kültürel iletişimin sağlayıcısı durumundadır. Çeviri, her zaman bir disiplin içindeki küresel iletişim çabasının bir parçasıdır. Bu nedenle, "bir disiplinin metodolojisiyle yakından bağlantılı olan iletişimsel çerçeveyi hesaba katmalıdır ve onlar [uzmanlar] disiplinin normlarına, değerlerine ve ideolojisine uyacak şekilde bilgi paketlerler" (Berkenkotter / Huckin 1995, s. 1).

İşlevselci yaklaşımlar çeviriyi kültürlerarası iletişimin bir aracı, çevirmenleri ise bu bağlamda iletişim uzmanı olarak görmektedir (Vermeer, 2000, s. 222). Zanettin'e (2021) göre çeviri kavramı, öncelikle kültürlerin çevirisine atıfta bulunacak şekilde genişledi, ayrıca, diller ve kültürel kimliğin diğer özellikleri çeviri yoluyla müzakere edildiğinden, beşeri bilimlerin çevirisel bir dönüşümün ortasında olduğu öne sürüldü. Ulusal temelde ve uluslararası alanda gerçekleştirilen kültürlerarası iletişim çeviri yoluyla gerçekleştirilir. Kültür odaklı araştırmalar, yabancı haberlerin üretimine bir çeviri olgusu olarak bakar ve kültürel ve toplumsal kimliklere ilişkin algı ve yorumların şekillenmesinde çevirmen ve tercümanların rolüne odaklanır (Zanettin,2021).

Giyim kuşam kültürü, gündelik yaşam kültürü, inançlar veya yaşam kültürleri, spor kültürü, konuşma ve yeme-içme kültürü vb. şekilde farklılaşabilir. Bu derece farklılaşan

³ Tylor, Edward. (1871). Primitive Culture. Vol 1. New York: J.P. Putnam's Son

kültürün farklı gruplar arasında iletilmesi ve anlaşılması çok da kolay değildir. Bu durumda sadece kültürlere özgü dilleri bilmek tam iletişim ve anlayış için yeterli olmayabilir. Metnin üretildiği kültürel sistemin farklı kültürlere sahip halklar arasında anlaşılması çeviri sürecinin dilbilimsel incelenmesinin yanında kültürel olarak anlaşılmasına bağlıdır. Dil, kültürün bir yansımasıdır ve her kelime zengin kültürel çağrışımlar, tarihsel referanslar ve sosyal imalar taşır. Çeviri yapılırken amaçlanan anlamın kavranması ve hedef dilde doğru bir şekilde aktarılması çok önemlidir. Kaynak kültürü sağlam bir şekilde anlamadan, çevirmen istemeden mesajı yanlış yorumlayabilir, bu da kafa karışıklığına veya yanlış iletişime yol açabilir. Kültürel anlayış, orijinal metnin özünü yakalamaya yardımcı olur ve çevrilmiş versiyonun yazarın niyetine sadık kalmasını sağlar.

İçeriği çevirmek genellikle içeriği erek kitleye ve onların kültürel normlarına uyacak şekilde uyarlamayı içerir. Sözcüğü sözcüğüne çeviri, amaçlanan mesajı etkili bir şekilde iletmeyebilir veya yeni kültürel bağlamda okuyucularda yankı uyandırmayabilir. Kültürel anlayış, çevirmenlerin kültürel hassasiyetleri, deyimsel ifadeleri, mizahı ve yerleştirelmesi gerekebilecek referansları dikkate alarak içeriği uyarlamasını sağlar. Potansiyel olarak rahatsız edici veya uygunsuz çevirilerden kaçınmak için kültürel anlayış çok önemlidir. Bazı kelimeler, jestler veya semboller bir kültürde olumlu veya tarafsız anlamlara sahipken, başka bir kültürde olumsuz veya tabu çağrışımlar taşıyabilir. Bir çevirmen, kültürel nüansları göz önünde bulundurarak potansiyel sürprizlerin üstesinden gelebilir ve saygıyı koruyan ve yanlış yorumlamayı önleyen uygun kelime ve ifadeleri seçebilir.

Çeviri sadece anlam iletmekle ilgili değil, aynı zamanda kültürel kimliği korumakla da ilgilidir. Örneğin edebiyat, şiir, yemek kültürü ya da folklor çevirilerinde kültürel anlayış, kaynak materyalin orijinalliğini ve eşsiz lezzetini korumak için çok önemlidir. Bu da kültürler arası etkili iletişimi esas kılar. Kültürel anlayışa sahip çeviri, anlamlı alışverişi kolaylaştıran ve karşılıklı anlayışı besleyen bir köprü görevi görür. Farklı kültürel geçmişlere sahip insanların bağlantı kurmasına, birbirlerinden öğrenmelerine ve küresel mirasın zenginliğini takdir etmelerine olanak tanır.

Çeşitli kültürel özelliklere sahip kaynak kültürün çevrilmesi sürecinde ona ilişkin bir okuma metni erek iletinin anlaşılabilirliğini ortaya çıkarmayabilir. Bu anlamda kaynak kültürün erek kültürden nasıl farklı olduğunu ve erek okur kitlesine bunları

yabancılaştırarak mı yoksa yerlileştirerek mi aktarmamamız gerektiği kararı kaynak kültürün yerinde incelenmesine kadar bizi götürebilir Bu konuda, Cenevre’deki Birleşmiş Milletler Ofisleri konferans yönetim kadrosunda İngilizce Çeviri şefi, sosyal medyadaki açıklamasında (Youtube,2018) kariyerinin başlarında Almanca ve Fransızca dışında Arapça ile ilgili bir çevirmenlik görevi verildiğinde bu işi sadece okuma metni ile geçiştiremeyeceğini anladığını mesela, Lübnanlı bir yazarın çalışmasında geçen Beyrut’ta insanların restoranda oturduğunu anlatan bir kısa hikâyede ‘Hummus’ adından bir yemek kültürü hakkında bir şeyler okuyunca, bu kültüre yabancı olduğunu ve aslında İrlandalı olduğunu dikkate alarak Arap ülkelerine gidip bizzat bu kültürel özellikleri orada yaşayarak öğrenmeye karar verdiğini belirtmektedir. Bu açıdan kaynak metnin anlaşılması kültürel özelliklerin yerinde öğrenilmesini gerekli kılıyor.

Çeviri iki farklı kültür arasında anlayışı gerçekleştirmek için en önemli araçlardan biridir. Çeviri, kültürel etkileşimin incelenmesi için ideal bir "laboratuvar durumu" sunar, çünkü kaynak metin ile tercüme edilen metnin karşılaştırılması, çevirmenlerin belirli anlarda kullandıkları stratejileri göstermelerinin yanında aynı zamanda iki metnin içindeki kültürel farklılıklarının farklı durumlarını çeşitli metinlerinde ortaya çıkaracaktır. Çeviri eylemi, aynı makro sistemde olsun ya da olmasın, bir kaynak sistemin metinsel ve kültürel modellerinin - sadece metinlerin değil - bir hedef sisteme aktarıldığı bir süreci içerir.

Çeviri, film, edebiyat, fotoğraf ve tarih yazımı gibi diğer öznel kültürel temsil biçimlerine benzer işlevler görür. Çeviri tarihsel süreç içerisinde kültürü aktarmasının yanında kültürün değişimine de ön ayak olduğu kabul edilmektedir. Eva Hung tarafından derlenen *Translation and Cultural Change: Studies in history, norms and image-projection (2005)* adlı çalışmanın önsözünde çeviri eserlerin ev sahibi kültürler üzerinde bir etkisi olduğu durumlarda bu etki, işin nasıl yapıldığına değil, çeviri eyleminden önce nasıl tasarlandıklarına ve sonrasında nasıl karşılandığına bağlı olduğunu belirtmektedir. Kültürel etkiye sahip çeviriler, iki dilli olmayan ve eserin kaynak kültüründe nasıl işlediğinden çok, kendi gündemlerine nasıl uyduyuyla ilgilenen insanlar tarafından kullanılmaktadır. Çeviribilim, dünyanın farklı ülke ve bölgelerinde onları yöneten kültürel çevreye ve sosyal yapılara tabidir. Örneğin, güçlü bir yazılı edebiyat geleneğine sahip bir ülke ki edebiyat kültürün kendisini yansıtır, doğal olarak edebi çeviriyi edebiyata yerleştirmeye yatkın olacaktır. Hung (2005a) çeviri çalışmaları çevreleri arasındaki ulusal söylemin incelenmesi, bize disiplinin gelişme durumundan daha

fazlasını anlatır; kültürel ve ideolojik tercihleri ve tabuları da ortaya çıkardıklarını vurgulamaktadır.

Bassnett'e (2002) göre çeviri, yalnızca iki dil arasında sözcüksel ve dil bilgisel öğelerin yer değiştirmesini değil, aynı zamanda metinlerin kültürel ortamlarının aktarılmasını da gerektirir. Başka deyimle kültürel bir çevirinin gerçekleşmesi gerekir. Pym'e göre "kültürel çeviri", kaynak metnin olmadığı ve genellikle sabit bir erek metnin olmadığı bir süreç olarak anlaşılabilir. Odak noktası, ürünlerden ziyade kültürel süreçlerdir ve kültürel çevirinin başlıca nedeni, metinlerin (nesnelerin) hareketinden ziyade insanların (öznelerin) hareketidir (Pym, 2010, s.144).

Lefevere ve Bassnett, çeviriyi, okuyucunun beklentilerini karşılamak için orijinal metni belirli bir ölçüde yeniden yazmanın bir yolu olarak görür. Yeniden yazmayı, yeni türler, cihazlar ve yeni kültürel kavramları tanıtmak için bir manipülasyon aracı olarak görüyorlar. Erek kültürün beklentilerine yönelik bir çeviri eylemi kaynak kültürden farklı bir erek kültürü ortaya çıkaracak bir metin oluşturmaya çalışacaktır. Lefevere (1992) kişinin dilini ve kültürünü anlamanın çeviriyi şekillendiren önemli bir faktör olduğuna dikkat çekerek bu kültürel ortamda çeviri sürecinde poetikanın, ideolojinin ve himayenin önemine vurgu yapmaktadır.

Prestijli uluslararası kuruluşta çeviri, müzakere sürecinde ve devletler arasındaki kültürel diplomatik ilişkilerde önemli bir siyasi ve kültürel rol oynamaktadır. Kültürel diplomaside çeviri, bazı kültürel farklılıklara saygı gösterme eğilimindedir. Çevirmenler, kültürel farklılıkları ne kadar çok tanır ve benimserlerse, çevirileri o kadar iyi olacaktır. İkili diplomaside diplomatlar ve çevirmenler kendi geleneklerini, normlarını ve dilini keşfetme fırsatına sahip oldukları için diğer kültürü anlamak daha kolay olabilir.

Kültür ve çeviri ilişkisi konusunda hiç de kolay olmayacak cevaplar bulunabilir. Kültürün haber çevirilerindeki rolü konusunda soruların sorulması sürecin en kolay tarafı olarak tanımlanabilir. Ama bu sorulan sorulara verilebilecek cevaplar veya yapılacak yorumlar konusunda düz anlamsal düşünceden yörgülen yorumlar soruları yeterince aydınlatmaya yetebilecek ışığı vermeyebilir. Dolayısıyla çok geniş anlamda düşünülecek bir konudur. Williams'in (1983) belirttiği üzere özellikle kültürün haber çevirileriyle ilişkisi en karmaşık konulardan biridir. Haberler içerik olarak muazzam büyüklükte farklı bilgi ve bulguları barındırmaktadır. Çevirin genelde haber çevirilerinde durumu pek de iyi değildir. Çünkü gözle görülebilir bir kaynak metin ilk etapta aklımıza gelmeyebilir. Yani

haber çevirileri açısında kültürün bir yorumu olmasına rağmen okuyucu kaynak metni arama eğilimini göstermeyebilir. Conway *What is the role of culture in news translation?* adlı çalışmasında (2015) bunu şöyle ifade etmektedir:

“İddia ediyorum ki, haber çevirisi çalışmasını üç yaklaşım karakterize etmiştir. Her biri farklı bir dizi soruya yanıt verir ve her biri kültür, haber ve çeviri hakkında farklı fikirlere dayanır. Benim gördüğüm kadarıyla politik ekonomik yaklaşım, haberlerin nasıl ve nereye yayıldığını soruyor. Dilsel yaklaşım, gazetecilerin sözcük veya üslupla ilgili kaygıları nasıl ele aldıklarını sorar. Kültürel çalışmalar veya sosyolojik yaklaşım, gazetecilerin toplumdaki rollerini nasıl anladığını sorgular” (Giriş Bölümü).

Çevirmenler, belirli anlatıları teşvik etmek ve diğerlerine meydan okumak için çeviri yoluyla yeni fikirleri ve görüntüleri erek kültüre dâhil eder. Tymoczko (2009, s. 27) çevirinin söylem kaymalarını beraberinde getirdiğini, alınan anlamları istikrarsızlaştırdığını, alternatif gerçeklik görüşleri yarattığını, yeni temsiller oluşturduğunu ve yeni kimlikleri mümkün kıldığını” belirtiyor. Ona göre Bütün bu değişimler bir edebiyat sisteminde ve bir kültürde yaratıcı sonuçlar üretebilir. Karşılaştırmalı edebiyat araştırmacısı Bella Brodzki (2007:2-3), çevirilerin değişen sosyo-politik bağlamları yansıtan metinler olduğuna dikkat çekerek, çeviri her türlü kültürel çevirinin temelini oluşturan bir olgu olarak betimleyerek, toplumsal cinsiyetin tüm kültürel analizler için temel hale gelmesi gibi, çeviriye de aynı önemin verilmesi gerektiğini savunuyor. Çeviri, kültürün her boyutu ve alanını; yediklerimizi, okuduklarımızı veya satın aldıklarımızı etkileyerek günlük yaşamlarımızda akmaktadır; şimdi talep ettiğimiz 24 saatlik son dakika haberleri, bize sıklıkla diller arası ve göstergeler arası çevirinin oldukça karmaşık süreçleri aracılığıyla geliyor.

Kültüre özgü öğeler çeviribilim bağlamında kaynak ve erek metinlerde birbirinden farklılıklar göstermektedir. Kültürler arası farklılıklar olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda kaynak ve erek metinlerdeki kültürel öğelerin erek okura yansıtılması ve aktarılması okurun kültürel farklılığı temelinde ele alınmalıdır. Medyada aktarılan kültürün çeviri sürecindeki dönüşümü, erek okurun bulunduğu dil, beklentileri, haber medyasındaki patronaj, hiyerarşik yapı ve ideolojisi gibi dış etkenlerin müdahalesi sonucu gerçekleştirildiği gerçeği görmezden gelinemez. Çeviri etkinliği işlevini gerçekleştirenler kaynak kültürün erek kitleye ulaştırılmasında önemli bir aracı görevi olarak görülmektedir. Farklı toplumların kendi kültürlerinin anlaşılmasında ve iletişimin

aktarılmasında dil ve çeviri önemli bir işleve sahiptir. Toplumdaki her birey para ve dia kültürün birer parçaları ve bu kültürel bağlama göre hareket etmek durumundadırlar. İletişim bu anlamda farklılıkları anlaşılmasını sağlamak için öncelikli öneme sahiptir; bireyler farklı dilleri kullanırlar ve dillerin anlaşılmasında çeviri eylemi anlaşılmayı en aza indirgeyerek topluluklar ve milletler arasındaki mesajı aktarır. Kültür toplumun sahip olduğu norm ve geleneklerinin bir parçası olarak düşünülecek olursa, farklı kültürlerin iletişimde yer alan çevirmenler de para ve dia kültüre bağlı birer üyesi olarak toplum tarafından kabul edilebilir norm ve geleneklere göre hareket etmek durumundadır. Çevirmen içinde doğduğu milletin bir parçası olarak o topluma göre hareket eder, düşünceleri ve eylemlerini o topluma göre şekillendirir. Toplumun bir parçası olarak çevirmenler de bir millet (para-kültür) , grup ve örgüte (Dia kültür) ait kültürün içinde hareket eder. Bu nedenle toplumun her üyesi gibi çevirmenler de hayatlarını devam ettirmek için para ve dia kültür tarafından şekillenen norm ve değerlere uyum göstermek zorundadır.

Kültürün en kısa zamanda yayılması ve aktarılmasında medya önemli bir işleve sahiptir. Medya dilinin anlaşılması ve çevrilmesinde çevirmenlerin sahip olduğu kültür anlamın şekillenmesinde yer alır. Medya okur kitlesine yeni ve farklı fikir, görüş ve imajlar aktarırlar. Bu şekilde okurlarda önemli bir davranış yani kültürel değişiklikler meydana gelir.

1.6. Haber Çevirilerinin Kültürel ve Sosyal Rolü

Bir şeyden veya ortamdan sosyal ve ya kültürel diye bahsettiğimizde her iki terim birbiriyle ilişkili ve ayrı değerlendirilebilir. Sosyal faktörler toplumları ilgilendirme eğilimindedir; kültürel faktörler kültürle ilgilidir. Pym (2004):

“Sosyal ve kültürel faktörlerle ilgili sessiz ikilemimizi ele almanın ikinci bir yolu var. Toplumlar ve kültürler birlikte kapsamlı olmama eğilimindedir. Tek bir toplumda birçok kültürü bulabiliriz ("çok kültürlü toplumlardan" özgürce bahsediyoruz), tıpkı birçok farklı toplumda (tektanrıcılık, vejetaryenlik, jus solis veya futbol gibi) aynı kültürel pratiği bulabileceğimiz gibi. Kuşkusuz burada bir el çabukluğu var. Sosyal faktörler, akranlar gibi şeyler için eşit derecede geçerli olabilir. Ulus-devlet toplumlarından çok daha küçük gruplar veya bilimsel topluluklar. Toplumsal ve kültürel olan arasındaki uyumsuzluk yine de kavramlarımızın nereden geldiğine dair yararlı bir hatırlatmadır”(s.15).

Her gün ortaya çıkan uluslararası kargaşa, iç savaş, göç, adaletsiz kaynakların dağılımı, hastalıklar vb. nedenlerden dolayı diplomatik ilişkilerdeki belirsizlikler kültürel ve sosyal ilişkilerin yapıcı işlevini ön plana çıkarmaktadır. İletişimsel olarak başkalarına açık olmanın ve etkileşimin birincil rol üstlendiği, farklı kültürler ve gelenekler arasındaki ilişkilerin vurgulandığı kozmopolit bir bakış açısında haber çevirisi, bu tür etkileşimlere yaklaşmanın ve kavramsallaştırmanın aracı olabilir. Ulrich Beck (2006) bu konuda şöyle söylemektedir:

“Kozmopolit yeterlilik... Bizi çeviri ve köprü kurma sanatını geliştirmeye zorlar.

Bu iki şeyi içerir: bir yanda, kişinin kendi yaşam biçimini başka olasılık ufuklarına yerleştirmesi ve görelileştirmesi; Öte yandan, kendini kültürel ötekilerin perspektifinden görme ve bu pratik etkiyi kişinin kendi deneyiminde sınırları aşan hayal gücü uygulamasıyla verme kapasitesi” (s. 89).

Medya aracılığıyla, olaylar farklı ulusal izleyiciler tarafından daha tanındık, daha anlaşılır ve tüketim için daha uyumlu hale getirilecek şekilde anlatılması ve kültürün çok kısa sürede yerleştirilerek aktarılması haber çevirileri aracılığıyla mümkün olabilmektedir. Çevirinin kendisi karmaşık bir süreci (heterogeneous process) kapsar. Başka bir deyişle, zaman, yer, çatışma, tarihsel ve maddi anlar ve çevirinin belirli durumları ile diğer sosyo-kültürel ve ideolojik faktörler, çevirmenin farklı çeviriler üretmek için kullanabileceği farklı stratejilere karar verir. Lefevere (1992a) tarafından onaylandığı gibi, çeviriler bir boşlukta yapılmaz ve çevirmenler belirli bir kültürde belirli bir zamanda işlev görür. Haber çevirilerinde tarihsel anlam anlaşılmadıkça şimdiyi kavramak zorlaşır. Uluslararası kültürel öğeler her ülkeye özgü başkalarından biraz da farklı özellikler taşır. Dolayısıyla kültürel ve sosyal aktarımlar tek başına okurun ufkunda fazla bir mana taşımaz. Kaynak metinden çevirinin yorumuna sunulan her öge çevirmen ve okurun alımlanmasında yeniden üretilerek ortaya çıkar. Bugünlerde Ukrayna kavramı, haber ajanslarından farklı okurlara sunulduğunda her okurda kendi kültürel bağlamlarına göre evrensel bir duygusal tepki yaratır ve zihniyetlerine göre şekillenir (Ukrayna'nın işgal edilmesi ve savaşın masum insanların hayatına mal olması ya da Rusya'nın işgaline destek vermeleri ve kendi bağlamsal çerçevelendirmelerine göre yorumlamaları ideolojik sınırların ötesine geçememeleri durumu). Her çeviri erek okura manipüle edilerek ulaştırılabılır ama haber çevirileri manipülasyonun en fazla olduğu alanlardır. Lefevere (1992a), kaynak kültürün dış unsurlardan ne kadar etkilendiğine bağlı olarak çevirinin değişebileceğini veya değiştirebileceğini belirtmiştir. Herhangi bir metnin belirli bir toplumda bir işlevi

vardır ve ideolojik kısıtlamalar altında üretilen çevrilmiş metinler, yazarın hedef kültürde temsil edilen imajına dair bir fikir sağlar.

Çevirmenin kültürel rolü göz önünde bulundurulduğunda, çevirmen farklı dil ve kültürler arasın öncelikle aracı durumundadır. Bilerek veya bilmeyerek farklı kültürler arasında mesajları götür getirir ve bu nedenle kültürlenmenin en önemli eyleyicisidir. Kültürün ve iletişimin aktarılmasında en önemlisi diplomatik ilişkilerin yorumsal yönünü yönettiği bilinen ancak çok fazla görünür olmayan çevirmenler çevirinin en önemli aktörleri olarak algılanmasına karşın öncelikle haber çevirilerinde bireysel olarak çevirmenlerden çok fazla bahsedilmemektedir. Pym (2004a) bunu sosyolojik olarak irdelendiğinde kuramcılarının çok fazla bireysel çevirmenlerden atıfta bulunmamasına bağlamaktadır:

“Nida’da veya kuralcı sosyolinguistik yaklaşımların çoğunda bireysel insan çevirmenlere neredeyse hiç odaklanma yoktur. Ne de olsa, kimliği belirsiz bir çevirmene yardım etmek için yola çıkan bir teori, değişken sosyal kimlikleri analiz etmeye pek ilgi duymaz. Bağlamsal çevirmenler, Betimleyici Çeviri Çalışmalarının klasik referanslarının çoğunda da benzer şekilde nadir atıfta bulunulur (Popovic, Levý, Holmes, Even-Zohar), metinlerde ortaya çıkan bir dizi değişiklik (kayma) veya kültürel bir sistem üzerinde bir etki (müdahale) olarak çoğunlukla çeviriye odaklanılır. Bir anlamda, tanımlamacılığın ilk olumsuzlaması (bu yüzden tanımlayıcı yaklaşımlar hakkında konuşuyoruz) arabulucunun dışlanmasını tekrarladı” (s.3).

Çevirmenlerin tarihsel konumu ve alıcılarla müzakere etme kapasitelerinin farkındalığı özellikle haber çevirilerinin sosyo kültürel bağlamında okurla iletişimini ne derece etkilediği bilinmese de okur ile metni yakınlaştırdığı söylenmektedir (Guang-hui Lu, 2012:Özet). Küreselleşen dünyada insanlar arası iletişim, teknolojik gelişmeler ve buna bağlı olarak ilerleyen medya boyutu sayesinde hız kazanmaktadır. Farklı kültür ve dillere sahip insanlar haber içeriklerinin an be an dijital çağın gereklerine bağlı olarak aktarılabilmesinin getirdiği avantajlarla haber ajanslarının sağladığı farklı kültürel ve sosyal özelliklere sahip haber içeriklerine maruz bırakılmaktadır. Haber içeriklerinin erek kitleye en kısa sürede ve farklı dil ve kültürlerce anlaşılır formatta aktarılmasında çevirinin rolü büyüktür. Çevirinin rolü sadece kaynak metni okurlara aktarmakla sınır değildir, aynı zamanda kaynak metnin erek okura ulaşma sürecinde okurun nabzını ölçmesi, söylemin çevirinin amaçlarına uygun olmasını gözden geçirmesi ve erek okurun

kültürel bağlamında metnin yeniden oluşturulmasını (yeniden yazılması) gerektirecek kadar yoğun ve hızlı bir süreci kapsamaktadır.

1.7. Kültürel Diplomasi ve Çeviri İlişkisi

Çeviri eylemi, bağlamlar ve kavramlarla ilgili olan ve her zaman değişimi içeren uluslararası ilişkilerde yinelenen bir sosyal ve politik uygulama olarak anlaşılmaktadır. Çeviri uluslararası ilişkiler yaratır. Uluslararası kültürlerin tanıtılmasında kültürel diplomasiye aracılık yaparak mesajların daha anlaşılır hale getirilmesinde sanal elçilik görevini yerine getirir. Carbonell Cortes ve Harding'e (2018, s. 1) göre çeviride “iletişim bağlamı her şeyden önce önemlidir”. İçinde bulunduğumuz küresel çağda çeviri, önemli ölçüde farklı kültürlerin birbirleriyle etkileşime girmesine olanak sağlıyor. Üstelik bilgisayarlar ve diğer telekomünikasyonlar, özellikle de internet sayesinde kültürler birbirleriyle kolaylıkla iletişim kurabiliyor ve sınırlar artık engel olmaktan çıkıyor. Bu özellik, sosyal bir etkinlik olarak çevirinin işlevsel yönünü vurgulayabildiği için önemlidir. Uluslararası ilişkiler, kültürel diplomasi alanında çeviriye (haber çevirisi) odaklanmakta ve çeviriyi kültürel anlamların anlaşılmasında ve aktarılmasında - okuyucular tarafından her ne kadar fazla fark edilmemiş olsa da- yoğun bir şekilde uygulamaktadır.

Zbigniew Brzezinski'ye (2004, s.185) göre, ABD'nin dünyadaki kültürel çekiciliği, diğerlerinin yanı sıra, İngilizcenin uluslararası bir ortak dil olarak hızla yayılmasıyla kolaylaştırılmaktadır.⁴ Kitsuo (2018:Introduction) bu nedenle, İngiliz dilinin İngilizce konuşulmayan ülkelerde yayılmasının ABD'nin yumuşak gücünü, yani istediğini zorlama veya ödemeler yerine cazibe yoluyla elde etmesini kolaylaştırdığı iddia edilebildiğini öne sürmektedir. Kültürel özellikler Asya kıtasında Avrupalılara göre çok çekici olmayabilir ya da Avrupa kültürü Asyalılara ilginç gelmeyebilir. Bu anlamda kültürler arası çekiciliği ve kültürün kolay bir şekilde yorumlanmasını sağlayan çeviri, etkin bir şekilde kullanılarak iletişim sınırları ortadan kaldırılmaktadır. İletişim sınırlarının ve anlam bulanıklığının büyük ölçüde çeviri eylemiyle kaldırıldığı bu güçlü kültürel bağlamda, farklı dil ve kültüre sahip ülke ve halkların güçlü ulusal ve kültürel kimlikler geliştirmeleri kaçınılmazdır. Kültürel diplomasi- çeviri ilişkisi her alanda hissedilebilir: Kitaplar,

⁴ Zbigniew Brzezinski, *The Choice: Global Domination or Global Leadership?* (New York: Basic Books, 2004), 185.

dergiler, gazeteler, bunların dijital yayınları, resimler, karikatürler, sinema, broşürler her biri çevirinin aracı olarak kullanıldığı önemli kültür diplomasisi örnekleridir. Bu ve benzeri kültürel diplomasi araçlarını en geniş alanda en fazla etki bırakacak şekilde kolaylaştıran haber ajansları artık çağdaş anlamda birer kültürel kurumlar olarak ülkelerin yumuşak gücü haline geldiler.

Çevirinin buradaki kültürel aracı olarak kullanılan rolü her ne kadar görülmesi de araştırmaya değer bir konu atfediyor. Çeviri, anlam mücadelelerinde, karşılaşmaların ve etkileşimlerin somut ve okunaklı kılınmasında yer alır. Çeviri süreçlerinde bazı aktörlere ses verilir, bazıları susturulur ve hiyerarşiler kurulur ve ortadan kaldırılır. Zygmunt Bauman'ın (1999, s. xlviii; vurgu inorijinal) sözleriyle: 'Kültürler arası çeviri, ne aynı alanı işgal etmeyi ne de ortak alanı kendi başlarına, ayrı yollarda haritalamayı göze alamayan insanların birlikte yaşamasına hizmet eden sürekli bir süreçtir. Diğer çeviri türleri ile karşılaştırıldığında diplomasiye yönelik çeviri dili fazlasıyla politiktir. Diplomasi odaklı çeviride belirsizlik aşağıdaki diyalogdan geçen iki ifaden iyi anlaşılabilir:

A- Hangi Ülkenin haklı olduğunu düşünüyorsunuz? Rusya mı Ukrayna mı?

B- Mazlumun yanındayım.

Çevirisi : (A- Which do you support Russia or Ukrain?

B- We'd support the right one.

Bu, en yaygın belirsiz ve bulanık dil kullanımından biridir, cevap "X" ve "Y"yi seçmedi, bunun yerine “Mazlumun yanındayım” demesine rağmen çevirisinde “ Doğru olanı desteklerim” şeklinde hem soruyu doğrudan yanıtlamaktansa tam cevap vermekten kaçındı, böylece ifade çok dikkatli ve çevirisinde mazlumun yanındayım yerine ‘Doğru olanı’ şeklinde bir ifade yazılmış. Cümle, bu terimlerin kafa karıştırıcı olmasını amaçladı ve ifadeleri manipüle etti. Dil, gelenek ve kültür farklılıkları nedeniyle bazı çevirilerde çok anlamlılık fazlasıyla hissedilebilir. Diplomasi amaçlı çevirilerde özellikle haber çevirilerinde örtmece dil (hoş olmayan kaba ifadeleri taşıyan kelimelerin yerine daha yumuşak diplomatik dil) kullanılır.

Kültürel diplomasi iki öncüden kaynaklanır. Birincisi, bu iyi ilişki, anlayış ve saygının verimli zemininde kök salabilir. İkincisi, kültürel diplomasi, sanat, dil ve eğitimin bir kültüre en önemli giriş noktaları arasında olduğu varsayımına dayanır. Kültürel diplomasi bu giriş noktalarında imaj oluşturmaya tamamlamak için çeviriyi kullanır. Diplomatik

faaliyette, iletişimin her iki tarafındaki kısıtlamalar nedeniyle, müzakere genellikle çok belirsizdir. Diplomasinin odağındaki iki taraf da arzu ettikleri sonuçlara ulaşmak için her zaman dilin belirsizliğini manipüle etmeye çalışır. Bu belirsizlik koşullarına götüren ve erek - kaynak metinde etkisini fazlasıyla hissettiğimiz çeviri süreci farklı dil ve kültüre sahip toplumlararası kültürel iletişimi kolaylaştırdığı gibi söylemleri manipüle ederek anlamı dönüştürür. Diplomaside en fazla görünür olan kültürel diplomaside genelde çevirinin özelde haber çevirilerinin öneminin ve gücünün farklı yaklaşımların ışığında ortaya çıkarılması; çeviri alanında aslında eskiye dayanan ama araştırma yapılan yeni bir alan olarak algılanan diplomasi- çeviri ilişkisi üzerinde detaylı durulması gelecek çalışmalar açısında ilham kaynağı olacaktır.

Kültürel diplomasi, yalnızca uluslararası boyutta değil, aynı zamanda yerel projeksiyonda da belirleyici önemli bir araç olmuştur ve hala da öyledir. Yerel gazetecilik boyutunda ülkelerin kültürel faaliyetleri ile ilgili haberler seçilerek önemli uluslararası ajanslar, haber kanalları ve gazetelerde çevrilerek tanıtılır ve ülkeler için diplomasi işlevini görür. Bir başkasının diline, kültürüne ve edebiyatına tam anlamıyla aşina iseniz, onun ülkesini, şehirlerini, sanatını ve insanlarını, yemeklerini ve geleneklerini tanıyor ve seviyorsanız, içgüdüsel olarak diğer her şey eşitken haksız olduğunu düşündüğünüzde onu çok sert bir şekilde eleştirmekten kaçınma eğiliminde olacaksınız ve onların ürünlerini alıp kullanmak ve daha az bilinen bir kaynaktan ziyade ondan mal satın alma eğiliminde olacaksınız.

Diplomatik konuların aktarılmasında çeviri genellikle çelişkili bir süreçte yürümektedir. Çoğu defa çevirmenler diplomatik ilişkilerin zarar görmemesi için ya da ülkelerin politika ve kültürel amaçlarını yanlış iletmemek için çeviride ekleme, özetleme veya görmezden gelme (atlama) yolunu seçmek zorunda kalabilirler. *The Role of Translator in Intercultural Communication* adlı çalışmalarında Yürük ve Köksal (2020:327-338) diplomatik ilişkilerde çeviri önemli olmasına rağmen ve çevirmenin bilerek yaptığı manipülasyon çeviri hatası olarak algılanmasına rağmen bu çeviri kaymaların yaşanması kaçınılmazdır:

“ABD ile Türkiye arasında son dönemde yapılan röportajlarda diplomatik ilişkiler açısından önemli olan çeviri hataları Türkiye'deki haberlerde skandal olarak lanse ediliyor. Modern sosyal hayatın ilerlemesi, uluslararası ilişkilerdeki yeni gelişmeler ve "kültürlerarası iletişim" in oluşumu, geleneksel çeviri kalıplarının ve yöntemlerinin birçoğunun terk edilmesini gerektirmektedir” (s.335-36).

Flotow 'Translation and cultural diplomacy' adlı çalışmasında günümüzdeki kültürel diplomasisinin geleneksel diplomasiden farklılaştığını söyleyerek günümüzün kültürel diplomasisini daha incelikli yollarla destekleyen teorik çalışmaların, çoğunlukla, 'ulus devletin azalan rezonansı' karşısında geleneksel olanların ötesinde başka ikna/diplomasi araçlarına ihtiyaç olduğunu ilan eden Harvard profesörü Joseph Nye'nin yazılarından kaynaklandığını belirtmektedir. Nye (2011,s.84), bir ülkenin yumuşak gücünün kültürünün, siyasi ideallerinin ve politikalarının çekiciliğinden kaynaklandığını iddia ediyor; Ona göre kültürel/kamu diplomasisi, bir ülke kültürünü yer yer başkaları için çekici olduğu yerde, siyasi değerleri olarak yurtiçi ve yurtdışında onlara uygun yaşadığında ve dış politikaları başkaları onları meşru ve ahlaki otoriteye sahip olarak gördüğünde en başarılı oluyor. Son yıllarda az sayılabilecek çalışmaların araştırma konusu haline gelmekle beraber çevirinin kamu veya kültürel diplomasisindeki yeri bazı çalışmalarda özellikle vurgulanmaktadır. Bunlardan biri de 'Kültürel Diplomasi' başlıklı belge: ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2005 yılında yayınladığı Kamu Diplomasisinin Temel Taşı, konuya çağdaş yaklaşımın güzel bir örneğini sunuyor. Kurum, kültürel diplomaside çevirinin önemini ve gücünü tanıyan az sayıdaki kuruluştan biri olarak görülmektedir (Flotow, 2018). Flotow, bu çalışmanın özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak savaşında zedelenen imajını düzeltmeye yönelik bir kültürel diplomasi örneği olduğunun altını çizmektedir:

“Tam olarak ABD'nin Irak'ın işgali ve George Bush'un başkanlığı sırasındaki çeşitli hapisane skandalları nedeniyle zedelenen uluslararası imajını iyileştirmeye odaklanan bu kitabın, uluslararası bir imaj yaratma ve sürdürmede 'yüksek kültür'ün gücüne ilişkin yorumları dikkate alınmaya değerdir. Ve bu yüksek edebiyatın, özellikle de şiirin tercüme edilmesi yönündeki çağrılar da öyle” (s.196).

Farklı ülkeler ve kültürler fikirlerini, kültürel belgelerini, edebiyatını, geleneklerini, inançlarını çeviri yoluyla ithal etmeleri, yani daha fazla uluslararası medya yoluyla eğitimin artırmaları, dar görüşlü karar alma süreçlerin daha fazla aydınlanabilmesini sağlayabilir. Küresel tehdit ve çatışma dilinin çok fazla sessinin çıktığı 21.yüz yılda çeviri medyada barış ve demokrasi kültürün yayılması yoluyla da büyük bir uluslararası etki elde edilebilir. Çeviri girişimlerinin ve ürünlerinin politik olarak motive edilebileceği ve politik olarak etkili olabileceği veya politik bir etkiye sahip olabileceği konusunda çok az şüphe vardır. Bugün 'ulusal edebiyat ürünlerinin' uluslararası alana çevrilmesini teşvik eden çeşitli hükümet programları bunun kanıtıdır; örneğin Soğuk Savaş'ın tetiklediği ve

küresel etkileri olan daha güçlü girişimler, edebi materyallerin çevirisinin nasıl istikrarlı bir şekilde gerçekleştiğini göstermektedir. Çeviri özellikle haber medyasında 21.y.yılda kültürel politik aracı olarak hizmet etti. Diplomasi alanında kendine düşen işlevini de yeterince yerine getirmektedir (Ping, 2014). Çeşitli türlerdeki çeviri ve kültürel diplomasisinin ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğu görülmektedir. Ancak bu olgunun incelenmesi, ilgili zamanlar, yerler, tarihler ve politikalar hakkında spesifik yerel bilgi gerektirir.

Bazı araştırmalarda kültürel diplomasi veya diğer adıyla kamu diplomasisi kavramı değerler açısından irdelenmektedir. Bu anlayışa göre kültürün doğal özelliklerinden kaynaklanan doğallık ve özgünlük onun kendi doğasında zaten bağımsız bir yapılanmadır ve kamu diplomasi aracı olarak kullanılmaması gerekir. Flotow çeviri ve kültürel diplomasi ilişkisini incelediği araştırmasında (2018, s.195) tam da bu konu üzerinde yoğunlaşır:

“Birleşik Krallık ‘tan, Kültürel Diplomasi başlıklı ve 2007 yılında yayınlanan, sonsuza dek demokrasi düşünce kuruluşu olan Ditch Ley Vakfı tarafından yayınlanan kapsamlı ve düşünceli bir metin, kültürün bir kamu diplomasisi aracı olarak kullanılmaması gerektiğini savunuyor ve kültürel faaliyetin değerinin, politikaları tam olarak bağımsızlığından kaynaklanıyor ama bu fikre uyarılarda bulunuyor: Onun görüşüne göre, kültürel/kamu diplomasisi en fazla özgürlüktür ve bir ülke şunları ihraç ettiğinde mutlaka başarılı bir yönetimden ziyade insanları temsil etmesi ve birbirine bağlaması gerçeğidir: kültürü (çekici olduğu yerlerde) diğerleri), siyasi değerleri (yurtiçi ve yurtdışında onlara uygun yaşadığında) ve dış politikaları (başkaları onları meşru ve ahlaki otoriteye sahip olarak gördüğünde)”

(Nye’den aktaran Flotow, s.195).

Hükümet politikalarının kültürel üretimleri ve bunların ihracatını ne ölçüde yönlendirmeye ve kontrol etmeye çalışması gerektiği konusunda süregelen bir anlaşmazlık olmasına rağmen medya, üretimin en fazla yapıldığı ve ülkelerin diplomasisinin şekillenmesinde haberlerin aktarımı yoluyla bilginin en fazla dönüştürüldüğü mecralardır. Bu manada haberler dönüştürülürken çeviri eyleminin kullanılması, haber çevirilerinin görünmez olsa bile etkisini ön plana çıkarmaktadır. Çeviri herhangi bir kültürel diplomasi girişiminin merkezinde yer alır; halklar arasındaki bazı yanlış anlamalar, birbirlerinin edebi ve entelektüel gelenekleriyle ilişki kurularak çözülebilir; örneğin Rusya-Ukrayna ikilemi bağlamında Rus politika yapımcıların ve

uzmanların diğerk ÷lkelere bakış açılarında sergilediğı iç görü yoksulluğı, bazı durumlarda yurtdışındaki düşünürlerle yapılan temas yoluyla, çeviri yoluyla, aracılık ediyor olabilir. Uluslararası sorunlu diplomasisinin zayıf yönlerinin ihtiyatlı bir şekilde ele alınması nedeniyle çeviriye olan ihtiyaç ve çevirinin bu bağlamda değeri tartışılmazdır. Flotow (2018a, s.1999 kültürel ve politik diplomasi bağlamında çeviriyi teşvik eden Avrupa’da çok sayıda düşünce kuruluşu olduğunu aktarmaktadır (Vişana’daki IWM (Institut für die Wissenschaften vom Menschen/ İnsan Bilimleri Enstitüsü) düzenli olarak çevirileri finanse etmektedir ve Paul Celan’a çeviri teklifinde bulunmuştur). Diğerk taraftan Türkiye’nin kültürel özelliklerini dünyaya tanıtmak, dünyanın geri kalan halklarıyla barışçıl bir ortamda yaşama anlayışını uluslararası alanda tanıtmak, dünyanın her yerinde ‘Türkiye ile bağ kuran ve Türkiye’ye dost insan sayısını artırmak ve Türkiye’nin uluslararası alanda bilinirliğini, güvenilirliğini ve itibarını artırmak’ (Yunus Emre enstitüsü internet sayfası) gibi diplomatik misyonu kendine öncü yapan Yunus Emre Enstitüsü kültürel diplomasi bağlamında bazı kaynaklarını İngilizceye de çevirtip yayınlamaktadır. İki ayda bir yayınlanan *Dil, Kültür Ve Edebiyat Dergisi* bu amaçla yayınlanmaktadır (Örnek, Lynn Gilbert’in objektifinde Anadolu). Bu tür projeleri yönlendiren güçler, ister belirli bir ulusal veya siyasi duruş olsun, isterse alternatif materyallerle karşı koymak istedikleri siyasi/kültürel bir duruma karşı olsun, siyasi nüfuz arama eğilimindedir. Kültürel açıdan diplomatik çeviri çabalarını kendi başlarına yaratmak ve tanımlamak nispeten basittir, ancak başardıkları şeyin belirsizliğı hala bir zorluktur (Flotow, 2018). Yine de çeviri ve farklı türlerdeki diplomasinin (kültürel, kamu diplomasisi vb.) ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğı gör÷lmektedir.

Çalışmada da üzerinde durulduğı gibi çevirinin haber medyası üzerinden diplomasisinin bir aracı olarak kullanılmasından bahsedilmektedir. Çalışmanın odak noktası olan bu konunun karmaşıya neden olmaması için haber medyasında çeviri diplomasi aracı olarak nasıl kullanıldığının açıklanmasında yarar vardır. Öncelikle haber medyasında çevirinin kullanılması diplomatların yüz yüze görüşmesi ve bu görüşme esnasında simultane anlamında çevirinin yapılmasına dair bir çalışma üzerinde durulmamaktadır. Haber medyasında çeviri, uluslararası olaylar ve farklı hedef kitleler arasında bir köprü görevi görerek diplomatik eylemlerin ve açıklamaların nasıl anlaşılacağını ve yorumlanacağını şekillendirir. Haber çevirisi şu şekilde önemli rol oynamaktadır:

1-Uluslararası etkinliklere ilişkin raporlama: Uluslararası haber hikâyeleri daha geniş kitlelere ulaşmak için çeviriye dayanmaktadır. Çevirinin doğruluğu ve kültürel hassasiyeti, izleyicilerin olayları ve yabancı aktörleri nasıl algıladığını etkiler. Basın konferansları ve konuşmalarda liderlerin diplomatik mesajları daha geniş alımlama için çevrilir, kamuoyunun şekillendirilmesi ve uluslararası ilişkilerin anlaşılması sağlanır. Röportajlar ve açıklamalarda yabancı yetkililer ve uzmanlarla yapılan tercüme edilmiş röportajlar, küresel meseleler hakkında farklı bakış açıları sağlar.

2-Çerçeveleme ve yorumlama: Kelime ve üslup seçimi yaklaşımıyla çeviri eyleminde bulunan aktörler (Çevirmen, tercüman, hibrit çevirmenler, gazeteci çevirmenler vb..) olayların çerçevelenmesini ve yorumlanmasını etkileyebilecek seçimler yapar. Manşetler ve alt yazılar haber çevirisinde kurumsal ideoloji ve politikanın algılanmasında önemli içerikler sağlarlar. Manşetler ve alt yazılar karmaşık olayları özetler. Bunların çevirisi, izleyicilerin haberleri nasıl algıladığını önemli ölçüde etkileyebilir. Kültürel bağlam oluşturarak çevirmenler, alışılmadık referanslar veya mizah nedeniyle yanlış yorumlamaları önleyerek kültürel bağlamın aktarılmasını sağlar veya manipülatif davranırlar.

3-Kamuoyunun şekillendirilmesi: Haber medyası, dış politika ve diplomasi konusunda kamuoyunun şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Doğru ve tarafsız çeviri, bilinçli kamusal söylem için çok önemlidir. Yanlış çeviriler veya taraflı çeviriler kamuoyunu manipüle etmek için kullanılabilir ve uluslararası anlayış ve işbirliğine tehdit oluşturabilir. Haberin hızlı doğası, çevirmenlerin hızla doğruluktan daha fazla öncelik vermesine neden olabilir, bu da potansiyel hatalara yol açar. Medya kuruluşlarının kendi siyasi eğilimleri olabilir ve bu da çeviri seçimlerini ve çerçevelemeyi etkileyebilir.

4-Sınırlı kaynaklardan dolayı haber kuruluşları her zaman belirli dillerde ve kültürel bağlamda uzmanlığa sahip nitelikli çevirmenlere erişim sağlayamayabilir.

Genel olarak haber medyasındaki çeviri, kamuoyunun diplomasi ve uluslararası ilişkilere ilişkin anlayışını şekillendirmede güçlü bir rol oynamaktadır. Yapıcı küresel diyaloga katkıda bulunan adil ve bilgiye dayalı raporlamayı sağlamak için doğruluk, kültürel duyarlılık ve etik hususlar son derece önemli olmasına rağmen uluslararası medyada çeviri eylemi genellikle etnosentrik yönlü ve taraflı bir şekilde kullanılmaktadır. Haber çevirileri ülkelerin diplomatik önceliği göz önünde bulundurularak daha sübjektif bir eğilime doğru kaymaktadır.

2. BÖLÜM : MEDYADA HABER SEÇİMİ VE ÇEVİRİSİ

2.1. Medyada Haber Üretim Süreci

Basın veya gazetecilik çevirisi olarak da tanımlanan haber medyasındaki çeviri, özellikle gazetelerde kullanılan çeviri türüdür. Haber çevirisi olarak da bilinen gazetecilik çeviri araştırması (JTR), çeviribilimde oldukça yeni bir araştırma alanı olarak görülmesine (Valdeón, 2015) karşın gazetecilik alanında kullanılması 17. yüzyıla dayandırılmakta ve Coranto ve Gazette gibi yayınların İngiltere, Fransa ve İspanya için bibliyografyaların 1620'den önce yayınlanan aynı orijinalin bazen çevirilerini içerdiği aktarılmaktadır (Espejo, 2011):

“Kısa bir süre sonra, on yedinci yüzyılın başında, bu el yazısıyla yazılmış *Avvisi*, ilk olarak Almanya ve Hollanda'da basılı biçimi benimsemeye başladı. *Avvisi*'nin söylemsel modelini yeniden üreten ilk basılan gazeteler basitçe 'Roma'dan *aviso*' veya 'İtalya'dan' veya 'Almanya'dan' başlığını taşıyordu... Ancak formatın tüm Avrupa'da kesin olarak tanınacağı iki isim var (bir kez daha farklı Avrupa dillerinde neredeyse hiçbir sözcüksel değişiklik olmadan): *Coranto* ve *Gazette*. İtalyan ve Orta Avrupalı kaynakların Hollandalı ve aynı zamanda Alman matbaacıların inisiyatifiyle birleşmesi bu nedenle Avrupa'daki gazetecilik faaliyetinin pekişmesinde belirleyici oldu”(s.191-192).

Valdeón (2015, s.634) haber çevirisine akademik ilginin 1980'lerin sonlarında ve 1990'larda başladığını; özellikle Stetting'in haber çevirilerine atıfta bulunmak için çok kullanılan bir terim olan *transediting*'i ortaya attığı Avrupa'da yayıldığını söylemektedir. Belki de basın çevirisi alanında bizim için en önemli bilgi ona göre çevirinin, bir dizi haftalık ve aylık broşür ve bülten aracılığıyla on yedinci yüzyıl Avrupa'sında gazeteciliğin doğuşuna katkıda bulunmasıdır (ae,s. 634). Bu bağlamda düşünüldüğünde 20. yüzyılda bağımsız bir alan olarak ortaya çıkan çevirinin rolü çeviri çalışmaları alanında haber medyasında incelenmeye değer bulunmaktadır.

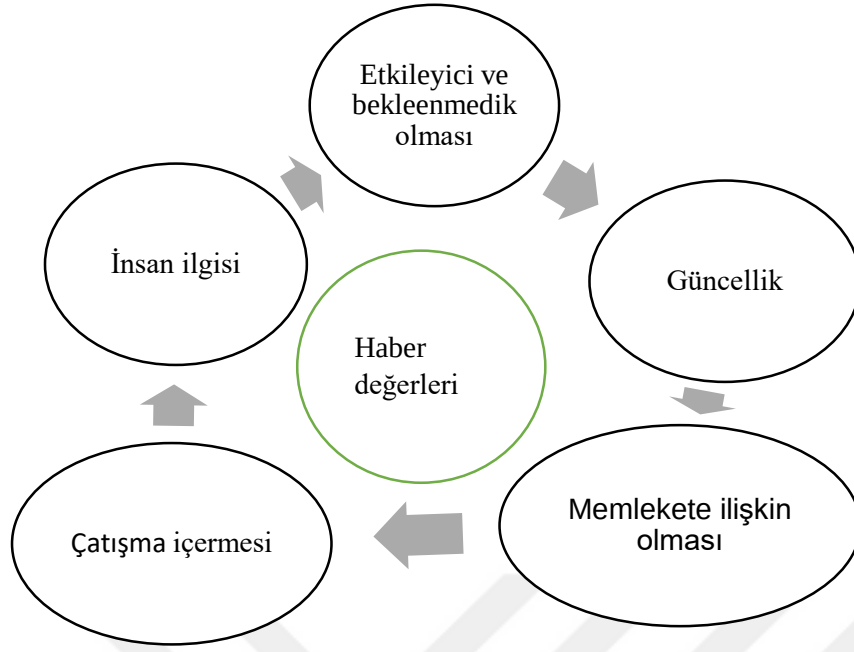
Haber medyasında çeviri haberin üretimi haber çevirisi geçmişi kadar önemlidir. Burada çeviri önemli bir aracı konumunu üstlenerek etkin bir eyleyici rolünü yerine getirmektedir. Haber üretim süreci gazetecilik işlemleri ile kurumsal yapının eşik bekçiliği diye tanımlanan 'gatekeeping' süreci arasında akışkan bir zeminde devam etmektedir. Medya metni yazımı haber olaylarını farklı medya, radyo, televizyon, basın ve internet izleyici kitlesine ulaştırmak için bir aracılık sürecini içerir. Bu anlamda haber

seçiminin nasıl yapıldığı editöryal politikanın yanısıra kurumsal yapının bağlı olduğu politika da göz önünde bulundurularak belirlenmektedir. Haber medyasının içinde bulunduğu çok yapılı hiyerarşik yapı, temelinde yer alan ve onu besleyen ekonomik ve sosyal güç, haber medyasının benimsediği değerler, haber seçimini etkileyen faktörlerdendir. Bu konuda birbirini destekler fikir ve düşünceler olmakla beraber, haber seçimi ve sunulmasının arkasında yatan temel sebepler farklı teoriler ışığında da açıklanabilir. Haber sosyal olarak inşa edilmiştir. Haber değeri olmayan olaylar haber değeri açısından 'haber değeri taşımayan' olarak belirlenir. McQuail (2010), haberlerin sosyal olarak inşa edildiğini ve güncel olayları görmenin nesnel bir yolu olmadığını belirtmiştir.

Haber, medya profesyonelleri (editörler ve gazeteciler gibi) tarafından yapılan seğimden ve seçilen olayı nasıl temsil ettiklerinden etkilenir. Her şey haberde yer almaz; olay ve haber konusu haber yapılmaya değer görülürse haberleştirilebilir. Bir konu ne kadar fazla haber değerine sahipse, bir gazete veya haber programı gibi bir ortamda o kadar fazla kapsama alanı kazanır. Spencer-Thomas (2022), medya profesyonellerinin bir hikâyesinin haber değeri olup olmadığını belirlemek için haber değerlerini kullandığını belirtmiştir. Bir olayı veya hikâyeyi bildirmeden önce okuyucular ve/veya izleyiciler dikkate alınacaktır.

Haber gündemi yayıncıdan yayıncıya değişebilir. Her medya kuruluşunun tarzını, ahlakını, ideolojisini ve çekmek istedikleri hedef kitleyi yansıtır. Örneğin gazeteler, sahiplerinin görüşlerini yansıtan siyasi bir iknaya sahip olma eğilimindedir (Spencer-thomas, 2023). BBC News’de uzun süre çalışan deneyimli gazeteci olan Spencer-Thomas (2023, owenspencer-thomas.com), haber değerleri, bir medya kuruluşunun bir habere ne kadar önem verdiğini belirleyen genel kurallar veya ölçütler olduğunu ve gazetecilerin önemli bir izleyici veya okur kitlesinin ilgisini çeken haberleri aradığını belirtiyor. Ona göre birçok haber değeri kriteri vardır:

“8 tipik haber değeri şunlardır: etkileyici olması, güncellik, öne çıkan, memlekete yakın, çatışma içermesi, beklenmedik bir olay, güncel olması ve insani ilgi taşıması. Başkaları da var: olumsuzluk (örneğin, kötü hava durumu hikâyeleri) ve pozitiflik (kendini iyi hissettiren tabloid hikayeleri). Ancak gazeteciler arasında bir haber seçerken tam olarak hangilerinin dikkate alınması gerektiği konusunda genel bir fikir birliği yok. Önemli olaylar mevcut düşüncüyü etkileyebilir” (owenspencer-thomas, 2023).

Şekil 1: Haber Değeri Kriterleri Şeması

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Örneğin etki, bir hikâyeden etkilenen kişi sayısını tanımlar. 2020’de Covid-19 virüsü ile ilgili haberler dünya gündeminde hem daha fazla takip edildi hem de daha uzun süreli bir etkiye sahipti. 2020’den itibaren dünyadaki çatışmalarla beraber Ukrayna-Rusya çatışması habercilik açısından gündemdeki yerini uzun süre korudu. Özellikle kuraklık sonucu önemi gittikçe anlaşılan tahılın Ukrayna’da fazla üretilmesi ile tahıl koridoru basında öne çıkan ve haber değeri fazla olan bir olay oldu. Haber değeri sadece olay ve olgular üzerinde değerlendirilmez. Okur kitlesinin alımlaması haberin değeri açısından önemlidir. Haber süreci, hem gazeteciyi hem de farklı önceliklere sahip izleyici kitlesini kapsayan iki yönlü bir işlemdir. Gazete tiraj rakamları ve medya izleme oranları en popüler hikayeleri ortaya koyuyor. Tüketiciler belirli bir yayın kanalını veya gazeteyi seçerken kendilerini en çok ilgilendiren haber türünü duyururlar. Hâlihazırda kamuoyunun gündeminde olan ve hakkında konuşulan konuların haber değeri taşıma olasılığı daha yüksektir. Böylece, Türkiye’nin Ortadoğu ve Körfez ülkelerine yönelik politikasında revizeye gitme kararı, lehine ve aleyhine hararetli tartışmalara yol açtı. Benzer şekilde, depremlere yönelik artan toplumsal farkındalık, sağlam binalar yapan inşaat şirketleri hakkında daha fazla hikâyenin ortaya çıkmasına neden oldu. Sosyal medya, insanların görüşlerini çok daha geniş bir kitleyle paylaşmalarını sağladı. Bir ifade, örneğin X’te birden çok kez kullanıldığında 'trend konu' haline gelir. Haberciler, sosyal

medya trendlerini kontrol ederek ve insanların ilgisini neyin çektiğini öğrenerek mevcut görüşmelerden yararlanabilirler. Montejo ve Adriano (2018) tarafından yürütülen araştırma, medya uygulayıcıları tarafından okuyucuların dikkatini çekmek için manşetlerde kullanılan ve onları yalnızca başlığı okumaya değil aynı zamanda makalenin tamamını okumaya yönlendirebilecek değerlendirici dil, sözcük dağarcığı, yoğunlaştırma ve nicelikselleştirme, doğrudanlık, duyguya gönderme, seçkin kişilere gönderme, rol etiketleri, kurumsal kurum, ülke ve olaylar gibi söylemsel araçların kullanıldığını göstermektedir.

Okur kitlesinin kapsamının dışında kalan ve büyük haber ağlarını ellerinden bulunduran yapılar, ister istemez okurun eğilimini etkileyecektir. Haber üretiminin bu kadar yoğunlaştığı ve haber trafiğinin hız kazandığı uluslararası yayıncılık iletişiminin kapsamı ve rahatlıkla erişilebilirliği yerelin merkezde yer alma ihtimalini güçleştirmektedir. Tek düze ve aynı doğrultuda haber akışı eğilimi küreselin benzeşmeye doğru bir yol almasını artıracaktır.

Li Pan (2014, s.45) haber çevirisinde arabuluculuk ve haber çevirilerinde duruş ile ilgili makalesinin 6. Bölümü '*Global News and Politics*'te uluslararası haber ajanslarının bu alandaki sorunsalını dile getirerek “Uluslararası haber muhabirliği üzerine çalışan bilim adamları, genellikle küresel haber raporlarının kapsamının ve erişilebilirliğinin artması ile yerel izleyicilerin haber olaylarını belirli kültürel ve politik çerçevelere uydurma ihtiyacı arasında sıkışıp kaldığını” belirtmektedir. Küresel haber ağları tüm dünyada dış politikayı etkileyebilir. Uluslararası haberler, küresel olarak çalışıyor, ancak yerel olarak düşünme bağlamında hareket etmektedir.

Galtung and Ruge (1965, s.64-91) haber değerini belirleyen faktörleri sıra dışılık, eşik, olumsuzluk, belirsizlik ve kişiselleştirme olarak sıralamışlardır. Olağanüstülük, bir olayın ne kadar öngörülemez, olağandışı veya nadir olduğudur. Ukrayna-Rusya savaşı Rusya'nın uluslararası tepkilerine rağmen Ukrayna'ya saldıracağı çoğunlukla öngörülemediği için ve dünya kamuoyunda önemli bir yer edindiği için olağanüstü bir haber konusu oldu. Haberde eşiklik ölçütü olay ne kadar büyük olursa, medyada o kadar fazla yer alması muhtemel olması ile ilişkilidir. Savaşlar, çatışmalar veya doğal afetler, ulusal çapta ve tüm medya platformlarında yer alması muhtemel haberlerin iyi örnekleridir. Haber içeriğinde büyük bir acının yaşanması veya olumsuzluk da haber değerini ön planda tutar. Drama veya ajitasyona veya heyecana neden olan haberler

genellikle olumlu olaylardan daha fazla haber değeri olarak kabul edilir. Bunun nedeni, daha geniş kitlelerin dikkatini çekme olasılığının daha yüksek olmasıdır.

Marksist teoriye göre haberlerin içeriği öncelikle elit ve orta sınıfın görüş ve çıkarlarını yansıtır. Medya sahipleri, kasten önce kendileriyle benzer ideolojileri paylaşan kıdemli veya düşük rütbeli medya profesyonellerini atayarak şirket politikalarını belirlemekte ve haberlerin doğasını ve yapısını etkileyerek içeriği şekillendirmede rol oynamaktadır. Gazeteci ve editörlerin sosyal sınıfları ve ekonomik deneyimleri onların haber seçiminde düşüncelerini etkilemektedir. Gazetecilerin nerdeyse yarısından fazlası orta sınıf kökenlidir ve özel okullarda eğitim görmüştür, bu da bu gazetecilerin orta sınıf 'kuruluş' görüşleriyle özdeşleşen haber üretimine ağırlık vermelerini motive edecek bir bağlamda hareket ettikleri anlamına gelmektedir.

Fairclough (1995), medya dilinin söylem olarak analiz edilmesi gerektiğini ve medya söyleminin dilsel olarak analiz edilmesi gerektiğini vurgulayarak iletişimsel olayların zamansal ve uzamsal olarak birbirinden kopuk olduğunu belirtir. Kitle iletişim metinlerinin üretildiği yer ve zaman, o metnin tüketildiği yerden ve zamandan farklıdır. Örneğin, iletişimsel bir metin Avrupa'nın herhangi bir ülkesinde 'de olabilir ve Türkiye'de yayınlanabilir. Zamansal ve uzamsal parametrelerin bir sonucu olarak, iletişimsel olay "bir iletişimsel olaylar zinciri" olarak düşünülebilir (Fairclough, 1995, s. 37). Yayınlandıkları mesajları anlık uluslararası herhangi bir bölgeye ulaştırabilme gücüne sahip olan medya haberlerin geniş bir kültüre yayılmasında önemli bir güce sahiptir. Medyada üretilen haberler ülkelerin ideolojileri doğrultusunda geniş bir propaganda etkisini göstererek başka uluslara herhangi bir kültürü veya ulusal politikayı tanıtabilir ve bu doğrultuda manipülasyon yapabilirler. Bu doğrultuda medya dili hiçbir zaman doğal olarak üretilemez ve kendi kültürel bağlamında üretilen ve geliştirilip dönüştürülen bir söylem bütünüdür.

Dünya haber ajansları diğer ajanslarla ve bireysel haber medyasıyla çeşitli ilişkiler kuruyor. Çoğu, kendi personel temsilcileri tarafından kilit noktalarda toplanan haberlere ek olarak ulusal veya yerel ajansların haber hizmetlerini satın alıyor. Dünya genelinde birçok ülkenin bir veya birden fazla haber ajansları vardır. Bazıları, mesela, Orta Doğu'daki çeşitli devletlere haber sağlayan Arap Haber Ajansı gibi ortak bir hizmete bağımlıdır, diğerleri, 1866'da kurulan Danimarka Ritzaus Bürosu gibi ulusal gazete kooperatifleridir (Bloomberg,2013).

2.2. Haber Medyasında Çeviri Süreci

Bugün, nerede olursa olsun her şey küresel bir haberdır. Ancak hepimiz aynı dili konuşmadığımız ya da aynı kültüre ait olmadığımız için okuduklarımızı ya da duyduğlarımızı her zaman kendi geçmişimiz ve deneyimlerimize dayanarak oldukça farklı şekillerde anlamlandırmaya çalışıyoruz. Çünkü biz dünyamızı böyle görüyoruz. Dolayısıyla, haberin çok fazla çarpıtılmadan veya yanlış anlaşılmadan aktarılabilmesi için bir tür uyarlamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Medya bu uyarlamanın merkezinde yer almaktadır. Ancak, medya değişen teknolojik gelişmelere bağlı olarak çeviri eylemini de kullanarak sadece uyarlama yapma yoluna gitmekle kalmayıp bilgiyi aktarırken manipülasyona açık hale getirmektedir.

20. yüzyılda ekran kültürü ve kitle iletişim araçlarına bir geçiş görüldü ve yirmi birinci yüzyıla gelindiğinde dijital devrim, çeviri dâhil olmak üzere haber mediasındaki iletişim uygulamalarını ve süreçlerini değiştirdi. Bununla birlikte modern gazeteciliğin başlamasıyla çeviri haber üretimin bir parçası olmuştur. Haber çevirileri de bu mecrada etkin bir rol oynayan aktör haline gelmiştir. Bielsa'e (2019) göre haber çevirisi, haberlerin dilsel ayrımlar arasında iletiildiği çok çeşitli süreçleri ifade eder ve bu, sözlü ve yazılı biçimde çeşitli medyadaki haber üretimini ve dolaşımını, bazen aktarma (Stetting 1989; Schäffner 2012a) olarak adlandırılan uygulamaları ve ayrıca haber yorumlamayı içerdiğini dile getirmektedir:

“Haber çevirisi, 19. yüzyılın ortalarında modern gazeteciliğin başlangıcından bu yana haber üretiminin hayati bir unsuru olmuştur; Modern gazetecilik o zamanlar bile küresel bir kapsama sahipti ve en başından itibaren bilginin dilsel ve kültürel sınırların ötesine aktarılmasını içeriyordu... Küresel haber kuruluşları o zamandan beri tüketicilerin kendi dillerindeki haber hizmetlerine erişimini kolaylaştırmak için pazarın hakim dillerinde haber sağlama konusunda uzmanlaştı” (s.365).

Medya çalışmaları, çevirinin temel aracılık rolü konusunda büyük ölçüde sessiz kalmış ve karşılaştırmalı araştırma amacıyla sıklıkla çok dilli örnekleri kullanmasına rağmen, uluslararası haber üretimi ve iletimi çalışmalarına tek dilli bir mercekten yaklaşmıştır. Çevirinin medyada çok fazla görünür olmaması ve uzun süre boyunca çeviri eyleminin sadece dilbilimsel bir disiplin olarak görülmesi ve dolayısıyla bağımsız bir disiplin olarak algılanmaması özelde haber çevirisinin genelde çevirinin haber mediasında çok fazla telaffuz edilmemesinin sebepleri arasından sayılabilir. Haber çevirisi üzerindeki

araştırmalar haber üretiminde çevirinin oldukça etkin rolü olmasına karşın çeviri üretiminde yer alan aktörlerin kendilerini hala çevirmen olarak algılamadıklarını göstermektedir (Koçlu, 2022; van Doorslaer, 2022). Ama dijitalleşme ile beraber Bielsa'nın da belirttiğı gibi 'medyadaki bilgilerin çevirisi "tartışmasız zamanımızın en önemli çeviri biçimlerinden biri' haline geldi (2020:366). Dünyada olup bitenleri gazeteler, TV haber programları, web siteleri ve sosyal medya aracılığıyla öğreniyoruz ve bu bilgi özünde çeviri faaliyetlerine, uygulamalarına ve süreçlerine bağıdır. Uzak bölgelerdeki insanlar ve olaylar hakkında büyük ölçüde çeviri yoluyla bilgi ediniriz ve yabancı haberlerin nasıl üretilip alındığını anlamaya yönelik herhangi bir girişimde, diller arası çevirinin bunun ne ölçüde kurucu unsuru olduğu dikkate alınmaktadır. Dil, çevirinin yokluğunda, dünya çapında bir tartışma ve fikir topluluğunun önünde engel oluşturur. Dolayısıyla çeviri, hem ana akım hem de yeni medya kuruluşlarında uluslararası etki ve erişim elde etmenin anahtarı haline geldi (Gutiérrez 2006, s.30). Bu bağlamda medyada haber ile çeviri arasında vazgeçilemez bir ilişki söz konusudur. Modern gazetecilik çeviri-medya ilişkilerinde, haber içeriklerinin ivedilikle aktarılması ve erek kitle beklentilerine göre şekillenmesi gibi dönüşümleri de beraber getirdi; modern gazeteciliğin başlamasıyla birlikte kültürler arası dil ve kültür farklılıkları engelleri haber çevirileriyle aşılmaya çalışıldı ve bu uluslararası mecrada önemli hale geldi. Çeviri eylemi haber üretiminin aracı olmaktan çıkıp haber üretiminde merkezi bir rol oynamaya başladı. Teknolojideki hızlı dönüşümler, dijitalleşmedeki gelişmeler haber medyasında haber üretiminin üretilmesini arttırdı ve bu durumda anlık gelişmelerden uluslararası iletişimin anlaşılmasını gerektirecek araçlara ihtiyacı ortaya çıkardı. Bu manada, haberlerin hızlı bir şekilde çevrilmesi ve farklı kültürlerle aktarılması elzem hale geldi.

Çeviribilim, son zamanlarda, diller arası aktarım sürecinin çevirmenler yerine ağırlıklı olarak gazeteciler tarafından yürütüldüğü ve geleneksel olarak zamanımızın tartışmasız en önemli çeviri biçimlerinden birini göz ardı ettiğı bir alana ilgi göstermeye başladı (Bielsa, 2020:366). Haber çevirisinin uluslararası alanda önemli hale gelmesiyle akademik alanda da tartışmalar ve araştırmalara yön verildi. Farklı kültürler arası iletişim hızı artıkça, haberlerin hızlı ve farklı kültürlerle indirgenerek yerleştirilerek çevrilmesi gerekli hale geldi. Bu durum akademik alandaki araştırmaları da hızlandırdı. Çok dilli ve çok kültürlü dünyamızda haber çevirilerinin önemi ile ilgili Susan Basnett şöyle aktarmaktadır:

“Bilginin dil sınırlarının içinden, çevresinden ve ötesinden akması ve akışların hızı, iletişimin önündeki engellerin mümkün olduğunca hızlı ve sorunsuz bir şekilde silinmesi gerektiği anlamına gelir. Küresel haber aktarımı süreçleri son derece karmaşıktır, ancak yine de nihai ürünün hızlı, verimli ve herkesin takdir edebileceği kadarıyla doğru bir şekilde mevcut olması gerekir” (2005: 105).

Haber çevirisi, işbirliği veya sinerjinin olduğu medya yakınsamasının teknolojik senaryosunda yer alıyor olarak görülüyor. Farklı medyalar arasında, bilginin tercüme edilmesini ve çeşitli araçlar ve medya kaynakları aracılığıyla ve bunlar tarafından dağıtılmasını mümkün kılar (Zanettin,2021:4). Küresel medya kuruluşları kendi ülkelerinin tanıtımını yaparken ve iletmek istediklerini bir anda milyonlarca kitleye haber çevirileri aracılığıyla ulaştırmaya başladı. Yabancı dil öğrenmeye başlayan gazeteciler ve haber çevirmenleri artık bundan böyle kaynak metin çevirisi süresince haber üretim sürecinin önemli parçalarıdır. Haber medyasında çeviri, muhabirin yabancı dilde bir metni okuduğu veya bir tanığın ifadesini yorumladığı andan, haber medyasında yayınlandığı ana kadar, haber toplama ve haber yayma arasındaki herhangi bir noktada sürekli aktif olan bir eylem olabilir.

Haber ajansları genel olarak haber üretimi ve dağılımını yerine getirme işlevlerinin yanında aslında çok kültürlü dünyada farklı haber içeriklerinin çevrilmesi ve dönüşümünü de üstlenmiş durumdadırlar. Haber ajanslarının bünyesinde yer alan editörlerin çeviri eylemini de yerine getirmesi okur kitlesi tarafından her ne kadar çok açık bir şekilde görülme de araştırmalar bu konuda görünür olmayan çevirinin haber ajanslarında temel işlevi gördüğünü ortaya çıkarmaktadır. Bu konuda *Translation in global news agencies* adlı çalışmada özellikle merkezi konumda yer alan ve İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Portekizce, Almanca gibi Avrupa dillerinde haber sunan *Reuters*, *Associated Press*, *Agence France Presse* gibi haber ajansları üzerinde odaklanan Bielsa (2007, s. 135-155) haber ajanslarının bir kısmı mesela *Agence Havas*, (ve Paul Julius Reuter, İngiltere'ye yerleşmeden ve 1851'de Reuters'i kurmadan önce ilk haber ajansı gazeteciliği deneyimini Fransa'da edinmiş bir Almandı) Fransız medyasına ve iş dünyasına uluslararası basından çeviriler sağlayan Bureau Havas (1832-1835) olarak bilinen bir çeviri bürosu olduğunu, bu ana dillerden birine haber çevirisi, haber ajanslarının kendileri tarafından yapıldığını söylemektedir:

“Haber üretiminde dil çeşitliliği ile ilgilenme ihtiyacı ve haberlerin farklı dillerde aynı anda dolaşımı, çeviriyi haber ajansı çalışmalarının önemli bir parçası haline

getiriyor. Edebi yazılar gibi, gazetecilik yazıları da haberlerin dünya çapında okuyuculara sunulduğu biçimdir, ancak bu gerçek genellikle gizlidir veya kabul edilir. Haber çevirisi, bu bağlamda rolü daha aktif terimlerle algılanan çevirmenin daha geleneksel kavramlarına meydan okuyor” (s.136-137).

Haber ajanslarının çeviri ihtiyacını büyük ölçüde azaltan etkili stratejiler ve yöntemler geliştirmesine rağmen, çeviri, haber üretiminin tüm aşamalarında hala çok önemlidir. Çeviri, haber toplama sürecine en başından müdahale eder ve genellikle yabancı bir gerçeklik hakkında yazan uluslararası gazeteciler için hareket noktasıdır. Haber çevirileri edebi çeviri gibi diğer çevirilerden farklı bir süreçten geçer. Gazetecilik çevirisi bilgilendirici, yorumlayıcı ve tartışma gibi süreçten geçmektedir. Bilgilendirici olan ilk tür, haber öyküleri veya raporlardaki etkinliklerin aktarılması ile ilgilidir. İkinci tür gazetecilik çevirisi, haberleri açıklamaya ve bunları yorumlamaya odaklanan yorumlayıcı türdür. Tartışmacı olan üçüncü tip, gazetecinin tarzının ifadesiyle belirli bir konu hakkındaki görüşünü sunar (Bielsa ve Bassnett, 2009). Bassnett'e (2005)göre, yerileştirme/kültürleştirme,yabancılaştırma(Domestication/Acculturation,foreignisation) arasında ortaya çıkan tartışma, haberlerin doğrudan hedef kitleye yöneltilen hedef metnin yabancı kelimelerden söz etmeden doğrudan ele alınmasıyla çevrilmesi gerektiği gerçeğine dayanmaktadır.

Küreselleşen dünyada, farklı kültürlerle mensup ve birçok dili konuşan insanlar, haber ajanslarına ait TV kanallarında, internet sayfalarında ve diğer iletişim araçları üzerinde yayınlanan haberlerin büyük bir kısmına maruz kalmaktadır. Haber medyası kullanıcıları, haber olaylarının rakip versiyonlarını karşılaştırır ve analiz eder, birden fazla kamusal alana tercüme eder, alternatif siyasi haber anlatıları ve sosyal gerçeklikler yaratır ve hayal eder. Bu nedenle uluslararası farklı dillerle haber ajansları aracılığıyla duyurulan anlık haberler izleyici kitlenin dikkatini çekmek için muazzam derecede çok farklı kültürel öğelerle alıcıların (Receivers) karşısına çıkmaktadır. Kültürel bilgi akışı genelde İngilizce dili aracılığıyla yapılmakla beraber son zamanlarda her ülke kendi kültürel yapılarını tanıtmak ve böylece kendi politik düşüncelerini yaymak için erek kültürün dillerini de etkin bir şekilde kullanır olmuşlardır. Bu süreçte haber ajanslarının bilgi akışında kültürün başka halklar arasında yaygınlaştırılmasına (dissemination) aracılık eden ve bilginin dönüştürülmesine bizzat katılan çevirmen, bilgiyi hedef kitleye mümkün olan en kısa sürede ilettiği için haber çevirisinde önemli bir role sahiptir (Bielsa ve Bassnett, 2009).

Çevirmenin medyadaki kurumsal rolü, ortaya çıkan ürünü ve dolayısıyla iki ülke arasındaki ilişkinin küresel medya tarafından sunulan imajını etkileyebilir. Gittikçe daha küresel ve çok dilli bir toplumda, çevirmenler, çağdaş medyaya yansıyan bir gelişme olarak da söylenebilirken önemli kültürlerarası arabuluculara geçiş yaptılar. Çeviri yalnızca pragmatik anlamda değil, aynı zamanda performatif ve iletişimsel olarak da işlenmektedir. The Representation of Translation and Translators in Contemporary Media adlı antoloji derlemesinde Dror Abend-David (2019:Giriş) çeviriye medyada film, televizyon, reklamlar ve çevrimiçi içerikte büyüleyici bir tema olarak yer veriyor ve çevirmeni (kahraman, aracı, müzakereci ve ikili temsilci olarak), küresel iletişimde çeviriyi de, görsel metinlerin sunumu, çağdaş medyada çok dillilik ve reklamlarda yabancı dillerin rolünün çeviride görünmez bir kahraman olarak oynadığını belirtmektedir. Çeviri ve çevirmenler, giderek çok dilli, çok etnikli, çok uluslu ve toplumsal olarak çeşitlilik gösteren çağdaş yaşamın ayrılmaz parçaları olarak gösterilmektedir.

Haber çevirisi genel itibariyle çok geniş kitlelere medya üzerinden en kısa sürede iletilebildiği için erek kültürü etkileme gücü ve kapsamı daha geniştir. Önemli derecede etkileme, bilgiyi dönüştürme ve manipüle etme gücünü ellinde bulunduran haber çevirisi ile ilgili farklı tanımları vermek kavramın anlaşılması açısından önemlidir.

Dil dolayısıyla çeviri ile kültürel bağlamdaki ideoloji arasındaki ilişki bütün çıplaklığıyla dönüştürülen bilgi yansız bir alanda üretilmediğini göstermektedir. Dil ve ideoloji arasındaki doğal ilişki, özellikle Fowler'ın (1991) doğruladığı gibi medya söyleminde artık kanıtlanmamalıdır, "haber sadece gerçeklerin değerden bağımsız bir yansıması" değildir.

Conway, haberlerin, görünüşte perspektifsiz 'zor' haberlerden başyazı veya fikir yazılarına kadar çok çeşitli türleri tanımlayabildiğini, benzer şekilde, buradaki haber çevirisi, bizim geleneksel olarak anladığımızdan farklı bir şeyi, yeniden yeni bir dili tanımladığını söylemektedir(2015, s.517). Çevirmenler haber çevirisinde, medya ürünlerinin tüketicileri arasında arabulucu görevi görür. Fairclough, kitle iletişim araçlarının önemli bir özelliğinin kamusal ve özel alanlar arasında aracılık etmesi olduğunu öne sürer (1995, s. 62; 1995, s. 37). Arabuluculuk süreci, metin üreticileri ve metin tüketicileri arasında bir zincir olarak yorumlanmaktadır.

Çeviri eyleminin bir yorumu olarak da tanımlanabilen haber metinleri aslında birer yeniden yazma olarak adlandırılmaktadır. Andere Lefevere ve Susan Bassnett *Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame* adlı çalışmasında (1990) haber metinlerini yeniden yazma (rewriting) olarak görmektedir:

“Çeviri, elbette, orijinal bir metnin yeniden yazılmasıdır. Tüm yeniden yazmalar, niyetleri ne olursa olsun, belirli bir ideolojiyi ve poetikayı yansıtır ve bu nedenle edebiyatı belirli bir toplumda belirli bir şekilde işlemesi için manipüle eder. Yeniden yazma, gücün hizmetinde gerçekleştirilen manipülasyondur ve olumlu yönü ile bir edebiyatın ve bir toplumun evrimine yardımcı olabilir. Yeniden yazımlar yeni kavramlar, yeni türler, yeni araçlar sunabilir ve çeviri tarihi aynı zamanda edebi yeniliklerin, bir kültürün diğerini şekillendirme gücünün tarihidir” (Genel Editörlerin Önsözü).

Bu manada haber çevirilerinin yeniden yazma olarak görülmesinin temelinde yeniden yazmaya götüren faktörler önemlidir. Orijinal bir hadiseyi aktarma esnasında hedef kitlesine uygun hale getirme bağlamında orijinal metne, olguya, hadiseye eklemeler yapılmaktadır. Başlık ve alt-başlıklarda ve grafiklerde, okurlar için önemli olan arka plan bilgilerinin eklenmesi ya da önemsiz bilgilerin çıkarılması vb. değişiklikler erek metin olarak bilinen haber çevirilerinin yeniden yazım olarak algılanmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda haber çevirisi süreci ile ilgili Koçlu (2022, s. 180) “haber çevirilerinde sürecin hem eylemin tanımı hem de eylemi gerçekleştiren kişi tanımından da anlaşılacağı gibi klasik anlamda yani çeviribilim kuram ve yaklaşımlarında olduğu gibi gerçekleşmediği” çıkarımında bulunmakta ve şöyle devam etmektedir:

“...Bu sebepten katılımcıya kaynak haber metnini oluşturan ve onun çevirisini gerçekleştiren kişinin aynı olduğu durumların varlığı sorulmuştur. Kendisi Türkiye özelinde bu durumun olduğundan bahsederek Türkiye ile ilgili haberin geldiği durumlarda olayın gerçekleştiği yerde ele alınan metinlerin İngilizcede (TRT World) *rewrite* yapıldığını yani yeniden yazıldığını belirtmiştir (x-kişisi ile kişisel iletişim, 28 Mrt 2022). Burada ele alınan metin ile yeniden yazımı gerçekleştirilen metin dili aynı ise dilici çeviriden bahsedilebilir” (s.180-181).

Çevirinin görünürlüğü haber çevirilerinde en üst düzeyde kaybolduğu için çeviri olayı çok da vurgulanmadığı için fark edilmez. Haber çeviri süreci geleneksel kaynak metne bağlılık doğasıyla ters bir şekilde işlemesine karşın çevirinin işlevsel doğasıyla uyumlu gözükmektedir.

Haber çevirileri bir yeniden yazma olarak görülmesinin yanında anlatıları haber medyası üzerinden meşrulaştırmanın alanları olarak görülmektedir. Bu anlamda haber ajansları çeviri eylemine aracılık etmekle beraber çeviri eyleminin bizzat kendi meşruiyetini yayma aleti olarak kullanıldığı bir mecraadır. Özellikle batı medyasında yıllardır süregelen haber çevirisi uygulamaları resmi anlatıları meşrulaştırmak ve onu batılı toplumsal pişeye damgalamayı amaçlamaktadır. Örneğin, çeviri, El Kaide'nin 2000'li yıllar boyunca medyada yer alan tebliğlerinin tercümesi ile saldırı korkusunu canlı tutmak için çok önemliydi. Obama yönetiminin Mayıs 2011'de Usame bin Ladin'i öldürdüklerini iddia etmesinin ardından şüpheler oluşmaya başladıktan sonra, yönetimin anlatısını doğrulayan SITE istihbaratı adlı bir kuruluş tarafından basına yayınlanan bir El Kaide bildirisinin çevirisiydi (Mustafa: 2019). Pym (2004:4 aktaran Conway, 2015). Yerel basında okuduğumuz yabancı haberler, meşru bir şekilde, yabancı dildeki metinlerin bir noktada uluslararası ajanslar tarafından dönüştürülen ve yerel çeviri kavramlarının ötesine geçen biçimlerde dönüştürülenin yerelleştirilmesi olarak görülebildiğini söylemektedir.

Çeviri medyada önemli bir yer edinirken çevirmenlerin haber medyasında temsilliyetleri haber editörlerini aşabiliyor mu? Bir editör olarak, çevirmenlerin ya da yazarların mesajlarının ne olması gerektiğini söylemek yerine, söylemek istediklerini söylemelerini sağlayacak en iyi araçlar sunulmakta mıdır? Kuşkusuz çevirinin haber medyasındaki konumu ve özgür hareketi haber içeriklerinin rengini belirlemede önemli rol oynamaktadır. *The double extension of translation in the journalistic field* adlı araştırmasında Doorslaer (2010,s.2-5) yakın zamana kadar, TV haber odalarındaki çeviri ve çevirmenlerin konumu üzerine yapılan nispeten sınırlı araştırmaların çoğu, haber üretiminin baskı, stresli ve telaşlı koşulları üzerine odaklandığı ve haberde dil aktarımı veya alt yazı için neredeyse hiç belirli bir zamanın olmadığı ile ilgili olduğunu dile getirmektedir. Haber çevirilerin hangi koşullar altında hazırlandığı uluslararası toplumlarda birbirinden farklılık da gösterebilir. Bir Avrupa ülkesinde çalışılan koşullar zaman ve hiyerarşinin baskın olduğu Uzakdoğu toplumlardan farklıdır (Abend-David, 2014):

“Erken bir Hollanda makalesinde (van Doorslaer, 1997), bir haber yayını için bir öge hazırlarken çevirinin nasıl en son ve en az görev olarak görüldüğünü açıklamıştım, oysa Tsai, Tayvan'da aşırı zaman baskısı altında olan TV haber çevirmenleriyle ilgilenir. Bu durumda gerçek çeviri uygulaması, “hızlı yazma ve

düzenlemenin norm olduğu hızlı tempolu yayın haber odasında” gerçekleştirilmesi gereken çok rahatsız edici bir faaliyettir (Tsai 2006:61, aktaran Doorslaer ae.:3-5).Medyada dilin (ve çevirinin) kullanımı sözlü ve yazılı ifade biçimlerini etkiler” (s.8)

Küreselleşen ilişkilerin yoğunluk kazanmasıyla haber çevirileri ile ilgili araştırmalar da hız kazandı. Şu ana kadar yapılan araştırmaların bir kısmı metin temelli, bir kısmı medya kurumlarındaki süreçlere odaklanıyor, bir kısmı da metinsel bir analizi bağlamsal bir analizle birleştiriyor. Schäffner (2012, s.870) metin temelli çalışmalarda yöntem ve değerlendirme, araştırmacının kendi ilgi alanlarını ve teorik altyapısını yansıttığını söylüyor. Hursti (2001) de uluslararası haberlerin İngiliz haber ajansı Reuters'ten Finlandiya Haber Ajansı'na aktarılmasındaki metinsel dönüşümlere odaklanıyor ve haber dönüşümünde yeniden düzenleme, silme, ekleme ve ikame süreçleri ana dilsel işlemler olarak gösteriyor. Uluslararası haber iletişiminin veya herhangi bir iletişim türünün artık yalnızca izole haber metinleri olarak değil, daha geniş anlamda tüm haber yazma sürecinin bağlamsallaştırılması olarak analiz edilebileceği açıktır. Çeviribilimde haber çevirileri üzerinde araştırma yapan Li Pan (2014), uluslararası haber çevirisinde duruş ve aracılığın değerlendirilmesine yönelik teorik bir çerçeve oluşturmak için dilbilim ve çeviri terimlerini ve modellerini kullanıyor. Okuyucunun, farklı ideolojiler ve kültürler arasındaki haber söylemini tercüme etmede çevirmenin arabulucu ve müzakereci rolünü daha iyi anlamasını sağlamaya çalışmaktadır. Yalnızca çevrilmiş metinlere odaklanmak yerine, çevirmenin ve editörün haber çevirisine fiili müdahalesinden sorumlu olan çeşitli kurumsal ve sosyal faktörlere akademisyenlerin dikkatini çekmeye çalışıyor. Pan'e göre:

“Şu ana kadar haber çevirisinde öznel müdahale veya duruş aracılığı üzerine çok fazla araştırma yapılmamıştır ve haber çevirmeninin duruşla ilgili aracı olarak rolü, gazetecilik çevirisi üzerine yapılan çoğu çalışmada büyük ölçüde göz ardı edilmektedir. Bununla birlikte, sosyo-dilbilimsel yaklaşımların desteklediği diğer medya çalışmalarının yanı sıra haber raporlarında ideolojik manipülasyona ilişkin geniş araştırmalar, çeviri akademisyenlerine öznel yönlerin araştırılması için ilgili dilsel yöntemleri ve medya teorilerini ödünç alma fırsatları sunmaktadır: Haber çevirisinde duruş ve tutum gibi. Dolayısıyla bu çalışmada böyle bir incelemeyi kolaylaştıracak bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmaktadır” (2014, s. 247).

Haber çevirisi erek metindeki radikal dönüşümlerin ve yer değiştirmelerin sürekli olmasından dolayı geleneksel çeviri sürecinden farklıdır. Haber çevirilerinde çeviri

düzenleme eylemi sonucu çevirinin kendisi kaynak metinden çok uzaklaşarak kritik seviyelere ulaşabilir; öyle ki hedef kitle tarafından okunan haberler ile orijinal haber arasında her zaman fark edilebilir bir ilişki bulunamayabilir. Bielsa ve Bassnett'in (2009, s. 93) belirttiği gibi çoğu durumda çevirmenin gazetecilik anlayışının ağır bastığı için haberde [çevirinin] ne kadar görünmez olduğunu bilinmiyor, çünkü özelliklerini bildiğimize inandığımız bir toplum için farklı bir bağlamdan gelen bir gerçekliği doğrudan dönüştürüyor. Haber çevirisi aslında dilsel ve kültürel sınırları aşan haber öğelerinde önemli bir dönüşüm anlamına gelir (Floros, 2012). Bu nedenle çeviri haberlerin yeniden düzenlenmesi sürecidir ve haberin çevirisi ve düzenlemesinin birleşimi olarak tanımlanmaktadır. Bu kombinasyonda ulusal ve kültürel imajlar çevirmen, transeditör veya Doorslear'in belirttiği gibi journalator (gazeteci çevirmen) tarafından erek okura aktarılmak üzere tasarlanmaktadır. Çeviribilim ve gazetecilik çalışmaları arasındaki kesişme noktalarında ulusal ve kültürel imajların yaratılması özel bir konuma sahiptir. Ama medya çalışmalarında coğrafi, kültürel ve dilsel sınırların ötesinde haber üretmeyi ve iletmeyi mümkün kılan dilsel süreçlerin incelenmesi ihmal edilecek kadar az incelemektedir.

2.3. Medyada Haber Çevirilerinin Önemi

Haber metinleri sadece diller arası anlamda “çeviri” değil, aynı zamanda birçok farklı şekilde yeniden şekillendirilip dönüştürüldüğü için, çevirinin tanımına da meydan okunmaktadır. Çevirinin rolünün artık içeriğin sadık ve ayık aktarımıyla sınırlı olmadığı varsayılmaktadır. Haber aktarma sürecinde çeviri rolü, çevirmenin tek başına hareket etmemesi gibi basit bir nedenden dolayı, belirli bir siyasi, ideolojik veya kurumsal ikna ile kasıtlı bir müdahaleyi aşmaktadır.

Bizim düşüncelerimiz veya aynı dili kullananların verecekleri mesajlar başka milletlerden ve farklı dillerden aktarılan içeriklerden daha ilginç gelmeyebilir. Çeviri eylemiyle beraber, hep kendi bulvarımızdan beslendiğimiz kaynakları bir de başka kültür ve sosyolojik yapılardan dinleme imkânına sahip olmamız ve bu imkânlarla erişebilme bizi daha zengin kültürel alanlarda beslenme olanağı verebilir. Bu zenginlik çeviri aracılığıyla başarılabılır. Kendi ülkenizdeki gelişmeleri İngilizce haberleştirip aktarma yoluna gidiyorsanız bu kendi ülkenizdeki okurlar açısından çok önemli olamayabilir. Ama söz konusu dışardaki bir gelişmeyi ülkenizle ilişkilendirip haberleştiriyorsanız (okura yönelik

kullanılan dil yerel veya İngilizce olabilir) okur nezdinde yeni veya ilgi çekici bir içerik olarak görülebilir. Ashley Wu, (2016) ‘What should be translated?’ isimli çalışmasında hikâyelerin yankılanmayacağı veya insanların ilişki kuramayacağı bir durum varsa çeviriye ilgi duyulmayabilir. Fakat hikâye önemli ve halka yönelikse hikâyenin çeviri ürünü olup olmadığı kimsenin umurunda olmaz. Fakat şurası da bir gerçek ki haber içeriğinin varlığı kaynak haberin çeviri süreciyle okura aktarılmasına dayanmaktadır. Çeviri haber içeriklerinin varlık sebebidir.

Geçmişte çeviri sadece gerektiğinde gerçekleştirilen geçici bir işlev olarak düşünülmekteydi. Bu, pazara girişin önünde bir engeldi ve genellikle yeni bir ürün veya hizmetin lansmanında son dakika düşüncesi olarak algılanırdı. Ancak üretim ve tüketimdeki işletmelerin küresel ölçekte faaliyet gösterdiği ve insanların her gün uluslararası düzeyde etkileşimde bulunduğu günümüz dünyasında çevirinin önemi her geçen gün artmaktadır. Ürün ve hizmet pazarlanması için son tarihler kısıtlı olmaya devam ediyor, ancak kısalan ürün ömrü, daha çevik geliştirme döngüleri ve daha sık ürün lansmanları gördükçe ürünün pazarlanma hacmi de arttı. Etkili küresel iletişim için çevirinin çok önemli olmasının birkaç nedeni vardır. Medya üzerinden ticari kazançla yönelik çeviri, aynı dili konuşmasalar bile insanların iletişim kurmasına ve iş yapmasına, alışveriş yapmasına, karşılaştırma yapmasına ve sadakat ve güven geliştirmesine olanak tanır. Bu dile erişilebilirlik, şirketlerin yeni pazarlara açılmasına ve dünyanın her yerindeki müşterileri ve ortaklarıyla iletişim kurmasına ve bunlarla bağlantı kurmasına olanak tanıdığı için iş için önemlidir. Çevirideki gelişme, yerelleştirmeye minimum yatırımla uluslararası geliri artırmalarına olanak tanır. Tüm malzemeler, hizmetler, eğitim ve ürünler zaten hazırlanmış durumdadır; her yeni dilde ve pazarda en iyi şekilde uyum sağlamak ve çalışmak için yerelleştirilmeleri ve nihayetinde yerlileştirilmeleri yeterlidir. Güven, çeşitlilik ve kapsayıcılık, iletişiminin giderek daha önemli temel direkleri haline geliyor. Çeviri ve yerelleştirmenin güveni, çeşitliliği ve kapsayıcılığı teşvik etmesinin en temel yollarından biri, içeriği farklı dilleri konuşan kişiler için medya haberleri üzerinden erişilebilir kılmaktır. İçerik birden fazla dilde mevcut olduğunda, engellerin kaldırılmasına yardımcı olabilir ve farklı kültürlerden insanların birbirleriyle bağlantı kurmasına ve etkileşimde bulunmasına olanak tanır. Son olarak, çeviri, içeriği farklı kültürlerden ve geçmişlerden gelen insanlara sunarak bakış açılarının çeşitliliğini desteklemeye yardımcı olabilir. Bu, insanların farklı bakış açılarına ilişkin anlayışlarını

genişletmeye yardımcı olabilir ve farklı gruplar arasında daha fazla empati ve anlayışı teşvik edebilir. Çeviri, küreselleşmiş dünyamızın önemli bir parçasıdır. Farklı kültürlerden ve geçmişlerden gelen insanların birbirleriyle iletişim kurmasını sağlar, bilgilerin doğru bir şekilde iletilmesini sağlar ve dil engellerini ortadan kaldırmaya yardımcı olur.

Mesajınızın insanlarda derin yankı uyandırmasını nasıl sağlarsınız? Bunu onlarla kendi dillerinde konuşarak yaparsınız. İşte burada çeviri devreye giriyor. Farklı dillerde doğru bilgiler sağlamak, dünyanın her yerinden insanlarla bağlantı kurmanıza yardımcı olur. Medyada haber çevirilerinin anlık iletimi bu olanakların bireyler ve topluluklar arası dolaşımını daha da kolaylaştırmaktadır. Çeviri, dil engellerini açmada ve farklı kültürler arasında iletişimi kolaylaştırmada hayati bir rol oynar. Ancak çeviri, sadece sözcükleri bir dilden diğerine aktarma meselesi değildir. Çevrilen kelimelerin arkasındaki kültürel nüansları ve bağlamı derinlemesine anlamayı olanaklı hale getirir.

2.4. Haber Çevirileri Çalışmalarına İlişkin Örnekler

Çeviribilimde haber çevirileri ile ilgili son dönemlerde yapılan araştırmalar ve uluslararası ilişkilerde erek medyanın okur kitlesi üzerinde yoğunlaşması çevirinin ulusal (uluslararası) alanda haberlerin yayılmasında çok önemli bir faktör olduğunu göstermiştir. Araştırmacılar haber ajanslarına odaklanmış ve haberlerin nasıl toplanıp dağıtıldığını ve çevirinin haber ajansları tarafından ve onlar için nasıl yapıldığını anlamak için yerel ve küresel gazeteci ağlarının haritasını çıkarmışlardır (Bielsa & Bassnett 2009, Troqe, 2017). Haber çevirisi uygulamaları üzerine yapılan çalışmalarla bilim insanları, gazetelerde hangi haberlerin yayınlanacağına kimin karar vereceği, haberlerin yayınlanmadan önce nasıl çevrilip onaylanacağı, medya hedeflerini daha iyi gerçekteştirmek için hangi tekniklerin benimseneceği ve tüm bunların modern çeviri teorisi ve uygulamalarında nasıl ele alındığı ve yeni teorilere yol aıp açmayacağı gibi soruları gündeme getirdi. *Political Routines in Press Translation* adlı çalışmasında Petros Kontos and Maria Sidiropoulou (2012, s.1013-1028), gazeteci çevirmenlerin, hedef gazetelerin sağladığı sınırlı alanda, hedef metne nelerin dahil edileceği veya neyin dışarıda bırakılacağına ilişkin karar verme sürecinin, genel kısıtlamalara, anlatı önceliklerine, dile özgü tercihlere vb. ek olarak mevcut siyasi rutinlere ilişkin farkındalığı ortaya çıkaran arka plan bilgisi değerlendirmeleri tarafından yönetildiğini gösterdiğini

aktarmaktadır. Araştırmacılarından Li Pan (2014) Çin medyasını merkeze alan önemli haber çevirileri araştırmalarına katkıda bulundu. Haber çevirisinde aracılık tartışması için eleştirel bir analitik çerçeve geliştiren Pan, haber bültenleri öznellikten pek uzak olamadığını ve aynı haber olayının aynı dilde bile farklı şekilde sunulduğunun çok sık görüldüğünü, bu da okuyucunun farklı yorumlara yol açmasına neden olduğunu belirtmektedir:

“Haber raporlarında ve sosyo-dilbilimsel yaklaşımların desteklediği diğer medya çalışmalarında ideolojik manipülasyona ilişkin geniş araştırmalar, çeviri akademisyenlerine, haber çevirisinde duruş ve tutum gibi öznel yönlerin araştırılması için ilgili dilbilimsel yöntemleri ve medya teorilerini ödünç alma fırsatları sağlar” (2014:247).

Pan, siyasi ve dini konumu dolayısıyla Tibet’in başkenti Lhasa’da geçen olayların kaynak haber medyası (The Daily Telgraph ve The Times,2008) ve erek haber ajansı Çin ulusal gazetesi Cankao Xiaoxi (Doğrudan Çin’in devlet tarafından işletilen Xinhua Haber Ajansı’na bağlı olarak çalışan bir Çin haber ajansı) tarafından nasıl çevrilip aktarıldığını metinsel ve süreç analizleri üzerinden inceler. Sonuç olarak, kaynak haber ajansındaki kurumsal uygulamaların analizi, Çin haber ajansında çevrilmiş haber metinlerinin üretiminin kolektif doğasının arabuluculuğu kısıtlamak yerine kolaylaştırdığını ortaya koyduğunu, kaynak kültüründen farklı bir ideolojik, tarihsel ve kültürel bağlamdan gelen yerel izleyici kitlesinin tüketimi için aracılığın gerekli olduğunu, türünün ilk örneği olan bu çerçeve, haber çevirisinde duruş ve sapmaya ilişkin daha ileri çalışmalara yardımcı olmayı amaçladığını söylemektedir.

Analitik çerçevesi dilsel unsurları hesaba katan ve BBC Mundo (İspanyolca) ve BBC News'den gelen 134 makalede sosyal, ideolojik ve politik sonuçları açıklayan Valdeón’ın araştırması kapsamlı metin analizi, başlıklar, uygun hikayeler (metinsel organizasyon, üslup sorunları/kayıt, dilbilgisi eksiklikleri, sözcük seçimleri) dahil olmak üzere tüm metinleri kapsıyor, kaynak ve erek metinlerin atlamalar, eklemeler ve yer değiştirmeler (editörlük ve çeviri prosedürleri) açısından karşılaştırmalı bir incelemesini içermektedir. Valdeon (2017) Margaret Thatcher’ın ölümü ve cenazesine ilişkin BBC’nin internet sitesinde İngilizce ve İspanyolca olarak yayınlanan makalelerde iki web sitesindeki haber olayına yaklaşım ve İspanyolca metinlerin haber yazarlarının/çevirmenlerinin İngilizce makalelerde bulunan baskın anlatıyı zayıflatıp zayıflatmadığı incelenmektedir. Valdeón (2019) sonuç bölümünde Bulguların, İngilizce metinlerde tarafsızlık duygusunu

korumayı amaçlayan BBC haberciliğinin baskın anlatısı ile haberin aktörünün olumsuz sunumuna odaklanma eğiliminde olan İspanyolca metinler arasındaki ideolojik mücadeleye kanıt sağladığını, haber yazarlarının kaynak metinleri aslına sadık kalarak aktarmadıklarını, çeviri için daha az sayıda metin seçtiklerini ve Margaret Thatcher'ın başarılarının ve başarısızlıklarının temsili açıkça farklı olarak yansıtıldığını vurgulamaktadır.

Haber medyası içerisinde çevirmen gazeteci görevine ilişkin çalışmasında yer veren Van Leeuwen (2011), Vietnamca bir makalenin İngilizce metnindeki basın çevirisi değişim türlerini inceliyor. Her ne kadar van Leeuwen'in çalışmasının (yerelleştirilmişten küresele) çeviri yönü, küreselin yerelleşmesini inceleyen mevcut çalışmadan farklı olsa da, çalışma, mevcut verilerde izlenen değişim türleri için yararlı bir arka plan sağlıyor. Van Leeuwen, bu çalışmasında özellikle çevirmen-gazetecinin müdahale düzeylerini belirliyor ve şu çıkarımlarda bulunmakta: Vietnam News günlük gazetesinin uluslararası versiyonunun alt editörlerinin, yerel metinleri küresel pazar için yeniden yazarken kullanılan İngilizceyi etkileyen çeviri kararları;– gazetecilik tarzını etkileyen çeviri/uyarlama kararları;– kaynak metinlerdeki kültürel ve ideolojik referansları etkileyen çeviri/uyarlama kararları gibi üç düzeyde çeviri/uyarlama kararları aldığını iddia ediyor (van Leeuwen 2011, s. 217).

2.5. Haber Çevirilerinde Metin Oluşturma Süreci

Haber çevirilerinde erek metin oluşturma süreci birçok farklı yaklaşımı kapsamaktadır: Bunlar Metin analizi, Atlama-Çıkarma, Orijinal Kaynaktan Değişiklik yapma, Erek metne yeni içerik ekleme, Erek metnin genişletilmesi, Sözcüksel-anlamsal kaymalar, İfade Kaymaları, Uyarlama şeklinde sıralanabilir.

2.5.1. Metin Analizi

Haber çevirilerinde çeviri sürecine girmeden önce kaynak metnin analizi ve buna göre pozisyonun alınması aşaması önemlidir. Trope ve Marchan (2017) yaptıkları çalışmalarında ve yüz yüze görüşmelerinde haber editörlerin öncelikle üzerinde durdukları konunun hangi metnin veya haberin yayınlanmaya değer olduğunun seçilmesi sürecidir. Sırasıyla metnin analiz ve yayınlamaya başlanmasının kararlaştırılması aşaması şöyle olmaktadır:

“Orijinal metinler genellikle kurum içi editörler tarafından seçilir ve sıklıkla işlenir (yani kısaltılır). Her editör, belirli coğrafi alanlar ve konular için bir uzmandır. Seçilen metinler haftalık yayın kurulu toplantısında tartışılır ve seçilir. Dergide her bir metne atanacak sayfa sayısı da tartışılır. Metinler, 24 saatten bir haftaya kadar değişen sürelerle serbest profesyonel çevirmenlere (Freelance Professional Translators) gönderilir. Çeviriler editörler tarafından düzenlenir ve yayınlanmadan önce metin editörleri (Düzeltilen) ve genel müdür tarafından incelenir. Metin editörleri tarafından yapılan revizyonlar sadece düzenlenmiş metinler üzerinde yapılır ve çoğunlukla içerik tutarlılığı, İtalyanca dilinde tutarlılık ve doğruluk hedeflenir” (s.282-283).

Haber metni analiz yöntemlerine dair için şimdiye dek akademik alanda birçok yaklaşım sergilendi. Bunlardan en önemlisi metnin genel olarak dönüştürülmesi olarak Stetting'in değiştirme, çıkarma ve eklemeye yönelik geçiş düzenleme stratejileridir. Daha spesifik ve daha ayrıntılı çeviri stratejileri de üzerinde araştırmalar mevcuttur. Örneğin kesme, açıklama, genelleme, ikame etme yani yerleştirme (Bani 2006), yeniden düzenleme, silme, ekleme, ikame (Hursti, 2001), çıkarma, ekleme, genelleme, ayrıntılandırma (Kang, 2007) örnek olarak verilebilir. Bunlardan önce silme (deletion), ekleme (Additon), değiştirme (substitution)ve yeniden düzenleme (reorganization) gibi haber çevirisi analiz yöntemlerini ilk uygulayan uzmanın Vuorinen olduğu söylenmektedir. Schaffner (2012, s.875) haber çevirisini “haber üretim sürecinin, orijinal mesajın alıcı kültürel çevrede haber değeri olarak kabul edilen kısımlarının başka bir dile çevrilmesini içeren kısmı” olarak tanımlıyor. Bu süreç çeviri-düzenleme olarak tanımlanan transediting sürecini de kapsamaktadır. Düzenleme, “haber üretim sürecinin, orijinal mesajın dilinin veya yapısının, silme, ekleme, değiştirme ve yeniden düzenleme gibi metin cerrahisi yöntemleri kullanılarak dönüştürülmesini içeren kısmı” olarak tanımlanmaktadır (Hursti,2001, s.2). Scaffner’e göre transediting, çeviri sırasındaki değişiklikleri açıklar ve bu yönüyle çeviri öncesinde bilgi seçimini ifade eden kapı bekçiliği (Gatekeeping) farklı olduğunun altını çizer.

2.5.2. Seçici Sahiplenme

Seçici sahiplenme, kaynak metnin (ST) anlatısal çevirisinin belirli yönlerini bastırmak, vurgulamak veya detaylandırmak için tasarlanmış metinsel materyalin çıkarılması ve eklenmesi kalıplarına atıfta bulunur (Baker, 2006, s.114). Sosyal teorilerden ve anlatı

teorisinden yararlanan Baker (Baker'den aktaran Pan, 2014, s.250,), çeşitli ve rekabetçi anlatıları çerçevelemek için kullanılan stratejilerin analizine yönelik bir model tasvir eder. Baker'ın çerçeveleme stratejileri modeli, haber çevirisinde kullanılan çeşitli stratejilerin söylem etkisine dair bize fikir verebilir. Çerçeveleme stratejilerinden bu çalışmanın özellikle ilgi çekici üçü; çerçeve belirsizliği, etiketleyerek çerçeveleme ve seçici sahiplenmedir. Örneğin, şiddetli çatışmalar savaş, iç savaş, terörizm vb. olarak çerçevelenebilir ya da kaynak metinde geçen negatif anlam veren kavramların erek metinde görmezden gelinmesi, çıkarılması ve onların yerine başka terimlerin eklenmesi durumu ile karşılaşılabilir. Mediation in News Translation: A Critical Analytical Framework adlı çalışmasında Pan (2014, s.257) seçici sahiplenmeyi Çin Haber Ajansının The Daily Telegraph kaynağından erek okurlara aktardıkları şekilde örnekler sunmaktadır: **Örnek 1. Kaynak metin (The Daily Telegraph, 19 Mart 2008):** “Mr Kenwood also found that **Tibetan throwers** were given **boxes of stones**. Both men said a rumor spread that a group of **monks** arrested on Monday had been **killed by the Chinese**, and that this inflamed emotions (The Daily Telegraph, 2008).” “I have never seen any **monks** participating in violence (The Daily Telegraph, 2008).” şeklindeki cümlelerden Çin Haber Ajansı bazı kavramları görmezden geliyor, atlıyor ve yeni terimler ekleyerek (Omission-addition) şu şekilde erek okurlara Çince aktarıyor: Örnek 1, Erek Metin (RN, 21 Mart 2008): “**肯伍德还看见袭击者收到了很多箱石块他说：‘在我看来好像是有计划的。’ 肯伍德说，那天晚上‘拉萨许建筑被焚，浓烟滚滚’**(RN, 2008)”. “(Mr. Kenwood also found **many boxes of stones** being supplied to **attackers**)” (s.254).

Bu örnekteki seçici sahiplenme sapması, bir turistin keşişlerin şiddete karışmadığına dair gözleminin görmezden gelinmesidir. Hiçbir keşişin şiddete katıldığını görmedim” cümlesi isyanın arka planıyla ilgili olsa da, Tibetli keşişlerin saldırılara karıştığı yönündeki olası suçlamaları çürütüyor olmasına rağmen Çin Haber Ajansı çevirilerinde Tibetlilerin suçlu olarak gösterildiği ‘Monks (Keşişler) kavramı yerine, attackers (Saldırganlar) terimini ekleyerek aktarılmaktadır.

2.5.3. Eklem ve Çıkarma

Haber içeriklerinde en fazla hissedilen eylemler arasında yer alan eklem ve çıkarma haber çevirmenleri veya gazeteciler tarafından belirli bir amaca yönelik kullanılmaktadır.

Ekleme sanal durumdan gerçek duruma geçişler - orijinal metinde olmayan ancak erek metinde görünen içerik eklemeleri olarak görülür. Çıkarma veya diğer bir deyişle atlama sanal yapılarda kalıpların kaybolması ve seyrelmesi - hedef metinlerdeki ifadelerin, cümlelerin ve paragrafların ortadan kaldırılması olarak tanımlanabilir. Şimdi ekleme-çıkarma ile ilgili birkaç örnek verelim: **Kaynak metin, Örnek 1 (Mohamed Yattoui, 2020):** Despite statements French President Emmanuel Macron is in no mood to end the unequal and unfair relationship, as his country continues to control the trade and currency of these former colonies (Yattoui, 2020). Trade was one of the causes of colonization by France and in Maghreb, the ports of Tunis and Algiers were said to be essential for transit and they already existed during the Ottoman era (Anadolu Ajansı,2020). French colonization created ports. The best known is that of Casablanca in Morocco (AA,2020). Belirtilen kaynak metindeki içerikler erek metinde ekleme ve çıkarma yaklaşımı çerçevesinde yeniden üretilmekte ve yeni bir metin oluşturularak ortaya çıkmaktadır. Kaynak metnin içeriklerinin çevrildikten sonra dönüşüme uğradığı ve muhtemelen erek metin okuru ve kurumun ideolojisi bağlamında yeniden yazıma tabi tutulduğu görülmektedir.

Erek metin, Örnek 1 (Anadolu Ajansı 16 Aralık 2020): Fransız sömürgeciliğinin nedenlerinden biri ticaretti (öznenin yeri değiştirilmiş mesela ticaret kavramı erek metinde en sonda vurgulanmış) Mağrip bölgesinde Osmanlı döneminde kurulan (Osmanlı zamanında tamlaması özellikle vurgulanıyor) Tunus ve Cezayir limanları ürünlerin transit ve nakliyesi için önemli bir duraktı.

Erek metinde görüldüğü gibi çevirmen haber girişinde yer alan ‘**despite statements ve the maintanance of economic domination allows the prolongation of political dominnation(AA,2020)**⁵’ ve tamlamasını görmezden gelerek çevirmemeyi ve erek metne yansıtmamayı tercih etmiştir. ‘**The maintanance of economic domination allows the prolongation of political dominnation (Anadolu Ajansı, 2020)**’ Türkçe’de **ekonomik hâkimiyetin sürdürülmesi siyasi tahakkümün uzamasına yardımcı olur** anlamına gelir. Türkiye ve Fransa’nın özellikle ekonomik manada Afrika’da son yıllarda bir rekabet içerisinde olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda bu cümleye erek metinde yer verilmemesi ideolojik anlamda Anadolu Ajansı’nın devletin politikasını

⁵ Çev. Açıklamalara rağmen ekonomik tahakkümün sürdürülmesi, siyasi egemenliğin uzamasına olanak sağlamaktadır.

haber metnine yansıtmaya çalıştığı söylenebilir. Fransa'nın ekonomik egemenliğinin sürdürülmesi şeklinde söylemlerin Türkiye'nin Fransa nezdinde medyadaki olumlu izleniminin devam ettirilmesine yönelik çıkarlarına uyuşmadığı görülmektedir. Metinlere bilgi eklemek, okuyucunun metinleri anlamasını artırmak için kullanılan editoryal etkiler olarak yorumlanmaktadır. Benzer şekilde, azaltmalar çoğunlukla çeşitli nedenlerden dolayı bazı ayrıntıları ortadan kaldırarak haberin içeriğini basitleştirmeye hizmet etmektedir. Ancak bazı durumlarda yapılan eksiklikler metnin genel olarak anlaşılması üzerinde de etkili sonuçlar doğurabilmektedir. Ekleme ve çıkarma stratejisi orijinal metinde olmayan ancak hedef metinde görünen içerik eklemeleridir. Troqe ve Marchan araştırmasının İtalyan dergisi Internazionale üzerinde yaptıkları alan çalışmasında (2017a, s. 286) bu tür çeviri kaymalarına örnek vermektedir:

“Düzenlenmiş versiyon, "birçok yatırımcı paralarını Avrupa'dan alıp geliştirmekte olan ekonomilere taşımaya karar verdi. Sorun şu ki bu, para birimlerini güçlendirdi ve ihracatlarına zarar verdi"ⁱⁱ. Buna karşılık, Almanca orijinali yalnızca “ihre Währungen werden wegen des Rückzugs aus Euroanlagen nämlich immer stärker” diyor (euro yatırımlarından çekilme nedeniyle para birimleri aslında daha da güçleniyor)” (Tablo 3:286).

Bu tür çeviri eylemi erek metne içerik ekleyerek veya mantıksal bağlantıları açıklayarak ve böylece yoruma kanalize ederek daha açık hale getirmeyi amaçlayan tipik bir değişiklik örneğidir.

2.5.4. Köklü Değişimler (Semantik değişimler)

Bu çeviri sürecinde kaynak metnin anlamını değiştirmek için köklü değişiklikler yapılmaktadır. Söylemler büyük oranda erek metnin okurlarının beklentilerine göre anlamsal olarak da dönüştürülmektedir. Troqe ve Marchan'e göre (2017, s. 284) anlamsal değişiklikler, diğer dönüşüm türleri ile birlikte meydana gelebilir, örneğin, orijinal içerikler atlanır ve tartışılan konumlarda kaymalara neden olan yeni cümlelerle değiştirilir. *News Translation: Text Analysis Fieldwork and Survey* adlı çalışmasında Troqe ve Marchan (2017a, s. 284) orijinal metinlerin çevirmene gönderilmeden önce "düzenlenmesi", yani kısaltılması yaygın bir uygulama olduğunu vurgulamaktadır:

“Düzenlenmiş versiyonda, sadakatsizliğe karşı oldukça nüanslı bir duruş sürdürmeyi ve genetiğin insan davranışında oynadığı rolü değerlendirmeyi

amaçlayan orijinalin tartışmacı duruşuyla çelişen bir cümle olan “Genetiğe rağmen, eylemlerimizden biz sorumluyuz” şeklinde dönüştürülmüştür” (Tablo 2:284-286).

Köklü değişimlerde kaynak metnin içerikleri değiştirilip anlamsal kaymalara neden olabilecek değişiklikler yapılır. Anlamsal değişim diğer şekilde tanımlamak gerekirse metnin anlamından bir öncekine (kaynak metin) göre oluşturulan anlamla ilgili değişiklik, Aktan ve Nohl’e (2010) göre biçimsel uyarlama yalnızca dolaylı olarak anlamsal değişikliklere neden olurken (bir cümlenin anlamsal anlamının, stili yeni dile uyarlanırsa değişmesi anlamında), bir cümlenin veya kelimenin çeviri-düzenleme sürecinde semantik anlamının doğrudan değiştirildiği kendine özgü bir model olarak tanımlanabilir; mesela eğer İngilizce metinde "North Korea said (Kuzey Kore dedi) " yazıyorsa ama Türkçe haberde "Pyongyang yönetimi açıkladı" (İngilizce monitör çevirisi: "Pyongyang yönetimi duyurdu") yazıyorsa bu bir anlam kaymasıdır.

2.5.5. Erek Metin Genişletilmesi (Şişirilmesi)

Erek metinlerdeki orijinal içerik ve formun genişletilmesi, açıklanması ve büyütülmesi gibi daha fazla referansa izin veren bir gerçeklik ifadesi ve durumu alan formları ifade eder. Burada sadece eklemeler yapılmıyor aynı zamanda erek okur açısında söylemler daha anlaşılır kılınmaya çalışıyor. Bir bakıma bu süreçte çeviride yerlileştirme stratejisinin uygulanması gerçekleştiriliyor denilebilir.

2.5.6. Sözcük ve Anlam Kaymaları

Söylemi analiz etmek, öncelikle belirli kelimelerin seçimini incelemeyi gerektirir. Bunlara ilişkin metinde, okuyucuya diğerleri hakkında olumsuz bir anlam yüklemek için bazı kelimeler kullanılmaktadır. Bunun yanında çeviri sürecinde ifade kaymalarına da rastlanmaktadır. Edilgen-etken yapılar da zarfların kullanımlarındaki farklılıklar, genelden özel ifadelere kaymalar, bakış açısındaki değişikliklere atıfta bulunan kaymalardır.

2.5.7. Uyarlama

Çevrilen metinlerdeki hatalar ve yazım hataları editörler tarafından düzeltilmesi sürecini ifade etmektedir.

2.5.8. Haberin Özetlenmesi Aşaması

Haber metni tamamen çevrilmeyip haber içerisinde önemli ve gerekli kısımlar çevrilerek ön olana çıkarılmakta yani özetlenmektedir. Haber çevirisinin özetlenmesinde çevirmenlerin ideolojisi kadar editörün duruşu ve özetlenen kısmın haber ajansının genel politikasını ne kadar yansıttığı da önemlidir. Mark Pedelty'e göre (1995; akt. Bielsa), dünyadaki haberlerin çoğu, hala ulusal sınırlara göre düzenlenmiş ve ulusal çıkarlar açısından yapılandırılmıştır:

“... Uluslararası haberlerle ilgili sorun şudur: ana eğilimleri ve etkileri gittikçe küreselleşen bir dünyada uluslararası olmaya devam etmektedir. Dünyadaki haber kapsamının çoğu süregelen ulusal sınırlara göre düzenlenmiş ve ulusal çıkarlar açısından inşa edilmiştir. Okurlar, küresel (veya yerel) bir topluluğun parçası olmaktan çok ulus-devlet kolektifleri olarak düzenlenir ve onlarla konuşulur” (s.22).

Haber çevirisi çalışmalarında analiz yapılırken sadece belirli stratejilerle kısıtlı bulgulara ulaşma ihtimaline karşı olabildiğince çok fazla strateji ve yaklaşımlarla üretim sürecine yönelik çıkarımlara ulaşılması mümkündür. haber çevirilerindeki manipülasyon ve ideolojik izlere rastlamak için derinlemesine bir yorumsal bakış açısı benimsemek çeviribilim araştırmalarında önemli kazanımlar elde edilmesini sağlar.

3. BÖLÜM : BBC NEWS TÜRKÇE VE TRT WORLD'DE DİPLOMASİ

3.1. Haber Kanallarının Diplomasideki Aracılık İşlevi

Çalışmada söz edilen BBC Türkçe ve TRT World 'ün diplomasiyi aktarma veya diplomatik ilişkileri aktarma işlevi ile ilgili açıklamaların muğlak bir anlam ifade etmemesi için bu haber kanallarının çeviri eylemini kullanarak diplomasiyi dolaylı bir şekilde aktarma eylemlerinin gerçekleştiğini kabul etmek gerekir. Diplomasi, geleneksel anlamda gazeteciliğin olaylar hakkında haber yapma ve analiz sağlama rolünden farklı olarak hükümetler arasındaki müzakereleri içermek anlamında algılanmakta ve haber kanallarının diplomasi işlevi her ne kadar kurumlar arası diplomasi şeklinde olmasa bile çalışmada anlatılmak istenen haber metinlerindeki içeriklerin medya diplomasisi görevini dolaylı bir şekilde çeviri eylemini kullanarak yerine getirmesi olarak anlaşılmalıdır. BBC ve TRT World birer haber kuruluşu olarak Ukrayna-Rusya savaşı gibi olayları doğrudan diplomasi yerine gazetecilik yoluyla aktarıyor. Karmaşık jeopolitik durumların anlaşılmasını kolaylaştırarak halka doğru ve tarafsız bilgi sağlamayı amaçladıklarını iddia ediyorlar. BBC Türkçe ve TRT World dolaylı kültürel diplomasi işlevini başka kaynaklardan aldığı haber içeriklerini çeviri ürünü olarak haber sayfalarında aktarmakta ve her ne kadar haber içerikleri doğrudan diplomasi ile meşgul olmasalar bile, haber gazeteciliği kamuoyunu şekillendirmede, anlayışı geliştirmede ve diplomatik süreçleri dolaylı olarak etkilemede çok önemli bir rol oynayabilmekte. Çeviri bu süreçte kültürlerarası iletişimin anlaşılır bir bağlamda sağlanması konusunda aracı olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla diplomasideki dolaylı etkisi en az haber gazeteciliği kadar etkin olan çeviri, kamuoyunu şekillendirmede, anlayışı geliştirmede ve diplomatik süreçleri dolaylı olarak etkilemede çok önemli bir rol oynayabilir. Bu nedenle haber çevirisi, kültürler arası anlayışı kolaylaştırarak kültürel diplomaside çok önemli bir rol oynadığı için kültürlerarası çalışmaların odak noktası haline gelmektedir. Diplomasi kavramının değişen teknoloji ve toplumsal ilişkilerin sonucu medyada dolaylı ve doğrudan yürütülür duruma gelmesi dikkatleri medyada aracı konumuna oturan çeviri, gazetecilik, gazeteci-çevirmen, hibrit çevirmen, editör, çeviri-düzenleme (Transediting) gibi medya diplomasisinin aslında önemli olan ama haber içeriklerinde pek de bahsedilmeyen aktörlere çevrilmiştir. Bu bağlamda tasarlandığında diplomasinin medya

üzerinde çok daha fazla vuku bulduğu kamu diplomasisi, kültürel diplomasi gibi kavramların medya ve medya diplomasisi çevresinde ele alınma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Uluslararası ilişkileri merkeze konumlandıran TRT World ve BBC Türkçe gibi medya kuruluşların bilgiyi doğru ve anlaşılır olarak aktarmasında kullandıkları en önemli aygıt çeviridir.

Haber çevirisi, kültürler arası anlayışı kolaylaştırarak kültürel diplomaside çok önemli bir rol oynar. Doğru ve kültürel açıdan hassas çeviri, bilgilerin farklı hedef kitlelerde yankı uyandıracak, karşılıklı saygı ve takdiri teşvik edecek şekilde aktarılmasına yardımcı olur. Bu, dilsel ve kültürel boşlukları kapatarak, ortak değerleri teşvik ederek ve uluslararasıdaki yanlış anlamaları azaltarak olumlu uluslararası ilişkilere katkıda bulunabilir. Haber çevirilerini kullanarak, BBC ve TRT World Ukrayna-Rusya savaşına ilişkin habercilik yoluyla, diplomatik çabalara şu yollarla katkıda bulunabilir:

1-Bilgi sağlama: BBC ve TRT World, halkı ve politika yapıcılarını bilgilendirmek için derinlemesine haber sunmakta, gerçekleri himaye ve analiz eder, düzenler ve aktarır. Bu bilgi kamuoyunu şekillendirebilir ve kararları etkileyebilir.

2. Anlayışı teşvik etmek: Gazetecilik, farklı uluslar ve vatandaşları arasındaki anlayış boşluklarının kapatılmasına yardımcı olabilir. BBC, farklı bakış açıları sunarak çatışmanın daha kapsamlı anlaşılmasına katkıda bulunabilir.

3. Farkındalığı Artırmak: BBC ve TRT World, çatışmanın insani etkisini ve sonuçlarını vurgulayarak uluslararası ilgiyi çekebilir ve potansiyel olarak hükümetlere diplomatik eylemlerde bulunma konusunda baskı yapabilir.

4. Diyalogun Teşvik Edilmesi: Haber kuruluşları, röportajlar, tartışmalar ve uzman analizleri yoluyla, temel konuları ön plana çıkararak diplomatik çözümlere dolaylı olarak katkıda bulunabilecek konuşmaları kolaylaştırabilir.

Uluslararası haber kanalları haber aktarma metotları olarak benzer yaklaşımları benimsemelerine karşın kendi ülkelerinin kültürle farklılıkları ve farklı jeopolitik konumları açısından haber aktarma karakterlerinde de farklılaşma olmaktadır. TRT World, merkezi Türkiye'de bulunan uluslararası bir haber platformu olarak, küresel meselelere ilişkin farklı bakış açılarına platform sağlayarak diplomaside rol oynuyor. Kamu söylemine katkıda bulunarak ve görüşleri etkileyerek uluslararası olaylara Türk bakış açısı sunuyor. Ayrıca TRT World, haberciliği aracılığıyla anlatıları şekillendirebilir, diplomatik tartışmaları etkileyebilir ve ülkeler arasındaki anlayışa katkıda bulunabilir.

Ancak etkisi; güvenilirliği, erişimi ve faaliyet gösterdiği jeopolitik bağlam gibi çeşitli faktörlere bağlıdır. Haber kanallarının erek kitlelerinin beklentileri ve kendi kurumsal ideolojisi ve politikaları gereği çeviri süreci kaynak haberi içeriklerinin farklı yorumlanarak çevrilmesini gerektirebilir. Burada çeviri süreci manipülasyona açık hale getirilmektedir. O yüzden erek haber içeriklerindeki farklılık göstermektedir ki haber çeviri hiç de masum değildir. Haber çevirisi gerçekten de fikir ve algıların şekillenmesinde önemli bir rol oynuyor. Çevirmenler, aracı olarak, bilginin başka bir dilde nasıl sunulacağını etkileme gücüne sahiptir. Bu etki haberlerin tonunu, nüanslarını ve kültürel bağlamını etkileyebilir. Süreç sırasında yapılan seçimler izleyicinin bilgiyi yorumlama biçimini şekillendirebileceğinden, çeviride önyargı veya manipülasyon potansiyelini dikkate almak önemlidir. Çalışmada erek haber üretim sürecinde özellikle diplomatik ilişkilerin yoğunlaştığı metinlerin üretiminde çeviri eylemi mesajın daha iyi anlaşılması ve erek kitleye algılanabilir düzeyde ulaşılabilmesi için araç olarak kullanıldığını belirtmekte yarar vardır. Çevirmenlerin tarihsel bağlamda gerçek işlevlerinin dışında birer kültür elçisi görevini gördükleri birçok araştırma tarafından dile getirilmiştir. bu araştırmalardan biri de Tyunelev'in *Translation and diplomacy: The Ins and Outs of Social-Systemic Boundaries* adlı çalışmasında (2022) adlı çalışmasında çevirinin mecburen diplomatik ilişkilerde aracılık görevini üstlenmek zorunda kaldığını belirtmektedir. Tyunelev (2022, s. 91-92) diplomatların dil öğrenerek tercümanlık (sözlü çeviri) yapabileceklerini fakat ne kadar eğitilmiş olurlarsa olsunlar, yabancı metnin ve insanların muhatapları olduklarında yabancı dile ve kültüre yine de yabancı kaldıklarını ve burada çeviri kaçınılmaz olarak devreye girdiğini ve bunun da çevirinin kişisel olmayan tezahürü olduğunu söylemektedir. Medyada özellikle metinlerin uluslararası alanda daha iyi anlaşılmasında çeviri sürecinin aracı olarak kullanılması diplomasi merkezli metinlerin aktarım sürecinde dolaylı da olsa haber çevirisi, aracı konumunda yer almaktadır.

3.1.1. Birleşik Krallık'ın Küresel Haber Kurumu Olarak BBC News

İlk gerçek televizyon haber bülteni 5 Temmuz 1954'te yayınlanan BBC News, dünyanın önde gelen kamu hizmeti yayıncısı olarak bilinmektedir. BBC News, BBC kanalına ait bir 24 saat boyunca haber yayın yapan bir haber kanalıdır. BBC News, British Broadcasting Corporation'ın (BBC) Birleşik Krallık'taki ve dünyadaki haberlerin ve

güncel olayların toplanmasından ve yayınlanmasından sorumlu işlevsel bir iş bölümüne sahiptir. Bölüm, dünyanın en büyük haber yayın kuruluşudur ve her gün yaklaşık 120 saat radyo ve televizyon çıktısı ve ayrıca çevrimiçi haber yayını üretmektedir. 1954'teki ilk yayınından bu yana, BBC News, günde 100 saat haber sunarak dünyanın en büyük televizyon haber üreticisi haline geldi ve bugün milyonlarca kişi güncel olayları BBC'den takip etmektedir.⁶

BBC News, BBC televizyonunda ve radyosunda ulusal günlük haber, iş, siyaset ve güncel olaylar programlarını toplar ve üretir, sürekli haber kanalları BBC News 24, BBC Parlamentosu, BBC World, interaktif hizmetler, Ceefax ve BBC News Online web sitesinden de sorumludur. BBC News, 2.000'den fazla gazeteci ve 41'i yurtdışından olmak üzere 48 haber toplama bürosu ile dünyanın en büyük yayın haber operasyonudur (14 Şubat 2004 - 24 Nisan 2022 arası tarihleri kapsar). BBC News aynı zamanda uluslararası TV haber kanalı BBC World aracılığıyla 260 milyondan fazla izleyiciye ve BBC World Service aracılığıyla 150 milyondan fazla dinleyiciye ulaşan küresel bir haber sağlayıcısıdır. Bu hizmetler lisans ücretiyle değil, Dünya Hizmeti için verilen hibelerle ve BBC World için ticari gelirle finanse edilmektedir.⁷ Programlamanın büyük bir kısmı, Batı Londra'daki Television Centre'daki haber merkezinden gelirken, BBC Parlamento kanalı da dahil olmak üzere siyasi programlar Westminster'ın kalbindeki Millbank'ta kurulurken, uluslararası radyo programları Londra'nın merkezindeki Dünya Servisi'nin evi olan Bush House'dan geliyor.

BBC News Direktörü Richard Sambrook (2022) özellikle ajansın tarafsızlığını vurgulayarak şunları söylemektedir:

“Tüm gazeteciliğimiz tarafsız, adil ve doğru olmaya çalışır. Gücümüz, gazeteciliğimizdeki bilgi derinliğinde, analiz kalitesi ve konu yelpazesinde, orijinal ilk elden raporlamada ve dünyanın dört bir yanından soruşturmalarda yatmaktadır. BBC News, gazeteciliğinin gücü ve tarafsızlığı nedeniyle hem İngiltere'de hem de dünyada saygı görüyor. Yaklaşık 80 yıl önce ilk radyo haber bültenlerinin yayınlanmasından bu yana BBC News, insanların büyük olaylar sırasında ilk başvurdukları yer haline geldi” (BBC News).

⁶ <http://www.westminsterjournalism.co.uk/Broadcast06/BBC/BBCNewsIntro.html> sitesinden alındı. 14 Kasım 2022 tarihinde erişildi.

⁷ http://news.bbc.co.uk/aboutbbcnews/hi/this_is_bbc_news/default.stm'den alınmıştır. 14 Kasım 2022 tarihinde erişildi.

Tarafsız ve objektif bir haber sunmak gibi evrensel kriterleri kamuoyuna sunarak yola çıkmalarına rağmen bu iddiaları haber metinleri derin bir analize tabi tutulduğunda hiç de masum görünmemektedirler. Bir kamudan desteklenen kuruluş olarak BBC'nin destekçilerinin çoğu, kuruluşun Birleşik Krallık'ta ve dünya çapında herkesin adil, tarafsız haberlere ve kamuya açık programlara erişmesini sağlamada hayati bir araç olduğunu söylese de uluslararası alanda tarafsızlık, BBC'nin önündeki en büyük zorluk olmaya devam ediyor (Marsden, 2023).

3.1.2. BBC News Türkçe Servisi Yayın ve Çeviri Politikası

BBC'nin Türkiye Servisi, İngiliz kamu ve kültürel diplomasisinin gelişmesinde özel bir konuma sahiptir ve böyle bir pozisyonun kökleri, BBC ile Dışişleri Bakanlığı arasında 1938'de kurulmasına yol açan 1937 müzakerelerinde yatmaktadır. BBC gibi uzun ve köklü bir geçmişe sahip yayın kuruluşları üstelik devlet desteğine de dayanıyorsa haber içeriklerini manipüle etmemesi düşünülemez. Gazeteci ve muhabirler gelen haber içeriklerini kendi ideolojileri yönünde manipüle ederek aktarma eğilimindedirler. Devlet kurumları ister özerk olsun isterse yarım bağımlı olsun siyasetin atmosferi içerisinde yer aldıkları için devletin politik havasından etkilenmektedir. Schäffner'in söylediği gibi (1996, s. 201) sıradan insanlar bile politikacıların ve siyasi kurumların dilin etik "ikna edici" ve "manipülatif" kullanımlarıyla ayakta tutulduğu hissine kapılır. Güç ilişkileri bağlamında ele alındığında toplumsal düzen, dil ve metin arasında dolaylı (manipüle edilmiş) veya doğrudan bağlantılara rastlamak mümkündür. Sosyal düzen ve dil arasındaki bağlantı dolayısıyla çeviri ve sosyal düzen (güç, politika, yumuşak güç, diplomatik güç vb.) arasındaki ilişkiler sonucu söylemler metne yansıtılmaktadır. BBC yayın politikası söylem bazında nasıl bir çeviri politikası benimsediğinin ipuçlarını verebilir.

İş birlikçi çeviri politikası temelinden ele alındığında (2009, BBC News Türkçe) BBC Dünya Servisi'nin Londra'nın merkezindeki binası New Broadcasting House'da farklı türden bir işbirliği olduğu belirtilmektedir. Bu işbirliği aynı zamanda kuruluşun farklı dillerde yayın yaparken çeviri politikası ve kurumsal yayın politikasına dair ipuçları da vermektedir. BBC gibi uluslararası alanda uzun kültürel ve tarihsel geçmişe sahip kurumlar yayın yaptığı erek kitlenin sosyolojik bağlamından çok uzaklaşmamakla beraber kurumun beklentileriyle erek kitlenin beklentilerinin harmanlandığı bir bağlamı

birleştirerek haber içeriklerinin dönüşümlerini gerçekleştirmektedir. Fairclough (1989, 1995a) “Röportajın iletişimsel olayını doğuran sosyal ve kültürel yapılar” olduğunun gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Bu anlamda BBC haber içeriklerinin eviri süreci yönünü incelerken haberleştirilen içeriklerin sosyal ve kültürel bağlamları önemlidir.

Dünyada 50'ye yakın merkezde 250 kadar BBC muhabiri kurumun haber toplama ağında çalıştığı söylenmektedir. Mesela İran'daki bir gelişmenin haberini Farsça bölümündeki muhabirlere, Libya'daki bir gelişmenin haberini Arapça servisinde çalışan muhabirlere, Türkiye'deki bir gelişmenin haberini Türkçe bölümündeki muhabirlere danışarak hazırlayabilmektedir. şimdi öyle anlaşılıyor ki haberin nerede kime yönelik üretilip eviri eylemiyle dönüştürüleceği BBC politikası gereği yerel aktörler ve uluslararası sosyolojik gerçekler göz önünde bulundurulurken belirlenmektedir. Örneğin İran'ın uluslararası ilişkileri ve dünya siyasetinde etkileyici ve ya itici gücü, ulusal kimliği ve buna bağlı olarak uluslararası arena kabul ediliş ve algılanış biçimi BBC gibi önde gelen haber kuruluşların nerde yoğunlaşacağını ve yerel alanda hangi milli dil ile haber retiliceği hangi dilden haber yapılacağını etkilemektedir. Haberin yapılacağı dil elbette eviri sürecini de etkilemektedir. Çevirinin yönü haberin yapılacağı ulusun eviri eyleminin de yönlendirmektedir. Diller kültürlerden ayrı düşünülemez. Farsça dili kendi kültürel gerçeğinde ayrı değerlendirilmemesi gereken bir konudur. Dil ve ona bağlı olarak süregelen eviri süreci ulusal kültürün bir yorumudur ve eviri kaynak kültürü yansıtaı gibi erek kültürü de yansıtan ve onun beklentilerine göre dönüştürülen bir sürecin parçasıdır.

Haber içeriklerinin uluslararası arenada çok kısa sürede en geniş bağlamda iletilmesi sadece yayın politikasının sonucu değildir aynı zamanda haber kuruluşun maddi ve manevi desteğinin (Güç ilişkileri olarak kurumsal g önemlidir) göstergesidir. Yayın kuruluşları haber yayacağı dilden birçok muhabir çalıştırmak ve o dilden etkin eviri sürecini yürütmek için maddi olarak somut desteğe sahip olmaları gerekir. Çeviri pazarındaki güç ilişkileri çevirinin eyleminin sürecinin yönlendirilmesini ve yönetilmesini sağlar. Bourdieu'ye göre (1990,aktaran wolfe,1999, s. 262-275) eviri eyleminin prestiji sembolik sermayesine, bir veya daha fazla grup tarafından takdir edilmesine veya kitle iletişim araçlarıyla aracılığıyla edinmiş olduğu prestije bağlıdır.

Uluslararası güç sahipleri çeviri sürecine beklentilerin aksine fazlasıyla müdahalede bulunmaktadır.

BBC Türkçe, doğal olarak, bir parçası olduğu bu büyük kuruluşun geniş imkânlarından yararlanıyor. BBC her yıl halktan toplanan ruhsat parası ile mali kaynaklarını oluştururken, Dünya Servisi bütçesi İngiltere Dışişleri Bakanlığı aracılığı ile devlet bütçesinden sağlanmaktadır. Ancak bu durumun BBC'nin bir parçası olan ve aynı editoryal bağımsızlığa sahip olan Dünya Servisi'nin yayın ilkelerini etkilemediği vurgulanmaktadır.⁸

BBC yayın yaptığı ülkelerin dilinde aktif yayın yapmayı sürdürmesi çok dilli programlara öncülük etmesi kültürlerarası iletişimi kolaylaştıran yerel muhabirleri çalıştırma politikası haberlerin kolay bir şekilde iletilmesine olanak sağlamaktadır. Ancak gazeteci veya muhabirlerin çok dilli olması çevirinin kültürel bağlamda aktarılmasını sorgulamaktadır. Bielsa'e göre (2007) çok dilli gazeteciler, genellikle haber çevirisi konusunda uzman olmalarına rağmen, çeviri konusunda özel bir eğitime sahip olmayabilirler:

“Gazetecilik ortamında kapsanan çok çeşitli konularda hızlı ve güvenilir çeviriler üretebilirler. Hem AFP'de hem de Reuters'de bir masada haber editörü olarak çalışmaya giriş için özel bir test, bir haberin çevirisidir. Haber üretiminde çevirinin entegrasyonu, başlangıcından bu yana dilsel çeşitlilikle ilgilenmek ve dil sınırlarını aşan bilgiyi iletmek zorunda olan haber kuruluşlarının verimliliğini en üst düzeye çıkarır. Ancak haber kuruluşları da bilgi akışını kolaylaştıran ve çeviri ihtiyacını en aza indiren özel yapılar geliştirmiştir” (s. 137).

Çok dilli muhabirlerin veya sunucuların çeviri eylemini gerçekten ne derce gerçekleştirdikleri sorgulanabilir ama yine de yerel anlamda kedi kültürel bağlamlarından uzaklaşmadan yayın yapabilen ve bu anlamda kültürel çeviri eylemini yerine getiren çalışanlar vardır. O zamanlar mesela Türkiye’de Türkçe yaptığı programlarıyla ünlü Halit Kıvanç BBC’de çalışmış biridir. 18 Şubat 1925'te İstanbul'un Fatih ilçesinde doğan Kıvanç, 1963 senesinde BBC Türkçe Servisi'nde çalışmış, BBC Türkçe ‘de program yapmış, haber okuyup radyo tiyatrosunda oynadığı söylenmektedir (BBC, 2009;2014). Daha sonra kendisine 5 yıllık kontrat teklif edilmesine rağmen, öğrendiklerini memleketinde uygulamak için teklifi reddederek Türkiye’ye dönüyor (BBC, 2009). Halit

⁸ "BBC Türkçe Yayınları". bbc.co.uk. BBC. 18 Aralık 2008 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 11 Eylül 2022.

Kıvanç (2003), *Bir Koltukta Kaç Karpuz* adlı kitabında dünyanın her yerindeki radyocular ve TV'ciler, yayın kuruluşları içinde İngilizlerin ünlü BBC kurumuna özel bir yer ayrıldığını ve yakın zamana kadar Amerikalılar için bile BBC'de ekrana çıkmak hele hele BBC'de çalışmak çok önemli olduğunu belirtmektedir.

Merkezi Lonra'da bulunan BBC Türkçe Servisi, radyo, internet ve televizyon yayınlarıyla Türkiye ve dünyanın her yerindeki dinleyici, izleyici ve okuyucularına ulaşıyor (BBC Türkçe, 2009). Kuruluşun internet sitesinde (BBC News,2009) Türkçe Servisi'nin 1939'da başlayan radyo yayınları ise kurumsal stratejiler ve kesintiler doğrultusunda 27 Mayıs 2011 tarihinde son bulduğu belirtilmektedir.

BBC mali konuda büyük desteğe sahip olması BBC Dünya Servisinin uluslararası alanda hem çeviri koşullarının rahat sağlanması hem de farklı dillerde yayın yapılabilen erek kitlenin bulunduğu ülkenin dilini konuşabilen muhabir çalıştırma imkânı sağlamaktadır. BBC her yıl halktan toplanan ruhsat parası ile mali kaynaklarını oluştururken, BBC Dünya Servisi bütçesinin Dışişleri Bakanlığı aracılığı ile devlet bütçesinden sağlanması (BBC, 2009), BBC'nin bir parçası olan ve benzer editoryal bağımsızlığa sahip olan Dünya Servisi'nin yayın ilkelerini etkilemediği belirtilmesine rağmen bu konuda haber nalizleri sonucu belli çıkarımlardan bulunabilir. Bütçenin ayrı olması BBC kurulduğu yıllarda Dünya Servisi'nin olmamasından, İkinci Dünya Savaşı öncesi ilk dil servisleri kurulurken BBC'nin dış yayınlar için ayrı mali kaynak talep etmesinden kaynaklandığı ifade edilmektedir (BBC Türkçe, 2009)

BBC News Türkçe makaleleri de, yazarının imzasını taşıyan özel haberlerin yanı sıra belli konularda uzmanlığa sahip olan gazetecilerin kaleme aldığı yazılardan oluşmaktadır (BBC News Türkçe, 2023). Haber ajansları, BBC muhabirlerinin bağlı olduğu BBC Newsgathering ve BBC yayın içerikleri gibi farklı kaynaklardan gelen bilgilerin derlemesinden hazırlanan genel haber metinleri, gün boyunca farklı gazeteciler tarafından güncellenebilmekte ve kural olarak bu metinlerde yazan kişi ya da kişilerin imzasına yer verilmemektedir.

BBC News Türkçe makaleleri belli uzman gazetecilerin kaleminden geçmektedir. Bu makaleler haberi üreten gazetecinin imzasını taşıyan özel haberlerin yanı sıra belli konularda uzmanlığı olan gazetecilerin kaleme aldığı yazılardan oluşturulmaktadır. BBC News Türkçe, yayınının önemli bir noktasını ilgili tek bir kaynağa dayandırması halinde, imkânlar el verirse bu kaynağa atıfta bulunması hedeflemektedir. BBC okurların BBC'nin yayında kullandıkları ve başka bir kaynaktan elde ettikleri bilgileri

tartışmalarına olanak tanımak için genellikle resmi raporları, veri setlerini ve diğer bilgi kaynakları alıntılanmaktadır.

BBC News yayın politikasında her ne kadar tarafsız olduğunu belirtse de alan üzerinde yapılan birçok çeviri çalışmasında araştırmacılar BBC News'in kaynağından aktardığı haberleri erek metinde temsil ederken o kadar da tarafsız davranmadığını söylemektedir (Valdeón,2005;Bauman at al,2011, s. 139). Baumann, BBC News ile ilgili tarafsızlık iddialarına karşın haber ajansının 'sahte tarafsızlık havasında' olduğunu belirtmektedir (Bauman at al,2011a, s. 139). BBC News finansal bağımsızlık ve editoryal tarafsızlık gibi aslında uygulamada gerçekleşmesi biraz zor olan paradoksal bir konumda yer almaktadır. Valdeón (2019, s. 12) editör ve fikir köşeleri, BBC'nin İngiliz ve uluslararası siyasete katkısının dengeli tasvirlerini sunduğunu belirtmektedir. BBCMUNDO üzerine araştırmasında Valdeón (2019a) BBC News baskın anlatısı ile ideolojik eğilimin arttığını vurgulamaktadır:

“Bulgular, İngilizce metinlerde bir tarafsızlık duygusunu korumayı amaçlayan BBC haberciliğinin baskın anlatısı ile haber ögesinin aktörünün olumsuz bir sunumuna odaklanma eğiliminde olan İspanyolca metinler arasındaki ideolojik mücadeleye dair kanıt sağlıyor... Haber yazarları, hem aktarılan metinlerde hem de İspanyolca yardımcı metinlerde belirli editoryal kurallara (İspanyolca metinlerde iki terimli Falkland/Malvina'nın dayatılması) katılabilirken, aynı zamanda resmi anlatıyı alt üst etme yeteneğine de sahiptirler. Aktarılan ve İspanyolca ortak metinler, Thatcher'ın görevde geçirdiği zamanın daha olumsuz yönlerine odaklanır; örneğin, kendisi ile Şili diktatörü Augusto Pinochet arasında bir karşılaştırma yaparak ve okur kitlesine onun Falkland savaşındaki rolünü hatırlatarak. Bunu yaparak, yazarlar onu belirli olumsuz rollerle sınırlandırıyorlar” (s.17).

BBC Türkçe yayın politikası ile ilgili yapılan Türkçe araştırmalardan bir olan SETA Araştırma Raporu (Çağlar, Akdemir ve Toker, 2019:17) Türkiye iç gündemine dair konuların saha haberciliği ve özel dosyalar halinde ayrıntılı şekilde incelendiği görülen haber içeriklerine ek olarak yurt dışındaki çeşitli dergiler ve BBC World sitelerinden alınan yazılar da çevrilerek BBC Türkçe sayfasında yayımlandığını belirtmektedir. Yapılan araştırmada BBC Türkçe servisi haber gazeteciliğinin Türkiye'yi ilgilendiren konularda yerel temelde haber çevirisinde yanlı bir politika benimsediği vurgulanmıştır (s.30-50).

Bu kadar geniş bir ağına sahip BBC News çeviri yöntemleri ile ilgili hem insanlar tarafından hem de makine çevirisi gerçekleştirildiği bilinmektedir. BBC, farklı dillerde altyazılar ve bilgisayar tarafından oluşturulan anlatım sağlamak için kısa haber paketlerini otomatik olarak çeviren bir uygulamaya sahip olduğu ancak yine de BBC News'in diğer uzantılarında erek haber içeriği tamsediting sürecinden geçtikten sonra aktarıldığı söylenmektedir (Kelion, 2015). Çeviri sürecinde teknolojinin kullanılmasıyla BBC Türkçe ve diğer BBC News'in farklı dillerde yayın yapan uzantıları uluslararası gazeteciliği daha fazla okur kitlesine ulaştırabilmeyi amaçlamaktadır.

3.2. Türkiye'nin Yumuşak Gücü ve Kültürel Diplomasi Aracı Olarak TRT World

Türkiye'deki yumuşak gücün ana kaynakları, tarih, medeniyet, dini kurumlar, turizm ve onun jeopolitik ve en önemlisi birçok kıtanın ortasında yer almasından dolayı barış ve kültürlerarası mozaik köprüsü konumudur. Tarih, turizm ve jeopolitik konumu, Türkiye'nin dış politikasıyla ilgili olarak belki de başka yerlerde oynadığından daha büyük bir rol oynuyor. Türkiye hem Avrupa'ya hem de Asya kıtasına sınırı olan ve her iki kıtayı birbirine bağlayan, hava, deniz ve kara yollarına sahiptir. Türkiye'nin geçmişteki kültürel, sosyal ve siyasi etkileşimlerden kaynaklanan kendi önyargıları, komşularının her biriyle ilişkilerinde -özellikle Ege ve Karadeniz ya da büyük ticaret koridorlarında olanlar- benzer şekilde mevcut çıkarları ve tehdit algılarını tanımlıyor ve bu tür önyargılar dış politika eğilimlerini şekillendirmeye devam ediyor. Rusya ve Ukrayna ihtilafının (2022'den beri-) başlangıcından bu yana, Türkiye'nin dış politikasında daha olumlu bir şekilde yer alması için bir fırsat algılandı ve hükümet, kültürel ilişkilerin geliştirilmesini bir öncelik haline getirmeye teşvik edildi. Dolayısıyla Ukrayna ve Rusya'dan herhangi birine taraf olmaktansa tarihi ilişkiler göz önünde bulundurularak bir arabuluculuk kültürü geliştirildi. Savaş hiçbir tarafın yararına değildir; savaş en nihayetinde kan, gözyaşı ve yıkımdır; bütün insanlık değerlerine bir tehdittir. Türkiye bu aşamada diplomatik yollarını geliştirerek NATO üyesi olmasına karşın mesafe koymaktansa deyim yerindeyse taşın altına ellini koydu. Diplomasi kanallarını kullanan Türkiye siyasi görüşmeleri öncelikli hale getirerek bu görüşmelerin yayılması ve uluslararası alanda etkisini artırması için basın ve yayın kuruluşlarını kullandı. TRT dış yayınları ile ilgili ‘‘Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı, radyo ve diğer medya araçları aracılığı ile Türkiye'nin görüşlerini yansıtmak ve tanıtımını yapmak, yurt dışında yaşayan Türkiye Cumhuriyeti

vatandaşları, soydaşları ve akraba toplulukları ile Türkiye Türkçesi konuşanların, Türkiye ve Türk kültürü ile bağlarının devamını sağlamak üzere yurt dışına yönelik Türkçe ve değişik dil ve lehçelerde yayın gerçekleştirmek, yurt dışındaki radyo ve televizyon kuruluşlarından gelecek haber, program ve müzik taleplerini karşılamak, yayın ortaklıkları oluşturmak görevlerini gerçekleştirmektedir (TRT, 2023)’’ denilmektedir. Eren (2019, s. 38) TRT’nin diploması ile ilgili rolüne vurgu yaparak 2000’li yıllarda Türkiye’de diploması modern kamu diplomasisi çerçevesinde kavramsal ve kurumsal olarak dönüşüme uğradığını ve bu dönüşümden kamu yayıncılığı sürdüren TRT de nasibini alarak medya diplomasisi çerçevesinde yapılandırıldığını belirtmektedir.

Bu amaca hizmet etmek için kurulan TRT World İngilizce yayın yaptığı yurt dışında verilen demeçlerin ve yapılan görüşmelerin aktarılmasında ve Türkiye’nin öngörülerinin uluslararası alanda Türkiye lehine doğru anlaşılmasında ön ayak oldu. Bunu yaparken elbette bu algı ve diplomasinin daha iyi anlaşılması içinde etkisi görünür olmamasına karşın haber çevirileri en önemli aracı haline geldi. TRT World, İstanbul, Türkiye merkezli, Londra İngiltere, Washington, ABD’de ofisleri bulunan yepyeni bir haber ağıdır ve evrensel medya alanında daha önemli bir aktör haline gelmektedir (Göksu ve Sim, 2019, s.160). TRT World, Türkiye’nin en büyük yayıncısı ve medya kuruluşu olan Türkiye Radyo Televizyonu (TRT) bünyesinde bulunan bir kamu hizmeti kanalıdır. TRT World Avrupa ve Asya’da geniş bir uydu teknolojisi yelpazesine sahip uluslararası bir haber kanalıdır ve ağın Orta Doğu’da hızla izleyici kitlesine ulaştı ve bu izleyici kitlesinin İngilizce konuşulan dünyada yaşayan ve Türkiye ile ilgilenen herkes için önemli bir referans kabul edilmektedir. Uluslararası alanda Türkiye’nin tanıtımı ya da Türkiye adına en kapsamlı ve kısa sürede kültürel diplomasiyi yerine getirmek hiç de kolay değildir çünkü her halkın kendilerine özgü dünya görüşü ve bu görüşün kaynaklandığı gelenek ve kültürler vardır. Uluslararası alanda diploması yürütmek ve hedeflenen amaçlara ulaşmak için yabancı dil bu aşamada en önemli araç haline gelmekte ve bu dili etkin kullanabilme için hedef izleyici, dinleyici ve okur kitlesinin kültürel özelliklerine yönelik bir anlamın ulaşılması elzem hale gelmektedir. Ülkeler kendi kültürel bakış açılarını medya aracılığıyla uluslararası alanda duyurma imkânına sahiptir. Yapılan araştırmalarda medya organları sadece kendi ülkeleriyle ilgili bilgileri vermekle yetinmeyip ülkelerin bakış açılarını yorumlayarak tüketiciyi etkileme yoluna gittiği ve haber medyalarının gücünün diğer haber medyalarındaki haber akışını etkileyecek düzeye ulaştığı iddia edilmektedir

(Koçlu, 2022). Koçlu ayrıca DW haber ajansına dayandırdığı çalışmasında (2022) haber içeriklerinin aktarılmasında erek okur kitlesinin kırmızı çizgilerinin dikkate alındığı, tercih edilmesi gereken kavramlarla ilgili sözcük oluşturulduğunu söylemektedir:

“Vergi ödeyenlerin bir kısmının TRT ve TRT World haber tüketicisi olduğu düşünülürse bunların dolaylı yoldan haber üretimine etki edebilecekleri düşünülebilir. Haber üretimine etki eden faktörler arasında okuyucu kitlenin etkili olduğu yer almaktadır” (s.97-100).

Basın veya medya bu bağlamda ilişkilerin kurulmasın önemli bir köprü işlevini görmektedir. Siyasette, uluslararası ilişkilerde ve kitle iletişiminde birbiriyle ilişkili değişiklikler, medyanın diplomasideki rolünü büyük ölçüde genişletti. Siyasi süreçlere kitlesel katılımın artması birçok toplumu bakış açılarının daha özgürlükçü ve demokratik hale getirdi. Gilboa (2001) İletişim ve bilgi teknolojilerindeki devrim, dünyadaki olayların hemen hemen tüm önemli gelişmelerini dünyanın hemen her yerine yayınlama yeteneği ve İnternet'in yaratılması ve genişletilmesi, elektronik iletişimin ve gazeteciliğin küreselleşmesine ve dünya çapında ağların, istasyonların ve iletişim tüketicilerinin önemli ölçüde büyümesine yol açtığını belirtmektedir:

“Bu devrim niteliğindeki değişiklikler, çağdaş dünya siyasetinde gücün anlamını değiştirdi. Bir ulusun veya liderin uluslararası toplumdaki statüsünü belirlemeye yardımcı olan sadece askeri ve ekonomik gücü değil, imajı ve bilgi akışı üzerindeki kontrolüdür. Kitle iletişim araçları, özellikle de küresel televizyon, dünya meseleleri hakkında merkezi bir bilgi kaynağı haline geldi” (s.2).

Bu manada haber kanallarının artık haber aktarımını dijital alanda sürdürmesi bilginin erek kitleye ulaştırmasını hızlandırarak verilen mesajlarla ilgili izleyici (Dinleyici-okur kitlesi) dönüt sağlamasını da kolaylaştıracak web merkezli platformlarda yerini almış oldu. Bilgi web merkezli platformlarda medyanın içeriklerini okura ulaştırması ve eşzamanlı dönütler (yorumlar) sağlaması medya üzerinde diploması adına alan açılmasının yolunu da kolaylaştırmış oldu; dolayısıyla haber içeriklerinin sadece haber siteleriyle sınırlandırmayıp sosyal medyada paylaşılması içeriklerin ivedilikle uluslararası alanda aktarılması ve diplomasinin anlık iletilmesi işlevini sağlamaktadır.

Basın dil uluslararası alanda ülkelerin diplomatik imajı açısından önemlidir ve bu dilin iletilmesi ve ülke adına sağlıklı bir diplomasinin yürütülmesi için diller ve kültürlerarası çeviri mesajların ulaştırılması ve anlaşılmasında diplomatik kanalların olmazsa olmazı arasındadır. Kagan Mustafa haber çevirisinde manipülasyona ilişkin çalışmasında (2019)

çevirinin genel olarak, politik önemi veya karmaşıklığı çok az dikkate alınan, belirsiz bir uygulama olarak kalmasına rağmen, uluslararası politikada önemli bir rol oynadığını belirtmektedir:

“Siyaseti ve ideolojiyi farklı dillere çevirmek nesnel bir çaba değildir ve teröre karşı savaş, çeviride dilin nasıl manipüle edilebileceğinin en iyi örneğidir. Çevirinin bu kullanımları doğrultusunda, resmi 11 Eylül anlatısının meşrulaştırılmasında ve Batı'nın toplumsal ruhuna damgalanmasında da önemli bir faktördü. Örneğin 2000'li yıllar boyunca El Kaide'nin bildirilerinin tercümelerinin medyada yer almasıyla saldırı korkusunun canlı tutulmasında çeviri çok önemliydi” (TRT World, 2019).

Dolayısıyla haberler aktarılırken çeviri eylemi sürecinde kültürel farklılıkların dikkate alınarak işlenmesi önemlidir. Haberleri çevirirken kültürel ilişkin ince özellikleri dahil etmek ve dile özgü kültürel engelleri aşmak zordur. Her dilin kendine has deyimleri, mecazları, kelime oyunları vs. vardır. Dilsel ve çeviriye yönelik seçimler, bu seçimlerin altında yatan olası nedenler ve bunların yorumlama üzerindeki bazı potansiyel etkileri ile birlikte, bağlam ve dinleyici ile ilişkili olarak analiz edebilme ve bunlarla ilgili görsel oluşturma süreci açısından TRT World'ün BBC News, Reuters gibi uzun bir haber yayını geçmişe sahip olan kuruluşlar ile karşılaştırıldığında ve üzerinde nispeten az araştırma yapılmış olması dolayısıyla TRT World İngilizce üzerinde inceleme yapma gerekliliği doğurmaktadır.

Haber metni oluşturma ve yayınlama süreçleri söz konusu olduğunda TRT World, BBC News gibi uluslararası alanda yayın yapan kuruluşlar için zamanlama her şeydir. Her medya kuruluşu benzersizdir, ancak bazı medyalar için yayınlama süresi öncelikli bir konudur. Hızlı ve doğru çevirileri zamanında yapabilmek önemlidir. Haber ajanslarında haber çevirilerinin çevirmenlik rolü farklı algılanmaktadır. Hem okur kitlesine yeni bir olay hakkında bilgi (kültürel, sosyal, tarihi vb.) sağlayan metinlerin yapımcıları hem de farklı türden diller arası dönüştürücü eylemler gerçekleştiren çevirmenler olarak işlev gören medya yazarlarının ikircikli rolü medya çevirisinde bilginin aktarılmasını etkilemektedir. Zanettin (2021) *News Media Translation*'de çeviri faaliyetlerinin haber yapımcıları tarafından büyük ölçüde göz ardı edildiğini ve haber çeviri sürecinde olup bitenlerden çoğunlukla habersiz olan gazete okuyucuları için görünmez kaldığını söylemektedir.

Gazeteciler çeviri eylemini yerine getirmelerine rağmen süreci çevirmen olarak başlatıp devam ettirmedikleri için genellikle transeditör veya journalator olarak tanımlanmaktadır.

Koçlu gazetecilik çeviri sürecinin kimin tarafından gerçekleştirildiğine dair tartışmalara odaklandığı çalışmasının bir bölümünde (2022, s.180) kendisi de hem gazeteci hem çeviribilim alanında bilim insanı olan Luc van Doorslaer'i örnek vermektedir. Doorslaer hem gazetecilik hem de çeviri işlevini yerine getirenler için journalator kavramını kullanmayı tercih etmektedir. Bu bağlamda çeviri eyleminin gerçekleştirilmesi ise transediting (Stteting, 1998) olarak tanımlanmaktadır. Transediting Türkçe olarak yeniden yazım ya da çeviri düzenleme olarak tanımlanabilir. Koçlu (2022a, s. 180) bu ve buna benzer kavramlara rağmen haber çevirilerinde eylemin tanımı ve eylemi gerçekleştiren aktör konusunda çeviribilim çevresinde tam bir fikir birliği olmadığını vurgulamaktadır. Bu anlamda haber medyası çeviri alanında çevirinin (erek metin olarak) kimin yaptığı ile ilgili tartışmalar dikkate alındığında ve bu konuda konunun uzmanları tarafından birçok kavram (Transeditor, transreporter, journalator, rewriter, vb.) belirtilmesine rağmen haber çevirisi tanımı geleneksel çeviri tanımından farklılaşmaktadır.

Haber medyasında çeviri, haber veya gazetecilik çevirisiyle örtüşen bir alandır. Haberlerin üretilme ve yayılma biçiminde merkezi bir rol oynayan gazeteciler veya basın çalışanları çeviribilim alanında da önemli bir çalışma konusu haline geldiler.

Haberlerin çeviri eylemi kullanılarak aktarılması bilginin farklı kültürlere aktarılmasında aracılık rolünü önemli kılmaktadır. Haberlerin uluslararası dolaşımında çeviri ülkelerin erek kültüre tanıtılmasında diplomasi işlevini yürütür. Bu yönüyle haber çevirileri, kültürel diplomasi alanında Yunus Emre enstitüsü, konsolosluklar vb. Türkiye diplomasisi amaçlı kurumsal yapıları geride bırakmaktadır. Bilindiği gibi Türkiye'nin tanıtımı için uluslararası alanda kültür ve sanat faaliyetleri yürüten TİKA, Yunus Emre Enstitüsü gibi kuruluşlar Türkiye adına önemli bir diplomatik girişimde bulunmaktadırlar. Yunus Emre Enstitüsü yurt dışında Türkçe öğretimi dahi olmak üzere Türkiye'nin tanıtımı için kültürel ve sanatla ilgili etkinlikler yürütmekte ve kültürel diplomasi adına yürütülen bilimsel çalışmalara destek vermektedir. Diğer bir kültürel diplomasi faaliyeti yürüten TİKA, Türkiye'ye ait tüm kamu kurum ve kuruluşlarını dahil olmak üzere üniversitelerinin yanı sıra, yerel yönetimlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının tecrübelerini yurt dışında aktarırken, faaliyet gösterdiği coğrafyalarda bunların hem kurumsal altyapılarının geliştirilmesine hem de insan kaynağının yetkinliklerinin arttırılmasına destek sağlamaktadır (TİKA, 2024). TRT World Türkiye'ye yönelik bu

kuruluşların faaliyetlerini geniş haber ağıyla ve kısa sürede haber içeriklerini İngilizce olarak uluslararası arena da duyurmaktadır. TRT, Anayasa'nın 133. maddesi uyarınca objektif bir kamu kurumu olarak tarafsızlığı benimser denmesine rağmen Türkiye'ye yönelik etnosentrik bir haber çevirisi üretmesinden dolayı tamamen tarafsız yayın yapmaktan çok Türkiye lehine kültürel diplomasi aracı olarak en azından Türkiye'ye ilişkin objektif haber aktarma eğilimindedir.

TRT World ilk olarak 29 Ekim 2015 tarihinde TÜRKSAT uydusundan yayın yapmaya başladı ama bu yayınların tam zamanlı olarak yayına devam etmesi 2017 yılında gerçekleşti (Daily Sabah, 2016). TRT World'ün kuruluş aşamasındaki temel amacı o zamanki CEO'si İbrahim Eren'e göre (2016) "İnsani anlayışı haber kanalının merkezine yerleştiren, önümüzdeki 5 yıl içinde Avrupa, Orta Doğu ve Yakın Asya'da yayın yapan ilk üç uluslararası haber kanalı arasında yer almaktır" deniliyordu. İlk kurulduğu yıllarda kanalın oluşumunda çoğunlukla bürokratlar yer aldı ama kanalın siyasi temelde ortaya çıkması ve Türkiye diplomasisinin temel alınması elbette ki yabancı muhabir ve gazetecilerin çalışmasında engel oluşturup oluşturmayacağı tereddütlerini de beraberinde getirdi. Eren'e göre buna benzer endişelendiren konular yurtdışındaki gazetecilerle sözleşme imzalarken önemli sorunlar olarak ortaya çıkmadı. Kanal öncelikle yabancılara yönelik haber sunumunda ilk zamanlarda uluslararası büyüklükte kapsamlı bir etki bırakmayı amaçlamadan yerel kültürün tanıtılmasına ve yerel halk üzerindeki etkilerine odaklanmayı amaçladı. Kuruluş aşamasında yanlı yayınlara yer vermeyi amaçlamamasına rağmen maddi desteğini devletin bütçesinden karşılayan bir kamu kuruluşu olarak TRT World'ün Türkiye ile ilgili konularda diplomasi işlevini yürütmemesi düşünülemez. Federico Donelli, *Persuading Through Cultuter Values and Ideas: The case of Turkey's Cultural Diplomacy* adlı çalışmasında (2019, s. 14) Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), radyo, televizyon ve internet üzerinden yaptığı yayınlarla kültürel diplomaside merkezi bir rol oynadığını, aslında uluslararası yayın, kaynağın mesajın hem içeriğini hem de aracını kontrol etmesini sağlayan önemli ve etkili bir kültürel diplomasi aracı olduğunu aktarmaktadır.

Aslında uluslararası alanda Türkiye'yi tanıtmaya ihtiyacı ortaya çıktığı için uluslararası arena da medyanın artan gücüne ve kapsamına karşı TRT World uzun süredir düşünülen bir seçenektir. Yönetim ilk başta kanalı bir kamu diplomasisi aracı olarak kullanmayı amaçladı. İngilizce yayın yapan kanal TRT World de bu ses olmaya çalışıyor. Hem

uluslararası haberlere Türk bakış açısı kazandırmaya hem de iç politikaya bu etnosentrik bakış açısını dünyaya yansıtmaya çalışıyor. Eren (2016a) 2002 yılından itibaren Türkiye'nin uluslararası toplum nezdinde artan etkinliği sonucunda ortaya çıkan bazı ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulduğunun altını çizerek TRT World'ün Türkiye diplomasisi lehine artan ihtiyaçtan kurulma gereğinin yerine getirildiğini de ifade ediyor:

“Mesele şu ki, Türkiye dünyadaki siyasi gelişmeleri söz konusu haber kanallarından farklı bir şekilde ele alıyor; Türkiye, tüm bu yaklaşımların bir sentezi ve dolayısıyla daha bütüncül. TRT World'e ihtiyaç duyulmasının sebeplerinden biri de budur... Hedef kitlemiz, İngilizce konuşan dünya vatandaşlarıdır. Ayrıca, CNN ve BBC'den nispeten daha genç bir kitleyi hedefliyoruz; Söz konusu kanalların her ikisi de 50 yaş üstü yaş grubunu hedeflerken, biz 40 yaş üstü hedefliyoruz. Kitlemizin sosyal olarak etkili olmasını, yani sosyal medyayı etkin kullanmasını, bilgilenmesini ve insani krizlere karşı duyarlı olmasını istiyoruz” (Daily Sabah, 2016).

15 Temmuz darbe girişimi sonrası Türkiye'nin uluslararası alandaki algısının düşürülmeye çalışması sonrası TRT World'ün önemi daha arttı. Türkiye'de yapılan darbe girişiminin uluslararası medyada hafife alınması ve bunun sonuçlarının Türkiye'nin aleyhine aktarılması Türkiye'de gerçekte ne olduğunu ve sonuçlarını anlatma zorunluluğunu doğurdu. Bu gibi durumlar TRT World'ün editoryal politikalarında bir dönüm noktası olduğu düşünülüyor.

Donelli (2019a) Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), radyo, televizyon ve internet üzerinden yaptığı yayınlarla kültürel diplomaside merkezi bir rol oynadığını ve aslında uluslararası yayın, kaynağın mesajın hem içeriğini hem de aracını kontrol etmesini sağlayan önemli ve etkili bir kültürel diplomasi aracı olduğunu belirtmektedir. 2015 yılında faaliyete geçen İngilizce haber platformu TRT World, kamu ve kültürel diplomasi açısından imaj ve etki yaratmada büyük önem taşıyan Türk bakışının yaygınlaştırılmasını desteklemektedir.

TRT World uluslararası alanda tanınmak ve Türkiye politikaların yönelik diplomasi yürütmek için TRT World Forum gerçekleştirmektedir. TRT World son yıllarda düzenlediği forumlarla dünyanın birçok yerinden gelen gazeteci, akademisyen, siyasetçi ve sivil toplum örgütlerini bir araya getirerek hem Türkiye'nin tanıtılmasına katkıda bulunmakta hem de kendi etkinlik alanını uluslararası alanda genişletmektedir. TRT World 2022'den bu yana devam eden Ukrayna-Rusya çatışmasının etkisini en aza indirmek ve bu konuda dünya barışına katkıda bulunmak için bir diplomatik köprü

işlevini görmektedir. 2022’de düzenlenen TRT World Forum’a canlı video bağlantısı ile katılan Ukrayna devlet başkanı Zelenskiy (TRT Haber, 2022) Türkiye’nin bu krizde arabulucu ve barışçıl rolüne dikkat çekerek aslında TRT World’ün Türkiye’nin kültürel diplomasi işlevinin önemli bir etkisini görevini yerine getirdiğini göstermektedir. Batı ve Rusya, Ukrayna’daki çatışmalardan sonra kültürel bir çatışma durumunda görülebilecek zıtlıklar alanı olarak görülebilir. Bu zıtlıklar, çevirinin fail olarak TRT World’de aracılığı ve zıtlıkların derinliklerinin devam ettirildiği, pekiştirildiği bir alan olarak görülmektedir. Haber medyası çevirisi haber veya basın çevirisi içine kapsayan geniş bir alandır; aynı zamanda görsel-işitsel çeviri (AVT) ve çeviri ve politika, çatışma ve savaş üzerine araştırmalar gibi diğer alanlarla da kesişir (Zanettin, 2021).

“Yalnızca haber çalışanları, medya kurumları ve holdinglerin profesyonel gazetecilik uygulamalarını değil, aynı zamanda dijital medya yakınsaması bağlamında çıkar grupları ve aktif vatandaşlar gibi diğer uygulama topluluklarının çevirilerini de ele almaktadır. Blogcular, aktivistler, lobiler vb. gibi aktörler tarafından güncel bilgi ekonomisinde üretilen haberleri içerir. Siyasette ve toplumsal yaşamda kamusal söylemle ilgilidir; yani hem "sert haberler"de hem de "yumuşak haberler"de çeviri ve tercümanın rolüyle ilgilidir” (s.2).

Haber dünyaya açılan bir penceredir. Ancak bir pencereden görüş, pencerenin büyük veya küçük olmasına, çok veya birkaç bölmesi olmasına, camın opak veya şeffaf olmasına ve pencerenin sokağa mı yoksa arka bahçeye mi bakmasına bağlıdır (Tuchman, 1978, s.1). Uluslararası yayıncılıkta güvenilirlik önemlidir. Nye (2008) bu olmadan, kamu diplomasisi yumuşak güç kaynaklarını etkili bir şekilde aktarma işlevini yerine getiremeyeceğini aktarmaktadır. Uluslararası yayın veya elektronik medyanın bir toplum tarafından diğer toplumun halkının ve liderlerinin görüşlerini şekillendirmek için kullanılması bilinen bir diplomasi örneğidir. Youmans ve Powers (2012:2150) araştırmalarında özellikle diplomasi örneği olarak devletleri tarafından desteklenen kurumları örnek göstermektedir:

“Uluslararası yayıncılık genellikle kamu diplomasisinin bir bileşeni olarak ele alınır; yabancı görüş, tutum ve davranışları şekillendirmeye yönelik çeşitli devlet politikalarını ve faaliyetlerini tanımlamak için kullanılan bir şemsiye terimdir. Bu konu üzerinde çalışmaya değer, çünkü uluslararası yayıncılık devletlerarasında daha yaygın hale geliyor. Tarihsel olarak uluslararası yayıncılık Batı'daki sanayileşmiş güçlerin yetki alanındaydı” (s.2150).

TRT World ile ilgili yapılan araştırmalar kanalın Türkiye'nin tanıtımında son yıllarda öncü bir kanal olduğunu hatırlatmakla beraber siyasi olarak bağımsız bir kanal olmaktan çok uzakta olduğuna yönelik görüşler ağırlık kazanmaktadır. *Yeni Türkiye'nin Küresel Sesi TRT World: Fırsatlar ve Güçlükler* adlı çalışmasında Yunus Devran (2015, s.282) kendi gündemini uluslararası arenada duyurmaya yardımcı olacak küresel bir yayın politikasını yakın zamanda benimseyen Türkiye'nin TRT World'le bölgesel ve küresel izleyiciyi yakalamayı başatabildiğinin altını çizmektedir. Buna rağmen TRT World ile ilgili kurumsal yapısının tam bağımsız olmadığını söylüyor:

“Bir devlet kanalı olarak TRT World, siyasi açıdan ticari televizyon kanalları kadar bağımsız değildir. Bu durum, mevcut hükümet doğrultusunda yayın yapacak kanalın yönetimine de yansiyabilir. Böyle bir değerlendirme kanalın objektif yayın politikasını yozlaştırabilir ve hedef kitle nezdinde güvenilirliğini kaybetme riskiyle sonuçlanabilir. Bu nedenle TRT World'ün entegre bir yayın politikası yürütebilmesi için editoryal bağımsızlığa sahip olması yasal olarak güvence altına alınmalıdır” (s.283).

Haber çevirileri TRT World'ün uluslararası arenada opak (Gizli; örtülü) mı yoksa şeffaf bir politikaya mı sahip olduğunu; sokağa yönelik bir bakış açısının geliştirilip geliştirilmediğini öğrenmenin en önemli araçlarından biridir. Diğer önde gelen haber medyalarındaki gibi TRT World haber içeriklerinin çevrilerek aktarılması Türkiye'nin diplomasisinin uluslararası alanda anlaşılması yolunda önemli bir adımdır. Dahası bu olay sadece Türkiye açısından değerlendirilmekle kalmaz, genel itibariyle her açıdan ‘medyadaki bilgilerin çevirisi “tartışmasız zamanımızın en önemli çeviri biçimlerinden biridir” (Bielsa 2020, s. 366) ve haber içeriklerinin şekillenmesinde devrim niteliğinde bir gelişmedir. Haber çevirilerinin güncel şekliyle erek kitleye aktarılması süreci haberin çıkış anından son olarak düzenlenip okurların alımlanmasına sunulmasına kadar dünya siyaseti olduğu kadar yerel siyasetinde de belirleyici olduğu bir süreçle ilgilidir. TRT World bu bağlamda dijital çağın gerektirdiği bir gelişmeye ayak uydurmak için çeviriyi teknolojik gelişmelere bağlı olarak etkin bir şekilde kullanmaktadır.

3.2.1. TRT World Yayın ve Çeviri Politikası

TRT World gazetecilik deneyimine sahip, uluslararası gazetecilik ve haber editörlüğü görevinde daha önce bulunmuş olan İngilizce dilini etkili kullanabilen gazeteciler ve muhabirlerle çalışmaktadır. BBC, Reuters, AFB çok uzun bir çalışma geçmişine sahip

kurumlar. Dolayısıyla daha önce bu ajanslardan birinde çalışan muhabirler diğer kurumlara geçiş yaptıklarında kendi deneyimlerini yeni çalışma kurumlarına aktarabilmektedir. TRT World bu anlamda daha önce belli deneyime sahip muhabirleri çalıştırmaktadır. Halen TRT World’de kıdemli editör olarak çalışan İmran Maqbool kısa bir özgeçmişi ile ilgili bilgisinde; Daily News, Reuters, News International, gibi kurumlarda çalıştığı ve onun deneyimlerinden bu bağlamda değerlendirildiği söylemektedir. TRT World önemli bir kamu hizmetidir. Gazeteciler ve muhabirler farklı düşüncelere ve ulusal eğilimlere sahip olabilirler. Şimdi okur kitlesinin aklına şöyle sorular takılabilir: TRT World yayın içerikleri yayın yapılan yerdeki halka mı hizmet ediyor yoksa Türkiye Cumhuriyeti devletine mi? elbette bu sorunun cevabı Türkiye Cumhuriyeti olacaktır. TRT World bir kamu kuruluşu olduğundan bunu yapma hakkı vardır ama aynı zamanda uluslararası bir kuruluş olarak kendi küresel alanda da kabul ettirilmesi gerekiyor. Haberler objektif ve önyargısız olmalı. Ama yine de haber medyası üzerinde, özellikle de dijital çağda, tamamen objektif gazeteciliğin var olmasını engelleyecek için çok fazla kısıtlama var. Haberlerin üretilmesinde birçok aktör yer alabiliyor, bu da yayın aşamasına gelene kadar çok fazla müdahalenin varlığını göstermektedir. Haberi insanlar yapıyor; gazeteciler, fotoğrafçılar, yapımcılar ve editörler, işletmeler, kuruluşlar ve hükümetler de haber yapıyor; gündemleri, işe alım uygulamalarını ve ekonomik yapıları belirler.

Haber medyası belirli toplulukları görmezden gelip veya bu topluluklara hitap ettiğinde zararlı kültürel temsilleri güçlendirebiliyor. TRT World diğer kamu hizmeti görevini yerine getiren medya grupları gibi haber içeriklerini seçerken kontrollü davranmakta “TRT World’ün gazetecilik modeli, Türkiye’deki sansürlü ve kontrollü medya ekosisteminden etkilenmektedir” (Elsawah&Howard, 2022). Yapılan araştırmalarda uluslararası yayıncıların kamu diplomasisi araçları olarak üstlendikleri rolde hangi koşullar altında başarılı olabilecekleri konusunda acil bir soru olduğunun altı çizilmektedir (Elswah&Howard, 2022):

“TRT World’deki eski ve mevcut gazetecilerle röportajlar yapan bu çalışma, TRT World’deki editöryal süreci ve bunun kanalın kamu diplomasisi rolü üzerindeki etkisini analiz eden ilk çalışmadır. TRT World’ün gazetecilik modelinin Türkiye’deki sansürlü ve kontrollü medya ekosisteminden etkilendiğini savunuyoruz. Her ne kadar bu kanalın lansmanı, Türk medyasının küresel izleyiciler tarafından algılanma biçimini değiştirme fırsatı sunan yeni ve iddialı bir değişimi temsil etse de, TRT

World artık yerel Türk medyasının işleyişinin bir başka yansımasıdır” (s.2079-2095).

Hatim ve Mason (2009) çevirinin terimi sabit bir kavramı değil, daha ziyade haber medyası çevirisi denilen şeyin çeviri araştırmasının kapsamına dahil edilmesine izin verecek şekilde anlam değişimi yaşayan bir kavramı ifade ettiğini belirtmektedir. Haber çevirilerinde erek metnin muhatapları uluslararası alanda çok kültürlü ve farklı perspektiflere sahip politik alanlarda yer almaktadır. Her ülkenin kendine has sosyo-politik bakış açıları vardır. Bir ülkede yer alan yerel ve sosyo-politik faktörleri, uluslararası yayıncılığın editoryal yapısını ve tarzını değiştirip geliştirebilmektedir. Haber çevirileri bu bağlamda çok kaygan bir zeminde bulunmakla beraber TRT World gibi yeni sayılabilecek kısa bir geçmişe sahip kurumlar, kurumsal yapıları dikkate alındığında öncelikle belli bir devlet denetimine tabidirler. Desteğin devlet tarafından sağlandığı ve hükümetlerin politikası ve ideolojisine göre konumlandırılan kurumsal yapılar özellikle haberlerin çevirisinde transediting sürecinden uzak kalamamaktadırlar. Bu anlamda TRT World gibi kurumsal yapılarda haber çevirisi sürecinin eleştirel analizi haberin erek kitleye ulaştırılması ve çeviri bilgisinin sosyo-politik olarak aktarılmasında çeviribilim araştırmalarında önemli bulgular elde etmemizi sağlar. Çeviri sürecinin bu bölümde haber medyasıyla ilişkili olarak ve daha genel olarak bir uygulama ve bir çalışma nesnesi olarak nasıl kullanıldığını anlamak için, bu bölüm çevirinin erek haber metinde ve onunla ilişkili uygulamalarında zaman ve mekân içinde nasıl değiştirildiği gösterilmektedir.

Türkiye 10 yıldan fazla süredir medya üzerinde etkili bir şekilde uluslararası diplomasi yürütmeye çalışan önemli güçlerden biridir. Bu amaçla TRT World’ün kurulmasıyla beraber, gerek yurt dışı gazetecilik ağının genişletilmesi gerekse deneyimli çalışanların fikirlerinin TRT World üzerinden aktarılmasına imkân sağlanması bunun en önemli işaretlerinden bazılarıdır. Donelli (2019:3) Türkiye’nin diplomasisi ile ilgili yaptığı araştırmasında “Türkiye’nin küresel imajı, iç siyasi çalkantılar, artan uluslararası izolasyon ve bunun sonucunda ortaya çıkan istikrarsızlık nedeniyle zarar gördüğünü” aktarmaktadır.

“Bugünlerde Türkiye, yurt dışında kendini tanıtmak için farklı bir imaj, son yıllarda azalan kötü şöhreti aşabilecek bir portre çizmeye çalışıyor. Gerçekten de, bu ara beklenmedik durumların etkileri nedeniyle Türk kamu diplomasisi, Müslüman bir devletteki demokrasi modelinden, daha çok Türk dünya görüşüne, yaşam tarzına ve kültürel çekiciliğine odaklanan bir yaklaşıma geçmek zorunda kaldı. Türkiye, son

yıllarda ülkenin başarılı hikâyelerini yabancı kamuoyuna yansıtmak amacıyla çabalarını popüler kültüre, özellikle de TRT World gibi televizyon yayınlarına odakladı” (s.3).

Bu çalışma, kültürel diplomasiyi, kamu diplomasisinin ayrılmaz bir parçası veya araçlarından biri, bir devletin mevcut küreselleşmiş ve birbirine bağlı dünyada yumuşak gücünü yurtdışına yansıtmak için çeviri haberlerde geçen ve Ukrayna-Rusya savaşına barışçıl ve uzlaşıcı yaklaşımı gösteren barış, uzlaş ve arabulucu kültürü gibi unsurlardan yararlanma isteğinin bir ifadesi olarak ele almaktadır. Bir tür yumuşak güç olarak barış ve uzlaşma kültürü, uluslararası politikada değerli bir kaynaktır. Çünkü dış politika da dahil olmak üzere tüm insan etkinlikleri kültürün hem ürünü hem de bileşeni haline geliyor, yani 'toplumsal söylemin geçici sonuçları' veya genel ifade ile toplum tarafından paylaşılan inançlar olarak algılanıyor. Irena Kozmyma (2014:9) kültürü sadece sanat olarak değil, geniş tanımıyla, karşılığı insani gelişmeyi teşvik etme, toplumlar arası diyalog ve anlayış teşvik etme, barışı inşa etme ve eğitimin genişletilmesindeki rolün giderek daha fazla değerle yansıtılması anlamında tanımlamaktadır.

TRT World'ün yayın ve çeviri politikasına yönelik araştırmalar son yıllarda ivme kazandı. Özellikle son zamanlardaki karmaşa ortamına çekilen ve savaş ve çatışmanın yoğunlukla yaşandığı dünyanın farklı yerlerinde barış ve müzakere kültürüne daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda Türkiye hem bölgedeki stratejik konumundan hem de uluslararası alanda meydana gelen olayların küreselleşmenin etkisiyle kendi toplumsal ortamını dini, ekonomik gibi sebeplerle da etkilediği düşünüldüğünde haber medyasının önemi gittikçe artmaktadır. Çalışmada TRT World'ün yayın ve çeviri politikası ve erek haberin aktarılmasında kurumsal hiyerarşisinin patronaj ve müdahalesi de dikkate alındığında TRT World ile ilgili yapılan çalışma, araştırma ve görüşmeler (Devran, 2015; Mustafa,2019; Koçlu, 2022; Eren, 2019; Donelli, 2019) son derece önemli katkılar sunmaktadır. Dijitalleşme ile birlikte diplomasiin yönü de medya platformlarına doğru kaymaya başlamıştır. Uluslararası diplomasi trafiğinin dijitalleşme ile birlikte ivme kazanması siyaset platformunda da medya üzerinde yoğunlaşma ve iletişim kanallarını medya aracılığıyla iletme eğilimini artırmıştır. Özellikle haber medyası en sık takip edilen platformlardan olmakla beraber ülkelerin diplomasi aracı olarak tabir ettikleri yumuşak güç medya kanalları aracılığıyla dolaylı ve doğrudan politikacı, siyasetçi veya devlet yöneticileri tarafından diplomasi odaklı başvurdukları temel öğelerden biri haline gelmiştir. Fatih Barıtcı ve Hediyeullah Aydeniz *Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Medya:*

TRT World Örneği adlı çalışmalarında (2019) kamu diplomasisi uygulamalarının farklılaşmasında ve gelişmesinde iletişim teknolojilerinde yaşanan ilerlemelerin rolü oldukça büyük olduğunu belirterek medyanın, bir ülkenin sahip olduğu hikâyeyi diğer ülkelerin kamuoyuna aktarabilmesinde en önemli araçlardan biri konumunda olduğunu vurgulamaktadır ve Türkiye'nin diplomasinin en önemli aktörü haline getirilen TRT World ile ilgili Barıtcı ve Aydeniz (2019) şunları söylemektedir:

“TRT World’un Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin unsurlarından biri olan uluslararası yayıncılık boyutunun önemli bir aktörü olarak Türkiye’nin kamu diplomasi stratejisi çerçevesinde konumlandırıldığı ortaya çıkmaktadır. TRT World, dünyada gerçekleştirilen olayları Türkiye’nin bakış açısıyla değerlendirip dünya gündemini bu doğrultuda oluşturmayı amaçlamaktadır. Ayrıca Türkiye ve Türkiye’yi ilgilendiren her türlü meselede ilk aranılan kaynak olmak (gerek televizyonda gerekse de internet ortamlarında) için yaptığı çalışmaların, Türk kamu diplomasisine ilerleyen zamanlarda kayda değer bir katkı sağlaması beklenmektedir. TRT World’ün hedeflediği doğrultuda ilerlemesi, kanalın etki gücünü artıracak ve dolayısıyla Türkiye’nin yumuşak gücünü artırarak kamu diplomasisini güçlendireceği öngörüsünde bulunulabilir” (s.1571).

TRT World ile ilgili yapılan yorum ve aktarılan düşünceler TRT World haber içeriklerinin okur tarafından daha iyi anlaşılması ve yapılan çalışmalar ışığında yoruma tabi tutulması açısından yararlı bilgiler sağlamaktadır. Haber içeriklerinin diplomatik ilişkileri etkileyebileceği ve haberin yapıldığı ülkeleri birbirleriyle ilişki kurmalarını sağlayacağına ilişkin haber içeriklerini örnek veren *Haber çevirileri: Medya– İletişim ve Çeviribilim Kuramları Işığında* adlı çalışmasında Sema Koçlu (2022:99-223) TRT World bünyesinde çalışan editörlerin bu bağlamda oto sansür özelliklerine dikkat çekerek haber aktarımlarında erek kitle beklentilerinden çok dünya gündemindekiler göz önünde bulundurulduğunu belirtmektedir:

“...TRT World her ne kadar Türk okurlara dolayısıyla Türkiye için haber yapmadığını, İngilizce konuşan ve anlayan herkes için haber yaptığını belirtse de Toury’nin öncül normları açısından değerlendirildiğinde farklı bir tanımlama ortaya çıkmaktadır... Kaynak kutba yönelik yeterli veya erek kutba yönelik olarak kabul edilebilir bir çeviri gerçekleştirmesi olarak tanımlanır... Erek kitleye yakın bir çeviri gerçekleştirmesine rağmen kaynak kitle değerlerini benimsediği görülebilmektedir. Dolayısıyla kaynak kitle yararına erek kitle odaklı bir çeviri gerçekleştirdiği çıkarımında bulunabilir. Buna ek olarak ankette yöneltilen uluslararası haber

tüketiminin hangi dilde tercih edildiği sorusuna alınan cevap TRT World'ün kaynak kitle değerlerini neden önemsemediği ile ilgili bilgi verebilir'' (s.208-209).

TRT World üzerinde yapılan araştırmalar kurumun kamuya ait olmasından dolayı Türkiye lehine diplomatik yayın yapma eğiliminin daha güçlü olduğu ve haber seçinin ve erek kitle amaçlarının yansıtılmasında gazetecilerin sübjektif davrandığı belirtilmektedir. Bu anlamda uluslararası medya kuruluşları gibi TRT World'ün de dünyanın farklı bölgelerinde masaları vardır (Koçlu, 2022, s. 182). TRT World dayandığı Anadolu Ajansı kaynaklarını erek metinde çok fazla değişikliğe gitmeden (Bilginin anlamı, verilen mesajlar vb.) aktarmakta; Ukrayna-Rusya çatışması gibi haber içerikleri uluslararası gündemi fazla meşgul ettikleri için erek kitleye yönelik haberler dönüştürülerek aktarılmaktadır. Youmans&Powers (2012) izleyicilerin belirli yabancı hükümetlere şüpheyile baktığı durumlarda bile, uluslararası yayıncılık, ulusal sistemlerde henüz mevcut olmayan yaratıcı formatlar aracılığıyla etkili bir şekilde sadık bir izleyici topluluğu oluşturabildiğinin altını çizmektedir.

TRT World üzerinde ister internet sayfası isterse herhangi bir sosyal medya üzerinde verilen haber medyası metni çalışmada kullanılan söylem analizi tekniğiyle sadece haberlerin nasıl aktarıldığıyla sınırlı kalmamaktadır. Gerçek olan şu ki medya metinleri sadece gerçekliği yansıtmaz; aynı zamanda onun versiyonlarını da oluşturur ve analiz, neyin dışlandığı/dahil edildiği, ön plana çıktığı/arka planda tutulduğu, açık/örtük hale getirildiği, temalaştırıldığı/susturulduğu belirli seçimlerin nasıl ve ne zaman yapıldığını gösterebilir. TRT World gibi uluslararası alanda diplomasiyi ön plana koymuş ve devletin bütün imkânlarından yararlandırılan bir medya grubundan sadece gerçekliği aktarması beklenmemeli, çalışmanın temel konusu olan diplomasiyi çeviri aracını kullanarak nasıl aktardığı manipülâtuf ve ideolojik bir çerçeve kullanıp kullanmadığı ile ilgi temel sorunlara da detaylı bir şekilde eğilmelidir. Yazılı veya sözlü medyanın çevirisine odaklanırken, çoğunlukla siyasi haberlere, uluslararası ilişkilere, savaşlara vb. odaklanılmaktadır. Gambier (2006:11) medya, olayı kamuoyunun erişimine açmak için referans çerçeveleri veya belirli durumların son derece basmakalıp temsillerini sağladığını belirtir. Bu basmakalıp temsiller en azından okur kitlesi açısından tanıdık başkası hakkındaki yargı veya ön yargıları olarak bilinen temsiller okur kitlesi veya izleyici kitlesinin, bireylerin olaylarla ilgili bilgileri yorumlarken kullandıkları diğer türdeki çerçeveleri şekillendiriyorlar. Haber çerçeveleri neyin tartışıldığına ve bunun

nasıl tartışıldığına (ya da tartışılmadığına) odaklanır. Bir haber anlatımında kullanılan anahtar sözcüklerde, metaforlarda, kavramlarda, sembollerde, görsel imgelerde somutlaşırlar (Entman, 1991). Haber çerçeveleri belirli gerçekleri anlamlı kılar, konuların anlaşılması için bir bağlam sağlar, yapılan çıkarımları şekillendirir ve pekiştirir. Kalıp yargıları ve kararları belirler, gerçekliğin bazı yönlerine dikkat çekerken diğer unsurlarını gizler. Ancak akademik alanda araştırma konusu yapılan ve uzun süredir üzerinde çalışılan medya mesajın ve kaynak metnin aktarılmasında hiç de görüldüğü gibi masum bir konumda değildir; tamamıyla objektif kriterlerde haber aktarımını sağladığı söylenmez. Medyanın değişen bakış açılarıyla incelenmesi ve analiz edilmesi hiç bir zaman yeterli noktaya gelmedi ve uluslararası alanda değişen siyasi paradigmalara bağlı olarak ekonomik ve kültürel değerlerin ortak bir zeminde paylaşılabilmesi medyanın etnosentrik yönelimini hızlandırmaktadır. TRT World de tıpkı uluslararası etkin diğer medya organları gibi diplomasiyi öne çıkaran bir yayın yörüngesinde sapmadan yoluna devam etmektedir ve araştırma alanlarındaki araştırmacıların, medya uzmanların ve nihayetinde çeviribilim alanında çalışanların dikkatini çekmeyi başaracak boyutlara gelmiştir. Haber aktarıldıktan sonra erek metinde üretilen haber içeriklerinin seçimin nasıl yapıldığı çevrilen metinlerin çevrilmeyenlere göre neden öncelikli hale getirildiği veya tercih edildiği, vurgulandığı, çerçevelendiği, özetlendiği veya öne çıkarıldığı TRT World gibi diplomasi merkezli medyanın en fazla incelendiği özelliklerin arasında gösterilmektedir. Ancak şurası bir gerçek ki diğer uluslararası medya kuruluşları gibi TRT World İngilizcede erek metin olarak haber üretim süreci haberin seçiminden haberin yayına sokulmasına kadar müdahalelerin işlevsel olduğudur. Bu konuda yapılan araştırmalara ve muhatapları ile gerçekleştirilen röportaj ve görüşmeler TRT World haber üretim sürecinde transediting (Çeviri-düzenleme) varlığından söz etmektedir (Donelli, 2019; Devran, 2015; Elswah&Howard,2022; Eren, 2016; Koçlu, 2022). Sonuç olarak TRT World, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun İngilizce uluslararası haber platformu olarak, diplomasi ve Türkiye'nin müzakerelerdeki rolü de dahil olmak üzere haberlere farklı bakış açıları sunmayı amaçlıyor. Türkiye'nin uluslararası ilişkilere katılımı hakkında bilgi sunarken objektif olmaya çabalamaları editoryal hiyerarşi, kurumun ideolojik yapısı, erek okur beklentileri gibi haber üretim sürecindeki değişiklikler dikkate alındığında haber içeriklerinin manipülasyona uğraması engellenemeyebilir. Raporların kapsamı, Türkiye'nin diplomatik angajmanlarına kapsamlı

bir bakış sağlamak için resmi açıklamaları, uzman görüşlerini ve sahadaki raporları içerebilir. Medya kuruluşlarının farklı editoryal tutumlara sahip olabileceğini akılda tutmak önemlidir; dolayısıyla birden fazla kaynağı kontrol etmek, diplomatik olaylara ilişkin daha dengeli bir anlayış sunabilir.

TRT World'ün kendisinin doğrudan diplomasi yapmadığını açıklığa kavuşturmak önemlidir. Bir haber ve bilgilendirme platformu olarak, diplomatik olay ve girişimlerin ele alınmasında ve uluslararası ilişkilerin tasviri yoluyla kamuoyunun algısının şekillendirilmesinde rol oynamaktadır. Ancak Türk diplomasisinin daha geniş resmini anlamak için TRT World'ün Türk diplomasiyle etkileşime girdiği çeşitli yollar göz önünde bulundurulabilir: TRT World, Türk yetkililerin ve uzmanların uluslararası konularda görüşlerini ifade edebilecekleri bir platform görevi görerek Türkiye'nin kamu diplomasisi çalışmalarına katkıda bulunuyor. Aynı zamanda Türk bakış açısını ve dış politika önceliklerini sergilemeyi amaçlayan, uluslararası ilişkilere odaklanan belgeseller ve röportajlar da hazırlıyor. TRT World'ün uluslararası ilişkilerle ilgili haberleri ve hikâyeleri çerçeveleme şekli, kamuoyunun farklı ülke ve konulara ilişkin algısını şekillendirebilir. Bu, diplomatik ilişkilere ve uluslararası toplumun Türkiye'ye bakışına dolaylı bir etki yaratabilir. TRT World, dış politika konularında tartışmalar yaratarak kamuoyunun daha bilgili olmasına katkıda bulunabilir ve potansiyel olarak politika kararlarını etkileyebilir. TRT World'ün diplomatik meselelere nasıl müdahil olduğuna dair güncel bazı örnekler: Türkiye's 2023: A year of diplomacy (TRT World News, 2023) adlı 2023 yılında attığı başlıkla uzun süren anlaşmazlıkların damgasını vurduğu Türk-Yunan ilişkileri, 2023'ün başlarındaki gerilimlere bir meydan okuma olarak Anadolu ajansından aldığı kaynak haber içeriklerini diplomasi zaferi olarak tanıtmaktadır. Yine aynı sayfada Steps towards normalisation with Egypt (TRT World News, 2023) , Diplomatic success in Karabakh (TRT World News, 2023) gibi kaynak metinlerden aldığı başlıkları İngilizce çevirisi ile aktarmaktadır. TRT World Türkiye'ye yönelik diplomatik çabaları çeşitli yollarla etkileyebilir: Medya, kamuoyunun algısını şekillendirir ve bu da hükümet politikalarını etkileyebilir. Olumlu haber, olumlu bir uluslararası imajı teşvik edebilir. Filmler, müzik ve kültürel ihracat yoluyla bir ülkenin olumlu imajını yansıtabilir, yumuşak gücünü ve küresel sahnedeki etkisini teşvik edebilir. TRT World haber medyası ülkenin politikaları, girişimleri ve başarıları hakkında bilgi yayarak uluslararası toplumdan anlayış ve destek oluşmasına yardımcı olabilir ve ülkenin bakış açısını

sunarak, eylemleri açıklayarak ve zor zamanlarda küresel kamuoyunu etkileyerek krizlerin yönetilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim Türkiye'nin TRT World'ü diplomatik mesajlar iletme, uluslararası meselelerde kendilerini konumlandırmak ve küresel meselelerdeki duruşlarını ifade etmek için kullandığı çeşitli mecralarca dile getirilmektedir (Donelli, 2019; Devran, 2015; Elswah&Howard, 2022; Eren, 2016; Koçlu, 2022).

4. BÖLÜM: HABER ÇEVİRİLERİNDE ÇALIŞMANIN AMACI, YÖNTEMİ, VERİLERİN TOPLANMA SÜRECİ

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacı, yöntem ve modelleri, evren ve örneklemini ve verilerin toplanma sürecine dair bilgiler yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, kültürlerarası diplomasi gazeteciliği pratiklerini ve çeviri siyasetini merkeze alarak TRT World English ve BBC Türkçe Servisi'ni diasporik bir temas alanı olarak incelemektir. Bu bakış açısı potansiyel olarak çığır açıcudur ve TRT World ve BBC News Türkçe'deki gazetecilik pratiğinin önemli bir yönünü kısa bir süre içinde çözümlemeyi amaçlamaktadır. Bununla beraber, bu çalışmada okuyucunun farklı kültür ve ideolojiler arasında haberlerle ilgili söylemleri aktarırken haber çevirisi ve haber çevirmenliğinin rolünün iyi anlaşılması hedeflenmektedir. Çeviriyi “sadece dilsel dönüşüme” indirgeme eğilimi olmadığına dair çevirmen pratiklerinden yola çıkarak kültürel yorumlama kavramlarının da çevirmenin yorumlayıcı ve yeniden yazar, yaratıcı yazar, politik yazar ve yumuşak güç diye bilinen kültürel diplomasinin baş aktörü olabileceğine dair okuyucuda farkındalık yaratmaktır.

Çalışmada farklı sosyo-kültürel bağlama sahip haber çevirileri içeriklerinin erek kitleye aktarılma sürecinde haberin söylemlerine ilişkin çeviri eyleminin rolü ve amacının kabul edilebilir düzeyde anlaşılması hedeflenmektedir. Bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Eleştirel söylem analizinin haber üretiminde kaynak metnin işlenme sürecine ilişkin yaklaşımları TRT World İngilizce ve BBC Türkçe haber çevirilerine uygulandığında hangi çıkarımlar elde edilmektedir?
2. Haber çevirileri (Erek metin) analizlerinde haberlerin aktarılmasında hangi araçlar kullanılmaktadır? Kaynak metinlerin okuyucuya aktarılmasında hibrit bir çeviri yöntemi kullanılmakta mıdır? Çeviri sürecinde çok dilli gazetecilerin rolü var mıdır?
3. BBC News Türkçe haber çevirisi üretiminde özetleme yapılırken kurumsal ideoloji ve katmanların dikkate alındığını gösteren söylem ile ilgili detaylar nelerdir?
4. TRT World haber çevirisi üretiminde özetleme yapılırken kurumsal ideoloji ve katmanların dikkate alındığını gösteren söylem ile ilgili detaylar nelerdir?

5. Kültürel diplomasi aracı olarak kullanılan çeviri nasıl bir ideolojik manipülasyona maruz bırakılmaktadır?
6. Haber çevirilerinde yer alan çevirmenlerin konumunun sorgulanması çeviride görünürlük veya görünmezlik ile aynı bağlamda ele alınabilir mi?
7. Çevirmen, kaynak metni ve kültürü erek kitleye ve kültüre aşina kılmayı mı yoksa erek kitlenin kaynak metni ve kültürün yabancılığını anlamasını sağlamayı mı tercih ediyor?
7. Haber çevirisi geleneksel anlamda çeviri ile aynı etik düşüncelere göre ele alınabilir mi?
8. TRT World (İngilizce) ve BBC Türkçe çeviride kültürel diplomasi bağlamında Yabancılaştırma (foreignisation) ve Yerlileştirme (domestication) yöntemlerinden hangisini uygulamaktadır?
9. TRT World (İngilizce) ve BBC Türkçe kaynak metinler çevrilmeden önce hangi aşamalardan geçmektedir?
- 11- Türkiye'nin barış kültürünü uluslararası alanda diplomasiye dönüştürmek için TRT World İngilizce üzerinde nasıl bir aktarım yapmaktadır? Anadolu ajansı ve diğer Türk basının Ukrayna-Rusya çatışmasına yönelik haber içerikleri TRT World haber içeriklerinde aktarılırken nasıl bir yapısal ve anlamsal dönüşüm geçirmektedir?
12. TRT World İngilizcede aktarılan ve Türkiye'nin barış kültürüne yönelik barış çabaları sosyal güç ilişkileri bağlamında nasıl yorumlanmaktadır?

4.2. Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Modeller

Çalışmanın irdelenmesinde ve yorumlanmasında genel itibarıyla sosyolojik bir yaklaşım sergilenmektedir. Çeviri etkinliğinin dayandığı güç ilişkileri göz önünde bulundurulduğunda çeviri eylemi tarafsız değildir ve toplumsal güç ilişkilerinden etkilenmektedir. İletişimsel olaylar, içinde yer aldıkları politik ve kültürel durumlarla ilişkilendirilmektedir. Wolf (2010) çeviri sürecine dahil olan failerin rolü ön plana çıkmakta ve zamanla her çevirinin kaçınılmaz olarak toplumsal bağlamlara bağlı olduğu görüşünün geliştiğini vurgulamaktadır:

“Somutlaştırmak gerekirse: bir yandan çevir eylemi bütün aşamalarında belli bir toplumsal sisteme ait olan bireyler tarafından gerçekleştirilmekte, öte yandan çeviri olgusu zorunlu olarak çevirinin seçimini, üretimini, dağıtımını ve dolayısıyla çeviride kullanılan stratejileri belirleyen toplumsal kurumlara bağlı bir şekilde yürütülmektedir” (s.30-31).

Sosyolojik yaklaşıma büyük değer atfedilmesi çeviri sürecinde yer alan gizli aktörlerin varlığını ortaya çıkarmış olması ve böylece çevirinin sınırlarının tanımlanmasına ya da bulanıklaşmasına katkıda bulunmasından kaynaklanmaktadır(Trope& Marchan:279). Çeviri stratejilerinin (Ekleme, çıkarma, özetleme, anlamsal ve yapısal dönüşümler) yanı sıra haber ajans gönderilerinin kullanımı (Transediting, Rewriting vb..) ve sosyo-kültürel uygulama metinlerin üretildiği özel durumla (ülkelerin sosyo-politik durumu ve diplomasiyi öne çıkaran durumlar) ilişkilendirilmektedir. Verilerin bu nirengi, yayıncılık iş akışına ve çevirilerin alımlanmasına ışık tutar ve farklı eyleyenlerin çeviriyi kavramsallaştırdığı çeşitli yolların nasıl bir araya geldiğini, hangisinin üstün olduğunu ve hangi zeminde olduğunu anlamaya yardımcı olur.

Diplomasinin toplumsal bir bağlamda ele alınma gerekliliği bizzat toplumun bağlamından bağımsız yorumlanamayacak haber çevirisi olgusunu yorumlayıcı bir eleştirel çeviri yöntemiyle ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Haber çevirilerine ilişkin metin analizi *Eleştirel Söylem Analizine* dayandırılarak uygulanmaktadır. Söylem analizi, metinleri analiz etmenin niteliksel ve yorumlayıcı bir yöntemidir (içerik analizi gibi daha sistematik yöntemlerin aksine). Hem materyalin detaylarına hem de bağlamsal bilgilere dayanarak yorumlar yapılmaktadır. Çevrilmiş haberlerin analizi için kullanılan ana yaklaşım, dilbilimsel analizi sosyal teorilerle ilişkilendirme girişiminde bulunan eleştirel söylem analizidir (CDA). Çeviri ve dilbilim arasındaki ilişkiye ilişkin bu ayrım noktası, çeviri faaliyetinin salt dilbilimsel boyutunun ötesinde boyutlar içermesinden kaynaklanmaktadır; kültürel, ideolojik, sosyal, ekonomik, mesleki vb. yönleri tek başına dil bilimleriyle açıklanmasını imkânsız kılmaktadır. Söylem analizi çerçevesinde gerçekleştirilen metinsel ve dilsel analizler, tipik olarak, sistemik işlevsel dilbilimin (SFL) analitik modeline dayanmaktadır.

Eleştirel Söylem Analizi (CDA), dilin kullanımını bir sosyal pratik biçimi olarak gören eleştirel bir dil teorisinden kaynaklanmaktadır. Tüm sosyal pratikler belirli tarihsel dolayısıyla kültürel bağlamlara bağlıdır ve sosyal pratikler mevcut sosyal ilişkilerin yeniden üretildiği veya tartışıldığı ve farklı çıkarlara hizmet edildiği araçlardır. Eleştirel söylem analizi her türlü metnin nasıl, nerede, kiminle, hangi güç ilişkileri içerisinde konumlandırıldığına ve konumlandırmanın sonuçları nelere yönelik olduğuna dair metin analizine dayanır. Söylemi iktidar ve güç ile ilişkilendiren, söylemin iktidar ilişkilerine

nasıl dâhil edildiğini anlamaya çalışan bu yaklaşıma eleştirel söylem analizi denilmektedir.

Fairclough'un (1995) Eleştirel Söylem modeli, söylemin birbiriyle ilişkili üç boyutuna bağlı, birbiriyle ilişkili üç analiz sürecinden oluşur. Bu üç boyut şunlardır:

1. Analiz nesnesi (sözlü ve görsel metinler dâhil)
2. Nesnenin üretildiği ve alındığı süreçler (yazma/erek kitle/alıcılar tarafından konuşma/tasarım ve okuma/dinleme/izleme).
3. Bu süreçleri yöneten sosyo-tarihsel koşullar.

Fairclough'a (1995a) göre bu boyutların her biri farklı türde bir analiz gerektirir.

1. Metin analizi, söz konusu söylemin dilsel özellikleriyle ilgilidir.
2. İşleme analizi (yorum), metin ve söylem süreçleri arasındaki ilişkiyle ilgilenir.
3. Sosyal analiz (açıklama) yorum, metin ve söylem süreçleri arasındaki ilişkiyle ilgilenir. Açıklama, metin üretme ve yorumlama süreçlerinin olası sosyal yönlerini açıklamak için sosyal, kültürel ve politik faktörleri keşfetme aşamasıyla ilgilidir.

Çalışmada uygulanan kavramsal çerçeve, süreç analizini de içine alacak şekilde söylem analizlerine dayalı mikro ve makro düzeyde hibrit bir metodolojik yaklaşım ile eleştirel söylem teorisini, varsa haber editörleriyle gerçekleştirilmiş görüşmelerin haber metinlerine yönelik mevcut bilgi ve bulguların haber analizinde kullanılmasını ve bu bulgular ışığında belirli bir sonuca ulaşılmasını birleştirmektedir.

4.3.Çalışmanın Evreni Ve Örneklemi

Eleştirel söylem analizi için tercih edilen haberlerin çalışma evrenini uzun süredir hem Türkiye'de hem Avrupa'nın gündeminde sıklıkla yer bulan 2022 yılından beri Ukrayna-Rusya arasında devam eden çatışmaya ilişkin Türkiye ve Birleşik Krallık ile ilişkili haberler oluşturmaktadır. Araştırmaya alanı olarak TRT World News ile BBC News Türkçe'nin Türkçe ve İngilizce dilinden yayın yapan kaynaklardan aldığı Ukrayna-Rusya çatışmasının Türkiye ve Birleşik Krallık'ın barış, uzlaş ve arabulucu gibi kültürel diplomatik çabalarını yansıtan 2022-2023 yılları arasındaki haberler seçilmiştir. Çalışmanın örneklemi ise uluslararası alanda yayın yapan kaynak metinler; Wallesonline News, The Guardian, The Times, PA Media, BBC News English, Anadolu Ajansı, TRT World YouTube ve erek metinler; TRT World İngilizce ve BBC News Türkçe medya kuruluşlarıdır. Haber metinleri analizinde 17 kaynak ve 17 erek haber

metni kullanılmıştır. Yapılan araştırmalar TRT World'ün Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin unsurlarından biri olan uluslararası yayıncılık boyutunun önemli bir aktörü olarak Türkiye'nin kamu diplomasi stratejisi çerçevesinde konumlandırıldığı ortaya çıkmaktadır. TRT World'ün yayın ve çeviri politikası ve erek haberin aktarılmasında kurumsal hiyerarşisinin patronaj ve müdahalesi de dikkate alındığında TRT World ile ilgili yapılan çalışma, araştırma ve görüşmeler (Elsawah&Howard,2022;Devran, 2015; Mustafa,2019; Koçlu, 2022; Eren, 2019; Donelli, 2019) kurumun uluslararası alandaki konumunun önemine işaret etmektedir. Türkiye TRT World News İngilizce ile dünya kamuoyunda kendini tanıtmak amacıyla farklı ülkelerden çok dilli muhabir ve gazetecilerle birlikte çalışmaktadır. TRT World İngilizce Türkiye hakkındaki haberleri uluslararası alanda yaygınlaştırarak ülkenin tanıtılmasına büyük önem vermektedir. Haber çevirilerin TRT World üzerinde aktarılması Türkiye'nin jeopolitik ve jeokültürel konumunu, dünyadaki olaylara farklı bakma potansiyelinin gösterilmesi açısından önemli görülmektedir. Türkiye bu anlamda kendi diplomatik görüş açısını TRT World gibi uluslararası alanda kapsamlı bir haber sirkülasyonu sağlayarak etkili kılmaya çalışmaktadır.

Uluslararası diplomatik ilişkilerde Birleşik Krallık'tan her türlü desteği alan BBC News, başka ülkeler için onların yerel dillerinde haber yapmakta ve doğrudan onlara hitap ederek önemli bir diplomasi örneği teşkil etmektedir. Londra merkezli BBC World News'e dayanan BBC News Türkçe servisinin devlet destekli kurumsal yapısı ve geniş bir uluslararası yetkinliği olduğu dikkate alındığında kapsayıcı bir okur kitlesine sahiptir. Nitekim yapılan araştırmalarda BBC News'in uluslararası alandaki diplomasiyi oluşturma rolüne işaret edilmektedir ve BBC Dünya Servisi'nin editoryal anlayışıyla birleştiğinde, uluslararası bir yayıncı olarak güvenilirliğinin ve İngiliz kamu ve kültür diplomasisi açısından öneminin artmasına yardımcı olduğunu ve Britanya ile (eski) ana ülkeleri arasında kültürel, politik ve kimlik arabulucuları olarak işlev görmektedir. (Gillespie ve 4 McAvoy (2018: Valdeon, Espejo,Bassnet, Bielsa etc) . Kamu desteğini alan bu iki uluslararası kuruluşun haber ve yayın politikası medya alanlarında birçok çalışmaya konu olmuştur (Devran, 015;Donelli, 2019;Mustafa,2019;Valdeón,2005;2019;Baumannatal,2011;Aktan&Nohl,2012;Eren, 2019;Koçlu, 2022).

4.4. Veri Toplama Süreci

Çalışmada bilgi ve bulgulara ulaşmada yazılı ve sözlü olmak üzere her türlü basılı yayın kitap, dergi ve internet kaynakları (Sosyal medyadaki her türlü kanallar; görüşmeler, Youtube, İnstagram, facebook vb.)kullanılarak literatür çalışması yapılmaktadır. Yazılı ve sözlü her türlü bilgi ve belgeye ulaşmak için TRT World ve BBC Türkçe'nin dış politikası söylemi ile ilgili her türlü yazılı ve görsel yayınların yanı sıra TRT World ve BBC News haber kanalı ve haber editörleri, kurum içinde yetkili mercilerle yapılmış görüşme, anket vb. kaynaklardan elde edilen yorum ve çıkarımlardan yararlanmaktadır. Literatüre ilişkin bilgi ve bulgu toplama çalışmasında çeviribilim alanında konu ile alakalı uzman ve düşünürlerle iletişime geçilmiş ve haber çevirisi alanında bilgi edinmiştir. Diplomaside, gazete ve gazeteciler tarafından sıklıkla yapıldığı gibi, çevirmenlerin haber metinlerine ideolojik değişiklikler getirmesi üzerine bilgiler alınmıştır.

5. BÖLÜM : BULGULAR VE YORUM

5.1. BBC Türkçe Haber Çevirilerinin Analizine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın bu bölümünde BBC News Türkçe'nin İngiltere'nin Ukrayna-Rusya çatışmasına bakış açısını, İngiltere'nin çatışmaya yaklaşımındaki barışçıl ve uzlaşılı ilgili çabalarını ve diplomatik yaklaşımlarını uluslararası alanda sunum şeklini haber çevirilerinde nasıl yansıttığının analizine ilişkin bilgi ve bulgular yer almaktadır. Bu anlamda Ukrayna-Rusya arasındaki çatışma ile ilgili kısa bir bilgi vermekte yarar var. Rusya-Ukrayna Savaşı, Şubat 2014'te başlayan ve Rusya ile Ukrayna arasında devam eden uluslararası bir çatışmadır. Ukrayna'nın Onur Devrimi'nin ardından Rusya, Kırım'ı Ukrayna'dan ilhak etti ve Donbas savaşında Ukrayna ordusuna karşı savaşan Rus yanlısı ayrılıkçıları destekledi. Aylarca süren tehditkâr askeri manevralar ve müzakerelerin ardından Rusya, 24 Şubat 2022'de Ukrayna'ya bir saldırı başlattı. Bunun üzerine Avrupalı liderler ve Avrupa Parlamentosu bu saldırıyı kınayan bir bildiri yayınladı. Uluslararası hukuku büyük ölçüde ihlal ettiği ve Avrupa ve küresel güvenliği baltaladığı düşünüldüğü için, mümkün olan en güçlü şekilde kışkırtılmamış ve gerekçesiz bir askeri saldırı olarak nitelendirildi. Ukrayna 4 gün sonra yani 28 Şubat'ta AB üyeliği için başvurdu. Avrupa Konseyi, 23 Haziran 2022'de Ukrayna'ya aday ülke statüsü verdi. Çatışmaların ilk ayında Ukraynalılar birçok Rus saldırısını püskürttü, karşı saldırı düzenledi ve en önemlisi bazı bölgeleri kurtardı. Başkent Kiev civarında. 2 Mart'ta BM Genel Kurulu (UNGA), Ukrayna'nın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü geniş bir çoğunlukla yeniden onaylayan bir kararı kabul etti. Savaş, binlerce Ukraynalı sivilin ölümüne ve yaralanmasına neden oldu ve şehirler kısmen yerle bir oldu. BM MYK'ye göre çoğu kadın ve çocuk olmak üzere 5,2 milyondan fazla mültecinin komşu ülkelere kaçtığı kaydedildi. Ayrıca Uluslararası Göç Örgütü, 23 Haziran itibarıyla 5,5 milyon ülke içinde yerinden edilmiş kişinin evlerine dönmüş olmasına rağmen, 6,2 milyondan fazla kişinin ülke içinde yerinden edilmiş olduğunu tahmin ediyor. Avrupa Parlamentosu kararları savaştan kaçan kadın ve çocukların durumuna dikkat çekti. AB ve NATO içindeki ve dışındaki müttefikleri, Rus ekonomisine ciddi zarar vermeyi amaçlayan sert yaptırımlar benimsedi. Çatışma, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana Avrupa'nın en kötü güvenlik krizi haline geldi. Savaşın yalnızca AB ekonomisi üzerinde değil aynı zamanda Birleşik Krallık ve hem Ukrayna hem de Rusya'ya Karadeniz'den komşu olan Türkiye gibi diğer

ekonomiler üzerinde de gelecekteki etkisi büyük ölçüde bilinmemektedir; bu durum, özellikle savaşın süresine ve dünyanın dört bir yanındaki ülke ve şirketlerin alternatif enerji, hammadde ve gıda kaynakları bulmak için benimsediği politikalara bağlıdır. Ukrayna'dan yapılan tahıl ve yağlı tohum ihracatı, yalnızca savaş nedeniyle değil, aynı zamanda Rusya'nın Ukrayna'nın Karadeniz'deki limanlarını abluka altına alması nedeniyle de darbe alıyor. Birleşik Krallık Ekonomik Görünüm Kutusu analizine (2022) göre Rusya'nın Ukrayna'yı işgali stagflasyon⁹ olasılığını daha da artırdı ve İngiltere ekonomisi üzerinde önemli bir etki yaratması, özellikle de hane halkı gelirlerindeki baskıyı daha da kötüleştirilmesi beklenmektedir. British Foreign Policy Group'taki makalesinde David Landsman (2023) uluslararası ya da en azından Batılı perspektiften bakıldığında, İngiltere'nin Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline ilişkin iddialı tutumu ülkenin imajı açısından olumlu olduğunu, İngiltere, ahlaki liderlik sergilediği için Ukrayna'da ve ötesinde saygı gördüğünü söylüyor:

“Hem küresel Britanya'nın Brexit yanlısı savunucuları hem de algılanan içe dönüşü eleştiren geriye kalanlar tarafından olumlu olarak kabul edilen bir şekilde, Birleşik Krallık'ın uluslararası sahnede oldukça mevcut olduğunu gösterdi. Birleşik Krallık'ın Ukrayna'ya yakınlığı, gelecekte Orta ve Doğu Avrupa'da daha geniş ilişkiler kurması ve Ukrayna'nın yeniden inşasında rol alması açısından Birleşik Krallık'a fayda sağlamalıdır” (UK Perspectives).

Birleşik Krallık'ın Ukrayna'ya verdiği aktif destek büyük ihtimal Britanya'nın kendisini "ahlaki" bir lider olarak gören geleneksel görüşünde yatmaktadır. Aslında uluslararası pragmatist siyaset temelinde düşünüldüğünde çıkarlardan ziyade değerlere dayalı bir dış politika anlatısı, küresel perspektiften bakıldığında nadir görülen bir durumdur. Bu biraz da diplomasi ağırlıklı bir yaklaşım olarak düşünülmektedir. Landsman (2023a) "Dünyayı kurtarmak" ve "İngiliz gücünü yansıtmak" şeklindeki (kabaca anlatılan) anlatıların her ikisi de, Britanya'nın birçok Batılı ortağından daha iddialı bir duruşla sonuçlandığının altını çiziyor.

BBC Türkçe'nin çatışmanın İngiltere ve çatışma tarafı ülkeleri haber çevirileri içeriklerinde değinmesi uluslararası toplumsal gerçekliklerinden bağımsız bir analiz yapılması mümkün görünmemektedir. Dijk (2001:intruduction) eleştirel söylem

⁹ Stagflasyon, durgunluk ve enflasyon kelimelerinin birleşiminden oluşan bir terimdir. Ekonomik büyüme (mal ve hizmet üretimindeki artış oranı) düşerken fiyatların yükselmeye devam ettiği, arızalı bir ekonomiyi anlatıyor. Ekonomik büyümenin zamanla sağlanamaması işsizliğin artmasına neden olabilir (The Washington Post by Jacob Bogage&Jeanne Whalen, 2022).

analistleri için çok önemli olan, toplumdaki rollerinin açık farkındalığı olduğunu ifade etmektedir. Bu açıdan BBC News Türkçe 'de yer alan Ukrayna- Rusya çatışması ile ilgili metinler salt siyaset sosyoloji analizi ile sınırlı bırakılmamakta aynı zamanda farklı kültürlerarası diplomatik çabanın toplumsal gerçekliklere dayanarak haber içeriklerinin erek metinde yer alma sürecindeki dönüşümleri de göz önünde bulundurularak analiz edilmektedir.

Konunun ana hatlarıyla daha iyi anlaşılması için İngiltere'nin Ukrayna-Rusya çatışmasına bakış açısını ve olaya ilişkin yaklaşımlarına kısaca değinmekte yara vardır. Diğer Avrupa Birliği ülkeleri gibi çatışma İngiltere tarafından da sert bir şekilde kınanmış ve bu durumun egemen bir ülkenin (Ukrayna) toprak bütünlüğüne saldırı olarak kabul edilmiştir. Birleşik Krallık ve uluslararası ortakları ile Ukrayna'yı desteklemek konusunda benzer düşüncelere sahiptir. Birleşik Krallık hükümeti, Ukrayna'ya bir dizi ekonomik, insani ve savunma amaçlı askeri yardım sağlıyor ve Rusya ile Beyaz Rusya'ya ek yaptırımlar uyguluyor.

Hükümet Dijital Servisi tarafından oluşturulan Birleşik Krallık kamu sektörü bilgi web sitesinde (Gov. Uk,2022) “Birleşik Krallık ve müttefiklerimiz, Rus hükümetinin Ukrayna'yı sebepsiz yere ve kasıtlı olarak işgal etmesini kınıyor” ifadesi yer almaktadır:

“Putin, Rusya'yı dünyanın geri kalanından izole etti. Birleşik Krallık, bu korkunç zamanda Ukrayna'nın, demokratik olarak seçilmiş hükümetinin ve cesur halkının yanında duruyor. Birleşik Krallık hükümeti, Ukrayna'ya bir dizi ekonomik, insani ve savunma amaçlı askeri yardım sağlıyor ve Rusya ile Beyaz Rusya'ya ek yaptırımlar uyguluyor” (Basın Bülteni,2022).

İngiltere Ukrayna ile ilgili desteğini hem Rusya ve Rusya yanlılarına yaptırım uygulayarak hem de Ukrayna'dan savaştan dolayı göç etmek isteyen Ukrayna vatandaşlarına yardım ederek gösterdi ve Ukrayna vatandaşları için vizesi desteği sağladı. İngiltere Dışişleri Bakanı 26 Eylül 2022 tarihinde, Rusya'nın Ukrayna'nın 4 bölgesini kendi topraklarına katmak için referandumlar dayatmasına yanıt olarak 92 yaptırım açıkladı ve referandumun BM anlaşması da dahil olmak üzere uluslararası hukukun açık bir ihlali olduğunu deklare etti (İngiltere Resmi Web Sitesi, 26 Eylül 2022).

Diplomasiye yönelik bir dizi düşünsel yaklaşıma dayanan kültürel diplomasi, yumuşak güç, markalaşma, propaganda ve kamu diplomasisi gibi birçok yelpazede yer alabilir. Kültürel diplomasi, zorlama olmaksızın cazibe yaklaşımı benimsenerek işlediğinden, sert güç-yumuşak güç denkleminin yumuşak güç tarafındadır. Dolayısıyla İngiltere diplomasi

eğilimlerinin BBC tarafından uluslararası alanda yansıtılması ve BBC Türkçe gibi çeviri sürecinden geçen bir kanalın kullanılması İngiltere ile ilgili savaşa yönelik uzlaş-bariş ve arabuluculuk söylemleri üzerinden kültürel diplomasinin diğel haber ve medyada sunuluş şeklinin de BBC Türkçe tarafından Türkçe okur kitlesine sunumunun analizi önemlidir. Haber çevirileri sadece içerikleriyle tek başlarına değelendirilmemeli; haber başlıkları göstergeler, başka yorumların kaynak metinden farklı sunulması haberlerin yer aldıkları zemin ve bağlamlar da önemlidir. Bu gibi durumlarda, haber çevirileri analizi metnin içindeki dilden daha fazlasına odaklanır; metnin görsel veya işitsel öğeleri de yoruma tabi tutulmalıdır.

Kültürel diplomaside karşılıklı anlayış vurgulanmasına rağmen uluslararası çıkarlar etrafından şekillenen bir diplomasi kaçınılmazdır. Kültürel diplomasi devlet politikasından daha büyük bir mesafeyi ima eder ve kültürel diplomasi üst düzey siyasetin yarattığı olumsuz algıları hafifletmenin bir aracı olarak kullanılır. Bu süreçte çeviri aracılanmada en önde görünmez bir katkı sunar ve anlamlı bir iletişim sağlar.

Ukraynalıların farklı kökenine rağmen hatta Rusya'ya daha yakın bir etnik kökene rağmen yüksek bir vurguyla BBC Türkçe manşetlerine yükselmesi sürecinde çeviri eylemi bu durumu farklı kültürlere saygı, hoş görü ve demokrasi kültürünü üzerinden Britanya'nın kültürel çoğulculuk ve kültürel hoşgörü diplomasisini ön plana sokarak gerçekleştirmektedir.

Söz konusu kültürel diplomaside çevirinin oynadığı rolü ortaya çıkarmak için kaynak dilden erek dile aktarılan haberlerin nasıl toplandığı, dağıtıldığı, özetlendiğı, uyarlandığı ve haber ajansları tarafından ve haber ajansları için çevirinin nasıl yapıldığı; kaynak metnin farklı bir dilsel, kültürel ve coğrafi bağlama daha iyi uyan farklı bir erek metne nasıl yeniden yapılandırıldığı, şekillendirildiğı, dönüştürüldüğü ve hatta diğel haber kaynaklarıyla nasıl birleştirildiğinin ortaya çıkarılması, yorumlanması ve belli bir sonuca ulaşılması çalışmanın şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, Ukrayna ile ilgili haber çevirileri içeriklerinin özellikle İngiltere'nin arabulucu ve etkin katılımı ile ön planda yer alması ve İngiltere'yi Ukrayna diplomasisinin baş aktörü olarak duyurulması ülkede birlik ve beraberliğe her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulduğuna dair söylemleri, uluslararası alanda İngiltere'nin çok kültürlük demokrasi ve etkin ekonomik güç potansiyeline ilişkin planının hedef kitleye tanıtılmak üzere BBC Türkçe 'de nasıl anlatıldığı ana sorusunu ele almak için metinsel bir yaklaşım

kullanılmıştır. İngiltere'ye ilişkin demokratik pragmatizmin hem ulusal hem de uluslararası alanda etkin kılınmasının önünü açılması ve bu eğilimi diplomatik alanda dünya kamuoyuna sunulması BBC Türkçe gibi etnosentrik erek kitle odaklı haber yayıncılığının üzerinde yürütüldüğü görülmektedir. Türkçe konuşan bir ülke olarak Türkiye'de Birleşik Krallık diplomasisinin sesinin duyurulması haber çevirilerinin öncelikli hedefi olmaktadır. BBC News Türkçe'nin BBC News İngilizce ve diğer ulusal ve uluslararası basında İngilizce yayın yapan haber kuruluşlarındaki İngiltere-Ukrayna ilişkilerini Ukrayna –Rus çatışması ana ekseninde Türkçe okur kitlesine yansıtılması özellikle Rusya ile ilişkilerde denge siyaseti izleyen Türkiye'de de okunması ihtimali göz önünde bulundurulduğunda BBC Türkçe haber çevirilerinin haber içeriklerini İngiliz diplomasisinin lehine manipüle etme ihtimalini güçlendirmektedir.

Faklı bölgede yer alması ve Ukrayna ile sınır olmamasına rağmen İngiltere'nin uluslararası diplomasinin önemi göz önüne alındığında, erek metinde vurgulanan güç ilişkilerine ilişkin bir çerçeve kullanılarak erek metni incelemek önemli hale geliyor. Bu nedenle analiz, bir yanda BBC English tarafından oluşturulan anlatı ve diğer İngilizce kaynaklı her türlü haber medyası tarafından oluşturulan anlatı ve söylem ile diğer yanda Türkçeye çevrilmiş hali (BBC News Türkçe) arasında bir karşılaştırma yoluyla yürütülür. BBC, Orta Doğu'da haber yayınlayan ilk Avrupa merkezli ağıdır. Türkçe, Arapça, Farsça ve Urduca dâhil olmak üzere farklı dillerde haberler yayınlamaktadır. BBC Türkçe'nin Türkiye'de ve dünya çapında muhabirleri bulunmaktadır. Araştırmada, aşağıdaki nedenlerle bu medya kuruluşundan metinler seçildi. Öncelikle BBC, günlük uluslararası haber kapsamına sahiptir. İkincisi, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki ana akım medyayı temsil ediyor. Son olarak, geniş bir uluslararası izleyici kitlesine sahiptir.

Bu bölümde yapılan analize ilişkin kaynak metin İngilizce olurken, Türkçe (BBC Türkçe) sürüm erek metin dili olacaktır. İngiltere'nin Ukrayna-Rusya çatışmasında oynadığı rol İngiltere'nin demokrasi ve arabuluculuk kültürünün diplomaside etkin kılınması ve dünya kamuoyunda bu yönde duyurulması üzerinden yürütülen kültürel diplomasinin bir aktörü konumunda aslında örtük olarak kendi rolünü yerine getiren çeviri eylemi haber çevirilerinde büyük ölçüde görünmese bile kaynak metin ve erek metinlerin ortaya çıkarılması ve karşılaştırılması sonucu ortaya çıkarılması çalışmaya büyük katkılar sunmaktadır.

Fairclough'un Eleştirel Söylem Analizine (CDA) dayanarak, “çevrilecek kelimenin içerdiği niyetler daha derine bakmamıza yardımcı olacak bir yaklaşım” (1995a: 7) sağlamaktadır. Fairclough'un eleştirel söylem teorisi göz önüne alındığında, erek metin (BBC Türkçe) başka bir dilde yeniden anlattığı olayları ve karakterleri temsil etmenin yanında yeniden yapılandırıyor gibi görünmektedir. Political Discourse, media and Translation adlı çalışmalarında Schnäffner ve Bassnett (2013:219-226) “yabancı ülkelerden haber yapmak için bazı haberleri çevirirken, gazeteciler bilgileri filtreler, seçer, ekler, çıkarır ve yeni hedef kitle için yerelleştirilmiş bir haber sürümünün yayınlanmasına katkıda bulunur” der. Yani kaynak metin erek metinde yeniden kavramsallaştırılırken çeviri yerlileştirilir. Haber içerikleriyle ilgili olarak Foglia (2013:2219) “haber içeriklerinde dil kullanımı gazetenin konumu, türü, gazetecisi ve muhatabına, kültürlerarası konumlandırımlarına ve son olarak erek kültürün sosyotarihsel konumlandırması göre değişebilmekte” olduğunu vurgulamaktadır. Dil bu değişimlere göre esnek ve kaygan bir zeminde seyrini devam ettirmekte ve okur açısından değişim an be an devam eden bir süreci ortaya çıkarmaktadır.

5.1.1. BBC Türkçe Servisi Söylem Pratiğinin Analizi

Çalışma verilere niteliksel bir yaklaşım getiriyor ve basın çevirisi aracılığıyla politik ve diplomatik iletişim süreçlerini ortaya çıkarmaya çalışıyor. Ukrayna-Rusya çatışması ile ilgili kaynak haberler olarak, The Guardian, Pa Media, Walesonline, BBC News English, The Times ve Russia Today'in erek metin olarak BBC Türkçe'de yer alan altı çeviri metin incelendi. Kaynak metin içeriklerinin erek metin BBC News Türkçe'de nasıl aktarıldığını incelemek için eleştirel söylem analizi (CDA) yaklaşımı kullanılmaktadır. Dilin toplumsal güç dinamiklerini nasıl yansıttığını ve etkilediğini araştıran multidisipliner bir yaklaşım olan eleştirel söylem analizi (CDA) çevrilen haberlerde yer alan güç yapılarını, ideolojileri ve potansiyel önyargıları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Yaklaşım çevrilmiş haber makalelerinde güç ilişkilerinin nasıl temsil edildiğini veya dönüştürüldüğünü incelemek, kaynak ve hedef kültürler arasındaki güç dinamiklerindeki potansiyel değişimleri ortaya çıkarmak için dilsel seçimleri ve söylemsel stratejileri analiz etmek için kullanılmaktadır. Bununla birlikte eleştirel söylem analizi, kaynak haber metninde mevcut ideolojileri tanımlamak ve bu ideolojilerin çeviride nasıl korunduğunu, sorgulandığını veya dönüştürüldüğünü araştırmak için kullanılmaktadır. Analiz, sosyal,

politik ve kültürel bağlamların çeviriyi nasıl etkilediğini ve belirli söylemlere nasıl katkıda bulunduğunu anlamaya yardımcı olabilir. Fairclough’a göre (1995, s. 59-60) söylem pratiğinin analizi, bazıları “daha kurumsal bir karaktere sahip olan metin üretimi ve metin tüketimi süreçlerinin çeşitli yönlerini” içerir. En etkili söylem analiz metotlarından bir olan Fairclough’un modeli, söylemi sosyal bir pratik olarak tasvir eder ve haber söylemini ideolojik içeriği açısından analiz eder (Pan, 2014, s. 248).

BBC News Türkçe servisi genellikle erek kitlenin beklentilerine yönelik haber içeriklerini öne çıkarmaktadır. Bu durumda yabancı haberlerin kaynağından hedef kitleye iletmesinde bir yerleştirme yaklaşımı benimsendiği anlaşılmaktadır (2008, BBC Türkçe Yayınları). BBC Türkçe Servisi, farklı kimlik ve kültürel geçmişe sahip olmasına rağmen İngiltere’nin diplomatik ilişkileri ve mağdur durumundaki Ukrayna’ya yardımcı olması ve bunu yardımseverlik, dünya barışına katkı üzerinde söylem geliştirerek kültürel diplomatik dili bu söylem pratiği üzerinde geliştirmektedir. Bu olgunun uluslararası arenada geniş yankı oluşturmada çeviri eyleminin kullanılarak söylemlerin İngiltere’nin uluslararası imajına vurguda bulunarak Rusya’ya karşı çok açık bir şekilde belirtilmese bile birlik ve beraberliğe vurguda bulunmasının rolü büyüktür (bkz. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-63375281>).

5.1.2. BBC News Türkçe Servisi Haber Çevirisinde Barış ve Uzlaş Kültürünün Diplomasi Bağlamında Aktarılması

Bassnette’e göre (1983;1993, aktaran, Long, 2013, s.34), çeviri anlamın üretilmesinin altında yatan güç ilişkilerini gizlerken anlamı dayatmaya yönelik kullanılan bir yöntemdir. Çevrilen metin ile erek kitle ve erek kültür arasındaki bağlantı önemlidir. Çeviri sürecinde bu beklentileri karşılama sürecinde bazı söylemler gizlenirken bazı söylemler dolaylı olarak erek okurlara aktarılmaktadır. BBC Türkçe “Ukrayna-Rusya çatışması İngiliz basınında nasıl yer buldu” (BBC Türkçe, 2022) manşetiyle bazı gazetelerin içeriklerini kendi okurlarına kaynak haber metinlerindeki bazı içerikleri atlayarak veya görmezde gelerek özetleme yoluna gittiği anlaşılmaktadır. Türkçe konuşan muhataplara ulaştırmak için bu tür çeviri stratejilerini uygulama yoluna giden BBC Türkçe servisi yapılan araştırmalarda çevrilmiş haberlerin manipülasyonu konusunda her zaman karamsar olarak görüldüğünü göstermiştir (Valdeón, 2007; Baker 2006). Bir iletişim pratiği olarak çeviri, sosyokültürel ve durumsal bağlamına dikkat edilmeden asla

keşfedilemez. Kültürel çalışmalar akademik bağlamda gelişmesiyle beraber ideoloji, manipülasyon ve kültürel diplomasi konularına yönelik haber içeriklerine yönelik çalışmalar yoğunluk kazanmıştır. Bu yüzden BBC Türkçe servisi ile ilgili çeviri pratiklerini anlamak için erek metin olarak BBC Türkçe ve kaynak metin olarak İngilizce haber metinleri karşılaştırılarak analiz edilmiştir. BBC News Türkçe haber analizinin bu kısmında genel olarak sosyolojik ve dilbilimsel bakış açısı benimsenmesinin yanında Norman Fairclough'un (1995, s. 33) medya uygulamalarının kurumsal ve daha geniş sosyal ve kültürel bağlamı ile ilişkili çıkarımlar ve yorumlara ulaşılmaya çalışılmıştır. İngiliz gazetelerinin Ukrayna'ya yönelik çatışmaya ilişkin manşet ve desteklerini (kaynak metin İngilizce) alıntılaman ve okurlarına Türkçe sunan BBC News Türkçe genellikle haber çevirilerindeki özetleme, atlama ve çıkarma yaklaşımlarını sergilediği görülmektedir.

Kaynak metin: The Guardian I'm in Kyiv and awake at the darkest hour – as Putin's bombs rain down): I could not accept the idea of a full-scale invasion of Ukraine, but here I am as the airstrikes begin and Russia invades us (The Guardian, 2022). A famous Russian independent journalist started begging for forgiveness (The Guardian, 2022).	Erek metin: BBC Türkçe Guardian gazetesi, " Putin işgal etti " manşetiyle çıkarken, okurlarıyla diğer pek çok gazete gibi hava saldırılarında yaralanmış bir kadının fotoğrafını paylaştı (BBC News Türkçe, 2022).
--	--

Tablo 1: Ukrayna-Rusya Çatışmasının İngiliz Basınında Yer Alması ve BBC Türkçe Haber Çevirisi

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda Tablo 1'de yer alan kaynak ve erek metinler Britanya kaynaklı haber metinlerinden oluşmaktadır. BBC News Türkçe kaynak olarak İngiliz medyasından ve Birleşik Krallık merkezli kaynaklardan bilgi elde etmeyi tercih etmekte ve erek haber metni oluşturulmasında The Guardian gazetesine atıf yapmaktadır. Çevirmen erek metinde erek kitleyi dikkate alarak ekleme-çıkarma ve atlama stratejilerine başvurmuştur. Kaynak metinde yer alan "Ukrayna'da en karanlık saatte uyandım - Putin'in bombaları yağarken", "Ukrayna'nın tam ölçekli işgal fikrini kabul edemedim" ve "Ünlü bir Rus bağımsız gazeteci af dilemeye başladı" ifadeleri erek metinde yer almamaktadır.

BBC Türkçe kaynak metinde yer alan birçok kavram ve açıklamalara rağmen sadece "Putin işgal etti" söylemini öne çıkarmada ve okurun dikkatini işgal terimine yönlendirmektedir. Bu şekilde kaynak metnin ifadelerine doğrudan atıfta bulunmadan

erek okurun beklentileri ön plana çıkarılmaktadır. Yerel ilgiye dayalı içeriklerin çıkarılması: Metinde yalnızca yerel halk hakkında bilgi ve görüntü veren haberlerin bazı içerikleri çıkarılmıştır. Mesela "Putin işgal etti" başlığıyla Türkçeye aktarılıyor. Ukrayna'nın tam kapsamlı işgali fikrini kabul edemedim ama hava saldırıları başlarken ve Rusya bizi işgal ederken buradayım. Ünlü bir Rus bağımsız gazeteci af dilemeye başladı (Çeviri yazar tarafından yapıldı) ifadelerine ilişkin söylem Türkçe versiyonunda yer almıyor. Bu ihmalde, trans-editör bu bilgiyi yalnızca Rusya'nın işgali ile ilgili olarak yorumluyor. Bu anlamda haberin ana konusu olan yerel insanların hissettikleri ve Rus halkının bakış açısına ilişkin önemli bir konu olarak değerlendirilmediği için yerel halka ilişkin haberlere yer verilmemiştir. Üstelik Türk okuyucular, işgalci olarak gösterilen bir ülkenin halkından bir gazetecinin olduğunu fark etselerdi, mesajın idari sorunlar olduğu, oysa İngilizce kaynak metnin yazarının bunu yapmak isteyebileceği sonucuna varabilirlerdi. BBC News Türkçe, Rusya'nın zaten işgalci olarak dünya kamuoyunun ekseriyeti tarafından etiketlendiği bilinciyle haber metinlerinde Ukrayna yanlısı barışçıl ve uzlaşılı kültürünü öne çıkararak kültürel ve ideolojik adaptasyon altında okuyucuyu Ukrayna'ya yönelik genelde Batının özelde Birleşik Krallığın kavram ve terminolojisinin açılması, Ukrayna'da Rusya hakkındaki önyargılar gibi süreçler aracılığıyla konumlandırmaya gönderme yapıyor.

5.1.3. BBC Türkçe Erek Metinde Görsellerin Aktarılması

Çeviri sadece yazılı metinden ibaret görülmemelidir. Haber makalelerinin görsel bileşenlerinin de haber olayının hedef kitle için yeniden konumlandırılmasına veya yeniden konumlandırılmasına katkıda bulunmaktadır (Valdeón, 2019:17).

Görsel 1: İngiliz Kaynaklı Basında Görsellerin BBC News Türkçe’de Aktarılması

Kaynak: The Guardian, BBC News Türkçe, 2022

Yukarıda görsel 1’de yer alan fotoğraf, BBC News Türkçe (2022) tarafından The Guardian haber sitesi kaynak gösterilerek aktarılmaktadır. Benzer görselleri yine The Times (2022), Daily Mirror (2022), The Sun ve Daily Mail kaynaklarıyla beraber aynı sayfasında aktarma yoluna gittiği ve Rusya saldırısı orantısız olarak ve sivilleri daha fazla etkilediği söylemini öne çıkararak aktarmaktadır. Neredeyse farklı gazetelerin tüm görselleri aynı şekilde gösterildiği ve çevirisi kanlar içerisindeki yaralı kadınının simgesel olarak kullanıldığı ve bu durumun Putin’in orantısız güç kullanımı olduğu ve Avrupa için büyük bir tehlike olarak aktarıldığı görülüyor. Diğer kaynak metinler benzer görsellerle sunulduğundan sadece bir kaynak metin çalışmada analiz edilmek için yeterli görülmüştür.

Erek metin olarak BBC News Türkçenin aktardığı arka fonda Beyaz- Mavi renkler içerisindeki yaralı kadının giydiği elbise arasında bir uyum vardır. İngiltere bayrağındaki beyaz renk ülke genelinde barış simgeleri. BBC News Türkçe’nin İngiliz kaynaklı basın içeriklerini erek haber metinde aktarırken özellikle üzerinde durduğu karanlık söylemi (kaynak metinde ‘**civilians sheltering**’ olarak geçiyor) yukarıda görsel 1’de geçtiği şekliyle Birleşik Krallık halkı/ Birleşik Krallık adına çok büyük bir ülke gibi söylemleri söylemesi ve BBC News Türkçe servisinin bunları öne çıkarması *bayrak renkleri* ve *resimdeki kadının elbise renkleriyle* kültürel temsil açısından Britanya’nın ulusal

kimliğinin tarihsel bağlamıyla uyum içerisinde erek okur kitlesine aktarılmaktadır. Çevrilecek kelimenin içerdiği niyetler daha derine bakmamıza yardımcı olacak bir yaklaşım (Fairclough, 1995a, s. 7) içermesi çevirinin medyada görünmezliğine rağmen dönüştürülmek istenen kaynak metnin anlamının altında yatan farklı yorumları aktarmaktadır. İngiltere bayrağındaki kırmızı renk ise güç ve cesareti temsil etmektedir. Kırmızı rengin daha fazla öne çıkarılması göz önünde bulundurulduğunda The Guardian manşetinde Türkçesi ‘en karanlık saatte uyanmak’ anlamına gelen “**awake at the darkest hour (The Guardian, 2022)**” ifadesi erek metinde *Avrupa için karanlık bir gün* (BBC News Türkçe, 2022) söyleminin öne çıkarılması İngiltere üzerindeki Ukrayna-Rusya çatışmasının getirdiği baskının hafifletilmesi çabasının ve bu çatışmaya müdahil olma sorumluluğunun diğer Avrupa ülkeleriyle paylaşılmasının önemini vurgulanması ve Rusya’dan kaynaklanan gücün dengelenmesinin sağlanması ile ilgili önceliğinin altını çizilmesidir. BBC Türkçe burada Birleşik Krallık’ın diplomatik ilişkilerini haber içeriklerine yansıtarak aynı zamanda Britanya’nın NATO ve Avrupa Birliği gibi uluslararası platformdaki pozisyonunu da vurgulamaktadır. Bu haberin okur kitlesine tam bir bağlam sunmasını sağlamakta ve Birleşik Krallık’ın Ukrayna ve Rusya çatışmasıyla ilgili politika ve eylemlerini anlamalarına yardımcı olmaktadır.

Kadının kanlar içerisindeki fotoğrafının erek haber metinde ön plana çıkarılması ve *Avrupa için karanlık bir gün* çevirisinin vurgulanması savaşın aslında sadece Ukrayna veya İngiltere’yi değil tüm Avrupa’yı kapsayan bir alanı oluşturduğu imasını oluşturmakta ve Avrupa’nın müdahil olması aslında İngiltere’nin işini kolaylaştıracağı anlamına geldiğini göstermektedir.

İngiltere’nin Uzakdoğu’da bir zamanlar hâkimiyet kurmaya çalıştığı (Hindistan vb.) Çin ile rekabet ettiği göz önünde bulundurulduğunda bir yanda Rusya’nın yayılmacı politikası diğer taraftan Brexit sürecinde Avrupa’nın desteğinden yoksun kalma ihtimali İngiltere’nin Ukrayna –Rusya çatışmasında somut bir tepki vermesini hızlandırdı ve diplomasisini bu yönde kanalize etmeye zorlamaktadır. BBC News Türkçe’nin bu anlamda İngiltere’nin Ukrayna politikasında kaynaklardan derlediği ve erek metin olarak bir çeviri metni durumunda olan kendi metinleri aracılığıyla okurlara kültürel diplomasi adına çok büyük rolü vardır. BBC News Türkçe gerek kullandığı görseller (Resim 1) gerekse aktardığı yorumlar açısından İngiltere’nin politik güç ve toplumsal güç bağlamında haber çevirilerinde okur kitlesinin ideolojisini dönüştürme eğilimindedir.

Russia and the Security of Europe adlı çalışmada değinildiği gibi (2016:3) Atlantik'in her iki yakasındaki çok az analist, Moskova'nın Soğuk Savaş'ın sonunda Avrupa'nın bütün, özgür ve kendisi ve komşularıyla barış içinde olduğu tasavvurunu yok etmek için harekete geçeceğini tahmin etmişti. Rusya'nın Ukrayna'daki ve Avrupa'nın başka yerlerindeki eylemleri Avrupa'nın ulusal güvenlik ve dış politika stratejisinde diplomatik çabalarının artırılmasını hızlandırdı. Güçlü bir uluslararası ağı sahip BBC News Türkçe'nin İngiltere ve İngiltere dışındaki basın ile ilgili yorumları çevrilerek haber içeriklerinde yansıtması diplomasi aracı olarak İngiltere politikasının yayılmasında sert güç olan savaştan daha etkindir.

BBC News Türkçe servisinin çevirisinin zemininde (Görsel 1) kullandığı kırmızı rengin vermek istediği referansın altındaki anlamla kadının kan kırmızısının öne çıkarılması söylemleri arasında bütünlük oluşturmaktadır. Gerçeklik, adalet, sadakat ve bağlılık gibi anlamlar İngiltere bayrağında mavi renk ile temsil edilmektedir (Londraaktuel, 2022). Bu şekilde yukarıda öne çıkan anlamları ile beraber üç ayrı renk üzerinden İngiltere bayrağının çeviri metnin söylemleriyle bütünleştirilerek aktarılması çevirinin temsilliyetleri yeniden oluşturarak dönüştürmesi gerçeğini açığa çıkarmaktadır.

Çeviride, İngiltere'nin Ukrayna mültecileri kabul etmesi ile ilgili haber çevirisi aslında kendilerine yıllardır yabancı olan bir ülkeye iltica gidiş ve dönüşteki kültürel ve dilsel zorlukları ön plana çıkarmaktadır. İnsanların bir ülkeden diğerine geçerken, özellikle de geri dönüşün olmadığı zamanlarda, zihinlerinde ve dillerinde yaptıkları geçişleri ve çevirileri gittikleri ülkelerin örtük kalabalığında zorluk sınırlarını aşamayacak seviyelere gelmektedir. Kültürel diplomasi, kapsamlı bir savaşta tarih, hiciv, aile trajedisi, efsane, mizah ve romantizmin birleştiğini ortaya çıkarıyor. Çeviri örneğin Ukrayna-Rus çatışmasında ortaya çıkabilecek bu çelişki oluşturan kavramların ülke edebi geleneklerinde sanatta ve edebiyatta işlemelerine sebep olmaktadır. Resim 2'de de görüleceği üzere aslında gideceği bir yeri yokmuş gibi yüzündeki kan lekeleri ile etrafındaki yıkık yapıların hiçbir zaman düzeltilemeyeceği izlenimi diplomasi çevirisinde bize kan ve yaşam arasında devam eden hayatın trajedisini sunmaktadır. Semboller ve mitolojiye dönüşen çıkarımlar örneğin, Ukraynalı bir kadın ve kanlar içerisinde ayakta durması yani direnişi bu kadar orantısız bir güç (Rusya) karşısında meydan okumalarını ima etmektedir. BBC Türkçe haber çevirilerinde iktidar ve güç ilişkileri içerisinde yeniden konumlandırıran kadın görseli haber metnin konusunu daha derinden bakmamıza

yarayacak şekilde lanse etmektedir. Daha derin duygularla ilişkilendirilen haber içerikleri görselleri akıllara MacLuhan'ın *Understanding Media* (1964) adlı çalışmasında medya için ortaya attığı soğuk ve sıcak araçları getirmektedir. Bu durumda haber metinleri sözel ve yazılı sıcak araçlar olurken görseller soğuk araçlar olarak sembolize edilmektedir. Görseller her kes tarafından farklı bir şekilde yorumlanabilir ve eksiklikler ve boşluklar süreç içerisinde alıcılar tarafından doldurulabilir.

5.1.4. BBC News Türkçe'de Haber Çevirilerinin Diplomasi Bağlamında Aktarılması

BBC News Türkçe İngiltere menşeli haber kurumlarında Ukrayna-Rusya çatışmasına ilişkin haber içeriklerini çatışmanın Avrupa'nın geleceği için bir tehdit olduğu algısını yerleştirecek şekilde çevirerek aktarma yolunu seçmektedir.

Kaynak metin: The Times “ Russia invades Ukraine: A dark day for Europe” (The Times, 2022).	Erek metin: BBC News Türkçe “The Times gazetesi, manşetinde "Avrupa için karanlık bir gün" ifadelerine yer verdi” (BBC News Türkçe, 2022).
--	--

Tablo 2: İngiliz Gazetelerinin Ukrayna-Rusya Çatışmasına İlişkin Haberlerinin Erek Metinde Aktarılması

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

BBC News Türkçe manşetinde *Avrupa için karanlık bir gün* şeklinde The Times kaynak haber içerikleri çevirerek aktarmaktadır. Hava saldırıların ardından Rusya'nın Kiev'i kuşattığını yazan gazete, yine aynı şekilde yaralanmış kadının fotoğrafını birinci sayfasından okurlarına aktardı' şeklinde haberleri BBC News Türkçe çevirerek iletmektedir. BBC News Türkçe erek haber metninde *Russia invades Ukrain* ifadesini **atlayarak (Omission) A dark day for Europe** (Avrupa için karanlık bir gün, çev: Yazar) ifadesine vurguda bulunmaktadır. BBC Türkçe zaten bilinen bir ifadeyi çevirmektense savaşın bir ülkenin sadece içini yakmadığını ve aynı zamanda çevresini de etkileyecek şekilde uzayabileceğini ve bu anlamda Avrupa yönünü de karanlıkta bırakabilecek ve belirsizliğe itecek güç alanına doğru devşirildiğini anlatmak istiyor. Bu da Fairclough'un çeviriyi güç ilişkileri açısından değerlendirildiğinde haber çevirisinin içeriklerinin aktarılması tamamen siyasi denklem dikkate alınarak yapıldığını göstermektedir. Soğuk savaştan bu yana uzun süren bir barış ortamı sessizliğinden sonra ne Rusya Avrupa'ya ne de Avrupa Rusya'ya güvenlik açısından somut bir ilerleme sunamadı. Bu konuda Rumer

(2016, s.8) Avrupa güvenliğine yönelik değerlere dayalı yaklaşım, birkaç nedenden dolayı Rusya'da tanınmadı diyor ve ekliyor:

“İdeolojik güdümlü ve başarısız bir rejim altında geçen yüzyılın yaklaşık dörtte üçünden sonra, halkın genel olarak fikirlere güveni çok azdı; Bu güvensizlik, yeni Rus hükümetinin, ülke bir krizden diğerine topallayarak geçerken piyasanın ve demokrasinin yeni egemen ideolojisinin somut faydalarını halka sunma ve göstermedeki başarısızlığıyla daha da güçlendi” (s.8)

The Times gazetesinin Rusya-Ukrayna'ya ilişkin verdiği 'Russia invades Ukraine: A dark day for Europe' adlı manşet Britanya'nın diplomatik girişimlerinin sadece İngiltere'yi kapsamadığını arkasına kapsamlı bir desteği elde etmek ile ilgili yaptığı 24 Şubat 2022 tarihli değerlendirmesini özetleyerek Türkçe okurlara aktarmış ve TheTimes gazetesinin haberini 'President Zelensky warns of new iron curtain across the continent'(The Times,2022) (Çev: Başkan Zelensky, kıta genelinde yeni demir perde konusunda uyardı.) adlı yorumu BBC News Türkçe haber çevirisi ile The Times'ın manşetinde yere alan kapsamlı haber içeriklerinin tamamını çevirmektense bir kısmını özellikle Ukrayna'daki durumun Avrupa'yı içine alabilecek bir etki alanı yaratabileceğine dair endişeyle beraber ulaştırmaktadır. İngiliz yayıncılar ve politika yapımcılar, BBC'nin İngiliz dış politikası çıkarlarını en iyi şekilde doğru, tarafsız haberler ya da en azından öyle görünen haberler yayınlamaya desteklediklerine inanmakta ve bültenler, imparatorluk yöneticileri için siyasi ve ekonomik haberleri 'memleket' ile bağlantı duygusu sağlamayı amaçlayan öğelerle karıştırdı. (Potter, 2020). Dolayısıyla BBC News Britanya ile ilgili yayın yaparken BBC News Türkçe İngiltere'nin ideolojik yapısını dış politika bağlamında kültürel diplomasi bağlamında aktarmaktadır.

Avrupa'da uluslararası güvenliğe yaklaşımı değerler odaklı olmaktan çıkması sonucu Avrupa'nın enerji konusunda Rusya ya bağımlı olması ve Rusya'nın Ukrayna üzerinde enerji sevkiyatının çoğunu yapmaya mecbur bırakılması özelde İngiltere ve genelde Avrupa-Rus bağımlılığını ortaya çıkarmaktadır. Bu ve benzeri güçlerdeki zorunlu ilişkiler 1930'lardan itibaren Britanya dış politikası ve kültürel diplomasisi açısından önemli bir araç olarak kullanılan BBC News, Rusya-Ukrayna ikileminde NATO üyesi olmasına rağmen Rusya-Ukrayna arasında dengeli bir diplomasi yürüten Türkiye'deki okur kitlesine yönelik haber çevirilerini aktarması ve İngiltere'nin bakış açısını bu anlamda önemli bir zeminde devam ettiren BBC News Türkçe'nin diplomaside önemli bir dönüşüm sağlayacağı hiç kuşkusuz önemlidir. Bu anlamda BBC News Türkçe'nin

Birleşik Krallık “Dışişleri Bakanlığı'nın görüşüne göre kriz zamanlarında tavsiye edilmeyecek olan haberlerin atlanmasına başvurarak İngiltere lehine haber çeviri içeriklerinin değiştirilerek aktarılması” (Msaddek, 2022) kaçınılmazdır.

BBC Türkçe, The Times’da yer alan diğer yorumlar içerisinde seçici davranarak İngiliz yardımseverliği kavramlarını öne çıkarmaktadır. Kaynak metinde tarafından fotoğraflanan Anthony Loyd ve Alistair Dawber tarafından aktarılan haber içeriği “‘Boris Johnson unveiled new sanctions ve diğer ifade British warplanes were launched’”...(The Times, 2022) aslında sadece ‘A dark day for Europe’ cümlesinden ibaret değildir. Haber metninin kaynağından aktarıldığı şekliyle BBC Türkçe’nin The Times’daki Putin’in tehditlerine değinmeden özetlemeye gitmiş ya da uyarı ile ilgili söylemler görmezden gelinmiş (Atlamak; erek metinden çıkarmak). The Times, potansiyel okuyucusunu Putin’in İngilizleri neden uyardığını merak etmeye ve bir açıklama beklemeye yönlendirme eğiliminde olduğu haberinin çeviride hiç değinilmemesi ve Avrupa ile ilgili kısmı vurgulanarak BBC Türkçe, özetleme yaptığı haber çevirisinde uyarı ile ilgili ifadeler yer vermeyerek çevirinin hiçbir zaman tarafsız olmayacağını ve ideolojik olduğunu göstermiştir.

Ancak çevirideki eksikliklerin (Bazı ifadelerin çevrilmeden bırakılması ya da bazı içeriklerin sadece bir kısmının çevrilmesi) getirdiği *sahiplenme sapmaları*, Jens Stoltenberg’in, Avrupa’da barışının "paramparça olduğu" söyleminin (The Times, 2022) BBC News Türkçe’de NATO gibi önemli bir kuruluşun başındaki kişiyi ön plana çıkarmaması Avrupa kavramının aktarılmasına rağmen Rusya’nın tehdit oluşturduğu alanın nereler olduğuna ilişkin söylenti ve iddialar söylemsel olarak bastırılmakta ve İngiltere diplomasisi ön plan çıkarılmaktadır.

Kaynak metin: PAMedia-Walesonline Rishi Sunak condemns Russia’s ‘barbaric’ war with Ukraine at G20 summit in Bali (Sophi Wingate ve David Flett, 2022).	Erek metin: BBC News Türkçe İngiltere’den üst düzey tepki olarak Başbakanı Sunak’tan G20 Zirvesi’nde Rusya’ya çağrı: Ukrayna’dan çıkın ve bu barbarca savaşı durdurun (BBC News Türkçe 15 Kasım 2022).
--	--

Tablo 3: Kaynak Haber Metni PA Media’nın Erek Haber Metni BBC News Türkçe’de Aktarılması

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3'te kaynak metin (PA Media) **İngiltere'nin yeni başbakanı Sunak** ile ilgili söylemleri daha genel anlamda ifade ederken erek metinde anlam ve sözcük kaymalarına yer vererek **'Britan's First Asian PM'** tamlamasını çevirmeden okurlara aktarmayı tercih etmektedir. İngilizce kaynak metinde doğrudan Condemn (**Çev. Kınamak, ayıplamak**) ifadesi özellikle yer almasına rağmen erek metinde (BBC News Türkçe) Walesonline news'in haberleri özetlenerek ve dolaylı anlatım yöntemi kullanılarak **"Rusya'ya çağrı: Ukrayna'dan çıkın ve bu barbarca savaşı durdurun.."** (BBC Türkçe, 2022) gibi genel ve daha diplomatik bir çeviri ile karşılaşılmaktadır. Bir takım özel ifadelere sahip olan kaynak metnin detaylarına inmeden erek kültürün ideolojisi etrafından şekillenen genel ifadelerle yer vererek aslında BBC kendi ideolojik eğilimini de göstermektedir. Van Dijk (1998, s.8) ideolojilerin, insanların, grup üyeleri olarak, kendileri için neyin iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış olduğuna dair çok sayıda sosyal inancı organize etmelerine ve buna göre hareket etmelerine izin veren bir süreç etrafından geliştiğini belirtmektedir. İdeoloji bazen mesela *Israel Army* (İsrail ordusu) gibi ifadeleri *Israel Defence Force* (İsrail savunma gücü) şeklinde dolaylı anlatan batılı gazetelerin manşetlerinde belirgin hale gelebilmektedir. Tablo 3'te mesela kaynak metinde (PA, Walesonline News, 2022) PM' ifadesi geçmemektedir. Erek haber metni köklü bir içerik oluşturma yaparak eklemelerle **Sunak'ın İngiltere Başbakanlığını** vurgulayarak Büyük Britanya'nın savaşa Ukrayna lehine tepkisel kaldığını ve merkezi bir misyon aldığını belirtmektedir. Yine aynı şekilde **kaynak haber metninde vurgulanan ifadelerden bazılarının Erek metinde yer almaması** çeviri eyleminin niyetinin başka ifadelerle odaklandığını göstermektedir (İngiltere'den üst düzey tepki olarak Başbakanın kaynak metinde fazla yer almaması ve en önemlisi erek metinde yer almasına karşın kaynak metinde bulunmaması). Her iki metnin okuyucularının ilgi kalıplarındaki farklılık nedeniyle, özellikle Britanya diplomasisi için önemli olan bu bilgi, Türkçe versiyonda çıkarılmıştır. Bu çıkarma (reduction or omission), her iki ülkenin diplomatik geleneklerindeki kültürel farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Birleşik Krallık, British Council, BBC World Service gibi dünyaca ünlü yumuşak güç kurumları ve dünya çapında takdir edilen ve arzu edilen kültürel, eğitimsel ve sivil toplum sektörleri ile daha ağ bağlantılı ve ayrıştırılmış bir uluslararası düzen içerisinde bağlantılarını ve nüfuzunu geliştirebilecek konumdadır. Söylem olarak İngiltere'nin tarihi sorumluluğu ile ilgili olumsuz yorumlar ön plana çıkmamaktadır. Her şeye rağmen savaşın çıkış sebeplerinden

biri de Amerika Birleşik Devletlerinin Avrupa’da özellikle İngiltere’yi kullanarak –ki bu pragmatist yaklaşım zaten İngilizlerin dış politik ve emperyalist emellerine uygundur- Rusya Federasyonun sınırlarına kadar uzanmaları en başta Asya’da ve Uzakdoğu’daki Britanya’nın amaçlarına uygun bir yaklaşım olduğu bilinmektedir. Erek metinde (Tablo 3) belirli sözcük öğelerinin kasıtlı olarak seçildiği ve diğer kelime veya deyimlerden kasıtlı olarak kaçınılmasına bağlı olarak bilgilerin bağlamından koparıldığı görülmektedir. **The top job** tamlaması kaynak metinde bulunmamasına karşın erek metne **Üst düzey** kavramı yerleştirilerek **İngiltere’de üst düzey görev tepkinin olduğu** vurgusu okurlara yansıtılmaktadır. Kavram olarak daha kapsayıcı bir anlamın yüklenerek aktarılması BBC Türkçede çeviri aracı kullanılarak kültürel diplomasinin erek okura yönelik daha anlaşılır düzeyde yürütüldüğünü göstermektedir. Bununla birlikte kaynak ve erek metin arasındaki ortaya çıkan yeniden yazım yerleştirme strateji ile daha da bir devrimsel özellik kazanmıştır. Fairclough (1997, s. 2171-80) söylemin toplum ve kültürü oluşturduğunu ve söylemin tarihsel olduğunu belirtmektedir. Erek metinde İngiltere’nin çok kültürlülük anlayışı tarihsel olarak Hindistan kökenli bir üst düzey kullanılarak bir yandan İngiltere’nin tarihsel bağlamı yeniden üretilmekte (Rishi Sunak’ın tepkisi özellikle aktararak Hindistan’la tarihsel bağın kurulmasının ima edilmesi). Diğer taraftan Rusya’ya İngiltere’de yabancı kökenlilerin üst düzeye gelinmesi ile Ukrayna’ya karşı barışçıl diplomasinin aracı hale getirilerek Rusya-Ukrayna çatışmasında İngiltere’nin uzlaşa, barış, hoş görü imajı pekiştirilmektedir. Uluslararası okur kitlesine farklılıkları hazedden ve gerektiğinde en üst düzeye getirilen figürlerin dünya kamuoyuna barış kültürü adına bir mesaj niteliği taşıdığı söylemler BBC Türkçe’nin haber içeriklerinde öne çıkarılmaktadır.

Kaynak Metin: BBC News English Russia Today: TV regulator Ofcom asked to review channel's UK broadcasts(BBC News,2022). Culture Secretary Nadine Dorries has asked media watchdog Ofcom to review the Russia Today (RT) news channel's broadcasts in the UK (BBC News, 23 February 2022). Culture Secretary Nadine Dorries told Ofcom the channel "is demonstrably part of Russia's global disinformation campaign" during the Ukraine crisis (BBC News, 2022).	Erek Metin: BBC News Türkçe Servisi RussiaToday'in İngiltere'deki yayınlarına inceleme talebi. İngiltere'de hükümeti, medya denetleme kuruluşu Ofcom'dan Russia Today (RT) yayınlarını incelemesini talep etti (BBC Türkçe Servisi, 2022). Kültür Bakanı Nadine Dorries, RT kanalının Ukrayna krizi sırasında “Rusya’nın küresel dezenformasyon faaliyetlerinin bir parçası olarak faaliyet yürüttüğünü” söyledi (BBC Türkçe, 2022).
--	--

Tablo 4: Russia Today’in İngiltere’deki Yayınına Son Verilmesine İlişkin Haberin Aktarılması

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

“**Russia Today: TV regulator Ofcom asked to review channel's UK broadcasts (BBC News, 2022)**” (Çeviri: Russia Today: TV düzenleyicisi Ofcom, kanalın İngiltere yayınlarını incelemesini istedi) ifadesini BBC News Türkçe “**Russia Today’in İngiltere’deki yayınlarına inceleme talebi**” olarak çevirmektedir. Ardından aynı kaynak haberin Türkçesinin bir açıklaması “İngiltere’de hükümet, medya denetleme kuruluşu Ofcom’dan Russia Today (RT) yayınlarını incelemesini talep etti” (BBC Türkçe Servisi, 2022) şeklinde aktararak haberin altından devam etmektedir.

Erek haber metninde kaynak haberdeki bir ifade tam cümle olmasına rağmen tamlama bir ifade ile geçiyor ve altından açıklaması yapılarak olağandan fazla şişirilmektedir. Burada erek okurun aktarılan anlamın pekiştirilmesini sağlamak için ek özellik (Additional attribution to reinforce comprehension) oluşturulmaya çalışılmıştır.

İdeolojiler medyada tıpkı çevirinin kendisi gibi haber içeriklerinde okur kitlesinin farkına varmadan etkisinde kaldığı unsurlardandır. Çeviri artık sadece bir metnin temsili olarak görülmemektedir. Çeviri, birinin ideolojisini iletmek için gizli bir role sahip olarak görülüyor. Çevirmen haber çevirilerinde ideolojisini ve bakış açısını çevrilen haber manşetlerine aktarırken haber başlıkları önemli ölçüde yararlanmaktadır. Bir metnin anlamını algılamak, sosyal biliş ve çevirmenin dünyaya bakış açısından geçer. Çevirmen kendi ideolojisinin yanında görevlendirildiği kuruluşun ideolojisini veya düşüncesini

eseri aracılığıyla dolaylı olarak temsil edebilir. BBC Türkçe mesela İngilizce kaynak haberden aktardığı “İngiltere’de hükümet, medya denetleme kuruluşu Ofcom’dan Russia Today (RT) yayınlarını incelemesini talep etti” (BBC Türkçe Servisi, 2022) cümlesini çevirmeyi tercih ederek, kaynak haberde aktarılan **Kültür Bakanı(Culture Secretary)** kavramını erek haberde daha genel ve kapsayıcı bir bağlama oturtmak için **İngiliz Hükümeti** ifadesini kullanmaktadır. Kaynak haber metinde kullanılan **Kültür Bakanı** kavramının erek metinde **Hükümet** olarak daha kapsayıcı bir terimin kullanılmasının altında yatan nedenlerden biri uluslararası arenada hükümet kavramının daha resmiyet kokan bir terim olması ve muhatap olarak daha bağlayıcı bir güç ilişkisi içerisinde bir konumda bulunmasıdır. Haberin içeriklerinin daha belirleyici ve inanılır kılmak için bu yaklaşıma başvuru yapılmaktadır. Burada erek okur kitlesinin dünyayı algılayış ve İngiltere’nin çatışmaya barışçıl ve arabulucu yaklaşımını algılayış biçimini ve kültürünü dikkate alarak yapmaktadır. Türkiye’nin de arabulucu ve barışçıl diplomasisini dikkate alındığında BBC Türkçe servisinin erek okur olarak Türkçe okur kitlesine yönelik böyle bir anlayışı benimsetmek amacını taşımaktadır. Yukarıda erek haber metnin anlamında önemli bir köklü değişim yani semantik değişimler yapıldığı anlaşılmaktadır. Erek haber metni disiplini içinde anlam, çeviri ve onun aracılığı uluslararası iletişimin üst dilinin temel bir kavramıdır ve çeviri kuramında merkezi bir role sahiptir (Halverson 1997). Mesela, kaynak metinde geçen “Culture Secretary Nadine Dorries has asked media watchdog Ofcom” (**BBC News,2022**) ifadesi erek metinde “**İngiltere’de hükümet, medya denetleme kuruluşu Ofcom’dan..**” (**BBC Türkçe, 2022**) şeklinde transediting yapılarak aktarılmaktadır. Gazetecilik, erek metinde bütünlük yaklaşımını benimseyerek Britanya’nın mazlum konumdaki Ukrayna’ya ilişkin siyaseti diplomasi aracı çeviride bir üst dil olarak temsil edilmektedir. Erek dildeki politik dil aslında daha da bütüncül ve sorumlu hale getirilerek diplomatik seviyeye ulaştırılmaktadır. Aslında Siyasi dilin kapsamı ve amacı diplomatik dilinkinden farklıdır. Diplomatik dil esas olarak resmi veya gayri resmi etkinlik ve törenlerin protokol dili olarak kullanılırken daha bütüncül ve yumuşak geçişlere sahipken, politik dil tarihsel söylemlerin taşınması için yeterlidir. Erek metinde Britanya hükümeti söylemi anlamsal olarak daha da hafifletiliyor.

Kaynak metin: BBC News English The new head of British Army has issued a rallying cry to the troops-telling them they need to be ready to face Russia on the battlefield (BBC News English, June 19th,2022).	Erek metin: BBC Türkçe Servisi İngiltere Genel Kurmay Başkanı Sir Patrick'ten askerlere: Cephede Rusya'yla yüzleşmeye hazır olmalısınız (BBC Türkçe Servisi, 19 Haziran 2022).
--	---

Tablo 5: Ukrayna-Rusya Çatışması Erek Haber Metinde Aktarılması (BBC News Türkçe Servisi)

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda kaynak metinde (BBC News English) İngilizce olarak aktarılan haber manşetinin Google Translate üzerinde Türkçe çevirisi şu şekilde verilmektedir: Britanya Ordusu'nun yeni komutanı, birliklere bir çağrı yaparak, onlara savaş alanında Rusya'yla yüzleşmeye hazır olmaları gerektiğini söyledi. BBC Türkçe'nin de manşette verdiği BBC News kaynaklı haber söylemlerinde birçok dönüşüm yaparak özellikle Türk okuru açısından da kültürel kodlamalarında tanıdık oldukları kavramları kullanmaya çalışmaktadır. Nida (1982), bir kelimenin birçok farklı anlamı olduğunu ortaya koymaktadır. Bir metnin bile kültürel, sosyal ve politik unsurlardan etkilenmesi nadir değildir veya basitçe metnin arka planını bağlama getiren dış unsurlar olarak adlandırılır. Mesela, ***battlefield (savaş alanı)*** çevirisinde Türkçe 'de özellikle Kurtuluş savaşında ve bağımsızlık savaşında sıklıkla kullanılan ***Cephe*** kavramı aktarılmış. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde ***Cephe***, üzerinde savaşın sürdüğü bölge olarak geçmektedir. Türk toplumunda ***önde gitmek, liderlik yapmak, özgecilik ve fedakârlık*** gibi önemli kavramlar etrafında anlam kazanan cephe veya ön cephe kavramının BBC Türkçe servisinde ***savaş alanı yerine*** kullanılması okurlara yönelik yerlileştirme stratejisi uygulandığını göstermektedir. Burada ekleme, çıkarma ve önem sırasına göre düzenleme gibi bazı olasılık işlemlerinin uygulandığı metin içi lokal dönüştürme (local transformation) ve olayın hafifletildiği veya abartıldığı politik bir dilin kullanılarak biçimsel ve retorik formülasyona (stylistic and rhetorical reformulation) gidilmesi gibi erek haber metninde bir dizi dönüşüm sağlanmış. Kaynak metinde ***Birleşik Krallık Genel Kurmay Komutanının*** ismi bizzat geçmemesine rağmen erek haber metinde ***genelkurmay başkanı*** yerine ***Sir Patrick*** olarak verilmektedir. Erek metinde açıklayıcı bir kavram eklenerek söylemin Türk okuru açısından daha anlaşılır olması amaçlanmış (Explicit explanation).

Kaynak Haber Metin: BBC News English Gen Sir Patrick Sanders, who started the job last week, addressed all ranks and civil servants in an internal message on 16 June, seen by the BBC (BBC News, 2022). Russia's invasion of Ukraine shows the need "to protect the UK and be ready to fight and win wars on land", he says (BBC News, 2022).	Erek Haber Metin: BBC Türkçe Geçen hafta göreve başlayan Sir Patrick, BBC tarafından görülen 16 Haziran tarihli mesajda Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin, İngiliz ordusunun ülkeyi korumaya ve kara savaşlarına hazır olması gerektiğini gösterdiğini vurguladı (BBC Türkçe, 2022).
--	---

Tablo 6: Ukrayna-Rusya Çatışması Erek Haber Metinde Aktarılması

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Back translation (**BBC Türkçe Tersine Çeviri**): Sir Patrick, who took office last week, emphasized in a June 16 message seen by the BBC that Russia's invasion of Ukraine showed that the British army should be ready to protect the country and fight land wars. BBC Türkçe yukarıdaki kaynaktan erek metin üretirken özetleme yaklaşımını benimsemiştir. Bazı kavramlarda daha diplomatik bir yöntem kullanılmıştır. **Kazanmak (win) ve savaşmak** kavramları yerine **Britanya ordusunun** söylemleri daha yumuşak bir söylem olarak. “**Kara savaşlarına hazır olmak**”(BBC Türkçe, 2022) kullanılarak üstelik hedef düşman ordusu kavramı vurgulanmadan aktarılmaktadır. Erek metindeki bu görmezden gelmenin iki temel sebebi vardır:

Birincisi, erek haberde okur kitlesinin bilgi ve birikimine bağlı olarak kültürel ve durumsal uyarlamalar söz konusu. Aktan ve Nohl (2012:Giriş) BBC World Service 'in BBC Türkçe servisi haber çevirisi üzerine yaptıkları incelemede BBC ile ilgili olarak "Burası Pekin'deki, Kampala'daki, Moskova'daki, İstanbul'daki BBC Dünya Servisi. Nerede olursanız olun, BBC'yle birliktesiniz", şehirlerin adlarını değişen aksanlarla telaffuz ederek, tüm haberlerin hâlâ yerel bir aksanı olduğunu üstü kapalı olarak kabul ettiğini, menşei ve dünya çapında çeşitli yerel izleyicilere taşınması gerektiğini dile getirdiklerini söylüyorlar. Çıkarma yoluyla anlayışın geliştirilmesi (örneğin, erek kültürle ilgisi olmadığı düşünülen bilgilerin çıkarılması) yaklaşımları görülmektedir.

İkinci olarak; kültürel diplomasiye yönelik örtmece kavramlarının tercih edilmesi. Kaynak haberde **The UK** (Birleşik Krallık) tamlaması geçmemesine karşın erek metinde (BBC Türkçe) **Ülkeyi** ifadesi tercih edilmiş zaten haber kaynağı Britanya'ya ait bir medya grubu olarak bilinmesi özellikle **England veya Britain** gibi ülkenin ismi yerine **Ülkeyi**

kavramının tercih edilmesi okurlara yönelik tanındık ve bilinen bir isim olduğunu göstermeye yönelik bir mesajdır. Çalışmasında BBC News ve BBCMUNDO (İspanyolca) ile ilgili metinsel analizin ötesine geçerek, hem haber öğelerinin seçimine hem de çeviri stratejilerine (özellikle çıkarmalar, eklemeler ve yer değiştirme) atıfta bulunarak haber çevirisindeki ideolojik çıkarımlar hakkında da yorum yapan Valdeón'ın da belirttiği gibi BBC Türkçe'de, erek kitleye belirli bir dünya perspektifi yansıtıyor ve bu imaj "diğer uluslararası haberler pahasına Anglophone (anadili İngilizce olan veya İngilizce konuşan bir topluluğu adlandırmak için kullanılan ifade) haberlerinin öne çıktığı etno-merkezli bir dünya görüşünü vurguluyor (Valdeón, 2008, s. 303).

5.2. TRT World News'in Haber Çevirileri Analizine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

5.2.1. TRT World News'de Türkiye'nin Ukrayna-Rusya Savaşında Dünya Barışına Katkısının Aktarılması

İletişimsel olaylar siyaset ve medya ortamında hareket ettiği sürece siyasi medya raporlarında bilgi seçimi, ekleme, çıkarma ve yeniden formüle etme gibi dönüşümler meydana gelmesi kaçınılmazdır. Bu dönüşümler kurumsal ideolojilerden bağımsız üretilmemektedir; çünkü medya genel olarak, olayların ve haber yapmadaki kurumsal düzenlemelerin baskın ideolojiler oluşturacak şekilde çarpıtıldığı ideolojik kurumlardır. Medya'nın özel olması bir yana özerk olması da onu bu ideolojik bağlamdan koparmaya yetmez. Medyanın olayları yansıtması süresince haber içeriklerinin yabancı kültürü içermesi haber çevirilerinin dönüşümünü kaçınmaz kılar. Haber içeriklerinin aktarılması sürecinde kaynak dil ve kültürden erek dil ve kültüre özgü metinlerin aktarılmasında çeviri veya çevirmen her ne kadar görünmez kılınsa da çeviri etkisi göz ardı edilemez. Okur açısından haber metinlerinde çok fazla çeviri olduğu anlaşılsa bile çevirmenin rolünün artık içeriğin sadık ve ayırık aktarımıyla sınırlı olmadığı, çevirmenin tek başına hareket etmemesi gibi basit bir nedenden dolayı, belirli bir siyasi, ideolojik veya kurumsal ikna ile kasıtlı bir müdahaleye dönüştüğü varsayılmaktadır. Medya çeviri eyleminin kapsamını genişletip yayılma imkânlarını artırarak kaynak metnin dönüşümünü kolaylaştırmaktadır. Bu yönüyle medya ya da haber ajansları özellikle devletlerin uluslararası bilgi paylaşımında önemli bir role sahiptir. Fransız kültür teorisyeni Paul Virilio (2002) bilgi operasyonlarının önemini "iletişimin kontrolünün coğrafi bölgenin kontrolünden daha ağır bastığı" görüşüyle ifade ederek, iletişim ve telekomünikasyon

bilginin yayılmasında önemli etkisini vurgulamaktadır. Schäffner& Bassnett (2010) siyasal iletişimde devlet ve kamuoyunun yanı sıra medya da temel aktörlerden olduğunu ve medyanın aslında “dördüncü kuvvet” olarak adlandırıldığının altını çizmektedir:

“Medya geniş bir izleyici kitlesine ulaşabilir ve bir mesajın olabildiğince geniş bir izleyici kitlesine ulaşma hızı, gazetecilik pratiğini yöneten ana değerlerden biridir. Günün 24 saati son dakika haberlerinin yerleşik ve beklenen bir gelenek haline geldiği günümüzde, hız daha da hayati önem taşıyor” (s.3).

TRT World İngilizce CNN, BBC News, Al Jazeera gibi aslında devlet desteğini tamamen arkasına alarak ayrıcalıklı bir konuma oturmasına karşın bütçesi sözü edilen kuruluşlar kadar sınırsız değildir. Zamanında TRT World CEO’su İbrahim Eren bazı sorunlara karşın çalışma kapasitelerinin % 70-80 ile çalıştıklarını ve yabancı kanallardan deneyimi olan birçok gazeteci ile çalıştıklarını ABD, Avrupa ve Asya’yı kapsayacak şekilde Londra, Washington, D.C. ve Singapur’da yayın merkezlerini de kapsam alanlarına almaya çalıştıklarını belirtmektedir. TRT World haber bilgilerinin analizi bu kadar geniş kapsamlı bağlamı dikkate alındığında, sosyolojiden gazeteciliğe, politikadan ekonomiye kadar çok çeşitli görevlerin uluslararası alandaki anahtarı konumundadır. TRT World özellikle Ukrayna-Rusya çatışması kapsamında Türkiye’nin barışçıl ve uzlaşi kültürünü aktararak mesajlar arasında medyanın diplomasi işlevi ayağını yerine getirmeye çalışmaktadır. Nitekim 2022 TRT World Forumunda katılan Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ““Türkiye birçok çatışmanın çözümünde kilit rol oynuyor. Tahıl anlaşması için koridoru açtık ve 140 ülkeye insani yardım ulaştırdık. Türkiye daha iyi bir dünyanın mümkün olduğunu herkese gösteriyor” demesi ve TRT World’ün aynı Forumda Erdoğan’ın konuşmasını “‘Türkiye, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın liderliğinde savaşlardan ziyade barışı savunuyor; Çatışma yerine çözüm dedi” (TRT World Forum, 2022) şeklinde aktarması bir kamu kuruluşu olarak TRT World’ün amacını özetlemektedir.

Dünya genelinde hedeflediğimiz bilgileri elde etmek için bir kategorideki kullanıcıların ne tür bilgilere maruz kalabileceği gibi kullanıcı davranışlarının anlaşılmasına yardımcı olabilir. Medya rekabetinin daha düşük bilgi kalitesine yol açabileceğini bilsek bile (Cag , 2014), kamu yayın hizmetlerinin resmi bir karakter taşıma eğiliminde olmasını ve sosyal analiz için güvenilir bir temel oluşturmasını umabiliriz ve bu kategorideki kullanıcıların ne tür bilgilere maruz kalabileceği gibi kullanıcı davranışlarının anlaşılmasına yardımcı olabilir. TRT World İngilizce uluslararası alanda haber aktarırken Türkiye lehine etnosentrik bir yaklaşımla hareket etmektedir. Aşağıda göreceğiniz

çalışma bulgularından da anlaşılacağı gibi haberlerin içeriklerinin erek kitleye ulaşılmasında yere yer hedef kitlenin anlayışına göre ve daha çok Türkiye değerlerine yönelik bir mesaj verilmektedir. Bu yönüyle haberlerin hem kendi Türk tabanına yayılması ve doğru anlaşılması için ve yabancı kitlenin Türkiye ile ilgili haberlerin aktarılması açısından yerlileştirici veya yabancılaştırıcı bir yaklaşım sergilediği kabul edilebilir.

TRT World İngilizce ile ilgili yapılan araştırmalardan bazıları TRT World'ün aktarımlarının bariz bir şekilde ideoloji ve manipülasyon içerdiğini yapıkları araştırmalarda ortaya çıktığını iddia etmektedir. Elswah ve Howard'a göre (2021:6) Türkiye'nin İngilizce uluslararası yayıncısı TRT World, gazetecilik veya haber medyası olarak ülkenin kamu diplomasisi faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olarak görülüyor ve TRT World kuruluşu çalışanlarıyla yaptıkları görüşmelerde katılımcıların tamamı kanalın asıl ve ilk hedefinin Türk bakış açısını dünyaya aktarmak ve Türk kültürünü seslendirmek olduğu konusunda hemfikir olduğunu belirtmektedir. Neredeyse her sene tekrarlanarak düzenlenen TRT World İngilizce Forum'da kanalın tanıtılmasında önemli katkılar sunulmasının yanında Türkiye'nin tanıtılmasında da önemli sunumlar sağlamaktadır. Forumda Türkiye'nin öncelikle kendi çevresinde devam eden çatışma ve sorunlara çözüm getirecek bir yaklaşım sergiledikleri üzerinden odaklanmakla beraber uluslararası alanda da çözüm arayışında ve arabuluculuk rolünde olan bir ülke görüntüsü lanse edilmektedir. TRT World ile ilgili bir sempozyumda verilen mesajlar çoğunlukla Türkiye adına yönelik diplomasi örnekleridir. TRT World bu aşamada çeviriyi bir araç olarak kullanmaktadır. Wood'a göre (2000:25) uluslararası yayıncılık çoğu zaman inancı etkilemek için tasarlanmış tek yönlü iletişim sistemi olarak tanımlanabilecek propagandayla eş tutulmaktadır. Ama yine de BBC News, Reuters, CNN, Sputnik gibi uzun bir geçmiş deneyimine sahip uluslararası medya grupları ile karşılaştırıldığında TRT World çok etkin bir bağlamda yayıncılık yapması gerekmektedir. Burada çevirinin önemli bir araç olarak görüldüğü dikkate alındığında Türkiye diplomasisi adına hareket eden bir yayıncı grubun hem yerel kültürel bağlamla ilişkilendirilen hem de uluslararası anlamda mesajı anlaşılır bir şekilde iletildiği bir platforma sahip olması beklenmektedir. Aksi takdirde haber izleyicileri, medya tercihlerini yerine getirme konusunda giderek daha güçlü hale gelen yeteneklerini tatmin etmeyen yabancı yayınları kolaylıkla göz ardı edebilir. Yapılan araştırmalarda da tek yönlü bir yayıncılık yaklaşımının diyalog odaklı

yayıncılığa göre çok az etkili olduğu; iki yönlü iletişimin, konuşmanın yanı sıra dinlemeyi de içeren diyalojik eğilimin, yabancı bir kamusal alana olumlu, yapıcı bir müdahale için gerekli ve aynı zamanda etik açıdan da üstün olduğu dile getirilmektedir (Kiehl, 2006; Zöllner, 2006).

5.2.2. Türkiye'nin Ukrayna-Rusya Çatışmasında Uluslararası Alanda Gösterdiği Barış-Uzlaş Kültürünün TRT World News'de Diplomasi Bağlamında Aktarılması

TRT World İngilizce çeşitli ulusal gazetelerde yer alan Ukrayna-Rusya savaşının son siyasi olayları hakkında haber yapan "Türkiye'nin barış görüşmelerinde uzlaş rolü ve barış çabaları" başlıklı haber konusu üzerine medyada geçen yorumları İngilizce olarak sayfasında yer vermektedir. Bunlardan birisi de Anadolu Ajansının Türkçe olarak verdiği 'Rusya-Ukrayna savaşında Türkiye'nin barışa yönelik çabaları kitaplaştırıldı (AA, 2022)' başlıklı kaynak haber metni idi. Bu kaynak metin daha sonra TRT World internet sitesinde Anadolu Ajansı kaynak gösterilerek İngilizce erek kitleye aktarıldı.

Kaynak metin içeriklerinin erek metin TRT World'de nasıl aktarıldığını incelemek için *eleştirel söylem analizi (CDA)* yaklaşımı kullanılmaktadır. Dilin toplumsal güç dinamiklerini nasıl yansıttığını ve etkilediğini araştıran multidisipliner bir yaklaşım olan eleştirel söylem analizi (CDA) çevrilen haberlerde yer alan ve haber üretim sürecinde etkisi bulunan güç yapılarını, ideolojileri ve potansiyel önyargıları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. CDA, çevrilmiş haber makalelerinde güç ilişkilerinin nasıl temsil edildiğini veya dönüştürüldüğünü incelemek, kaynak ve erek kültürler arasındaki güç dinamiklerindeki potansiyel değişimleri ortaya çıkarmak için dilsel seçimleri ve söylemsel stratejileri analiz etmek için kullanılmaktadır. Bunula birlikte söylem analizi, orijinal haber metninde mevcut ideolojileri tanımlamak ve bu ideolojilerin çeviride nasıl korunduğunu, sorgulandığını veya dönüştürüldüğünü araştırmak için kullanılmaktadır. Eleştirel söylem analizi makro bağlamda, sosyal, politik ve kültürel bağlamların çeviriyi nasıl etkilediğini ve belirli söylemlere nasıl katkıda bulunduğunu anlamaya yardımcı olabilir. Aşağıdaki çalışmada incelenen kaynak metinde geçen haber içeriği özellikle yabancı misyonların Türkiye Cumhurbaşkanı'nın Ukrayna-Rusya ihtilafında arabuluculuk rolüne ve barış kültürüne vurgu yaparak Türkiye'yi temsilde en üst konumu ön planda iletmektedir. Erek ve kaynak metindeki aktarımlar karşılaştırmanın yapılmasına imkân vermek için tablo içerisinde verilmiştir:

Kaynak metin: Anadolu Ajansı Fransa Cumhurbaşkanı Macron: Cumhurbaşkanı Erdoğan barış görüşmelerinde çok etkin rol oynuyor. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Rusya ile barış görüşmelerinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın " çok etkin " bir rol oynadığını belirtti (AA, 16 Kasım 2022).	Erek metin: TRT World French President calls for Russia-Ukraine talks , hails Türkiye's role. Turkish President Recep Tayyip Erdogan has been playing " a useful role " in connection with efforts to reopen negotiations between Moscow and Kiev, French President Emmanuel Macron said (TRT World, 2022).
--	--

Tablo 7: Türkiye'nin Ukrayna-Rusya Savaşında Arabulucu Rolü ve Kaynak-Erek Metinde Aktarılması

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda kaynak metinde Türkçe olarak geçen haber başlığı ve haber metni içeriği barış ve uzlaşadaki rolü olarak **Türkiye cumhurbaşkanı** vurgulanmamasına rağmen TRT World erek metinde öncelikle bir bütünsellik sergileyerek **Türkiye'nin rolünden** bahsetmekte **Turkish President** tamlaması erek metinde yani TRT World İngilizcede geçmektedir. Ayrıca Tablo 7'de kaynak metinde haber başlığında barış görüşmelerinde özellikle **Erdoğan** vurgulanırken erek metinde Erdoğan yerine **Türkiye'nin rolü (Türkiye's role)** kavramı kullanılmaktadır. Burada TRT World'ün uluslararası odaklı olmasından dolayı Türkiye'nin adı diplomasi amaçlı kullanılmakta ve Türkiye'nin barış ve arabulucu kültürü ön plana çıkarılmaktadır.

Haber başlıkları bir metnin ana özeti konumunda olmakla beraber metnin derinlikleri ile ilgili okura önemli ipuçları vermektedir. Dijitalleşmenin hız kazanmasıyla anlık haber akışı süresince okurların erek metne olabildiğince kısa süre içerisinde bakmadan önce haber medyasındaki başlıkları metnin niyetinin arandığı ilk alanlardır. Bir haber metnin özetinin sunulabileceği düşünülen haber başlıkları kaynak metnin çevirisinin yeniden yazımında metnin ve çevirmenin niyetine dair ipuçlarını bize verebilir.

Yukarıda kaynak metinde geçen başlıklar (AA, 2022) mikro bilgi niteliğinde olup erek metinde (TRT World, 2022) makro nitelikte aktarılmaktadır. TRT World Türkiye'nin barış kültürü ve uzlaş kültürü algısını kültürel diplomatik niyetlere dayanarak daha kapsayıcı bir dönüşüm sunmaktadır. Haber başlıkları ve çeviri çalışmaları üzerine araştırmaları olan Peiying Guo ve Jiahui Chen (2021, s. 520-28) mikro bilgilerin değiştirilmesi, kaynak metinde bariz değişiklikler içeren bir çeviri yöntemi olmakla beraber çevrilmiş haber başlıkları, okuyucuların iki dilli haber başlıklarını hem mikro

hem de makro düzeyde okuyabilmeleri için, makro bilgiler veren bir başlık sunmak üzere orijinal başlığın mikro bilgilerini özetlenmeye ve geliştirilmeye çalışıldığını ifade etmektedir. TRT World English iki dilli haberlerinin okuyucuları, temel İngilizce okuma bilgisine hâkim olan ileri düzey İngilizce öğrenen kişiler olduğundan, bu okuyucular için kapsamlı çeviriler şart değildir. Bu nedenle, başlık çevirisinin işlevi, okuyucuların haber bilgilerini hızlı bir şekilde filtrelemelerine yardımcı olmak ve okuyucuların ilgisini uyandırmaktır. Çevrilen başlıklar, kaynak metin başlıklarında yer alan bilgileri çevirmenin yanı sıra, okuyucular için haberin ana bilgilerini de geliştirir veya okuyucuları çekmek için aslında uluslararası alanda özellikle Afrika kıtasında son yıllarda Türkiye ile rekabet halinde olan Fransa'nın en üst düzeydeki Macron'un haber başlığında geçirilmesi okurlar açısından ilginç bilgiler olarak algılanmaktadır. Okurlar bu yüzden hem haber metinlerinden yola çıkarak içeriği tanıyabilir hem de içeriği okumalarına götürebilecek bu çekici içerik tarafından bilgiyi merak etmeye daha fazla meyilli hale gelebilmektedir. Bu bağlamda erek metnin söylem analizi dikkate alındığında uluslararası alandaki toplumsal güç ve denge içerisinde çeviri eylemi etnosentrik bir yaklaşım benimseyerek haber içeriklerinin haber başlıklarından okur algısına giden yaklaşımların dünya algısının Türkiye'ye ilişkin çıkarımlarının uzlaşi kültürüne odaklanarak dönüştürmeye yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Türkçe metinde özne öne çıkarken TRT World İngilizce erek metinde konu öne çıkmaktadır:

Kaynak metinde... “**barış görüşmelerinde çok etkin rol**” (AA, 2022) ifadesi erek metinde, “**a useful role in connection with efforts to reopen negotiations**” (TRT World, 2022) yaşanan çeviri kayması şeklinde geçmektedir. Bu erek metinde çeviride ekleme-çıkarma stratejisi oldukça belirgin bir şekilde geçmektedir. Özellikle **barış kavramı** geçmemesine rağmen erek metinde sadece **müzakereler** vurgulanmaktadır. Burada TRT World'ün Ukrayna-Rusya çatışmasıyla ilgili haberlerde uzlaşi ve müzakere kültürünü öne çıkarma çabası Fairclough'un metin analizine ilişkin açıklamasındaki, metni üretme ve yorumlama süreçlerinin olası sosyal yönlerinin sosyal, kültürel ve politik faktörleri keşfetme aşamasıyla ilgili çeviri güç ilişkileri bağlamında çeşitli şekillerde değerlendirilebilir. Erek metin (çeviri) Türkiye'nin uluslararası arenadaki rolünü ve algısını şekillendirmede stratejik bir hamle olarak görülmektedir. Türkiye'nin barışçıl çözüm ve uzlaşi vurgusu, ülkenin bölgedeki etkisini artırarak uluslararası toplumda daha olumlu bir imaj oluşturmaya yardımcı olabilir. Aynı zamanda, Türkiye'nin çatışma

bölgelerinde barış ve istikrarın sağlanmasına yönelik aktif rol almak isteğini yansıtabilir ve bu da Türkiye'nin bölgesel liderlik iddiasını güçlendirebilir. Ancak, bu çeviri aynı zamanda Türkiye'nin kendi ulusal çıkarlarını ve dış politika hedeflerini koruma amacını da yansıtabilmektedir.

Kaynak metin: Anadolu Ajansı Fransa Cumhurbaşkanı Macron: Cumhurbaşkanı Erdoğan barış görüşmelerinde çok etkin rol oynuyor (AA,2022). Macron, savaşın tarafları olmamalarına rağmen barışın sağlanması için çalışmaları gerektiğini dile getirerek, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Hindistan Başbakanı Narendra Modi ve Çin Devlet Başkanı Şi Cinping ile bu konuları görüştük (AA, 2022). Cumhurbaşkanı Erdoğan, bu konuda çok etkin bir yol oynuyor." değerlendirmesinde bulundu (AA, 2022).	Erek metin: TRT World News French President calls for Russia-Ukraine talks, hails Türkiye's role (TRT World,2022). Macron said he had discussed the matter of Ukraine and Russia returning to the negotiating table with the US, Britain, and Germany as well as with India's Prime Minister Narendra Modi, Turkish President Recep Tayyip Erdogan, and China's President Xi Jinping on the sidelines of the summit in Bali (TRT World,2022).
---	--

Tablo 8: Fransa Cumhurbaşkanı'nın Ukrayna-Rusya İkileminde Türkiye'nin Rolüne Yönelik Bakış Açısı

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 8'de çeviri eyleminde kaynak metinde yer alan bazı ayrıntıların görmezden gelinmesi (omission) ve atlanması olayı gerçekleşmektedir. Bu atlama ve çıkarma stratejisi şu şekilde gerçekleştirilmiştir: Kaynak metinde yer alan "savaşın tarafları olmamalarına rağmen" ifadesi erek metinde yer almamaktadır. Erek metinde Türkiye'nin barış ve hoş görü kültürü öne çıkarılmıştır. Erek metin olarak bulunan TRT World News'de diplomatik bir dil kullanılarak "Türkiye'nin rolü" vurgulanmıştır

Erek haber metnindeki çeviri içerikleri kaynak metinden geçen bazı ayrıntılar atlanarak aktarılıyor. Mesela kaynak metinden geçen “...**savaşın tarafları olmamalarına rağmen...**”(AA,2022) ifadesi erek metinde atlama ve içerikleri metinden çıkarma yaklaşımları benimsenerek yer almamaktadır. Aslında bu vurgu Türkiye'nin Rusya veya Ukrayna tarafından olmamaları **arabuluculuk ve uzlaşmayı** daha da kolaylaştırabildiğini ima etmek için önemli bir göstergedir. Ama gerçekten bu çatışmanın tarafları yansız söylemlerine rağmen birçok açıdan belirlenebilmektedir. Tarafsız söylemleri barış

kültürü diplomasisini devam ettirmek için gerekli olduğunu bütün taraflarca bilinmekte ve bu yüzden vurgulanmaktadır. Erek metin bu açıdan analiz edildiğinde eklemelere rastlanmaktadır. Türkiye'nin barışı sağlanması konusunda **arabulucu-müzakere (negotiating)** rolü daha fazla görünür kılınarak vurgulanmaktadır. Erek metinde uluslararası müzakere ve barış görüşmelerinde diplomasi kurulu olarak da algılanabilecek başta Türkiye olmak üzere Amerika, İngiltere, Almanya, Çin ve Hindistan gibi ülkelerin genel olarak, diplomasisinin beş bileşeni olan dinleme, savunuculuk, kültürel diplomasi, değişim diplomasisi ve uluslararası yayıncılık (Cull, 2008) iç içe uygulanarak ülkelerin herkesin kendi önerileri dinlenerek, savunularak ve paylaşılarak (uluslararası yayıncılık (TRT WORLD, BBC News vb.) aktarıldığı izlenimini vermektedir. Uluslararası arenada haber çevirmenliği açısından gazetecilik etnosentrik haber yayıncılığı merkezinde hiç de kolay bir meslek değildir. Haber gazeteciliğinde kültürlerarası iletişimde diplomasi güvenilirlik gerektiren bir eylemdir. Nye (2008:94-109), uluslararası yayıncılıkta güvenilirliğin önemini vurgulayarak gazeteci ve çevirmenlerin özgür hissetmelerini sağlamadan, kamu diplomasisi, yumuşak güç gibi kaynakların etkin bir şekilde iletilemeyeceğini belirtmektedir. Yukarıda kaynak metinde olmasına rağmen erek metinde yer verilen bazı kavram ve tamlamalara rastlanmaktadır. Örneğin, kaynak başlıkta Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ismi geçmesine rağmen, erek metinde TRT World diplomatik bir dil kullanarak **Türkiye's role** (Çev. Türkiye'nin rolü) kavramı vurgulanıyor. **Türkiye'nin barış ve hoş görü kültürü** öne çıkarılmaktadır. Bu konuda çeviri ve kültür el ele çalışır. Hem kaynak hem de erek dillerdeki anlamlar, kültürel bağlamlarından derinden etkilenir.

Kaynak metinde yer alan **“Macron, Savaşın tarafı olmamalarına rağmen..(AA,2022)”** ifadesi erek metinde yer almamaktadır. Erek metinde böyle bir ifadeden bahsedilmemekte ve atlama-çıkarma (Omission) yöntemi benimsenmiştir. Böyle bir yaklaşımın benimsenmesinde TRT World Türk diplomasisini öne çıkarmayı ve Türkiye lehine haber metni aktarmayı dikkate almaktadır. Bu manada çeviri kaynak metnin tamamına uymadığı gibi erek metni de yeniden yazarak bir algı aracı haline gelmektedir. Çevirmenin rolü de benzer şekilde ikili bir perspektiften görülebilir: Bir yandan çevirmen kültürler arası iletişimi mümkün kılar, başka insanların diline erişimi olmayan kişilerin diyalog açmasını sağlar. Öte yandan çevirmen, insanlar arasında eşitsiz bir güç ilişkisi kuran ya da pekiştiren bir sürece ortak olabilir (Bielsa&Bassnette, 2009). Bu anlamda

çevirinin medya aracılığıyla bilgiyi dönüştürmesi ve diplomasi bağlamında erek kitleye ulaştırması veya bilginin demokratikleştirilmesini sağlaması mümkündür. Yeni kamu diplomasisinin savunucuları, medya aracılığıyla bilginin demokratikleştirilmesinin önünün açılabilceğini vurgulamaktadır. Yeni kamu veya kültürel diplomasi egemen devletlerin resmi temsilcileri arasındaki resmi temasların yürütülmesi olarak tanımlanan ve devletten devlete diplomasının önemli bir bileşeni olarak kabul edilen geleneksel kamu diplomasisinden farklı olarak medya üzerinden her hangi bir aracı kullanarak mesajların aktarılmasını ön görmektedir. Bu manada medya üzerinde uluslararası diplomasının en önemli aracı haber çevirileridir. TRT World News (Tablo 8) haber sitelerinde atılan manşetler, başlıklar, görseller, haber içerikleri, arka plan bilgisi ve kardeş platformlardan eklentiler göstermektedir ki haber aktarma sürecinde kamu diplomasisi ya da diğer adıyla yumuşak güç olarak tanımlanan kültürel diplomasi işlevini gerçekleştirmektedir.

5.2.3. TRT World News Erek Metinde Görsellerin Aktarılması

Görseller tıpkı diğer iletişim araçları gibi anlamın önemli taşıyıcısıdır. Diplomasi güdümlü gazetecilik eğilimi, haberlerin hem seçiminde hem de sunumunda, özellikle de görsel sunum tarzında dikkat çekicidir. Claire TSİ (2012) haber çevirileri ile ilgili çalışmasında yayın gazeteciliği söz konusu olduğunda, TV haber çevirmenleri gözler ve kulaklara hitap ederek çeviri yaptığını ifade etmektedir:

“Çeviri sürecine hem sözlü hem de görsel kodların dâhil edilmesi, çevirmenlere hile için daha fazla takdir yetkisi verir. Yayın haber metni resimlere dayalı olarak konuşulmak ve yazılmak amacıyla yazıldığından, TV haber çevirisinde anlatım ve görsel etkileşimi piyasa odaklı ve diplomasi temelli habercilik tartışmasında önemli bir konu haline gelmektedir”(s.1066).

Her görselde onunla alakalı yorum dilini anlamasak da küresel manalar taşıyan ipuçlarında görülebilir. Çeviri metinde hemen yanı başında kullanılan görseller metnin tamamına yönelik olmazsa bile bir kısmı hakkında fikir edinebileceğimiz simge, işaret, kültürel öğeler metnin ilişkili olduğu bağlamı anlatmak için önemli aygıtlar sayılabilir. Haber çevirilerinde iki önemli metin-kaynak ve erek metinde kullanılan görseller birbirlerini birebir tamamlayabilir veya farklı parçalar halinde sembolize edilebilir. Yukarıda kaynak Resim 1’de Anadolu Ajansı tarafından kullanılan resim ile TRT World İngilizce ’de kullanılan resimler ilk bakışta benzer görüntü verebilir ama erek görselde bizi farklı bir anlamaya götüren ayrıntılar özellikle TRT World’ün uluslararası bir kitleye

yönelik haber aktardığı düşünüldüğünde Türk bayrağını görünür kılması okur kitlesinin Türkiye'ye yönelik sembollerini tanımasını sağlaması açısından önemlidir. Görseller kültürü oluşturan dinamik öğelerdir. Çeviri, yalnızca bir dilden diğerine değil, aynı zamanda bir kültürden diğerine aracılık yapan değer dizisidir. Çeviri metninde görülebilen her öğe, bu paradigma sürecinde her metnin ideolojisinin ve hangi toplumsal güç içerisinde oluştuğunun önemli göstergeleridir. *Transaltion in Visual Arts* adlı çalışmasında Modesta De Paola (2011) çeviriye ilişkin bazı hususların görsellerle bütünleştiğini belirtmektedir:

“Çeviriye ilişkin bazı hususlar, öncelikle farklı coğrafi veya kültürel ortamlarda üretilen eserlerin yorumlanması için vazgeçilmez bir araç olarak, ikinci olarak da sanatsal, sosyal, antropolojik veya politik gerçeklikleri temsil eden eserler için gerekli olan “biçimsel” bir unsur olarak görsel sanatlarla bütünleştirilmiştir”
(Kongre bildirisi, 11-12 Nisan).

Bir çeviri metninde kaynak metinde geçen orijinal ifadeler veya söylemler yeniden oluşturulur, yazılır ve çevirinin amacına ve değerlerine göre dönüştürülmesinde manipülasyon ortaya çıkar. Li (2022:introduction) haber ve çevirisi arasındaki ilişki, gazetecilik düzenleme ve yeniden yazma pratiğinin ardından haberleri yeni bir izleyici kitlesine getiren metinsel müdahale biçimiyle özünde bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Bu genellikle çevirinin ereklerine göre değiştirilmesi, uyarlanması, yeniden şekillendirilerek erek okurun beklentilerine sunulması şeklinde yapılır. Erek metindeki görseller genellikle kaynak metnin görsellerinden farklı sunulmaktadır. Çevrilmiş haber metni belirli bir değerler sistemiyle kabul ederek, gözden geçirerek, tadil ederek, uyarlayarak, değiştirerek, yeniden şekillendirerek ve hizalayarak (biçimlendirerek) işlevin sözleşme gerekliliklerine ve kendi değerler sistemine uygunluğunu değerlendirir.

	
Kaynak haber görseli: Anadolu Ajansı. Fransa cumhurbaşkanı Macron: Cumhurbaşkanı Erdoğan barış görüşmelerinde etkin rol oynuyor (AA, 2022).	Erek haber görseli: TRT World İngilizce French Presiden calls for Russia-Ukrain talks, hails Türkiye's role (TRT World, 2022).

Görsel 2: Kaynak ve Erek Metinde Fransa ve Türkiye Cumhurbaşkanının Görüşme Görsellerinin Aktarılması

Kaynak: (Soldaki resim) Anadolu Ajansı (2022, Kasım 16) Erek (Sağdaki resim) TRT World (2022).

TRT World News kaynak olarak Anadolu Ajansı'nın kullandığı görseli erek metin olarak kullandığında kaynak metinde (AA) yer almayan Türkiye bayrağını kendi haber içeriklerinde görsel olarak görünür olmasına vurguda bulunarak haber içeriklerinin hedef kitlesine yönelik manipülatif bir çeviri eylemini gerçekleştirmektedir. Kaynak metnin aktarılması ile ilgili erek haber metni TRT World kaynak metnin çevirisinde dolaylı bir anlatım kullanarak sadece Macron–Erdoğan görüşmesini yansıtan resmin altına sönük ve görülmeyecek kadar vurgusuz bir formda , **“President Erdoğan is playing a useful role in this respect...”**(TRT World, 2022) geçmekle yetinmektedir. Bununla birlikte, **“Fransa Cumhurbaşkanı Rusya-Ukrayna görüşmeleri çağrısında bulundu, Türkiye'nin rolünü takdir etti (AA, 2022)”** gibi Türkiye'ye yönelik diplomasisinde bir bütün olarak temsil etmek yerine Türkiye'yi vurgulayarak haber çevirisinin uluslararası bağlamda bir ülkenin diplomasi aracı olmasını bize göstermektedir. Görsellerin erek haber metinde aktarılmasında haber kuruluşun editoryal ideolojiyle bağlantılı politikası etkili olabilmektedir. Araştırmalar (Troque&Marchan,2017, s.283) haber çevirilerin yayınlanmadan önce editoryal denetimden geçtiğini ve belli bir aşamadan sonra yayınlandığını ortaya çıkarmaktadır. Burada gözümüze çarpan önemli bir özellik de erek metinde yazılı metinden bazı bilgiler paylaşılmadan bir dereceye kadar analogi elde etmek

için anlatımın görsellere dayalı olarak hazırlanmadan verilmediğinin görülmesidir. Haber çevirisinde görsellerin yazılı çeviri olmadan net bir mesajı vermesi çok da olası değildir. Erek haber kurgusu, kelimelerin resimlerle, kelimelerin seslerle, resimlerin seslerle ve fikirlerin fikirlerle evliliği şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ukrayna-Rusya barışına yönelik çabaların yazılı haber çevirisinde yer alması görsellerle pekiştirilmesi ve Türkiye'nin çabalarının erek haber metin olarak görülen TRT World'de yorumlanması görsellerle daha etkin kılınmaya yöneliktir. Haberin sunumu, bir haberin nasıl algılanacağını belirler ve görselli haber, anlık haberlere karşı duygusal bir tepki oluşturma yeteneği nedeniyle izleyici üzerinde çok daha güçlü ve kalıcı bir etki yaratabilir. Erek metnin kaynak metne sadık kalmadığı ve erek okur beklentisine göre yeniden bir yazım şeklinde üretildiği açıktır. Çevirmen, metni erek kitleye uygun hale getirmek için bazı eklemeler ve çıkarmalar yapmıştır. Görseller de bu amaca hizmet edecek şekilde seçilmiştir.

Kaynak haber metni: Anadolu Ajansı Rusya-Ukrayna savaşında Türkiye'nin barışa yönelik çabalarının kitaplaştırıldı. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından Rusya-Ukrayna savaşında Türkiye'nin barışa yönelik çabalarına ilişkin hazırlanan "Türkiye'nin İstikrara Katkısı: Barışa Yönelik Çok Yönlü Diplomasi" kitabında, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde Türkiye'nin krizin sonlanmasına ve bölgesel istikrarın sağlanmasına dönük attığı adımlar yer alıyor (AA, 2022).	Erek haber metni: TRT World Turkiye unveils book on its efforts towards peace in Ukraine (TRT World, 2022). Türkiye's Communications Directorate releases a book titled Türkiye's contribution to Stability: Multidimensional Diplomacy for Peace, which focuses on the country's efforts to end the war between Russia and Ukraine (TRT World, 2022).
--	---

Tablo 9: Rusya-Ukrayna Savaşında Türkiye'nin Barışa Yönelik Kültürel Diplomasisinin Kitaplaştırılması

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Anadolu ajansının Türkçe olarak Türkiye'deki okurlarına aktarmak üzere manşetinde yer verdiği Türkiye'nin Rus-Ukrayna savaşına yönelik **barış, arabuluculuk ve uzlaş** **çabalarının kitap haline getirilmesi** TRT World'de İngilizce olarak uluslararası alanda **kültürel diplomasi bağlamında** daha geniş kitlelerin alımlanmasına sunulmaktadır. İngilizce çevirisinde TRT World özellikle somut bir kültürel öge olan edebiyat aracı

olarak kitap üzerinden okur kitlesine Türkiye'ye yönelik **barış ve uzlaşma algısını** oluşturmaya çalışmaktadır. **Kültürel ihracatın** bir parçası olarak Türkiye'nin Ukrayna-Rusya arasındaki çatışmayı sonlandırmak amacıyla **barış ve uzlaşmaya ilişkin Türk imajının ve kültürünün teşvik edilmesinin** bir aracı olarak çevirinin güç ilişkileri bağlamında nasıl işlevsizleştirildiğini belirlemek için Türk kültürel diplomasi girişimlerini inceler.

Nye (2011:84), “Potansiyel yumuşak güç kaynaklarının, diğerlerini olumlu sonuçlara yönelik olarak etkileyebilecek çekim davranışına dönüşüp dönüşmediği, yumuşak güçle, hedefin ne düşündüğünün özellikle önemli olduğunu ve hedeflerin araçlar kadar önemli olduğunu” vurgulayarak cazibe ve iknanın sosyal olarak inşa edildiğini yumuşak güç, ortak gerektiren bir dans” olduğunu ifade etmektedir. Bu manada çeviri sürecinde aktarılan ve geniş kitlelere duyurulması beklenen Türkiye'nin çabalarının yankı bulması için bu somutlaştırılmış kültürel değer olarak da tanımlanan kitabın çeviri aracılığıyla daha fazla kitleye iletilmesi için özellikle kaynak metinde geçen öncü isimler üzerinden tanıtımı yapılan kitap erek haber metinde (TRT World, 2022) öncü isimler ve karakterler atlanarak veya detaylara bırakılarak Türkiye kavramının öne çıkarılması, diplomasinin mekânının kapsamının genişletilmesi ve başlıkta bunun öncelikle vurgulanması manipülasyonun öncelikle genel bütünlük içerisinde oluşturulduğunu göstermektedir. Bu genel kavramlar Türkiye ve Türkiye'nin barış çabaları olarak karakterlerin (Cumhurbaşkanı, iletişim bakanı vb.) önünde daha fazla görünür olmasına dikkat edilmiştir. Söylemler toplumsal güç ilişkileri içerisinde bütüncül yapı dikkate alınarak yapılandırılmaktadır. Kaynak metinde daha spesifik karakterler üzerindeki vurgu (**Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde..**) erek metinde daha genel Türkiye diplomasisi eğilimli bir yaklaşıma (**...which focuses on the country's efforts...**) doğru daha bütüncül ve ülke diplomasisine yönelik vurguya kaymaktadır. Erek haber metinde geçen haber çevirisi içerikleri kaynak metne göre daha kapsamlı ve geniş tutulmaktadır; erek metinlerdeki orijinal içerik ve formun genişletilmesi, açıklanması ve büyütülmesi gibi daha fazla referansa izin veren bir gerçeklik ifadesi olarak yapılandırılıp dönüştürülmektedir. Bu dönüşüm süreci daha fazla manipülasyona açık ve hassas duruma getiriliyor bu da çeviride yorumsal yönünün ve orijinal kaynağa göre değişik yönünün yeniden yazma konseptine uygun ortaya çıktığını göstermektedir. Türkiye ile ilgili erek haber metinde kapsamlı diplomasisinin vurgulanması ve uluslararası alanda en fazla

konusulan dil olan İngilizce olarak TRT World News’de geçmesi Türkiye’nin kültürel özelliklerine uygun olarak atıfta bulunulması, kaynak metinde geçen “...**savaşın önlenmesine dönük çabalarının...**(AA, 2022)” erek haber metinde (TRT World News) “...**Türkiye’s role in keeping the channels of dialogue open in the Ukraine-Russia crisis..**”(TRT World News, 2022) (çev. Ukrayna-Rusya krizinde diyalog kanallarının açık tutulmasında Türkiye’nin rolü) şeklinde dönüştürülmesi uluslararası toplumsal güç ilişkileri içerisinde Türkiye’nin jeopolitik yapısı imajı yeniden yapılandırılmaktadır. Türkiye Karadeniz kıyısında hem Rusya hem de Ukrayna’ya önemli bağlantılı yollarında yer almaktadır ve bu ülkelere giden her türlü iletişim kanalının Türkiye’den bağımsız oluşturulmayacağı mesajı verilmektedir. Türkiye’nin tarihsel kültürel rolü Türkiye’nin diplomasi ağırlığını zorunlu kılmaktadır.

Kültürel diplomasi aracı olarak çeviri eylemi Türkiye ile ilgili sosyal medyada daha fazla farklı formlarda ortaya çıktığı görülmektedir. Aylarca süren yoğun müzakerelerin ardından Türkiye, Rusya ve Ukrayna, Ukrayna limanlarından tahıl ihracatının yeniden başlamasına izin vermek için BM ile tarihi bir anlaşma imzalanması diplomatik bir zafer olarak görülmektedir¹⁰ (Youtube, 2022).

Çeviri, uluslararası alanda iletişimi anlamlı kılıp kolaylaştıran önemli bir araçtır. Bu nedenle habercilikte temel bir aktarım aracıdır. TRT World en yaygın sosyal medya aracı olarak YouTube’deki Cumhurbaşkanının konuşmasını alt yazıda İngilizce verirken özellikle uluslararası duyarlılık ile ilgili bölümünü çevirmeye dikkat ediyor ve vurguluyor¹¹. Çevrimiçi medya hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelen ve internet çağında gazetecilik çevirileri duyurulması ve bu bağlamda TRT World’ün düşüncelerin dönüşümünün hedeflenmesi bakımından YouTube’de geçen Türkiye ilgili Ukrayna-Rusya arasındaki arabulucu ve barışa olan katkılarını seçmektedir. Özellikle farklı haber izleyicileri, örneğin metne eriştikleri ya da alışageldikleri sürekli takip ettikleri belirli medyaya bağlı olarak, orijinal konuşmanın içeriği (Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın) ve tonunu erek medyadaki seslendirme ve ses tonu hakkında önemli ölçüde farklı izlenimler almış olabilir.

¹⁰ Türkiye, Russia and Ukraine sign landmark grain export deal. 22 Tem 2022 <https://www.youtube.com/watch?v=YeB6WJKFwAY&t=27s>

¹¹ Türkiye,Russia,Ukraine sign landmark grain export deal <https://www.youtube.com/watch?v=YeB6WJKFwAY>

Lefevre çeviriyi “belli bir edebiyatın belli bir yönde gelişmesini etkileme girişimi”(1985, s.218) olarak tanımlamaktadır. Türkiye’nin barış ve uzlaş rolünün edebiyata dökülerek kitaplaştırılması Türkiye’nin gelecek yüzyılda daha fazla tanınmasına katkı sağlayacaktır. Kitap ile ilgili tanıtımların çevrilip uluslararası alanda okunmasını sağlamak Türkiye diplomasine doğrudan katkı sağlayacaktır. Gündelik bir haberin kamuoyu oluşturmaya olan etkisi çok kısa sürebilir ama bu konuda edebiyatın kullanılıp çeviriye dökülmesi Türkiye’nin Ukrayna-Rusya itilafına ilişkin ideolojisi ve bakış açısının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Yukarıdan, TRT World’ün esas olarak Ukrayna’daki barışı vurgulayan kitabın bazı bölümlerini ve bu konuda katkısı olan figürleri öne çıkarmaya ve yayınlamaya odaklandığı görünebilir.

5.2.4. Türkiye’nin Barış Çabalarına İlişkin Kitabın Erek Haber Metninde Görsellerle Desteklenmesi

Yumuşak güç gündeminin en önemli parçası kültürel diplomasinin bir parçası olarak çevrilmiş edebiyatın rolü kültürü uluslararası diplomatik ilişkilerin bir parçası olarak kullanma fikrinin siyasi boyutuna daha fazla dikkat çekmesinden dolayı önemli görülmektedir. Bu bakış açısının benimsenmesi genellikle çeviri kullanılarak uluslararası alanda kaynak ülke kültürünün barındırıldığı tüm öğeleri her açıdan medya üzerinden tanıtmaya imkânı sunulması büyük bir kapsam alanı oluşturmaktan dolayı etkili olmaktadır.

Söz konusu erek kitle uluslararası olduğunda kaynak metinde aktarılan haberin kapsamı haber çevirisinde daha geniş tutulmaktadır. Kaynak metin olarak Anadolu Ajansında kitapla ilgili görsellerde daha yerel görseller ön plana çıkmaktadır. TRT World “**Türkiye unveils book on its efforts towards peace in Ukraine**” (TRT World, 2022) başlığıyla çevirdiği haberlerine ilişkin görsellerde, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “‘Dünya 5’ten büyüktür ve daha adil bir dünya mümkün’” söylemleri ışığında Türkiye bürokrasisi uluslararası üst düzey yetkililerle birlikte yansıtılmaktadır. Fairclough'a göre (1995, s. 38-39) “imgeler izleyici kitlesine gazete fotoğraflarının donuk kipinde değil, hareket ve eylem içinde sunulur”. Görseller etki alanı genişletilmesi ve söylemlerin uluslararası medyada daha fazla yankı bulması için öne çıkan önemli figürlerle beraber yansıtılmakta ve böylece bağlamı daha fazla vurgulaması amaçlamaktadır.

Görsel 3: TRT World Erek Haber Metinde Ukrayna Tahıl Koridoru Görüşmesi

Kaynak: TRT World, (2022).

Görseller çevirinin yanında anlamı daha da anlaşılır kılmak için önemli araçlardır ve alışılmışın aksine devingen süreci kapsamaktadır bu yüzden erek metnin yeni bir izleyici kitlesine ulaşmayı daha kolay hale getirmektedir. Görseller çeviride doğacak boşluğu doldurarak anlamın daha hızlı ve kapsayıcı olmasını sağlamaktadır. Çevirideki rolüne değinen belli bir ideolojiyi sembolize etmesi açısından mesela Türkiye'nin uzlaştaki rolünü göstermesi ve diplomatik mesaj taşıması açısından çevirideki görsellerin manipülasyon yönü de vurgulanabilmektedir. Türkiye ile ilgili anlatının yankılanmayacağı veya insanların ilişki kurmayacağı bir platform Türkiye'nin şimdiye dek sarf ettiği emeğinin ve verdiği çabanın sonuç getirmeyeceği anlamına gelir bu açıdan görsellerin çevirideki rolü etkiyi daha uzun süreli ve anlaşılır olması açısından büyüktür. Anlatıyı çeviride aktarırken karşılaşılan en büyük zorluklardan biri, hedef kitleniz için beklentinizin yeterince şeffaf ve anlaşılır olmasıdır. Her ülkede çok farklı konuşan farklı toplumsal kesimlerinden insanlar vardır. Ve her ülkede, her bölgede değişik kültüre sahip farklı kitleler bulunmaktadır. Ortak bir dil bulmak çok zor olmaktadır. Görseller bu manda ortak anlayışın buluşturmasında çeviriye yardımcı olmaktadır. Her parçayı araştırmaya ve düzenlemeye yardımcı olmak için çeşitli gözlere sahip olmanıza yardımcı olur. Ashley Wu “Hikâyeler evrensel bir tada sahip olduğunda anlam kaybolmaz.”(2016: Ideas) der. Hikâyeler gibi resimler de evrensel bir etkisi olan araçtır dolayısıyla haber çevirilerin manipüle edilmesinde etkili araçlardır. Bu bağlamda düşünüldüğünde TRT World erek haber metni olarak gerek kaynak haber metninin çevrilmesinde gerekse

kaynak haber metinlerinde yer alan görselleri erek haber metinlerinde temsil ederken dönüştürücü ve manipülatif bir yaklaşım izlemektedir. Görsel 3'te yer alan Türkiye'ye ait olan fotoğraf ve Türkiye'yi temsilen üst düzey yetkililerin Birleşmiş Milletle temsilcisiyle aynı karede yer alması Türkiye diplomasisinin ulusal sınırları aşır uluslararası bir bağlamda hareket ettiğini ve etkin olduğu imajını pekiştirmektedir. Ancak tahıl koridoru ile ilgili haberler üzerindeki uluslararası vurgu Rusya'nın işgal imajının önüne geçmektedir. Bu durumda Ukrayna ile ilgili tahıl koridoruna yönelik uluslararası çabaların çeviride görsellerle öne çıkarılması Rusya- Ukrayna çatışmasının azaltılmasına yönelik bir hareket olarak algılansa da haber çevirisinde yoğunlukla bu konunun işlenmesi ve medyada sıkça vurgulanması barış görüşmelerinin sadece bu yönünün öne çıkarılmasına yol açmaktadır.

Görsel 4: Türkiye'nin Ukrayna-Rusya Çatışmasında Arabuluculuk Diplomasisi

Kaynak: Anadolu Ajansı (2023) ve TRT World News (2023).

Görsel 4'te kaynak ve erek metinde geçen iki ayrı görsel aktarılmaktadır. Erek metindeki görsel arabuluculuk kültürünü yansıtan diplomasiyi daha ön plana çıkaran en önemli çeviride diplomasiyi görünür kılan bir yansıma aktarılmaktadır. Görseller bize bariz bir ikilem sunuyor: Çeviri öncelikle bir aktarma biçimi midir, yoksa bir yeniden aktarma biçimi midir? Bu ikilem, Türkiye'nin son yıllarda daha barışçıl politik estetiğinin merkezinde yer alan, yaratıcılığın doğasına ilişkin bir dizi mesajı bize aktarıyor. Küresel bilgi ve kültür akışı, okuma ve yazmanın dijitalleşmesi ve yeni medyanın giderek daha çok modlu karakteri, orijinal metin şöyle dursun, metin kavramını bile kökten değiştiriyor ve erek metin görsellerde toplumsal olarak yeniden üretiliyor. Bu arka plana karşı, aktarım olarak çeviri ile çevirinin yeniden yaratılması arasındaki ikilem ortaya çıkıyor.

Yeniden tasarlama ve çevirinin birleşik görevi, 'çevirinin kaynak metnin başka bir dilde salt yeniden üretilmesinin ötesine geçtiği' durumlardan biridir (Schrijver Vd., 2011, s.3) yani yeniden düzenlenmesidir (transediting). Setting (1989), transediting'i, erek metnin dili, amaçlanan işlevi ve kültürü (Türkiye'nin barış ve uzlaş kültürü) açısından kaynak metnin bir uyarlaması olarak ifade eder. TRT World'ün erek kitlesi İngilizce anlayan tüm dünyadaki insanlar olduğundan kaynak metindeki tekli ve sadece dış işleri başkanının görselleştiği resminden çok daha fazlası erek resimde **Ukrayna Dışişleri Bakanı ile birlikte yansıtılması** Türkiye'nin uluslararası kültürel diplomasisi uluslararası alanda çeviride yerleştirilerek ve yerleştirilerek aktarılmaktadır. Kültürlerarası iletişime duyulan ihtiyaç, çevirmenlerin kaynak metinde bulunan erek metindeki görsellerin çıkarılmasını veya kaynak metinde bulunmayan görsellerin erek metne eklenmesini içeren diplomasinin sözlü kısmına eşlik edecek erek kitle kültürüne daha aşına görseller bulmasını gerektirebilir. Erek metindeki görsellerin yeniden düzenlenmesi ve erek metinde ayrı bir amaca hizmet etmesi bize gösteriyor ki çeviride görseller metin içindeki işlevsel rolleri açısından, çağrışımsal özelliklerinin yorumlanması amacıyla tanımlanmalıdır. Teorik olarak görsel destekli çeviri, erek metinde kaynak metne sadakat ve saygı gibi geleneksel dil ve çeviri kalitesi değerlendirme kriterlerinin tamamen ortadan kalktığı alanlardan biridir. Bu anlamda görseller de çevirideki müdahalenin göstergeler arası parçalarını oluşturmaktadır. Erek haber çevirisi metnin kullanıldığı resimdeki zeminin rengi ve tonu haberin diplomasi aracı olarak kullanılmasında önemli ipuçları vermektedir. Erek metin haber başlığı (Görsel 2) gri ve kahve renkli zeminde açık renklerle ayrı bir paragrafta gösterilmiştir. Koyu bir zeminde açık renklerle erek metin okurun dikkatine daha güçlü tonlarla sunulmaktadır. Bu da aslında metnin bütününe hükmeden ana başlığın ajans tarafından çok fazla retorik olarak öne çıkarıldığını gösteriyor. Masada Ukrayna ve Türkiye bayraklarının diplomasiyi simgelediği düşünüldüğünde haberin ciddi derinliklere indirildiğini ve önemsendiğini gösteriyor.

5.2.5. Türkiye'nin Barış ve Uzlaş Çabalarına İlişkin Çeviri Destekli Diplomasinin Simultane, Seslendirme ve Altyazı Şeklinde Sosyal Medyada Yansıtılması

Konuşmacıların fikir, inanç ve bakış açılarının yabancı dinleyicilere yansıtılması elbette çeviri ve tercüme süreçleri aracılığıyla gerçekleşir. Bu işlevi yerine getirmek için, bu tür konuşmacılar, mahkeme salonu tercümanlığı bağlamındaki egemenler gibi, tercümenin

filtreleme sürecinin mümkün olduğu kadar şeffaf, konuşmacıların niyetlerine açık bir pencere olduğunu varsaymayı tercih ederler. *The Manipulation of Ideology in the Simultaneous Interpreting of Political Discourse* adlı doktora tezinde Maryani (2016:29) tercüman sunumlarının, motivasyon ne olursa olsun, niyetlerin ve bu niyetleri çerçeveleyen, ileten araçların iletişimini etkileyen hem bilinçli hem de bilinçsiz müdahaleyi içerdiğini belirtmektedir.

TRT World erek haber metinde Türkiye, Rusya ve Ukrayna arasında geçen Ukrayna'nın tahıl ürünlerinin ihracı ile ilgili **tahıl koridoru** açılması görüşmesinin sosyal medyada sunulmasında Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın konuşmasında 3-4 saniyelik **“Bugün, üzerinde mutabık kaldığımız tahıl koridoru anlaşması... İnsanlığı etkileyen...”** (TRT World on YouTube, 2022) gibi Türkçe sesli ifadelerinden sonra tercümanın İngilizce ile araya girip devam etmesi (voicing stratejisinin kullanılması) ve konuşmalarını simultane çeviri yönetimiyle özetleyerek seslendirmeyöntemi ile aktarılması hem kurumsal niyetlerin hem de çerçeveyi oluşturan araçların iletişimi çevirinin akışını etkilemektedir. Çeviri süreci daha sonra doğrudan çeviriden çok tahıl koridoru açılmasını **“After months of intense negotiations, Türkiye, Russia and Ukraine have signed a landmark deal with the UN to allow grain exports to resume from Ukrainian ports. It's being hailed as a diplomatic victory. Türkiye mediated the agreement to allow millions of tonnes of grain to be transported through the Black Sea. Russia's blockade has led to global food shortages, high prices, and the risk of hunger for the world's poorest”** (TRT World News, YouTube üzerinden,2022) şeklinde özetlenerek aktarılmaktadır. Simultane çevirinin yanında seslendirme (Voice-over) tekniğinin kullanılmasıyla konuşma tercüme edilirken hem görüntü hem de Cumhurbaşkanının sesine uyarlanmakta ve görüntülerle birlikte seslendirmenin senkronize olarak yayınlandığı ortaya çıkmaktadır. Orijinal ses, birkaç saniye sonra ya tamamen azaltıldığı ya da düşük bir duyulabilirlik düzeyine indirildiği ve erek sesin genellikle kaynak sesin üzerine bindirildiği gözlemlenmektedir. Bu müdahaleler esas olarak tercümanın konuşmayı kendi bağlamı içinde çerçeveleme, dinleyicinin konuşmacıyla olan ilişkisini tanımasını sağlama, konuşmacının ifade ettiği fikirler, inançlar ve bakış açıları kapsamında ne ölçüde öteki olarak kabul edildiğini bilme arzusundan kaynaklanmaktadır. Gambier (2006, s.15) bu konuda iki yöntemin (tercümanlık ve seslendirme) bugün giderek daha fazla rağbet gördüğünü, ancak çoğu durumda çok dikkat çekici bir şekilde, çatışma veya

savaş alanlarından gelen raporlar gibi, gazeteciler bir "tamirci" kullanarak veya kullanmayarak yerel halkla kendi dillerinde röportaj yapabildikleri yanılsamasını sürdürebildiğini vurgulamaktadır. Simultane ve seslendirmenin kurumsal ideolojisi açısından düşündürdükleri şey ise haber çevirisinde çevirinin de sınırlandırılması ve çevirisi yapılan kaynaktaki figürün uluslararası alanda bir devleti temsil etmesi de dikkate alındığında önemli bazı söylemlerin vurgulanarak aktarılmasıdır. Nihayetinde Türkiye diplomasisinin propagandasını sağlayacak olan böyle tahıl koridoru gibi konularda voice-over tekniğinin kullanılması çevirin politik olduğu (Diplomasi merkezli) konusunu da gündeme getirmektedir. Bu yaklaşım sıradan bir erek kitlesinin beklenti seviyesine uyarlanabilir ve erek kitlenin alınmasında kolaylık sağlayabilmektedir. Uluslararası konferanslara katılmayan veya çok kültürlü müzakere masalarında oturmayan sıradan kitleler için bu, karşılaştıkları tek tercüme türü olabilir. Makro anlamda diplomatik amaçlı bir yaklaşımın yanında yukarıda sözü edilen haber çevirisi yaklaşımı uluslararası alanda ülkelerin diplomasisi açısından önemli olan haber aktarımının seslendirme ile yapılması anlık ve kısa ömürlü metinler üretmenin ötesine geçen sosyo-kültürel bir sorumluluğu işaret etmektedir.

Türkiye'nin tahıl koridorunun açılması ile ilgili çabaları uluslararası alanda büyük yankı uyandırdı. Türkiye'nin insan yaşamını ve sivillerin hayatının güvencesini merkeze alan diplomasi anlayışının yanında uluslararası alanda özellikle muhtaç durumunda olan ülkelerin tahıl ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda Karadeniz tahıl koridorunun açılmasına yönelik çabaları oldu. TRT World'de Youtube üzerinden gerçekleştirilen bu diyalog altyazı öne çıkarılarak okur kitlesine duyuruldu. TRT World İngilizce dilinde yayın yapması ve bu ilişkilerin uluslararası alandaki önemi göz önünde bulundurulması TRT World'ün okur kitlesini ve beklentilerini dikkate alarak haber çevirisini aktardığı anlaşılmaktadır. Danan (1991;1994) *Dubbing as expression of nationalism ve From Nationalism to Globalization* adlı çalışmalarında dublajın farklı biçimlerini sıralarken¹² dublaj ve altyazının benimsenmesinde güç mücadelesinin etkili olduğunun altını çizmektedir. Konu her ne kadar Ukrayna-Rusya çatışmasına yönelik barış ve uzlaşma olsa

¹² Dana, *From Nationalism to Globalization* 44-54. José Lambert tarafından aktarıldı. ... Danan sessiz film devrinin bitmesinden sonra kullanılan çeşitli yöntemler arasında seçici dublaj (sessiz filmde olduğu şekliyle) ara başlıkların seçici kullanımı, sesin silinmesi, ekran dışında Fransızca kelimelerin kullanımı, simultane çeviri, dublaj ülkelerinde altyazılar ve çok dilli filmleri sayar.

da son yıllarda özellikle Asya kıtasına yönelik diplomatik girişimlerinde Türkiye'nin tarafsız ve etno-merkezci bir diplomasi izlediği bilincini yerleştirilmeye çalışılmaktadır.

TRT World'ün seçici sosyal medyada (Youtube, 2022) Türkiye cumhurbaşkanının konuşmasında seçici dublaj, ara başlıkların seçici kullanılması, sesin bastırılması gibi dublaj yaklaşımları kullandığı görülüyor. Dublajın ekonomik olarak altyazıdan daha masraflı olmasına rağmen (Danan 1991a) TRT World dublajı kullanmayı sürdürüyor. TRT World erek kitlenin altyazı mı dublaj mı tercihi konusunda önceden belirli bir bilgi sahibidir. Dublajlı bir haber görseli daha büyük bir kitlesel çekiciliğe sahip olduğu, çünkü çoğu insanın başlıkları okumamayı tercih ettiğini iddia edilmektedir:

“Dublaj seçiminin öncelikle daha büyük ekonomik kazanca dayandığına inanan bilim insanları, aynı zamanda çoğu izleyicinin kendilerine bir seçenek verilse dublaj yapmayı tercih edeceğini de savunuyor... Araştırmalar, altyazının ağırlıklı olduğu ülkelerde insanların (yavaş okuyan yaşlı vatandaşlar hariç) başlıkları tercih ettiğini ve bunları sorun olarak algılamadığını gösteriyor. Öte yandan dublajın kullanıldığı ülkelerde insanlar açıkça bu sunumu tercih ediyor” (Dana, 1991a, s.607).

Dublaj, içeriğin erişilebilirliğini güçlendirmenin bir başka etkili yoludur, çünkü altyazı okunurken dikkat dağıtıcı unsurları ortadan kaldırarak öğrenme sürecini ve izleme deneyimini kolaylaştırır. Dublaj, yabancı sesi sildiği, izleyicinin orijinal (kaynak metin) diyaloga doğrudan erişimini engellediği, altyazı ise yabancı sesi silmek yerine tamamladığı için dublaj altyazıdan daha yerlileştirici olarak kabul edilir. TRT World bu bağlamda Dublaj yöntemi kullanarak yabancı kültüre yönelik yerlileştirici bir yaklaşım sergiliyor ve uluslararası alanda diplomatik bir bakış açısı sahiplenmektedir.

Danan (1991a) dublajı genellikle Fransa, Almanya, İspanya ve İngiltere'nin tercih ettiğini daha ekonomik olduğu içinde Belçika, İsviçre, Hollanda gibi ülkelerin tercih ettiğini vurgulamaktadır:

“Altyazı ve dublaj, çeviri yelpazesinde iki uç noktayı temsil eder, çünkü bunlar iki karşıt kültürel sistem türünden kaynaklanır. Altyazı, yabancı etkilere açık daha zayıf bir sisteme karşılık gelir. Dublaj, milliyetçi bir film retorığının ve dil politikasının eşit şekilde teşvik edildiği baskın bir milliyetçi sistemin sonucudur. Mesela, ithal filmlerin yabancı niteliğini bastırmak veya kabul etmek, bir ülkenin kendisini diğerlerine göre nasıl algıladığını ve kendi kültürünün ve dilinin önemini nasıl gördüğünü anlamanın anahtarıdır” (s.613).

Tahıl, Ukrayna ekonomisinin can damarını oluşturmaktadır. Savaşta önce Ukrayna, dünya çapında satılan ayçiçek yağının yarısını ve buğday, arpa ve mısırın yüzde 10'undan fazlasını ürettiği ileri sürülmektedir (Hopkins,2023). Savaşla beraber bir zamanlar dünyanın beslenmesine yardımcı olan tahıl ve ayçiçek yağı nakil işleminde zorluklar yaşanmaktadır. Artık uluslararası pazara giden yedek yollar bile hedef haline geldi. Karadeniz'de gerilimi tırmandıran ve küresel gıda arzına ilişkin endişeleri artıran tahıl konusundaki yüksek riskli çekişme, güney Ukrayna'daki çiftçiler için de zorluklar yarattı. Bu zor koşullarda Türkiye'nin Birleşmiş Milletler nezdinde diplomasi yürüterek arabulucu olma isteği basında önemli bir etki oluşturdu. Birleşmiş Milletler ve Türkiye'nin aracılık ettiği bir anlaşma uyarınca, 33 milyon tondan fazla Ukrayna tahılı ve diğer emtia ihraç edildi. TRT World uluslararası alanda çok önemli bir olan Türkiye'nin tahıl koridoru oluşturmaya çalıştığı bu olayı kaynak haberlerden alarak Türkiye için uluslararası bir diplomatik araç olarak İngilizce üzerinden çevirisini yaparak ayamaya çalışmaktadır. TRT World çeviri eylemini kullanarak tahıl koridoru üzerinden Türkiye'nin barışçıl kültürünü aktarmaktadır.

Kaynak metin: Anadolu Ajansı Macaristan Dışişleri ve Dış Ticaret Bakanı Szijjarto, Türkiye'nin, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda barış için gösterdiği çabayı desteklediklerini belirterek, "Şu ana kadar arabuluculuk konusunda başarılı olan tek ülke Türkiye'dir." dedi (AA, 2022).	Erek metin: TRT World News Szijjarto expresses hope that talks between Turkish President Erdogan and his Russian counterpart Putin would also bear fruit and pave the way to peace (TRT World, 2022).
---	---

Tablo 10: Tahıl Koridorunun TRT World’de Erek Metin Olarak Aktarılması

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Haber çevirisinde temel olarak onaylanan ve yaygın olarak uygulanan teknikler olan eklemeler ve çıkarmalar, dünyanın dört bir yanındaki bazı haber ajansları tarafından da çok sık kullanılmaktadır. Hiçbir dil sistematik ve kültürel olarak aynı olmadığından eklemeler, çıkarmalar gibi bazı değişiklikler kaçınılmaz olabilir. Ekleme ve çıkarmaların (Çıkararak çeviri) yanında yeni cümle ve kavramların ikamesi gibi değişiklikleri erek metinde görmek mümkündür. Bielsa ve Bassnett'in (2009:2) belirttiği gibi “haber ajansları aracılığıyla kültürler arasında aktarılan bilgi yalnızca diller arası anlamda tercüme edilmekle kalmıyor, aynı zamanda yeni bir okuyucu kitlesinin tüketimi için yeniden şekillendiriliyor, düzenleniyor, sentezleniyor ve dönüştürülüyor”.

Tablo 9, Türkiye'nin tahıl koridorundaki rolü ile ilgili Anadolu Ajansından geçen Türkçe haber manşetlerinin TRT World üzerinden İngilizce çevirisinde kayda değer oranda değişiklik yapıldığını açıkça göstermektedir. Orijinal metinde olmayan ancak hedef metinde görünen içerik eklemelerine rastlanmaktadır. Örneğin kaynak metinde Türkiye cumhurbaşkanından bahsedilmemesine karşın erek metinde eklenmiştir. Bu erek metinde yer alan ekleme stratejisi sanal durumdan gerçek duruma geçişler - orijinal metinde olmayan ancak erek metinde görünen içerik eklemeleri olarak görülmektedir. Ekleme yoluyla çeviri kabul edilebilir ve etkili olabilir, ancak tanım gereği erek metnin (TT) anlamsal olarak kaynak metin (ST) ile aynı olmadığı anlamına gelir. Genel olarak bu prosedür, daha fazla açıklamaya ihtiyaç duyan bazı kültürel bağlamlarda yararlı bir yöntemdir. Ivir (1998: 46), erek metin okuyucularının kaynak metin (ST) okuyucularından farklı bir kültürden olması ve kaynak metin okur kitlesiyle aynı kültürel bilgiye sahip olmaması durumunda, çevirmenin daha fazla bilgi ekleyerek kültürel açıdan çok özel unsurları kabul edilebilir bir şekilde çevirebileceğini göstermektedir.

Baker'e (2011, s.48) göre çıkararak çeviri, çevrilen metinden kelime veya ifadelerin gelişigüzel çıkarılması anlamına gelmez; bunun yerine, anlamın bir erek metin (TT) cümlesinde bu özel öge çevrilmeden yeterince aktarıldığı ve okuyucuların gereksiz açıklamalarla rahatsız edilmediği durumlarda kullanılır. Tablo 10'da “‘Şu ana kadar arabuluculuk konusunda başarılı olan tek ülke Türkiye’dir” ifadesinin erek metinden çıkarılması veya görmezden gelmesinin temel nedenlerinden biri erek haber metninde **“Sziijarto expresses hope that talks between Turkish President Erdogan and his Russian counterpart Putin would also bear fruit and pave the way to peace (TRT World News, 2022).”** ifadesinin zaten arka plan bilgisine gerek duyulmayacak şekilde erek kitlenin Türkiye'nin aslında Ukrayna-Rusya çatışmasında barış ve uzlaş kültürünün pekiştirilmesinde öncü ülke konumunda olduğunu bildiğinin varsayımına dayandırılmasıdır. Anlam zaten bir erek metnin (TT) cümlesinde yeterince aktarılmıştır. Bu özel unsurun çevrilmesi sayesinde okuyucular gereksiz açıklamalarla uğraşmazlar. Çıkarma, bilgiyi daha spesifikten daha genele indirgediğinde, çıkarma yoluyla çeviri daha da genelleştirilmektedir. Bu çalışmada, uygulamalardaki belirsizliği önlemek için analiz bölümünde önemsiz farklılıkların gözden kaçırılması muhtemel olduğundan, hem ima hem de genellemeyi kapsayacak şekilde 'çıkarak çeviri' terimi kullanılmaktadır. Anadolu ajansında geçen **“Gerçekçi yaklaşmak gerekirse şu ana kadar arabuluculuk**

konusunda başarılı olan tek ülke Türkiye’dir (AA. ,2023)’’ ifadesi erek metinden kaldırılmasına karşın erek okur açısından ikna edici ve anlaşılır olmaktan uzak. Benzer şekilde, özellikle İngilizcenin (Erek dil) Türkçe’den daha fazla yer kapladığını göz önünde bulundurduğumuzda, erek metne ayrılan yer gibi çeviriyle ilgisi olmayan sebeplere de bu payı bağlayabiliriz. Burada çevirmemeyi seçme veya kaynak metindeki ifadeyi görmezden gelme (Omission stratejisi), hedef kitleye uygun olanı sunmayı amaçlayan iletişimsel çevirinin daha büyük amacı olduğu düşüncesi olarak vurgulanmaktadır. Verilerde bulunan bir diğer çıkarıma nedeni ise bir anlamı olmasına rağmen ancak belki de üslup açısından klişe görevi gören bir ifadenin çıkarılmasıdır.

Sonuç olarak, Tablo 10’da görüldüğü gibi, uluslararası alanda haber aktarılırken haberin aktarıldığı ajans veya basın grubunun kurumsal yapısı ve politikası ve ideolojisi haberin nasıl aktarılacağını belirlemektedir. Bununla beraber, kurumsal yapıda yer alan çeviri eyleminin yönü de bu doğrultuda etkilenmektedir. Çevirmenler bir toplumun üyeleri olarak boşlukta yaşamazlar. Kendi ülkelerinin kurallarından, değerlerinden ve inançlarından (para-kültür) kaçınılmaz olarak etkilenirler. Sonuç olarak, bir metni tercüme ederken, onu anlarlar, filtrelemeye çalışırlar, metni kendi toplumlarının kabul edilen normlarına göre ayarlarlar ve ardından okuyucuların bakış açısına göre daha yüksek kabul edilebilirliğe sahip yeni bir kaynak metin biçimi üretirler. Diğer taraftan burada uluslararası bağlamda haber çevirisinin, siyasi gündemin yayınlanması ve duyurulmasında olduğu kadar siyasi gücün sürdürülmesinde de hayati bir araç ve diplomatik iletişim aracı olarak önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Tablo 10’da kaynak haber metninde geçmeyip erek haber metninde “...bear fruit and pave the way to the peace..(TRT World, 2022) (Çev.Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Rus mevkidaşı Putin arasındaki görüşmeler de meyvesini verecek ve barışın yolunu açacak) şeklindeki ifade biraz belirsizlik taşıdığı izlemi edinse bile meyvesi verecek olan şeyin bir diplomasi çabası sonucu olduğu erek okur kitlesi tarafından anlaşılmaktadır. Bu açıdan her ne kadar Macaristan Cumhurbaşkanı erek haberde kavram olarak geçmese de sadece soy ismin geçtiği erek haber metni okur kitlesinin önceki bilgisinin temelinde metni okuyacağı varsayımına dayandırılmaktadır.

Kaynak Haber Metni: Anadolu Ajansı Dış İşleri Bakanı Fidan,2023 Ukrayna İyileştirme Konferans’ında ulusal beyanda bulundu. Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Türkiye'nin, Tatar Türklerinin kadim vatanı Kırım dahil Ukrayna'nın bağımsızlığı, egemenliği ve toprak bütünlüğünün sağlanması konusunda kararlı olduğunu bildirdi (AA, 2023).	Erek Metin: TRT World News Türkiye's position on Ukraine sovereignty 'as resolute as ever': Fidan Turkish Foreign Minister Hakan Fidan pledges assistance for economic reconstruction and humanitarian aid to Kiev at the Ukraine Recovery Conference in London (TRT World News, 2023). Türkiye is committed to ensuring the independence, sovereignty and territorial integrity of Ukraine, including Crimea, the country's foreign minister has said (TRT World News, 2023).
--	--

Tablo 11: TRT World Ukrayna-Rusya Çatışmasına İlişkin Erek Haber Metinde Türkiye’yi Aktarması

Kaynak: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çoğu okur muhtemelen uluslararası habercilikte çevirinin oynadığı rolün farkında değildir; ancak yukarıdaki kaynak ve erek haber metni örneğinde görüldüğü gibi siyaset, medya ve çeviri arasında doğrudan, ancak genellikle görünmez bir bağlantı vardır. Siyasi olaylarla ilgili medya raporları her zaman yeniden bağlamlaştırma biçimleridir ve her yeniden bağlamlandırma dönüşümleri içerir. Haber sunumunda, yazar bir izleyici kitlesinin bu bilgiye aşina olduğuna güvенеbileceği ve dolayısıyla yazarın az önce ima ettiği bilgileri çıkarabileceği için bazı bilgiler önceden varsayılabilir. Kaynak haber metninde **Tatar Türklerinin kadim vatanı (AA,2023)** tamlamasının erek metinde (TRT World) geçmemesinin birinci nedeni yazarın TRT World haber medyasının Türkiye ‘ye ait olduğunu okur kitlesinin önceden bilmesi, ikinci önemli neden, Türkiye’nin politikası gereği başka ülkelerin toprak bütünlüğüne saygı duyması ve bu Ukrayna-Rusya çekişmesini Ukrayna’nın toprak bütünlüğü temelinde ele almasından dolayı uluslararası bir medya kurumu TRT World’de çevirirken sadece “**Ukraine sovereignty (TRT World,2023)**” (Çev. Ukrayna’nın egemenliği) **ve territorial integrity of Ukraine, including Crimea** (Kırım dâhil Ukrayna'nın toprak bütünlüğü) gibi kavramların öne çıkarılması çeviride diplomasi odaklı bir yaklaşım sergilenmektedir. Bu örneklerin gösterdiği şey, metinlerin ve söylemlerinin önceden var olan söylemlerden yararlandığıdır. Önceden var olan bu metinler genellikle farklı bir türe aittir ve farklı bir

bağlamda işlev görmüş olabilir. Bu şekilde metinler ve söylemler, bağlamlar ve eylem alanları arasında yayılır ve böylece metinsel zincirler veya söylem zincirleri oluşturacak şekilde birleşir (Fairclough 1995a). Bir haber aynı zamanda okuyucuyu anlattığı durumun atmosferiyle tanıştırmaya da çalışabilir. Yukarıda erek metinde ek olarak verilen “‘Turkish Foreign Minister Hakan Fidan pledges assistance for economic reconstruction and humanitarian aid to Kiev at the Ukraine Recovery Conference in London” (TRT World News, 2023) (Çev. Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan, Londra’da düzenlenen Ukrayna Kurtarma Konferansı’nda Kiev’e ekonomik yeniden yapılanma ve insani yardım sözü verdi.) ifadesi kaynak metnindeki Türkiye açısından eksik sayılabilecek bazı boşlukları doldururken aynı zamanda Türkiye’nin barış ve yardımseverlik kültürünün öne çıkarılması ve kültürel diplomasi mesajının verilmesi amaçlanmaktadır. Ek bilgiler genellikle bir metnin anlamsal anlamını küçük bir değişiklikten anlam kaymasına kadar değiştirir. Her ne kadar çeviri her zaman kesinlik meselesi olsa da bazen anlamsal anlamda değişiklikler gerekli olabilir. Bu özellikle TRT World’de yapılan transediting (Çeviri-düzenleme) işlemlerinde başvurulan bir stratejidir. Transediting işlemi gereklidir çünkü burada trans-editörün görevi sadece kelimeyi tam anlamıyla tercüme etmek değil, aynı zamanda metni okuyucunun maksimum anlamadan yararlanacağı şekilde şekillendirmek ve düzenlemektir.

Decided (Kararlı olmak) terimi yerine Cambridge Dictionary’de **bağlı, sadık, gönül vermiş, istekli (Cambridge Dictionary)** anlamlarına gelen **Committed** (Adamak, kararlı olmak; teslim etmek) kavramının getirilmesi, manipülatif bir tanımlamayı yansıtıyor ve bu Türkiye’nin uluslararası alandaki barışçıl ve kültürel yaklaşımına dayanan barış planından kaynaklanan küresel güç içerisindeki kapsamını genişlettiğine dair mesajı da içeriyor. Buradaki sözcüksel değişikliğin, ***Committed to the independence, sovereignty and territorial integrity of Ukraine, including Crimea*** söylemiyle Ukrayna’nın bütünlük ve bağımsızlığını ön plana çıkaran kavramların erek metinde (TRT World News) vurgulanmasıyla Rusya’yı dikkate almadan yalnızca Ukrayna’yı dikkate aldığı için tek taraflı olduğu anlatısını yeniden çerçevelemeyi amaçladığı anlaşılıyor.

Aktan ve Nohl (2012) bu konudaki gerekliliği “‘Birebir çeviriler anlamayı kısıtlayabileceği gibi anlam değişiklikleriyle de zenginleştirilebilir” şeklinde aktarmaktadır. Bu arka plana karşı, hem anlambilimin değiştirilmesine hem de bunların titizlikle korunmasına ilişkin tipik kalıpları ortaya çıkarabilmemiz önemli bulunmaktadır’

şeklinde ifade etmektedir. “**Türkiye’s position on Ukrain sovereignty as a resolute as ever**” (TRT World,2023) ifadesindeki **resolute** kavramı İngilizce “takdire şayan derecede amaçlı, kararlı ve sarsılmaz, azimli (Cambridge Dictionary)” anlamında kullanılmaktadır. Kaynak metinde (AA, 2023) sadece **kararlı** terimi geçmektedir ve erek metin bunu daha da genişleterek süreci de içine katacak kadar ifadeyi genişletmiş **as resolute as ever** ifadesi politik ve diplomatik olarak daha kapsamlı bir dille aktarılmış. İlk başta söylendiği dilden farklı bir dilde aktarılan yukarıdaki politikacıların her iki durumda da çeviri ve tercümanlık söz konusudur, ancak her iki durumda da bu uygulamalar gizlidir, yani gazete metinlerinde Fidan ve Kubela’nın (Ukrayna Dışişleri Bakanı, 2023) açıklamalarının yorumlandığı ve/veya tercüme edildiğine dair açık bir atıf yoktur. Konuya ilişkin önemli örnekler, özel isimlerin ve kültüre özgü terimlerin açıklamalarıdır (Örneğin, kaynak metinde **Tatar Türklerinin kadim vatani Kırım** kavramının erek metinde **Kırım dahil Ukrayna’nın toprak bütünlüğü** olarak değişmesi veya kaynak kültüre çok özel olan ve dolayısıyla küresel kamuoyuyla ilgisi olmayan bilgilerin ihmal edilmesi). Erek metinde Kırım ile ilgili haber çevirisinde **Türklerin kadim vatani** gibi bir söylemin atlanmış olması (Omission) Türkiye’nin diplomaside hem Ukrayna hem de Rusya’ya yönelik denge politikasının dezenformasyonuna yol açacak herhangi bir politik aşınmadan uzak durulmakta olduğunu göstermektedir. Çeviri eylemi burada Fairclough’un vurguladığı eleştirel söylem analizinin üçüncü boyutu olan metni üretme ve yorumlama süreçlerinin olası sosyal yönlerinin sosyal, kültürel ve politik faktörleri keşfetme aşamasını harekete geçirmekte ve çeviri faaliyetin kurumsal ideoloji ve politikasından bağımsız gerçekleştirilmediğini göstermektedir.

SONUÇ

Haber çevirilerinin genel olarak sosyolojik ve dilbilimsel söylem analizi yapılan çalışmada kaynak ve erek haber içeriklerin konusu olduğu Rusya-Ukrayna çatışmasına ilişkin BBC Türkçe servisi ve TRT World İngilizce aktarımları üzerinde duruldu. Çalışmanın geneli dikkate alındığında, haber çevirilerinde metinsel analiz siyasi gerçeklik ve algıları anlamının önemli bir alanı olarak görülmektedir. Analizler sonucunda söylemlerin erek metinde (TRT World ve BBC Türkçe Servisi) güç ve ideoloji ilişkileri bağlamında yeniden üretilip şekillendirildiğini (Fairclough, 1992) kabul edilenlerin kanone söylemler olarak devam ettirildiğini göstermektedir. Bir metin yazan gazetecinin, onu çeviren gazeteciden önemli ölçüde farklı bir statüye sahip olmadığı (Bielsa and Bassnett, 2009:65) olmazsa bile haber aktardıkları kitlelere açısından düşünüldüğünde çeviri haberin objektif olarak tanımlanamayacağı görülmektedir. BBC Türkçe servisinin bağlı olduğu yayın kuruluşu BBC World Service, Birleşik Krallık'tan gelen yardımlardan faydalanmakta ve Britanya'ya ilişkin haber içeriklerini etnosentrik bir yaklaşım sergileyerek yayın yaptığı ülkenin dil ve kültürüne göre yerlileştirerek aktardığı ortaya çıkmıştır. Yapılan birçok araştırmada da gösterildiği (Valdeón, 2015; Holland, 2013:336-341) gibi yayın ve çeviri politikası gereği tarafsız yayıncılık ilkesini benimsediği belirtilmesine karşın Birleşik Krallık ile ilgili diplomasi söz konusu olduğunda erek metin olarak Türkçe haber içeriklerini aktarırken editör ve gazetecilerin, gerek çeviride "aktarılan" ve konuların düzenlenme biçimini etkileyen, belirli bir yapı, düzen, bakış açısı ve değerlere sahip haber içeriklerini aktarmaları gerekse erek metinlerdeki çıkarmaların, eklemelerin, ikamelerin ve semantik değişimleri gibi belirli sözcük seçimleriyle birlikte belirli ideolojik perspektifleri yansıtmalarından dolayı BBC Türkçe'nin tarafsız kalınamadığı ortaya çıkmaktadır. Çalışma analizinde ortaya çıkan bulgular daha önce yapılan BBC News'e ilişkin araştırmaların sonuçlarıyla paralellik göstermekte; metinsel analiz çalışmaları çevirinin gazetecilikle (habercilik) bütünleştirildiğinde haber üretim kategorisine giren normlara tabi tutulduğunu, çevirmen olmayan ve genellikle görünmez kalan eğitilmiş ve ya uzman gazeteciler tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir (Valdeón, 2005; Bauman at al, 2011:139; Aktan & Nohl, 2012; Baker 2006; Troqe, 2017; Bassnett 2009; Bielsa, 2007; Schhäffner & Bassnett 2010; Tapia Sasot de Cofrey, 1992;). Eşdeğerlik ve sadakat kavramları gazetecilik normları, patronaj, transediting

süreci ve erek kitleye yönelik kültürel uyarlamalar gibi müdahalelerin etkisiyle haber çevirisinde önemsiz hale gelmektedir.

BBC Türkçe haber çevirileri analizlerinde karşılaşılan önemli bir konu da kaynak metinden çeviri eylemini gerçekleştiren çevirmenden nadiren söz edilmesidir. Metin kaynağı birçok erek metinde belirtilmesine rağmen çeviri eylemin kimin tarafından yapıldığı belirtilmemektedir; bütün bunlara karşın erek haber de kaynak metin nereden alındığı aktarılmaktadır.

Çalışmanın söylem analizi haber gazeteciliğinde dil sorunlu bir etken teşkil ettiğini ortaya çıkarmaktadır. Fairclough (1992a) dili ve dolayısıyla söylemi toplumsal kimliği, güç ilişkileri kurmanın ve bu ilişkiyi devam ettirmenin önemli bir aracı olarak betimlemektedir. Erek dilde içerik oluşturma yani erek metin oluşturmaya çalışma, erek okur kitlesinin haberi anlamaya çalışmasını sınırlandırabilir, çünkü her kültür ve dilin kendi yerel kullanımları ve iletişim özellikleri farklıdır. Türk okurların kültürel özellikleri bölgelerarası bile farklılık göstermektedir. Okurların Ukrayna-Rusya çatışmasına yönelik bakış açıları etnosentrik bağlamda düşünüldüğünde, ulusal ve nasyonal politikalar doğrultusunda meseleyi yorumlama ve iktidar politikasıyla bütünleşik bir kitlenin varlığı haberin okur odaklı yorumlanmasında değişkenlik gösterebilir. TRT World İngilizcede yer alan özellikle haber başlıkları (Tablo 7-8) okurların dikkatini vurgulanan söyleme çekmesi ve okur kitlesinin algısında kurumun ve kurumun ait olduğu egemen gücün ideolojisini oluşturmada önemli rollere sahip olduğunu göstermektedir.

Yerele yönelik haber içeriği aktarılırken çeviri sürecinde veya sonrasında yerel olarak bir dilde gerçekleştirilen röportajlar düzenlenebilir, özetlenebilir, başka bir dil aracılığıyla aktarılabilir, yeniden düzenlenebilir, haber ajansı diline aktarılabilir, belirli bir yayının yerel tarzına uyarlanabilir, alan sınırlamalarına uyacak şekilde kısaltılabilir. Bütün bu aşamalar dikkate alındığında yukarıda sözü edilen yaklaşımların kaçınılmaz olarak deneyimlendiği BBC Türkçe ve TRT World gibi erek okur odaklı haber çevirisinin çevrilecek bir metnin doğrusal bir kelime veya ifadeler dizisinden başka bir şey olmadığı yönündeki popüler varsayım olarak düşünülen geleneksel bağlamda tanımı zorlaştırılmaktadır. Çevirinin araçlarından dilin dinamik bir süreç olarak algılanmaması çeviriye bakış açısını da değiştirmektedir. Dili dinamik değil de statik olarak algılanması, iletişimi etkileşimlerden ziyade yalnızca bilgi paketlerinin bir dizisi olarak tasavvur edilmesine yol açmaktadır (Gambiers, 2016:888).

Gambiers'in (2016, s. 887) belirttiği gibi eşdeğerlik paradigmasının yerini kültürel dönüşüm paradigması almakta ve bu değişim, tüm çeviri faaliyetlerinin yürütüldüğü platform ve medyanın basılı kitap paradigmasından dijital paradigmaya doğru değişmesiyle eş zamanlı olarak yaşanmaktadır. Çeviri terimi değişen disiplinler arası işlevi ile beraber haber çevirisindeki aracılık rolüyle çoğunlukla yerelleştirme (localization), yerlileştirme(domestication) uyarlama (adaptation), yeni sürüm oluşturma(versioning), çevirirken düzenleme(transediting), dil aracılığı(language mediation) ve yaratıcı çeviri(transcreation) gibi diğer terimlerle değiştirilmekte veya bunlarla rekabet halinde bulunmaktadır.

BBC Türkçe haber servisindeki kaynak aktarımları sürecinde yorumlayıcı yaklaşımlar ve haber çevirisi ilişkisi ile ilgili teorileri çeviribilim paradigması içerisinde yeniden düşünmenize yol açabilir. Bu bağlamda Pym'in belirttiği gibi "Çeviri pratiği teorisini aşar, dolayısıyla sürekli bir ampirik tutum gerektirir"(2010, s. 1).

Google otomatik çevirileri kullanan BBC News son biçimleyici veya çeviri düzenleyici olarak aslında haber editörünü kullanmaktadır (Aktan&Nohl,2012). Bu uygulamada örneğin, herhangi bir videoya altyazı sağlamak için Google'ın otomatik çevirilerini kullanarak başlanıyor, editör daha sonra otomatik çeviri inceleyerek olası hataları düzeltiyor ve metin erek izleyici kitlesi için yüksek sesle okuyan yapay bir ses seçiliyor ve burada erek haber metin oluşturma sürecine müdahale edildiği sonucuna varılabilir. Dolayısıyla Ukrayna-Rusya çatışmasına ilişkin kaynak metinler çeviriye dönüştürülürken BBC Türkçe'nin bağlı bulunduğu BBC News'in kurumsal bağlamı da düşünüldüğünde sübjektif bir erek metin oluşturmaya daha meyilli olduğu anlaşılmaktadır. Birleşik Krallık ile ilgili metinlerde etnosentrik bir yaklaşım sergilenmekte dolayısıyla İngiliz diplomasisi öncelenmektedir (Tablo 4-5-6). Bununla birlikte, Kelime sırası, morfoloji ve kültürel farkındalıkla ilgili sorunları ortaya çıkarabilen uygulama son kertede editörlerinin müdahalesine bırakılmaktadır.

Erek metni oluşturmak için erek kültürünün özellikleri ile ilgili bilgi sahibi olmanın yanı sıra etnosentrik bir yaklaşım benimsendiği göz önünde bulundurulduğunda ideolojik (İdeoloji' terimi burada 'tanımlanabilir bir sosyal sınıf veya kültürel grubun çıkarları doğrultusunda faaliyet gösteren fikir, inanç, uygulama ve temsil sistemleri' anlamında kullanılmaktadır) ve diplomatik amaçlar editörün erek metni oluştururken göz ardı edemediği kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haber çevirisine, tek bir gazetecinin sorumluluk taşımadığı, metinlerin kolektif olarak üretildiği kurumsal bir süreç olarak yaklaşılmalıdır; bu nedenle hem orijinaler hem de çeviriler her zaman ikinci bir çift göz tarafından kontrol ediliyor(Bielsa&Bassnett,2009: 69).Yayınlanmadan önce tüm içeriğin yine de iki dil bilen gazeteciler tarafından kontrol edilmesi ve düzenlenmesi kaynak metnin dönüştürülmesinin ve değiştirilmesinin önünü açmaktadır. Kaynak dildeki haberleri gerektiğindeki okurlar için anlamlı hikâyelere dönüştüren gazeteciler kuramsal kültürden etkilenererek erek metni bir yeniden yazma eylemine dönüşmesini sağlamaktadır. BBC News Türkçe servisinin Türk okurlara yönelik haber aktarması ile ilgili yapılan araştırmalar (Aktan ve Nohl,2012) da gösterildiği gibi Birleşik Krallık kökenli uluslararası haberlerin BBC World servisi tarafından BBC Türkçe servisi aracılığıyla Türk okurlara aktarılırken son biçimleyiciler yani çeviri düzenleyiciler (Transeditors) yerel olarak adlandırılan haber editörlerin farklı ülkelerdeki siyasi olaylara ve diğer haberleri ilişkin raporların çevrilmesi esnasında kaynak metinde var olan bilgilerin değiştirmeye, eklemeler yapmaya ve bazı kavram ve cümlelerin çıkarmaya ve semantik dönüşüm yapmaya dikte edilmektedir. Çeviri işi için hem kaynak hem de hedef dil ve kültürün bilgisi merkezi öneme sahiptir. Ancak haber çevirileri ağırlıklı olarak çevirmen olmayanlar yani gazeteciler tarafından yapılıyor olması, Van Doorslaer'in (2010, s.180) ifade ettiği gibi, haber çevirileri analizi sonucunda yalnızca haberlerin hedef dillerin çevirisinin kalitesini değil, aynı zamanda bazı haberlerin çevrilmeme kararlarını da etkileyebildiği gözlemlenmiştir.

Haber üretim sürecindeki dönüşümler haber çevirisinin erek metni oluşturma sürecindeki özgürlük alanlarına etki etmektedir. Haber ajansındaki kurumsal ideoloji ve müdahaleler çevirmen için düşünsel yeni açılımların yanında çevirmenin etkinliğini de kısıtlayabilmektedir. Rusya-Ukrayna çatışması kapsamında erek metindeki bazı başlıkların kaynak metindekinden farklı olması ve Britanya'nın soruna diplomatik yaklaşımının erek haberlerin ilk bölümlerinde yer alması ve dolaylı ifadelerle aktarılması gibi dönüşümler, küreselleşen dünyanın ve bilgi toplumunun gereksinimleri de dikkate alındığında medyadaki bu haber çevirisini ilgi odağı haline getirildiğini ve çevirmenin çalışmasına özel kısıtlamalar konulduğunu göstermektedir.

Hâlihazırda devam eden Ukrayna-Rusya çatışması uluslararası ciddi diplomatik ilişkilerin önünü açmakta, medyanın tarafsızlığını aşan ilişkilerin erek kitleye ulaştırılmasına yol açmaktadır. Söylem olarak haberlerin dolayısıyla haber söyleminin

çevirisi çalışmalarında da benzer bir ilgi artışı gözlemlenebilmesinin eleştirel incelenmesi ilgi odağı haline gelmektedir.

Ukrayna-Rusya arasındaki çatışmanın uluslararası politik gündemdeki geniş yankılı etkileri dikkate alındığında bu çalışmada sonuç olarak haber üretiminde gazetecilik perspektifinde bazı kaymalar yaşanmaktadır; yeni veya kısmen yeni bir haber yaratmayı amaçlayan gazeteciler, bunu tek bir haber yerine birden fazla habere dayandırabilmektedir. BBC Türkçe aynı haber oluşumu için bir yandan BBC News haber kaynaklarını öncelikle muhatap almakta bunların yetersiz kaldığı durumda Reuters, Walesonline gibi haber kaynaklarından da yararlanabilmektedir. Bu öğeler çeşitli kaynaklardan alınan bilgiler, uzmanlardan alınan geri bildirimler vb. olabilir. Haber çevirisi bağlamında bu yaklaşım, bahsi geçen klasik durumun sadece erek metin ve tek kaynak metinle devam eden bir başka uzantısı olarak düşünülebilir ama transediting süreci ötesinde haber çevirisi sonuç olarak çok fazla gazetecilik yorumun eklendiği metinler üretmeye açıktır. Bu süreçte haber çevirisi gerektiğinde yeniden şekillendirilip değiştiriliyor, vurgulanıyor, gerekli görülenler ekleniyor ve gereksiz görülenler ya metinden çıkarılıyor veya görmezden geliniyor (omission).

BBC Türkçe haber üretimi göstermektedir ki küresel haber çevirisinin yerel versiyonları çok farklı olabilir ve çeviri süreci yerel koşullara göre farklı şekilde işleyebilir. BBC Türkçe Servisinde diğer kaynaklardan aktarılıp çevrilen haber içerikleri ve haber içeriklerinin bileşenleri olan başlıklar görseller, işitsel dokümanlar, dublaj kullanılması ve altyazılar, seslendirme, kaynak metinde yer alan görsellerin farklılaşması veya kaynak metnin tamamının çevrilmesi yerine özetlemeye gidilmesi sürecinde erek haber metninde uyarılma ve yerileştirmenin yanı sıra daha sıklıkla transediting yöntemine başvurduğu görülmektedir. Nitekim bu konuda BBC Türkçe Servisi ile ilgili yapılan araştırmalar transeditörlerin (Çeviri-düzenleyici olarak editörler) yerel olarak adlandıracağımız erek kültür ve dile yönelik dinleyici veya okuyucunun konumunu üstlenmeye çalıştıkları görülmektedir. Aktan ve Nohl (2012) International Transediting adlı çalışmalarının özet kısmında “yerel bir haber küresel okur kitlesini iletiliğinde yalnızca başka bir dile çevrilmekle kalmaz aynı zamanda kültürler arası iletişimin bir parçası haline gelir” der. Ukrayna-Rusya çatışmasına ilişkin Birleşik Krallık’ın barış ve uzlaşma çabalarını aktaran BBC News Türkçe servisi uluslararası çeviri ve düzenleme işlevlerini kapsayan **uluslararası çeviri-düzenleme** stratejisi ile hareket ettiğini bize göstermektedir.

Çalışmanın yazarları, farklı ülkelerdeki siyasi olaylara ve diğer haberlere ilişkin haberlerin tercüme edilmesinin, trans-editörleri nasıl bilgi değiştirmeye, eklemeye veya çıkarmaya zorladığını açıklıyor. Bu aşamada kaynak haberin erek dil ve kültürde yeniden üretme süreci vurgulanmaktadır. Nitekim derinlemesine çalışması sürecinde BBC News Türkçe haberlerin İngilizce-Türkçe karşılaştırmalı haber hikâyelerini araştıran Aktan ve Nohl (2010a), yaptıkları görüşmeler çevirinin müdahale ve aracılık sürecinin bir parçası olduğunu (Hursti 2001;van Doorslaer 2009; 2010; Cheesman ve Nohl 2010) bize göstermektedir:

“BBC News’in erek metin olarak düzenlendiği durumlarda genellikle seçilen metinler çeviri sürecine alınır, makine veya insan çevirisi editör ofisine geri gönderildiğinde karmaşık bir düzenleme sürecinden geçirilmekte, bir editör metni kaynak metinle karşılaştırır, başka bir editör Örneğin Türkçe versiyonunun düzeltmelerini yapar ardından bir kopya editörü çevirin içine nasıl ve nereye yerleştireceğini değerlendirir, erek haber metni son olarak hiyerarşinin katmanlarından yönetimin söylemesiyle biter” (s.4-5).

Bu aşamaların tamamı (metni yeniden düzenleme, kesme, açıklama gibi) metindeki manipülasyonun birer parçalarıdır. Tüm bu stratejiler Aslında metni okura götürme yani Türkçe okurlar için kolayca anlaşılabilir ve okunabilir hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bir nevi yerileştirme stratejisi uygulanmaktadır. Erek okur kitlesine yabancı olan kelimelerden arındırılmış olması tercih edilmektedir (Tablo 1; Aktan ve Nohl, 2010:Görüşme 10-11). Araştırmalar da Aktan ve Nohl (2012:Giriş) tarafından desteklendiği gibi yerileştirme stratejisinin uygulandığı görülmektedir.

Küresel haber medyası olarak BBC News Türkçe hem kültürel arası iletişim hem de çeviri eylemini üstleniyor; çeviri süreçleri yani bilginin bir dilden veya kültürden diğerine aktarılması sonrası yeni bir bağlamda düzenlenmesi, yeniden yazılması, şekillendirilmesi ve haberlerin yeniden paketlenmesi sürecidir. BBC Türkçe servisi ulusal kültür düzeyinde görülebilir ya da farklı bir dile bağlı olabilir hitap ettiği erek okur kitlesi bir nesil, bir ortamın veya bir sosyal sınıfın üyelerini bir dil içinde temsil ettiğini aktarıyor. Pistillo (2003:3) *The interpreter as cultural mediator* adlı makalesinde uluslararası gazetecinin iletişim akışını geliştirmek için çeviri yapmanın yanından arabuluculuk yapan çevirmen rolünü oynar. Bu bağlamda BBC Türkçe kültürel diplomasi aracı olarak Birleşik Krallığa ilişkin Ukrayna-Rusya çatışması ile ilgili yaklaşımını özellikle Britanya’nın Ukrayna’ya

olan desteğini diplomatik bir mesaj verircesine barış ve uzlaşma kültürü temelinde ele almaktadır.

BBC Türkçe servisindeki editör ve gazetecilerin kendilerini çevirmen olarak değerlendirmedikleri onun yerine haberleri düzenleyen gazeteci ve editör olarak kabul ettiklerini belirtilmektedir. Diğer taraftan BBC'nin haber paketlerinin editör ve gazeteciler tarafından çevrilmediğini (%20'lik kısmı çevrilebilir) ama çoğunlukla düzenleme ve uyarlama süreçlerinin editör ve gazeteciler tarafından yapıldığı söylenmektedir (Aktan ve Nohl, 2012a:Görüşme 8). BBC Türkçe erek okur odaklı bir çeviri sürecinden geçmektedir. BBC Türkçe 'de bu şekilde okur kitlesine uygun bir hikâye yazılmaktadır. BBC News Türkçede haber üretimi ve çeviri politikası yayın politikasını nasıl yürütüldüğüne ilişkin araştırmalar uluslararası medyada İngilizce dışındaki dillerde yapılan haberciliğin çeviri sürecinde temsilliyeti açısından önemli sonuç bilgiler sağlamaktadır.

BBC Türkçe'de çeviri üretim sürecinin gazeteci ve editörlerce az oranda (%20 gibi) yapıldığı söylenmesine karşın BBC Türkçe servisi yönetmen ve editörlerce çevirisi sürecine dâhil oldukları özellikle derleme ve uyarlama sürecinde çeviriye katkıları oldukları görülmektedir.

BBC Türkçe haber çevirilerinden anlaşıldığı üzere, erek haber metni yayınlanmadan önceki süreçte zamanın kullanılması ve kısa sürede haberin ulaştırılması gerekliliği bütünlükten önce gerçeğin tercih edilmesini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla kaynak haberlerin sadece Britanya'ya yönelik kısmı ön plan çıkarılıp erek metinde aktarılmaktadır.

Her ne kadar BBC Türkçe servisinin yayın politikasında dikkatlilik ve titizlik vurgusu yapılsa da aslında çeviri-düzenleme aşamasında "çabukluk-zaman" ön plana çıkıyor. Tez çalışması açısından irdelendiğinde BBC Türkçe servisinin önemseydiği önemli bir konu bir haberin Britanya açısından küresel önemi Türkçe servisinde çok çeşitli olarak farklı açılardan analiz edilip geçmesidir.

Genel anlamda British Broadcasting Corporation (BBC), "başka dil ve kültürlerde yayın yaparken Birleşik Krallık'ın çok kültürlü ve çok milletli doğasını yansıtmaya" yetkisine sahiptir. Bu anlamda manipülasyona ve çeviri-düzenlemeye sürekli maruz bırakılan BBC Türkçe servisindeki metin analizi çeviri eylemi sürecine yaklaşım geleneksel çeviri anlayışını sorgulamaktadır. Haber çevirisi içeriği yeni okuyucu kitlesinin tüketimi için

yeniden şekillendiriliyor, düzenleniyor, sentezleniyor ve dönüştürülüyor. BBC Türkçe'nin politik ve ideolojik bağlamı küresel medya dünyasında çevirinin geleneksel tanımına meydan okuyor ve çeviri olarak adlandırabileceğimiz şeyin sınırları yeniden belirleniyor. Haber çevirisindeki bu döngü Bielsa ve Basnett'in deyiimiyle “sunumsal yönlerin muazzam farklılığı bizi dillerarasılığın ötesine, erek kültürde geçerli olan metinsel manipölasyonun diğer yönlerine götürmektedir” (2019, s.118). Bunun sonucu olarak şu çıkarımlar ortaya çıkmaktadır: Diplomatik manada kültürel çeviri temelde hermenötik bir eylemdir. Bu nedenle, diğerine açıklık gerekli bir koşuldur: BBC Türkçe'de etnosentrik yönelimi benimseyen gazeteciler, kendi önyargılarını teşebbüs ettikleri kişilere empoze etme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle Birleşik Krallık'taki haber kaynaklarından elde ettikleri bilgileri erek dil metninde açıklamak için, yorum yapma eylemlerinin asıl amacını gözden kaçırıyorlar. Bununla birlikte, BBC Türkçe haber çevirisi, çeşitli aracılık düzeylerinin bir bileşimidir ve bu nedenle birden fazla kısıtlama altında üretilmektedir. Haber çevirisi, gazetecilik haber üretimini düzenleyen normlara benzer normlardan etkilendiği için diğer çeviri türlerinden farklıdır. Çalışmada analizden elde edilen çıkarımlara bakıldığında, BBC haber çevirisinde aracılık, iki farklı düzeyde gerçekleşmektedir:

- 1.Bilgi kaynağı(ları) ile erek okur kitlesi arasında, çeşitli editoryal teknikler ve stratejiler eşliğinde (kaynak dil) haber metninin üretilmesi (Fairclough 1995; Valdeón 2005)
- 2.Diller/kültürler arasında, bir dizi çeviri tekniği ve stratejisi eşliğinde erek metnin üretilmesi.

Belirli haber türlerinin çevirisinin, haber hikâyelerinin (bilgilendirici) içeriklerinde çeşitli türde dönüşümler ve değişiklikler (Örn. başlık ve ana başlık değişikliği, gereksiz bilgilerin ortadan kaldırılması, arka plan bilgilerinin eklenmesi) içerdiğini gösteren önemli kanıtlar vardır. Yapılan analizler sonucunda genel olarak BBC Türkçe'de metinler Birleşik Krallık'a yönelik diplomasi eğilimli hale getirilmesi için bazı değişiklikler yapılmıştır. Değişikliklerin en sık tekrarlananları arasında şunlar yer almaktadır: Başlık ve başlık değişikliği (bilgilendirici alt başlık), paragrafların sırasının değiştirilmesi, okuyucular için bağlamsal açıdan alakalı yeni arka plan bilgilerinin eklenmesi, hedef okuyucu kitlesi için artık alakalı olmadığı (veya alternatif olarak zaten bilinmediği) kabul edilen gereksiz bilgilerin ortadan kaldırılması ve kaynak metnin tamamen yansıtılmadan sadece gündeme ilişkin özetlemenin yapılması.

Çalışmada vurgulanan diğer haber metni olarak TRT World İngilizce sadece erek metin olarak düşünülmemesi gereken önemli bir diplomatik kanal işlevini yerine getirdiği görülmektedir. Çeviri bu işlevin merkezinde yer almaktadır. TRT World erek haber içeriklerin analizi sonuçlarında basın çevirisinde karar almayı etkileyen potansiyel parametreler olarak sosyo-politik olgulardaki değişimlerin (siyasi meşruiyet ve kural) önemi vurgulanmaktadır. Eleştirel söylem analizi çıkarımları sadece Ukrayna'yı siyasi meşruiyet olarak tanımlayan Batıda sabitlemiş düşüncelerin aksine Türkiye'nin jeodiplomatik çıkarları dikkate alındığında TRT World haber metnlerinin çatışmaya yönelik aktarımları Rusya'yı da kendi eylemlerinin sebepleri içerisinde meşru kabul ettiği izlemine yaratmaktadır.

TRT World İngilizce üzerinde yapılan eleştirel söylem analizleri sonucu haber kanalının diplomasi odaklı kurulduğu ve diplomasi merkezli haber sunma eğiliminde olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin tanıtımına yeni perspektifler getirmeyi amaçladığı anlaşılan TRT World çeviri sürecinde Anadolu Ajansı gibi yerel ve kardeş platformlardan aldığı çoğu kaynağı itibarıyla Türkiye lehine etnosentrik bir yayın yaklaşımı benimserken (Koçlu,2022) çeviri sürecinde Batı tahakkümüne karşı farklı bir bakış açısı getirme kapasitesi sergilemektedir. BBC Türkçe ile karşılaştırıldığında Türkiye lehine diplomasi işlevini daha görünür bir şekilde aktarmakta ve çeviri politikasında yer yer manipüle söylemlere rastlamakla beraber çeviri eylemine dair görünürlük daha çok hissedilmektedir. Ukrayna-Rusya çatışmasına yönelik erek metinlerde yer alan barış ve uzlaş söyleminin edebiyat yoluyla yansıtılarak (Tahıl koridoru ve TRT World Forum'un kitaplaştırılması) diplomasinin daha kalıcı hale getirilmesi ve pekiştirilmesi amaçlanmaktadır. McNair (1995/2011, s. 60) günümüzde siyasetin sadece ikna edici olmadığını, aynı zamanda stil, sunum ve pazarlama hususlarının içerik ve içerikten daha büyük olmasa da eşit olduğu bir performans eylemi haline geldiğini belirtmiştir. Bu süreçte çeviri bir araç olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Daha spesifik olarak, bu çalışmada haber medyası üzerinde metin üretiminin (Türk diplomasininin barış ve uzlaş çabalarına ilişkin) İngilizceye çevrilmesi yoluyla transferi edebi ve kültürel diplomasinin tanıtılmasına katkıda bulunmaktadır. Kültürel bir ürün olarak ve Türk kültürü ve kimliğine dair uluslararası bir farkındalık geliştirme aracı olarak Türk diplomasi anlayışının İngilizceye çevirisinin Ukrayna-Rusya çatışmasında uzlaş aracı olarak kullanılması çevirinin bu güç denkleminde etkili bir aktör olduğunu

göstermektedir. Kültürel bir ürün olarak, İngilizce çeviride Türk barış kültürü ve uzlaşma kültürü, hedef kitleyi Türk halkının yaşanmış deneyimlerine karşı duyarlı hale getirmekte, böylece yerleşik dünya görüşlerini ve mevcut algıları değiştirmektedir. Bu nedenle, TRT World haber aktarımında çevirinin kültürel ihracatın bir parçası olarak vurgulanıp vurgulanmadığını ve Türkiye imajının ve kültürünün tanıtıldığı araçlarla aynı araçları bulup bulmadığını öğrenmek için (varsa) bu tür çeviri girişimlerini yönlendiren ve kolaylaştıran kültürel politikaları araştırmak ve Türkiye'ye ilişkin kültürel diplomasi girişimlerini incelemek açısından sonraki çalışmalara değerli katkılar sunmaktadır.

TRT World erek metinler, çoğu kaynağını dayandığı ve kardeş platform olarak da nitelendirilebilen Anadolu Ajansı (AA) gibi kaynak makalelerle karşılaştırılabilir paralel bir ideolojik duruş sergiliyor, ancak çevirmen davranışını belirlemek ve mevcut çalışmanın vurgulamayı amaçladığı değişiklikleri, yani siyasi teorik arka plan bilgisinin farkındalığını varsayan, amaçlanan kimlikleri inşa edebilen değişiklikleri seçmek amacıyla kategorize edilebilecek ve analiz edilebilecek bir dizi değişimi kaydetmektedir. TRT World haber metinlerinde kültürü bir güç mücadelesi alanı olarak sunan değişken davranış ön plana çıkarılmaktadır. Mesela özellikle uzlaş ve arabuluculuk kültürü üzerinden Türk kültürünün barışa ve diplomasiye bakış açısının pekiştirildiği farklı arka planlar (Tahıl koridoru ve savaşı sonlandırmaya yönelik girişimler) erek metinde (kaynak metinde görsel ve metinlerde daha ulusal nitelikte haber başlıkları ve içerikler ön plana çıkarken erek metinde uluslararası özellikte bürokrasiyi öne çıkarmaktadır) daha bütüncül olarak ülkeyi sembolize edecek şekilde lanse edilmektedir. Okur kitlesi göz önünde bulundurulduğunda kültürün iletişim yoluyla yaratıldığını ve sürdürüldüğünü (Pekiştirildiğini) ortaya koyan yaratıcı ve gönüllü davranış sergilenmektedir. TRT World İngilizcede okur kitlesi için önemli bir husus da kültürel bağlamın geçmişe, deneyimlere dayanan kültürel bağlam olmasıdır; mesela Ukrayna Rusya çatışması sürecinde Türk kültürel bağlamın etkileneceği, ülkenin tanıtımında, turizminde Rusya'nın önemli katkısı olduğu dikkate alındığında, karşılaştırmaların ve ülkeler arası ilişkilerine yönelik hatırlatıcılarının dahil edilmesi editing sürecinin kurumsal kimlik ve ideolojiyi yansıtmada çevirideki önemli aktörlerin işlevsel olduğunu göstermektedir.

TRT World İngilizce haber metinleri analizi sonucunda elde edilen bilgi ve bulgular haber medyasındaki sübjektif ve objektif yayıncılığın kurumlar tarafından iddia edildiği gibi bir sonuç vermediğini göstermektedir. Çalışmada genelde çevirinin özelde haber çevirisinin

çeviri-düzenleme süreçleri dikkate alındığında TRT World'e dair araştırmalarda da ortaya çıkarıldığı gibi (Koçlu, 2022:209) transediting sürecine tabi tutulduğu ve kaynak haberdan diplomatik ve politik sebeplerle uzaklaşıldığı, erek kitle odaklılık esas alındığı için TRT World haber metinleri içeriklerinin tarafsızlık kavramı çerçevesine tam olarak uygunluk gösterilmediğini ortaya çıkarmaktadır.

Devlet başkanları ve devlet dışı aktörler medyayı iletişim ve müzakere için temel bir araç olarak giderek daha fazla kullanmaya başladıkça, haber medyası üzerinden aktarılan haberlerin diplomasiye katkılarının incelenmesi giderek daha önemli hale gelmektedir. Tanınmış gazeteciler, hem krizlerde hem de barışı sağlama durumlarında ara sıra diplomat rolünü bile üstlendikleri söylenmektedir (Gilboa, 2001). Uluslararası alanda iletişimin hedefine ulaşması için haber çevirisinin medyada kullanılması diplomasinin yürütülmesi ve kapsamı üzerinde önemli bir etki yarattı ve ülkeler arasında önemli bir kültürel iletişim kolaylığı sağlanmış oldu (TRT World-Tahıl koridoru-BM'nin öncülüğünde uluslararası katılım). Analiz çıkarımları bilgi çağında çevirinin haber medyasının kaçınılmaz araçlarından biri olduğunu göstermektedir. Topluluklar arası iletişimde çevirinin diplomasi dışı kullanılması ve hoş görüyü körükleyecek şekilde manipülasyonu uluslararası ilişkilerde dramatik etkiler bırakabilmektedir. Çevirinin haber içeriklerini uluslararası alanda anlaşılabilir bir dilde aktarmasıyla, dünyanın her yerinde daha fazla sayıda insan aynı haberleri izledikçe, devlet ve devlet dışı aktörlerin liderleri ve hükümet yetkilileri, hem fiili müzakerelerde hem de müzakere öncesi aşamalarda iletişim araçları olarak haber medyasını daha sık kullanacaktır. Dahası, medyanın diplomaside artan katılımının, barışı sağlama süreçlerini yürüten yetkililer için pratik sonuçları olmaktadır.

Medyada erek izleyici ve okur kitlesi için aracılanan çeviri eylemi (Dil) müzakerelere yardımcı olabilir veya engel olabilir. Tuzaklardan nasıl kaçınılacağına veya müzakereleri ilerletmek için medyanın nasıl kullanılacağına dair bilgi, genellikle belirli bir barış çabasının başarılı olup olmayacağını belirleyebilir. Çalışmanın konusu olan ve küresel anlamda olumsuz sonuçlara neden olan Ukrayna-Rusya çatışmasına dair yürütülen diplomasi haber medyasında çeviri sürecinden geçtiği dikkate alındığında haber medyasının diplomasiye katılımının karmaşık doğası ileriki çalışmalarda araştırmacılar için önemli bir evren oluşturmaktadır. TRT World ile ilgili yapılan çalışmalar (Eren, 2019; Devran, 2015; Donelli, 2019; Elswah&Howard,2022; Koçlu,2022) TRT World'ün

erek haber metni aktarma sürecinde BBC News Türkçe (Potter, 2020) gibi etnosentrik bir diplomatik çizgide yayın politikasını sürdürüldüğü ve buna bağlı olarak haber çevirisi politikasının şekillendiği söylenebilir.

Genel olarak hem BBC Türkçe Servisi haber çevirileri hem de TRT World haber çevirisi analizleri sonucu çeviribilim teorilerinin haber çevirilerinde uygulanmalarında bir takım kısıtlamalarına işaret etmektedir. Skopos teorisinin haber çevirisiyle ilgili sınırlamaları vardır, çünkü “sunumsal yönlerin muazzam farklılığı bizi diller arası olanın ötesine, hedef kültürde hüküm süren metinsel manipülasyonun diğer yönlerine götürür” (Bielsa ve Bassnett 2009: 118). TRT World News ve BBC News Türkçe’deki kültürel diplomasi bağlamındaki haber çevirisi daha geleneksel çeviri biçimleriyle karşılaştırılırken belki de en çarpıcı fark, haber çevirisinde radikal değişimlerin ortaya çıkmasıdır.

Haber çevirisinde düzenleme ve çeviri yani transediting süreci aşırı boyutlara ulaşmaktadır; öyle ki erek kitle tarafından deneyimlenen haberler her zaman orijinal haberle tanınabilir bir ilişki içinde olmaktadır. Haber çevirisi ve etiği ile ilgili çalışmalara ışık tutan Floros’un (2012, s.928) çalışmalarıyla paralellik gösterdiği gibi, haber çevirisinde oldukça yaygın olan bu tür uygulamaların, çevirinin sadece diller arası aktarım veya gazeteciler açısından birebir çeviri olarak oldukça basit bir şekilde anlaşılmasıyla birleştiğinde, çevirinin haber üretimindeki başka bir düzenleme tekniği olarak görülmesine yol açtığı ortaya çıkmaktadır.

Sunulan analiz, öncelikli olarak çeviribilim alanındaki artan ilgiden kaynaklanmaktadır ancak ortaya çıkan çalışmalar medya, iletişim ve küreselleşme çalışmaları da dahil olmak üzere beşeri bilimler ve sosyal bilimlerdeki diğer araştırma alanlarını da zorunlu olarak etkilemektedir ve haber medyasında dil ve çeviri/yorumlama sorularını dikkate almanın önemini kabul eden bilim insanlarının ilgisini çekmesi gerekmektedir. Sonuç olarak haber çevirisi haber üretimi ve dolaşımında bu yönüyle araştırma nesnesi bağlamında merkezi konumunu sağlaması gerekli görülmektedir.

BBC Türkçe ve TRT World haber başlıkları, önemli diplomatik haber içeriklerinin öne çıkarılması ve bazı haber içeriklerinin hem görsel olarak hem de yazım yönüyle okurun beklentisine daha vurgulu sunulması haber çevrilirken meydana gelen metinsel dönüşüm, hedef okuyucunun beklentilerini karşılamayı amaçlamaktadır. Pek çok araştırmanın esas olarak erek metinde anlam oluşturma veya anlamı yeniden oluşturma sürecindeki önemli

aktör olarak gazeteci-çevirmen kişiliğine odaklandığı ama aslında bundan böyle gazetecinin kendisine değil, gazetecilerin siyasi rolü veya ulusal kimlik derecelerinin gazetecilerin kurumsal rolleri üzerindeki etkisi gibi yönler de dahil olmak üzere, içinde faaliyet gösterdiği daha geniş sosyal sisteme odaklanmamız gerektiği vurgulanmaktadır (Conway 2008) .

Kurumsal yapının politikası dışına çıkmadan haber çeviri ürünü üreten çeviri eyleminin yönü de bu doğrultuda etkilenmektedir. Bir toplumun üyeleri olarak boşlukta yaşamayan çevirmenler, kendi ülkelerinin kurallarından, değerlerinden ve inançlarından (para-kültür) kaçınılmaz olarak etkilenirler. Sonuç olarak, bir metni tercüme ederken, onu anlarlar, filtrelemeye çalışırlar, metni kendi toplumlarının kabul edilen normlarına göre ayarlarlar ve ardından okuyucuların bakış açısına göre daha yüksek kabul edilebilirliğe sahip yeni bir kaynak metin biçimi üretirler. Uluslararası alanda etnosentrik bir çeviri amaçlandığında diplomatik kaygılar ön plana çıkar ve çevirinin yönü farklı bir eğilim kazanmakta; diğer taraftan burada uluslararası bağlamda haber çevirisinin, siyasi gündemin yayınlanması ve duyurulmasında olduğu kadar siyasi gücün sürdürülmesinde de hayati bir araç ve diplomatik iletişim aracı olarak önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

BBC News Türkçe ve TRT World İngilizcede çevrilen kaynak metinler genellikle erek versiyonlardan önemli ölçüde daha uzun olduğundan, içerik seçimini yöneten kuralların transediting sürecinden geçirilmesinin zorunlu kılındığı ortaya çıkmaktadır. Böylece, eşdeğerlik, erek koşullarda yeniden müzakere ediliyor ve bir eşik bekçiliği mekanizması olarak işlev görüyor. İdeolojik duruş ne olursa olsun, bazı temalar her iki erek metinde de her zaman tercih edilirken, diğerleri ilgisiz olduğu için göz ardı edilmiştir. Örneğin, hem TRT World hem de BBC News Türkçe, Avrupa (Birleşik Krallık)-Rusya güç dengesine ve değişimlerine öncelik veriyor; çünkü bunların kilit oyuncular olarak rolleri ve gücün küresel dağılımının küresel olarak son derece alakalı olduğu varsayılıyor. Haber çevirilerindeki atlama stratejisi (Omission) Birleşik Krallığın barış ve uzlaşma rolüyle ilgili çelişkileri gizleyerek kaynak haber metinlerinin olumsuz yanlarını tamamlaması açısından ideolojik bir işlevi göz önüne sermektedir. Bu bağlamda erek metinler olarak BBC Türkçe servisinin TRT World haber içeriklerinden farkı, ekleme işlemlerinin de sık olmasıdır. TRT World haber metinleri kısa tanımlayıcı öğeler (bu tür ön değiştiriciler) sunma eğilimindeyken, BBC makaleleri genellikle okuyucuya çok daha fazla bilgi

sağlamakla meşgul olmaktadır. Bununla birlikte, haber çevirilerinin çoğunlukla gazeteci-çevirmen (Journalator) tarafından yapılmaktadır (Aktan&Nohl,2012). Gazeteciler için çeviri çevirmenlerden farklı olarak, gazetecilik işinin ana faaliyeti değil tamamlayıcı bir parçasıdır: “bilgi toplama, çeviri, seçme, yeniden yorumlama, bağlamsallaştırma ve düzenlemenin karmaşık ve bütünleşik bir birleşimi: Bunun yalnızca haberlerin erek dillere (İngilizce-Türkçe) çevirisinin kalitesini değil, aynı zamanda bazı haberlerin çevrilmeme kararlarını da etkileyebileceği ima edilmektedir (Van Doorslaer, 2010: 180). Bu, haber medyası alanında dilbilimin ve özellikle çevirinin marjinalleşmesini en azından kısmen açıklayabilir. Van Doorslaer’in çalışmalarında belirttiği gibi (2014:1048-1049) TRT World ve BBC Türkçe’de ulaşılan bulgulara göre haberin metinselleştirilmesi ve yerelleştirilmesine iki teknikle ulaşılabilmektedir: TRT World ek kaynak metin, örneğin ya tek bir küresel haber ajansından alınan bir haber içeriğini ele almakta, ya da kardeş platformlardan (AA, TRT) kaynak alarak birden fazla hedef metin oluşturmaktadır. Her erek metinde karşılaşılan aktarma biçimi olarak tek bir kaynak içeriğiyle gazetede tamamen farklı manşetlerle ayrı bir giriş olarak sunulabilmektedir. Bu durum, tek bir kaynak metnin tek bir erek metne çevrildiği klasik durumun bir uzantısı olarak görülmektedir. BBC News Türkçe’de ise durum her iki tekniği de kapsamakla beraber genellikle çoklu haber kaynaklarından yararlanmakta ve bu şekilde erek metin oluşturulmaktadır. Yeni veya kısmen yeni bir haber yaratmayı amaçlayan gazeteci veya gazeteci çevirmenler, bunu tek bir haber yerine birden fazla habere dayandırabiliyor. Bu öğeler çeşitli kaynaklardan alınan bilgiler, uzmanlardan alınan geri bildirimler vb. olabilmektedir. Haber çevirisi bağlamında bu yaklaşım, bahsi geçen klasik durumun sadece erek metin ve tek kaynak metinle devam eden bir başka uzantısı olarak düşünülebilir. Sonuç olarak haber çevirilerinde genellikle tek kaynak metine odaklanan klasik çeviri sürecinin aksine, geleneksel tek kaynak metin – tek hedef metin kavramının genişletilmesi gibi kendine özgü özellikleri olan oldukça yeni bir araştırma alanı olarak yeniden tanımlanabilir, çünkü mesela çevrilebilir haber girişleri çeşitli kaynaklardan alınan uluslararası ve yabancı haberlerle ilgili olduğundan erek kitlenin dilsel, kültürel, politik ve diğer koşullarına göre uyarlanması gerekmektedir.

Türkiye ve Britanya’nın arabuluculuk ve barışçıl görüşmeleri gibi diplomatik ve siyasi rutinler ve uygulamalar, çeviri yoluyla bilgi aktarımını etkiliyor gibi görünüyor. Veriler, metin yapısından ortaya çıkan kendi örtülü sorgulanmamış anlamlarına katkıda bulunan

anlam oluşturmanın dilsel yönlerine ek olarak siyasal iletişim rutinleri, Rus işgalinin meşruiyeti vb. ile ilgili büyük miktarda arka plan bilgisinin bulunduğunu (Görseller ve açıklamalar) ve dolayısıyla (Erek metinlerde) bilgi akışını bir eşik bekçiliğı mekanizması olarak düzenlediğini göstermektedir.

Haber çevirisi, gazeteci-çevirmenlerin karar verme sürecini düzenleyen dilsel rutinlerin incelenmesi açısından son derece ayrıcalıklıdır, ancak bununla sınırlı kalmamalıdır. Her gazetecinin kendine has üslubu oldu gibi haber kuruluşlarına özgü yaklaşımlar da bulunmaktadır. Örneğin, BBC ile TRT World karşılaştırıldığında dil topuklarına özgü üsluplara rastlanmaktadır. Kabul etmek gerekir ki farklı kültürel bağlama ve dil kurallarına sahip ülkelerden başka kültür ve dile çeviriyi yapmak aslında çok açık olmayan translating editing (transediting) sorunlarını gün yüzüne çıkarmaktadır.

Politika eğilimli diplomatik çeviri haberleri üzerinde yapılan incelmelerden sonra kaynak ve erek metinler olarak anlaşılan birincil ve ikincil söylemlere yönelik eleştirel bir analiz elde edilen içgörülerin siyasetin atmosferinin estetiğı kavuşturulmasında önemli aracılık işlevi yerine getirmektedir. Yapılan araştırmalar siyasi süreçlere kitlesel katılımın artması birçok toplumu otokrasiden demokrasiye dönüştürmekte olduğunu göstermektedir (Gilboa,2001). Uluslararası ilişkilerde baskı yerine cazibe yoluyla arzu edilen sonuçları elde etme yeteneğı olarak tanımlanan yumuşak güç, yavaş yavaş daha geleneksel güç biçimlerinin yerini almaktadır. Kitle iletişim araçları, özellikle de küresel haber, dünya meseleleri hakkında merkezi bir bilgi kaynağı haline geldi. Haber çevirilerin aracıldığı diplomasi odaklı politika ve gazetecilik, siyaset ve iletişimdeki devrim niteliğindeki değışikliklerin bir araya gelmesinin, medyanın egemen olduğı yeni bir yönetim sistemi yaratmasına neden olmaktadır. Bu durumda uluslararası diplomasi ve siyasetin medya üzerinde yürütüldüğü, medyanın yoğun bir şekilde aracıldığı yeni bir alan ortaya çıkarılabilir. Medyanın bu durumda bürokratik yönetim sistemine doğrudan dahil olması anlamına gelmektedir. Nitekim yazılı metinler oluşturulmadan önce medyada çıkan söylentiler uluslararası siyasetin şekillenmesinde önemli rollere sahiptir. Bu doğrultuda uluslararası politikacılar ülkeleri adına sonraki müdahaleyi yapmak için medya üzerinde yayılan söylemlerce motive edilebilir veya farklı bir politik yaklaşım benimseme eğilimde olabilirler. Diplomasinin aracı olarak gösterilen haber çevirilerinin incelendiğı bu çalışma göstermektedir ki, haber çevirileri çeviribilimde yer alan ve erek kitle odaklı süreçle beraber değışik perspektiflerde dillendirilen çeviri, çevirmen ve

çevrilmiş metinlere ilişkin kavramların kullanılmasında çok çeşitli söylemlere neden olmaktadır. Echeverri'nin (2017:105) de belirttiği gibi, “temel çeviri araştırmaları ve uygulamaları ele alındığında, aynı tezahürleri veya gerçeklikleri bile ifade etmeyebilir”. Çünkü mesela, diplomasi odaklı çeviri metinlerinde de görüleceği gibi, etnosentrik bir amaç güdüldüğünde, ülkelerin duruşunun tutucu ve ideolojik eğilimli olması özellikle yerel bazda bilgi aktarımında (çeviri ürünü) yeniliklere çok açık olmayacaktır. Bu türü metinler daha çok ideoloji odaklı çeviri kaymalarından oluşmakta ve manipülasyona açık hale gelmektedir; dolayısıyla manipülatif çeviri kavramı veya diplomasi eksenli çevir anlayışı merkeze konulmaktadır. Bu durumda diplomasi, kültürel diplomasi, uluslararasılık-çeviri ilişkisi, etnosentik çeviri ilişkisini merkeze alan ve medya diplomasisini çeviri merkezli kılan disiplinler arası kavramların medyada kanona olmasını sağlamaktadır.

Çalışmada Rusya ve Ukrayna arasındaki çatışmanın BBC News Türkçe ve TRT World İngilizce haber metinlerinde Türkiye ve Birleşik Krallık bağlamında değerlendirildiğinde haber çevirisi araştırmalarında (Söylem araştırmaları) özellikle ideolojik anlam uyarlaması odaklı bir süreç izlendiğini göstermektedir. Eleştirel Söylem Analizi (CDA) çerçevesinde ele alındığında haber metinlerinin medya uygulamalarının kurumsal ve daha geniş sosyal ve kültürel bağlamı" (Fairclough 1995:33) ile ilgili özellikleri uluslararası medya haberciliğinin sosyal, kültürel, politik ve diplomatik gibi farklı perspektiflerde ele alınması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır

Okur kitlesinin sürekli değişen politik perspektifleri doğrultusunda hem BBC News Türkçe 'de hem de TRT World İngilizce'de haber üretimi sonucunda erek haberdeki metin sıralaması ve başlıkların kaynak metindeki konumundan farklılaştığı görülmektedir. Haber başlıkları ve paragrafların düzeni ve süresi hem içerik hem de metnin içinde bulunduğu yerin değiştirildiği, arka plan bilgisinin eklendiği, eklemeler ve çıkarmalar yapıldığı görülmektedir. Bununla beraber erek haber mesajlarının önemli araçlarından görsellerin hem TRT World hem de BBC News Türkçe'de kaynak haberden farklı bir yerde konumlandırıldığı görülmektedir.

Çalışma analizi sonucu elde edilen bulgular çeviribilim alanı açısından önemli düşünsel değişikliklerin oluşmasına zemin hazırlayabilir. Haber üretim sürecinde çevirinin diplomasi ve siyasetin iletişimde aracı olarak kullanılmasıyla haber çevirisinin, kaynak metin ile erek metin arasındaki geleneksel ilişkiyle kıyaslanamayacak kadar karmaşık bir

konuyu da gün yüzüne çıkarmaktadır. Haber çevirisi, kaynak metin gazeteciliğinin yeniden bağlamsallaştırma amacına tabi olduğu süreç olarak tanımlanmasına (Kang, 2014) yol açmakta ve Van Doorslaer'in “çeviri haber metinleri, özetleme, başka kelimelerle ifade etme, dönüştürme, tamamlama, yeniden düzenleme ve yeniden bağlamsallaştırma prosedürlerinin karmaşık bir karışımı olarak görülebilir” (2010, s.181) gibi tanımlamaları geleneksel çeviri tanımlanmaların ötesinde çeviriyi konumlandırmalarına zemin hazırlamaktadır.

Haber çevirisi analizi, siyaset veya siyaset teorisi-çeviribilim arasındaki ilişkiler açısından önemli öngörülerini sunmaktadır. Her ikisi de sosyal grupların ve dillerin birbiriyle yarışan ihtiyaçları arasındaki çatışma ve işbirliği olgusunu ele alıyor. Siyaset teorisinde tanımlandığı şekliyle siyasetin ne olduğuna dair çeşitli görüşler, çevirinin neleri gerektirdiğine ilişkin görüşlerle paralellik taşıyor gibi görünüyor. Benzer şekilde, çeviri teorisinde çeviri, bir sanat olarak (özellikle edebiyat eleştirisi perspektifinden) kamusal meseleler olarak (kaynak ve erek metinlerin kendi çevrelerinin sosyal kimliklerini yansıtabilmesi anlamında), uzlaşma ve fikir birliği (uzlaşılacak ve müzakere edilecek çok şey olması anlamında: kimlikler, ideolojiler, çıkarlar) ve kaynakların güç dağılımı veya dağıtımı (Kontos&Sidiropoulou,2012) (dünyaya ulaşma veya sürdürme anlamında) olarak görülmüştür.

Haber çevirilerindeki analiz sonucu çeviribilim araştırmalarında önemli bir aktör olarak kabul edilen çevirmenin konumu ve görünmezliği ile ilgili tartışmanın en önemli tarafı da belki de bundan böyle erek metinde her ne ad altında adlandırılınsınlar da çevirmenden ismen bahsedilmemeleridir. Haber çevirilerinde çevirinin yapıldığı kaynak haber metinden söz edilmesine karşın, çoğunlukla çevirmenin kim veya ne olduğundan açık olarak ismen bahsedilmemektedir. Çevirmenin görünür olmaması tıpkı edebi çevirilerde olduğu gibi okur kitlesinin takip etme ve haber akışı süreci sağlama açısından olumlu bulunmasına rağmen çeviribilim araştırmalarında şu eksikliklere neden olabilmektedir:

1. Bruno Latour'in ifade ettiği gibi çeviri sürecinin içinde etkin olarak yer alan her parça önemlidir. Çevirmenin içinde doğduğu topluluk ve milletin bir kültürü ve dünya görüşü bulunmaktadır. Her insan gibi çevirmenler de para-kültür ve dia-kültürden etkilenmektedir. Ortaya çıkarılan her çeviri bir yeniden yazım yani çevirmenin bakış açısını yansıtan bir oluşumdur. Haber çevirileri üzerindeki çalışma ve analizler, çevirmen ile ilgili özelliklerin bilinmesiyle belirgin çıkarımlar elde dileyebildiğini ve dolayısıyla daha

kapsayıcı olabildiğini göstermektedir. Bunun aksi bir parçanın eksik hesaplanmasıyla sonuçlanmaktadır.

2.Çeviride ortaya konulan yapıt çevirmenin eseri sayılır. Çevirmen burada çeviri eyleminin en önemli eyleyeni konumundadır; kaynak metnin ikinci yazarı olarak düşünülmektedir. Böyle bir konumda olan eyleyenden bahsedilmemesi ve bu aktörden çeviri metninde yer verilmemesi, telif hakları açısından bir sorunun başlangıcını oluşturmaktadır.

3.Haber metnindeki çevirinin gazeteci mi, profesyonel çevirmen mi ya da makine çevirisi tarafından yapılıp yapılmadığının bilinmesi haber medyası içerisindeki hiyerarşinin müdahalesinin olup olmadığının bilinmesi; patronaj varsa nasıl bir hamilik teşkil ettiğine dair bilgilerin sunulabilmesi, akademik alan araştırmacısının ve çeviri sürecinin bir parçası olan okur kitlesinin bilmesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Abay, E. G. (2022, Ekim 13) . Macaristan: Rusya-Ukrayna Savaşı'nda arabuluculuk konusunda başarılı olan tek ülke Türkiye. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/macaristan-rusya-ukrayna-savasinda-arabuluculuk-konusunda-basarili-olan-tek-ulke-turkiye/2710814#> (Erişim Tarihi: 21/11/2022).
- Adams, D. (2005). Global movement for a culture of peace: Definition of culture of peace. <https://www.culture-of-peace.info/copoj/definition.html>
- Akan A.K. (2022, Eylül 12). Rusya-Ukrayna savaşında Türkiye'nin barışa yönelik çabalarının kitaplaştırıldı. Anadolu Ajansı, (12 Eylül 2022). <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/rusya-ukrayna-savasinda-turkiyenin-barisa-yonelik-cabalari-kitaplastirildi/2682979> (Erişim Tarihi:27/09/2023).
- Aktan, O. and Nohl, A.-M. (2010). International trans-editing: typical intercultural communication strategies at the BBC World Service Turkish radio. *Journal of Intercultural Communication*.
- Al-Mrayani, J.K.S. (2016). The Manipulation of Ideology in the Simultaneous Interpreting of Political Discourse. Thesis statement. p.29-30.
- Altheide, D. L., & Snow, R. P. (1979). Media Logic. Beverly Hills, CA: Sage.
- Anadolu Ajansı (2022, Kasım 16).Fransa cumhurbaşkanı Macron: Cumhurbaşkanı Erdoğan barış görüşmelerinde etkin rol oynuyor. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransa-cumhurbaskani-macron-cumhurbaskani-erdogan-baris-gorumel-erinde-cok-etkin-rol-oynuyor/2740116> (Erişim Tarihi:22/05/2023).
- Anadolu Ajansı (2023, Haziran 21). Dışişleri Bakanı Fidan, 2023 Ukrayna İyileştirme Konferans'ında ulusal beyanda bulundu. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/disisleri-bakani-fidan-2023-ukrayna-iyilestirme-konferansinda-ulusal-beyanda-bulundu/2928122> (Erişim Tarihi:27/09/2023).
- Anderson B. (1983). Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. London: Verso
- (1983a). Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. London: Verso
- Aydeniz, H.& Barıtcı, F.(2019). Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Medya: TRT World Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*
- Baker, M. (2006). Translation and Conflict: A Narrative Account. London: Routledge
- Baker, M. (2011). *In Other Word: A coursebook on Translation*. Routledge.

- Baker, M. (2014). Translation as re-narration. Translation: A Multidisciplinary Approach House, J. (Ed.) içinde. New York: Palgrave Macmillan. S. 158–177.
- Bassnett, S. & Lefevere, A. (2001). Constructing Cultures: Essays on Literary Translation. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press. in Proposing a Theoretical Framework of Patron's Ideology in Translation, Shunyi Chen International Journal of Humanities and Social Sciences. ISSN 2250-3226 Volume 6, Number 1 (2016), pp. 105-116
- Bassnett, S. (1998). The translation turn in cultural studies. In S., Bassnett, & A., Lefevere, Constructing cultures: Essays on literary translation. Clevedon, Philadelphia, Toronto, Sydney & Johannesburg: Multilingual Matters, 123-140.
- Bassnett, S. (2002). Translation Studies. London: Routledge.
- Bassnette, S. (2005). Bringing the news back home: Strategies of Culture and Alienation. *Language and Intercultural Communication*, 5 (2),120-130.
- Bassnett, S. (ed.) (2005). Global News Translation. Clevedon/Buffalo: Multilingual Matters. *Special issue of Language and Intercultural Communication* 5(2).
- Bauman, Z. (1999). Culture as Praxis. London: Sage.
- BBC News (2022, Feb. 23). Russia Today: TV regulator Ofcom asked to review channel's UK broadcasts. <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-60495417> (Erişim Tarihi: 2/01/2023).
- BBC News Türkçe (2022, Şubat 23). Russia Today'in İngiltere'deki yayınlarına inceleme talebi. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60498665> (Erişim Tarihi:02/01/ 2023).
- BBC News (2014, Mart 10). Halit Kıvanç'ın BBC Türkçe günleri. https://www.bbc.com/turkce/multimedya/2009/11/091114_anni_album_halitkivanc (Erişim Tarihi:20/04/2023).
- BBC News (2022, Nov.14). About BBC News: This is BBC News. http://news.bbc.co.uk/aboutbbcnews/hi/this_is_bbc_news/default.stm (Erişim tarihi:14/11/2022).
- BBC News (2007, Feb.27-2022, Oct.19). A Brief History of Broadcast Journalism <http://www.westminsterjournalism.co.uk/Broadcast06/BBC/BBCNewsIntro.html> (Erişim tarihi:14/11/2022).
- BBC News (2022, Jun.19). New UK Army Chief issues Russia rallying cry. <https://www.bbc.com/news/uk-61858476> (Erişim Tarihi:26/09/2023).
- BBC Türkçe Servisi (2022, Haziran 19). İngiltere Genel Kurmay Başkanı Sir Patrick'ten askerlere: Cephede Rusya'yla yüzleşmeye hazır olmalısınız. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61859915> (ErişimTarihi:26/09/2022)

- BBC News Türkçe (2024, Mart 20).BBC, internet haberciliğinde kendisine duyulan güveni ve şeffaflığı artırmak için neler yapıyor? <https://www.bbc.com/turkce/kurumsal-50221017> (Erişim Tarihi: 20/04/2024).
- Berkenkotter, C.&Huckin, T. N. (1995). *Genre knowledge in disciplinary communication: Cognition/culture/power*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Bielsa, E. (2007). Translation in Global News Agencies. Target 19:1 ISSN 0924-1884 | E-ISSN 1569-9986 John Benjamins Publishing Company pp.135-155.<https://benjamins.com/online/target/articles/target.19.1.08bie> (Erişim Tarihi:18/10/2022).
- Bielsa, E. & Bassnett, S. (2009). Translation in Global News. London: Routledge.
-(2009a). Translation in Global News. London: Routledge
- Bielsa, E. (2020). News Translation. In book Routledge Encyclopedia of Translation Studies (pp.365-370).
- Bloomberg, M. (2023, 3 Ağustos). NewsAgency. <https://www.britannica.com/topic/news-agency>. (Erişim Tarihi:3/10/2023).
- Bogage J.&Whalen J. (2022, June 8). What is stagflation? Here's why it matters and what you should know. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com> (Erişim Tarihi:11/04/2024).
- Bourdieu, P. (1990). *Was heisst sprehen? Die Ökonomie des sprachlichen Tausches*. (Çev. Hella Beister) Çeviri Seçkisi içinde (Der. FarukYücel ve İsmail İşcen) s. 146
- Brezinski, Z. (2004). *The Choice: Global Domination or Global Leadership?* (New York: Basic Books.
- Brodzki, B. (2007). *Can these Bones Live? Translation, Survival and Cultural Memory*, Stanford, CA: Stanford University Press.
- Cagé, J. (2014). Media Competition, Information, Provision and Political Participati on. *Job Market Paper*. <https://scholar.harvard.edu/cage/publications/media-competition-and-provision-information> (Erişim tarihi: 7/12/2023).
- Caunt, J. (2019). People Are Posting Examples Of How Media Can Manipulate The Truth (12 Pics) <https://www.boredpanda.com/examples-media-truth-manipulation> (Erişim Tarihi:13 Ocak 2021).
- Chen, Y.M. (2011). The Translator's Subjectivity, its constraints in News Trans- editing: A Perspective of Reception aesthetics. https://www.researchgate.net/publication/271356980_The_Translator's_Subjectivity_and_Its_Constraints_in_News_Transediting_A_Perspective_of_Reception_Aesthetics(ErişimTarihi: 20.10.2023) Cohen, Y. (1986). *Media Diplomacy*. London: Frank Cass.

- Clarke, D. (2020). Cultural Diplomacy. In book Oxford Research encyclopedia of International Studies. Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acrefore/9780190846626.013.543.
- Collins, R. (1990). Communication and national identity: The case of Canadian television. Toronto: University of Toronto Press.
- Conway, K. (2008). A Cultural Approach to Semantic Stability: The case of news translation. *Linguistica Antverpiensia* New Series 7: 29–43
- Conway, K. (2015). News translation and culture, Perspectives, 23:4, 517-520, doi: 10.1080/0907676X.2015.1068006 <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0907676X.2015.1068006?needAccess=true> (Erişim tarihi:27/08/2022).
- Cooper, A. F., Heine, J., & Thakur, R. (2013). Introduction: The challenges of 21st-century diplomacy. In *The Oxford handbook of modern diplomacy* (pp. 1–38). Oxford, UK: Oxford University Press.
- Cortes, C. ve Harding (2018). *The routledge handbook of translation and culture*.
- Cull, N. J. (2008a). Public diplomacy: Taxonomies and histories. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 31–54.
- Cummings, M. C. (2009). Cultural diplomacy and the United States government: A survey<<https://www.americansforthearts.org/sites/default/files/MCCpaper.pdf>> (Cultural Diplomacy Research Series). Washington, DC.
- Daily Sabah (2016, Kasım 21). TRT World Ceo İbrahim Eren: We will tell the truth, even if it is inconvenient or disturbing. <https://www.dailysabah.com/turkey/2016/11/21/trt-world-ceo-ibrahim-eren-we-will-tell-the-truth-even-if-it-is-inconvenient-or-disturbing> (Röportaj:Ali Ünal) (Erişim Tarihi:5/09/2022).
- Danan, M. (1991). *Dubbing as an expression of nationalism*. *Meta* 36(4):606-614 doi:10.7202/002446ar
-(1994). From Nationalism to Globalization.
- Derrida, J. (1967). *Of Grammatology*. (Trans. Gayatri Chakravorty Spivak). Johns Hopkins University Press.
- Deudney, H.D. (2024). Geopolitics. (Britannica, 2024). <https://www.britannica.com/topic/geopolitics>
- Devran, Y. (2015). Yeni Türkiye'nin Küresel Sesi TRT World: Fırsatlar ve Güçlükler. *E-Journal of Intermedia*, 2015/2(2) 281 – 294.
- Donelli, F. (2019). Persuading through Cultures, Values and Ideas: The case of Turkey's cultural diplomacy. *Insight turkey*. p.1-22.
- Eagleton, T. (2000). *The idea of culture*. Malden, MA: Blackwell

- El Youti, M. B. (2020). Unfair French economic relations with Africa. Anadolu Ajansı (2020 16 Aralık). Fransa'nın Afrika ile adil olmayan ekonomik ilişkileri. (çev.MennatallahH.H.M.SaidA.SafiyeKarabacak)<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-fransanın-afrika-ile-adil-olmayan-ekonomik-iliskileri/2079002> 16.11.2020 tarihinde erişildi.
- Entman, R.M. (1991). Framing US coverage of international news. Contrast in narratives of the KAL and Iran Air incidents, *Journal of Communication* 41 (4), 6-27.
- Eren, E. (2019). Medya Diplomasisi Aktörü Olarak TRT ve Balkanlardaki Örnek Faaliyetleri. *TRT Akademi*. 4(7)
- Espejo, C. (2011). EUROPEAN COMMUNICATION NETWORKS IN THE EARLY MODERN AGE: A new framework of interpretation for the birth of journalism. *Media History*, 17(2), 189–202. <https://doi.org/10.1080/13688804.2011.554730>
- Estefany, D., Miranda, G. (2022). Language and cultural barriers. An approach to intercultural communication inside NGOS in Ayacucho. *TecnoHumanismo Revista Científica* Vol.(2:4).
- Fairclough, N. (1989) *Language and power*. London: Longman.
-(1995) *Critical Discourse Analysis*. Harlow: Longman
-(2001). *Language and Power*. Harlow: Longman.
- Floros, G. (2012). News Translation and Translation Ethic in Cypriot Context. *Translator Journal. Meta* 57 (4).
- Foglia, C., (2013). Political Discourse, Media and Translation. Schäffner, Christina and Bassnett, Susan (eds). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Fowler, R. (1991). *Language in the news: Discourse and ideology in the press*. New York: Routledge.
- Galtung, J. Ruge, H. (1965). "The Structure of Foreign News. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers". *Journal of Peace Research*. 2 (1): 64–91. doi:10.1177/002234336500200104.
- Gambier, Y. (2006). Traduction audio-visuelle: le défi numérique, in Daniel Gouadec (ed.) *Traduire le web*. Paris: La Maison du Dictionnaire, 55-61.
- Gambiers, Y. (2016). Rapid and Radical Changes in Translation and Translation Studies. *International Journal of Communication* 10 Pp. 887–906
- Gilboa, A. (2001). Diplomacy in the media age: Three models of uses and effects, *Diplomacy and Statecraft*, 12:2, 1-28, DOI: 10.1080/09592290108406201
-(2001a). Diplomacy in the media age: Three models of uses and effects, *Diplomacy and Statecraft*, 12:2, 1-28, DOI: 10.1080/09592290108406201

- Gillespie, M.&McAvoy, A.N. (2018). The BBC's Corporate Cosmopolitanism: The Diasporic Voice Between Empire and Cold War.
- Gillespie, M.&Baumann, G. (2016). Diasporic Contact Zones at the BBC World Service, in *Tuning In Working Paper Series*, no. 14, 1–26.
- Goff, P. (2013). *The Handbook Of Modern Diplomacy*. (Andrew Cooper (ed.))Pages 419–435[https://academic.oup.com/edited-volume/34361/chapter-abstract /291484438?redirectedFrom=fulltext](https://academic.oup.com/edited-volume/34361/chapter-abstract/291484438?redirectedFrom=fulltext) (Erişim tarihi:16.08.2022).
- Göksu F., Sim Ş., (2019). A Comparative Discourse Analysis of TRT World and Al Jazeera News Channels on the News Report of the Syrian War. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, DOI: 10.26650/CONNECTIST2019-0068 57, p.155-172.
- Guo P.&Chen J. (2021). Study on Translation Studies of News Headlines From the Perspectives of Chestermen's Translation Ethics. *Open jornal of Modern Linguistics*. Vol.11 No.4 520-528 doi: 10.4236/ojml.2021.114039
- Gutierrez, M. (2006). Journalism and Language Divide. In *Translation and Global News. The Centre for Translation and Comparative Cultural Studies*. University of Warwick.29-34.
- Hatim, B and Mason I. (1990). *Discourse and the Translator*. Harlow: Longman.
- Holland, R. (2013). News translation. In C. Millán-Varela & F. Bartrina (Eds.), *The Routledge handbook of translation studies* (pp. 332–346). London: Routledge.
- Hopkins, V. (2023). As Russia Strikes Ports, Ukrain's Farmers scramble to Keep Exporting. <https://www.nytimes.com/2023/08/02/world/europe/russia-ukraine-grain-exports> (Erişim Tarihi: 27/08/2023).
- Hung, E. (2005). *Translation and Cultural Change Studies in history, norms and image-projection*. John Benjamins Publishing Company: Amsterdam/Philadelphia
- Hursti, K. (2001): An insider's view on transformation and transfer in international news communication: An English-Finnish perspective. *The electronic journal of the Department of English at the University of Helsinki*. 1:1-8. <https://blogs.helsinki.fi/hes-eng/volumes/volume-1-special-issue-on-translation-studies/an-insiders-view-on-transformation-and-transfer-in-international-news-communication-an-english-finnish-perspective-kristian-hursti/> (ET:28/09/2023).
- Ivir, V. (1998). Procedures and strategies for translation of culture. In G.Toury (Ed.). *Translation Accross cultures* (pp.35-46). Bahri Publications.
- Kang, J.H. (2014). Recontextualization of News Discourse: The Translator, 13:2, 219-242, DOI:10.1080/13556509.2007.10799239
- Kexin, L. (2021). A study to Cultural Diplomacy and Feminist Translation Theory. *Advances in Social Sciences, Education and Humanities Research: Proceedings*

of the 2021 International Conference on Public Relations and Social Sciences (ICPRSS 2021) içinde (s.1030-1036). China: Sichuan International Studies University.

Kexin, L. (2021). Study to the Cultural Diplomacy and Feminist Translation Theory. Advance in Social Science, Education and Humanities Research, vol.586
McQuail, Denis (2010) *McQuail's Mass Communication Theory* (sixth edition)

Khan, M. (2021). Role of media in diplomacy. *International Journal of Law management and Humanities*. Vol. 4(3). pg. 3459-3468

Kiehl, W. (2006). America's dialogue with the world. Washington, DC: Public Diplomacy Council.

Kitsou, S. (2011). The Power of Culture İn Diplomacy: The Case of U.S. Cultural Diplomacy in France and Germany. Exchange: *The Journal of Public Diplomacy*.

Koçlu, S. (2022). HABER ÇEVİRİLERİ: Medya-iletişim ve Çeviribilim Kuramları Işığında. Ankara: Nobel.

Kontos, P. & Sidiropoulou, M. (2012). Political Routines in Press Translation. *Meta*, 57(4), 1013–1028. <https://doi.org/10.7202/1021230a>

Kozymka, I. (2014) The Diplomacy of Culture: The Role of UNESCO in Sustaining Cultural Diversity, Newyork York: Palgrave Macmillan, p. 9.

Köselerli, B.B. (2017). The Usage Of New Media In Cultural Diplomacy: A Case Of Turkey. *European Journal of Multidisciplinary Studies* Volume 2 (6)

Laqueur, W. (1994). Save Public Diplomacy: Broadcasting America's Message Matters. Vol. 73, No. 5 (Sep. - Oct., 1994), pp. 19-24 (6 pages) Published By: Council on Foreign Relations <https://doi.org/10.2307/20046828> [https:// www.jstor.org/stable/20046828](https://www.jstor.org/stable/20046828)

Lefevre, A. (1985). Why waste our time on rewrites? The trouble with interpretation and the role of rewriting in an alternative paradigm. In T.Hermans (ed.), the manipulation of literature. Studies in literary translation (pp.215-233). New York: St. Martin's Press.

Lefevere, A. (1992). *Translation, history and culture: A sourcebook*. London & New York: Routledge.

Lefevere, A. (1992a). *Translation, history and culture: A sourcebook*. London & New York: Routledge.

Li, Jingjing (2022). Video news framing: The contribution of audiovisual translation. doi: 10.1080/13556509.2022.2140622

- Londraaktuel (2022, Temmuz 17). İngiltere bayrağı anlamı nedir. <https://londraaktuel.com/ingiltere-bayragi-anlami-nedir-bayrakta-hangi-renkler-bulunur-renklerinin-anlamlari/> (Erişim Tarihi: 10 Eylül 2023).
- Lu, G.,&Chen, Y. (2012). The mediation of Reader Involvement in Soft News Transediting.https://www.researchgate.net/publication/277772478_The_Mediation_of_Reader_Involvement_in_Soft_News_Transediting (Erişim Tarihi:3/12/2022).
- Lynch, M. (2000). The Dialogue of civilization and international public spheres. *Millennium: Journal of International Communication*. 29 (20), 307-330.
- Maguire, N.(2018). A Translator's Journey at the United Nations. <https://www.youtube.com/watch?v=HW7U9a9cHQU> (Erişim Tarihi: 01/02/2023).
- Mardin Ş.(2009). *İdeoloji*. 13. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Marsden, H. (2023). The BBC and the problem of impartiality. THE WEEK. <https://theweek.com/100501/is-the-bbc-biased>. (Erişim tarihi:28.01.2024).
- McNair, B. (1995). An Introduction to Political Communication. London: Routledge
- Melissen, J. (2005). The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations (Ed. Vinz Fanger).
- Montejo, G. M., & Adriano, T. Q. (2018). A critical discourse analysis of headlines in online news portals. *Journal of Advances in Humanities and Social Sciences*, 4(2), 70–83.
- Msaddek, H. (2022). The BBC and the making of British Public Diplomacy: The Case ofTheCorporation’sArabicServicedoi:<https://doi.org/10.4000/mimmoc.10245> <https://journals.openedition.org/mimmoc/10245>
- Mustafa, K.B. (2019).How Translation Serves Ideology in International Relations. <https://www.trtworld.com/opinion/how-translation-serves-ideology-in-international-relations-27403> (Erişim tarihi: 2/11/2023).
- Narbutt, A. (21 Haziran 2020) The Manipulation Of Social Media in Shaping Global Politic. Blog yazısı The Institute for Peace and Diplomacy. <https://peacediplomacy.org/2020/01/21/the-manipulation-of-social-media-in-shaping-global-politics/>
- National Institute of Economic and Social Research (2022,11 May). The Economic Consequences of the Ukraine War for UK Household Incomes. <https://www.niesr.ac.uk/publications/economic-consequences-ukraine-war-uk-household-incomes?type=uk-economic-outlook-box-analysis>. (Erişim Tarihi: 20/11/2023)
- Nida, E. A. et al. (1982). The theory and practice of translation. Netherlands: E. J, Brill, Leiden.

-(2022a). The BBC and the making of British Public Diplomacy: The Case of The Corporation's Arabic Service doi:<https://doi.org/10.4000/mimmoc.10245> <https://journals.openedition.org/mimmoc/10245> (Erişim Tarihi:27/01/ 2023).
- Nye, J.S. (2008). Public diplomacy and soft power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616(1): 94–109.
- Nye, J.S. (2011). The Future of power: Its changing nature, and use in the Twenty-First century. NY: Public Affairs.
- Olk, H. (2002). 'Critical Discourse Awareness in Translation' in *The Translator* 8(1): 101-116.
- Owen Spencer-Thomas (2022). News Values. <https://owenspencer-thomas.com/journalism/newsvalues/> (Erişim Tarihi:19.09.2022).
- Pamment, J. (2018). Diplomacy and Digitization: A Profession Adapting To New Networks of Power. *Revista Mexicana de Política Exterior*, (113). <https://revistadigital.sre.gob.mx/images/stories/numeros/n113/pammenti.pdf>
- Pan, L. (2019). Mediation in News Translation: A Critical Analytical Framework. doi: 10.5040/9781501300196.ch-011 <https://www.researchgate.net/publication/337338957>.
- Paola, M. D. (2011). Visualizing Europe: The Geopolitical and Intercultural Boundaries of Visual Culture". Universidad de Barcelona, April 11–12 https://interartive.org/2013/08/translation-in-visual-art#_ftn4
- Ping, L. (2014). Literal translation, gender and cultural diplomacy: Interviewing with Luise von Flotow Vol.1 (3) *International Journal of English Language*.
- Potter, S.J. (2020). The Shock Troops of Propaganda: BBC News for Overseas Listeners. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198800231.003.0006>
- Pym, A. (2004). On Social And Cultural In Translation Studies. DOI: 10.1075/ btl.67.02pym https://www.researchgate.net/publication/255626695_On_the_social_and_the_cultural_in_Translation_Studies. (Erişim Tarihi:29/11/2022).
- (2004a). On Social And Cultural In Translation Studies. DOI: 10.1075/ btl.67.02pym https://www.researchgate.net/publication/255626695_On_the_social_and_the_cultural_in_Translation_Studies. (Erişim Tarihi:3/12/2022).
- Pym, A. (2010): On empiricism and bad philosophy in translation studies. *Jurnal Penterjemah*. 12(1):109-123
- Rubinstein, R. A. (1992). Culture and Negotiation. Newyork: University of Texas Press
- Rumer, E. (2016). Russia and the Security of Europe. Washington: Carnegie Endowment for International Peace Publications Department.

- Schäffner, C. (2012b). Unknown Agents in Translated Political Discourse. *Target*. Vol. 24. No.1. 103–12
- Schmid (2009). *Stunning or ridiculous?* The marketing of global Harry Potter.
- Simpson, P. (1993). *Language, Ideology and Point of View*. London: Routledge.
- Spencer-thomas, O. (2023). News values. <http://values-Owen-Spencer-Thomas.com/journalism/newsvalues/> (Erişim Tarihi:29/11/2023).
- Sperber, D. (199). *Explaining Culture: A Naturalistic Approach*; Blackwell: Oxford, UK.
- Schneider, C. (2006). Cultural Diplomacy: Hard to define, But you’d know it if you saw it. *The Brown Journal of World Affairs*. Volume XIII. Fall/Winter Issue 1.
- Schrijver, I., Van Vaerenbergh, L., Van Waes, L. (2012). An exploratory Study of transediting in students’ translation processes. *Journal of Language and Communication in Business*. 49:99-117. doi:10.7146/hjlc.v25i49.97740
- Trope, R. ve Marchan, F. (2017) News Translation: Text Analysis, Fieldwork, Survey. In Silvia Hansen-Schirra, Oliver Czulo & Sascha Hofmann (eds.), *Empirical modelling of translation and interpreting*, 277–310. Berlin: Language Science Press.
- (2017a). News Translation: Text Analysis, fieldwork, Survey. In Silvia-Hansen Schirra, Oliver Czulo, Sacha Hoffmann (eds.). *Empirical modelling of translation and interpreting*, 277-310. Berlin: Language science Press. doi:10.5281/zenodo.1090974
- TRT Haber (2022, Aralık 10). Dünyanın gözü “TRT World Forum 2022”deydi. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/dunyanin-gozu-trt-world-forum-2022deydi-729914.html> (Erişim Tarihi: 3/01/2023).
- TRT World News (2022, Eylül 12). Türkiye unveils book on its efforts towards peace in Ukraine. <https://www.trtworld.com/turkey/t%C3%BCrkiye-unveils-book-on-its-efforts-towards-peace-in-ukraine-60706> (Erişim Tarihi: 24/05/2023).
- TRT World News (2022, Kasım 16). French President calls for Russia-Ukraine talks, hails Türkiye's role <https://www.trtworld.com/asia/french-president-calls-for-russia-ukraine-talks-hails-t%C3%BCrkiye-s-role-62597> (Erişim Tarihi:24/05/2023).
- TRT World News (2022, Kasım 16). Turkey, Russia-Ukraine Grain export deal. <https://www.trtworld.com/turkey/t%C3%BCrkiye-unveils-book-on-its-efforts-towards-peace-in-ukraine-60706> (Erişim Tarihi:18/11/2022).
- TRT World (2022, Kasım 16) French President calls for Russia-Ukraine Talks, hails Türkiye’s role. (Erişim Tarihi:17/11/2022).

- TRT World News (2022). Only Türkiye has successfully mediated between Russia, Ukraine: Hungary. <https://www.trtworld.com/turkey/only-t%C3%BCrkiye-has-successfully-mediated-between-russia-ukraine-hungary-61650> (Erişim Tarihi:21/11/2023).
- TRT World News (2023, Haziran 27). Türkiye's position on Ukrain's sovereignty 'resolute as ever': Fidan. <https://www.trtworld.com/turkiye/turkiyes-position-on-ukraine-sovereignty-as-resolute-as-ever-fidan-13720201> (Erişim Tarihi:27/09/2023).
- Tymoczko, M. (2009). Translation, ethics and ideology in a violent globalizing World E. Bielsa, C.W. Hughes (Eds.), *Globalization, Political Violence and Translation*, Palgrave Macmillan, London.
- Valdeón, R. A. (2015). Fifteen years of journalistic translation research and more. *Perspectives*, 23(4), 634–662. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2015.1057187>
- Valdeón, R.A. (2019).Ad Hoc Corpora And Journalistic Translation Research: BBC News and BBCMundo's Coverage of Margaret Thatcher's Death and Funeral. DOI: 10.1556/084.2019.20.1.4 (PDF) Ad Hoc Corpora and Journalistic Translation Research: BBCNews and BBCMundo's Coverage of Margaret Thatcher's Death and Fuenral (researchgate.net) (Erişim Tarihi:15/12/2022).
- Van Doorslaer, L. (2009). "How language and (non-)translation impact on media newsrooms. The case of newspapers in Belgium." *Perspectives* 17 (2): 83–92.
- Van Doorslaer, L. (2010). Journalism and translation. *Handbook of translation studies* 180-184 John Benjamins publishing
- Van Leeuwen, T. (2011): Translation, Adaptation, Globalization – The Vietnam News. *Journalism*. 7(2):217-237.
- Venuti, L. (2004). The Translators invisibility: A history of Translation. In *Translation studies* (Ed.Susan Bassnett and André Lefevere). London and Newyork: Routledge.
- Wallerstein, I. (1992).Geopolitics and geoculture: Essays on the changing World system. UK: Cambridge University Press.
- Wirtén, H. E. (1998). *Global Infatuation: Explorations in Transnational Publishing and Texts: The Case of Harlequin Enterprises and Sweden*. Uppsala: Uppsala University. <http://www.scribd.com/doc/27678364/Global-Infatuation-Eva-HemmungsWirten>. (Erişim tarihi: 23/09/2023).
- Wolf, M. (1999). Sozialen sinn“ in derTranslation-Translationssozioologische Implikationen von Pierre Bourdieus Kultursoziologie. *Arcadia*. 34.2. s.262-275. Çeviri Seçkisi V içinde s. 146-147 İstanbul: Hiperyayın.

- Wolf, M. (2010). Çeviri Toplumsallaşıyor mu? Babil'in Fildişi Kulesini zorlamak. Çeviri Seçkisi V içinde (Hazırlayan: Faruk Yücel ve İsmail İşcen, Çev. Gülfel Tunalı) İstanbul: hiperyayın.
- Wu, A. (2016). Translations: How and when to translate news and news graphics. <https://knightlab.northwestern.edu/2016/06/13/how-and-when-to-translate-news-and-news-graphics/> (Erişim Tarihi:15/02/2023).
- Virilio, P. (2002). Desert Screen: War at the Speed of Light. London: Athlone Pres
- Youmans, W.L.&Powers, S.(2012). Remote Negotiations: İnternational Broadcasting as Bargaining in the Information Age. *İnternational Journal of Communication*. Vol.6 2149-2172
- Yürük, N., Köksal, O. (2020). The Role of Translator in Intercultural Communication. *International Journal of Curriculum and Instruction* 12(1).
- Zanettin f. (2021). News Media Translation. Cambridge University Press
- Zöllner, O. (2006). A quest for dialogue in international broadcasting: Germany's public diplomacy targeting Arab audiences. *Global Media and Communication*, 2(2).

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Nazim IŞIK	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Hacettepe Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	İngilizce Öğretmenliği
Yüksek Lisans	
Üniversite	Anadolu Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Sosyoloji
Programı	Sosyoloji (YL) (Tezli)
Makale ve Bildiriler	
1. Işık, N. (2023). Language Teaching Through Pedagogy of Translation. In Methodologies And Approaches in ELT Classrooms. (Ed. Süleyman Kasap). Ankara: Anı Yayıncılık 2. Işık, N. (2023). Çeviride Erek Okur Odaklı Yazarlık. Asos Journal 11(146), 444-456. 3. Işık, N. & Köktürk, Ş. (2024). Diploması Dili Olarak Çeviri: BBC News Türkçe Haber Çevirileri Örneği. Asos Journal.75492 12(150), 426-442.	